

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

TRADICIONALISMUS V ARCHITEKTUŘE
NA SLOVÁCKU V LETECH 1895–1945

magisterská diplomová práce

Bc. TEREZA RICHTEROVÁ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně za použití citovaných pramenů a literatury.

V Olomouci dne 11. 12. 2023

.....

Bc. Tereza Richterová

Rozsah práce

Tato magisterská diplomová práce na téma „*Tradicionalismus v architektuře na Slovensku v letech 1895–1945*“ obsahuje 249 564 znaků včetně mezer.

OBSAH

ÚVOD DO PROBLEMATIKY TRADICIONALISMU NA SLOVÁCKU	6
STAV BĚDÁNÍ.....	8
1 VYMEZENÍ UŽITÝCH POJMŮ A VHLED DO PROBLEMATIKY VERNAKULÁRNÍ ARCHITEKTURY.....	11
2 TRADICIONALISMUS V EVROPSKÝCH SOUVISLOSTECH	16
3 TRADICIONALISMUS V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	20
3.1 INTERAKCE VERNAKULARISMŮ A HLEDÁNÍ NÁRODNÍHO SLOHU	20
3.2 MEZIVÁLEČNÝ NÁRODNÍ SLOH A FENOMÉN CHATAŘSTVÍ.....	25
3.3 VENKOVSKÝ VERNAKULÁR V ČESKÉ ARCHITEKTUŘE.....	28
4 TRADICIONALISMUS NA SLOVÁCKU	34
4.1 IDENTIFIKACE ÚZEMÍ SLOVÁCKA A JEHO IDEALIZACE	34
4.2 HISTORICKO-SOCIÁLNÍ POMĚRY A UDÁLOSTI OVLIVŇUJÍCÍ STAVEBNÍ KULTURU MĚST A OBCÍ NA SLOVÁCKU.....	37
4.3 ORNAMENTÁLNÍ VÝZDOBA CHARAKTERISTICKÁ PRO SLOVÁCKÉ POMEZÍ VE VZTAHU K VNĚJŠÍ ÚPRAVĚ OBJEKTŮ	42
4.4 PROJEKČNÍ A ARCHITEKTONICKÁ ČINNOST VE VYBRANÝCH MĚSTECH NA SLOVÁCKU...45	
4.4.1 UHERSKÉ HRADIŠTĚ	46
4.4.2 UHERSKÝ BROD.....	51
4.4.3 HODONÍN, BŘECLAV, KYJOV	55
4.5 PROMĚNY SLOVÁCKÉ ARCHITEKTURY V OBCÍCH VESNICKÉHO A MALOMĚSTSKÉHO CHARAKTERU	60
4.5.1 JOSEF ŠUTA A DALŠÍ STAVITELÉ V UHERSKÉM OSTROHU A BLATNICI POD SVATÝM ANTONÍNEM.....	69
4.5.2 JAN BENEŠ A ANONYMNÍ STAVITELÉ VE VLČNOVĚ A OKOLÍ	74
ZÁVĚR.....	82
SUMMARY	84
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	85
SEZNAM TEXTOVÉ PŘÍLOHY	96
TEXTOVÁ PŘÍLOHA.....	97
SEZNAM OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	101
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	130

ÚVOD DO PROBLEMATIKY TRADICIONALISMU NA SLOVÁCKU

Tradicionalismus v architektuře na Slovácku charakterizuje architekturu a stavitelství regionálně specifické, spojené s lokální tradicí, které se odlišuje od klasické, mezinárodní a globální architektury. V kontextu této práce se autorka zabývá zejména tradicionalistickými tendencemi v prostředí slováckých měst, maloměst a vesnic mezi léty 1895–1945.

Ačkoliv se v umělecko-historické praxi zabývala uměleckou hodnotou a ochranou maloměstské a vesnické architektury jen hrstka badatelů, přetrvává u většiny historiků umění názor, že tato architektura a stavitelství nedosahují kvalit takových jako stavby v městském prostředí, utvořených v rámci objednávky významného stavebníka či z návrhu uznávaného umělce, a neměla by tudíž dostávat toliko pozornosti. Hlavním cílem této práce je zmíněné domněnky a přežitě názory eliminovat a ukázat na vybraném území – epochálně idealizovaném – Slovácku, že i zde se, mimo jiné, mohla vytvářet promyšlená tradicionalistická architektura, ačkoliv zkoumaní stavitelé dodržovali uliční čáru, výškový standart a tradiční stavební strukturu.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola seznamuje čtenáře s užívanými pojmy *lidové umění, lidová, vernakulární, neovernakulární a tradicionalistická architektura* a přibližuje dobové nazírání a zájem o lidové umění a kulturu v Evropě. Kapitola je určující zejména pro pochopení následujících částí práce, které se dotýkají nejen evropských, ale i českých kulturních, ekonomických a sociálních proměn, které vedly také k obdivu lidové kultury a vlastního národního bohatství. Charakter nacionalistických směrů v národnostně emancipačním procesu se nesl po celé 19. století v podobě českého národnostního uvědomění a pokračoval také v první polovině století dvacátého. Právě v první polovině 20. století se dostává do povědomí také všemi zatracovaný prostý slovácký venkov, kterým jsou náhle omámeni umělci, architekti, městské elity, ale i historikové umění.

Druhá kapitola si dává za cíl přiblížit čtenáři myšlenky historiků umění a prosazování uměleckých směrů, charakterizovat tradicionalistické tendence v evropských souvislostech a sledovat preference neovernakulárního tvarosloví.

Tradicionalismus v českých zemích vysvětlí ve třetí kapitole podmínky a směřování trendů plynoucích z Evropy. Popíše situaci v českém, převážně pražském prostředí, které v rámci aktuálních politicko-sociálních otázek hledalo vlastní sebe-prezentovatelný jazyk a jednotný sloh, který by dokázal uchopit a identifikovat vlastní národ. Potřeba a také zájem o lidovou kulturu probíhaly nejen před vznikem samostatného československého státu, ale také v meziválečné době, kdy inspirace vernakulární architekturou opět nabývá na síle a pracuje s ní také mnoho renomovaných architektů. Kapitola se zabývá také venkovským vernakulárem a osobností Dušana Jurkoviče, který se stal inspirací pro další stavitele a projektanty na Slovácku. Poslední odstavce se zabývají také regionalistickými programy a sledováním diskuse tradicionalistů s modernisty.

Ve čtvrté kapitole autorka důkladně rozebere hlavní téma práce – tradicionalismus na Slovácku. V první podkapitole se bude zabývat identifikací území mikroregionu Slovácko a osvětlí jeho idealizaci v uměleckých kruzích, které měly vliv na posuzování slováckého území a tím spojeného stavitelství. Druhá podkapitola bude řešit historicko-sociální poměry a události, jejichž důsledky formovaly slováckou kulturu a lid, a také zasahovaly do jinak konstantní stavitelské tradice. Neméně důležitou částí pro osvětlení následujícího bádání se naskýtá taktéž exkurz do ornamentální výzdoby na objektech charakteristických pro Slovácko.

Badatelská část se nachází v posledních dvou podkapitolách, které rozebírají projekční a architektonickou činnost ve slováckých městech v tradicionalistickém duchu. Autorka také představí příklady neovernakulárních objektů v regionu, zaměří se na problematiku autorství a rozebere jednotlivé architektonické části. Na kapitolu o městské architektuře naváže badání v odvětví stavitelství na maloměstě a vesnicích. Kapitoly nejprve rozeberou celkový obraz obecní struktury. Poukážou na mimořádně důležitou práci řemeslníků, kteří stáli za podobou vesnického stavebnictví s příklady dochovaných umělecky hodnotných částí objektů (řezbářsky vytvořené dveře, vyřezávaná okna, zdobené průduchy sýpkového polopatra aj.). Prostřednictvím vybraných děl zapomenutých či naprosto neznámých stavitelů na Slovácku postihne autorka tradicionalistické tendence, proměny a vkus, které zásadním způsobem utvářely podobu v obcích a na maloměstě v první polovině 20. století. Cílem této práce je mj. hledání kvalit místního stavitelství a také nabádání současných majitelů nemovitostí k jejich zachování a ochraně.

Do dobového architektonického dění bude autorka soustřeďovat ohlasy programových debat ve slováckém tisku, rozpravy s lokálními osobnostmi a pokusí se na základě dochovaných zpráv rekonstruovat také postoje laické veřejnosti. Oblast Luhačovického Zálesí zahrne do bádání pouze okrajově a bude se zaměřovat na události a objekty v méně probádaných lokalitách slováckých mikroregionů.

STAV BĀDÁNĀ

StěžejnĀ bĀdĀnĀ o tradicionalistickĀ architektuře lze nalězt v publikacĀch a statĀch 20. a 21. stoletĀ pouze v podobě kusĀch informacĀ. KomplexnĀ pohled na dĕjiny tradicionalistickĀ architektury s ohledem na pamĀtkovou pĕči nabĀzĀ až publikace Martina HorĀčka z roku 2013.¹

Mnoho badatelů se v minulĕm stoletĀ Āastěji zabývalo tradiĀnĀm lidovĕm stavitelstvĀm a objevovĀnĀm jeho hodnot. VenkovskĀ vernakulĀr ve slovĀckĀch obcĀch, jak jej lze dnes pojmenovat, totiř badatelĕ nazývali lidovou architekturou po celĕ 20. stoletĀ. Z dnešnĀho pohledu lze pozorovat mnohem slořitěřřĀ problematiku vesnickĀ a malomĕstskĀ architektury, která jĀž nemá co doĀinĕnĀ s lidovĕm „dřevĕno-hlinĕnĕm“ stavitelstvĀm na prostĕm venkovĕ.

HlavnĀ badatelskĀ cĀl renomovĀnĀch historiků umĕnĀ je z hlediska tĕto problematiky zaznamenĀvĀn zejmĕna ve vlivech oficiĀlnĀch umĕleckĀch slohů na vesnickĀ stavitelstvĀ. Tĕmito otĀzkami se zabýval Zdenĕk Wirth² stejnĕ jako VĀclav Mencl³ Āi JiřĀ Škadřaba.⁴

Takĕ spoluzakladatel nĕmeckĕho spolku Bundheimatschutz, tradicionalistickĀ architekt a teoretik umĕnĀ Paul Schultze-Naumburg (1869–1949) řeřil ve svĕm dĕle mimo jinĕ problematiku harmonickĕho a organickĕho postoje Ālovĕka k přĀrodĕ. Ve svĕ devĀtĀdĀlnĕ sĕrii knih *Kulturarbeiten* (1901–1917) konfrontoval svĀmi překotnĀmi texty a velkĀm poĀtem fotografiĀ vřechny lidskĕ zĀsahy, se kterĀmi se na svĕm putovĀnĀi po Nĕmecku setkal a kterĕ promĕnily přĀrodnĀ přostředĀ v negativnĀm smyslu. Ve svĀch nĀvrzĀch kombinoval extrakty z nĕmeckĀ vernakulĀrnĀ architektury ořivenĕ urĀitĀmi prvky z baroknĀho, klasicistnĀho a secesnĀho obdobĀ Āi folkloru. Jeho autorskĀ styl mĕl nicmĕnĕ velkĀ vliv na architektonickou tvorbu v Nĕmecku před prvĀ svĕtovou vĀlkou.⁵

Po druhé svĕtovĕ vĀlce se rozřĀřoval mezi badateli zĀjem o teoretickĀ etnografickĀ vĀzkum vernakulĀrnĀho stavitelstvĀ a problematiku stylovĀch ohlasů. Problematiku stylu řeřili nejen etnografovĕ a architekti, ale takĕ regionĀlnĀ muzejnĀ pracovnĀci zabývajĀcĀ se nĀrodopisem a stavitelstvĀm, kteřĀ dokumentovali a identifikovali lokĀlnĀ tvůrce zdĕnĀch staveb a jejich plastickou vĀzdobu, jako např. přĀvĀnĀk s sbĕratel umĕnĀ Ladislav Rutte (1893–1967).⁶ Vratislav BĕlĀk (1900–1988) zdokumentoval řtukovou vĀzdobu řtĀtů horĀckĀch chalup na TřebĀĀsku v 19. stoletĀ.⁷ Ve vĀchodnĀch ĀechĀch se o vĀzdobu řtĀtů s klasicistnĀmi motivy zajĀmal Ladislav

¹ Martin HorĀček, *Za krĀsnĕřřĀ svĕt. Tradicionalismus v architektuře 20. a 21. stoletĀ*, Brno 2013.

² Zdenĕk Wirth, Lidovĕ a modernĀ umĕnĀ, *Styl*II, 1909–1910, přĀl. Kronika, prosinec 1909, s. 9–16.

³ VĀclav Mencl, Nĕkolik přĀspěvků k otĀzce lidovĕ architektury, *NĀrodopĀsnĀ vĕřtnĀk ĀeskoslovanskĀ*XX, 1927, s. 210–213.

⁴ JiřĀ Škadřaba, Ke kořenům souĀasnĕ vĀstavby pseudotradiĀnĀch budov na Āeskĕm venkovĕ, in: *Prameny a studie. Odkaz NĀrodopĀsnĕ vĀstavby Āeskoslovanskĕ 1895 v oblasti etnografie, muzejnictvĀ a pamĀtkovĕ pĕĀe 56*, NĀrodnĀ zemĕdĕlskĕ muzeum Praha 2015, s. 233–244.

⁵ Paul Schultze-Naumburg, *Kulturarbeiten*, Band 4, MĀnchen 1909.

⁶ Ladislav Rutte, Obřoda lidovĀch slohů stavebnĀch v dneřnĀi praxi, *Svĕtozor*, 26. 2. 1925, roĀ. 25, Ā. 12, s. 294.

⁷ Vratislav BĕlĀk, *O lidovĕm stavitelstvĀi na VyřoĀinĕ*, TřebĀĀ 1983.

Štěpánek (1906–1992)⁸ a v Kraji Vysočina Ivan Minář.⁹ Zabýval se nejen štukovou výzdobou světských staveb, ale také profánních, které by podle něj mohly být médiem přenosu stylových prvků do vernakulárního prostředí. Přejímání motivů probíhalo dle Mináře volně, bez znalosti původního kontextu až zcela splynulo s venkovským prostředím. Otázkami stylových preferencí, vlivů lidové kultury a venkovského vernakuláru v českém prostředí, a také mytizací slováckého venkova se zabýval např. Vladimír Czumalo v publikaci *Jdi na venkov*.¹⁰

Neovernakulární architekturou se do současnosti zajímalo nemnoho teoretiků. Například teoretik funkcionalistické architektury a architekt Karel Honzík (1900–1966), napsal v roce 1946 stat' *Vlny rustikalismu*, v níž se zabývá reinterpetací lidové architektury ve třicátých a čtyřicátých letech a následně rozebírá vztahy mezi městskou moderní architekturou a lidovým stavitelstvím.¹¹ Rostislav Švácha se vernakulární modernou v meziválečném období zaobíral ve stati o regionalismu,¹² stejně jako v článku o chatařství.¹³ Fenomémem neovernakularismů se v 21. století zabývají badatelé až poslední léta. V internetových člancích např. Jan Bureš¹⁴ nebo Jan Sommer.¹⁵

Stavebním průzkumům tradicionalistických staveb se věnovali badatelé zejména v druhé polovině 20. století, v době hromadně mizející venkovské zástavby z první poloviny století a přispívali svými články do mnoha sborníků a časopisů, např. *Malovaný kraj, Slovácko, Zpravodaj města Uherské Hradiště*,¹⁶ *Národopisné aktuality* či *Národopisná revue, Břeclavský kraj a Kyjovsko*.

Samostatní badatelé, např. Romana Habartová, Věra Kovářů, Blanka Rašticová, Olga Floriánová, Jiří Čoupek, Josef Jančář či Jiří Mitáček, napsali monografie o jednotlivých obcích na Slovácku a doplnili je o poznatky z výzkumů vernakulární architektury. V novém tisíciletí vznikla edice publikací *Lidové stavby známé neznámé*¹⁷ vydávaná Slováckým muzeem, která ve dvou svazcích mapuje nejdůležitější a nejzajímavější vesnické objekty na Uherskohradištsku a Zlínsku.

⁸ Ladislav Štěpánek, *Za krásnější vesnici*, Praha 1961.

⁹ Ivan Minář, *Lidová architektura v Kraji Vysočina: zděné stavby 19. století*, Telč 2019.

¹⁰ Tomáš Winter – Pavla Machalíková (edd.), *Jdi na venkov!: výtvarné umění a výtvarná kultura v českých zemích 1800–1960*, Praha 2019.

¹¹ Karel Honzík, *Vlna rustikalismu*, in: *Tvorba životního slohu*, Praha 1976, s. 430.

¹² Rostislav Švácha, *Regionalismus v architektuře 20. století*, in: *Středoevropská architektura 1890–1998. Sborník příspěvků symposia*, Zlín 1999, s. 30–37.

¹³ Rostislav Švácha, *Chaty jako architektura*, in: Veronika Zapletalová, *Chatařství*, Brno 2007, s. 370–371.

¹⁴ Jan Bureš (rec.), *Chaty známých architektů. Vernakulární moderna jako nezmapovaný fenomén české architektury 30. a 40. let*, *Earch*, <https://www.earch.cz/architektura/clanek/chaty-znamych-architektu-vernakularni-moderna-jako-nezmapovany-fenomenem-ceske-architektury-30-a-40-let>, vyhledáno: 1. 5. 2023.

¹⁵ Jan Sommer, *Vernakulární architektura, Monudet*,

https://npu.fandom.com/wiki/Vernakul%C3%A1rn%C3%AD_architektura#cite_note-1, vyhledáno: 20. 5. 2021.

¹⁶ Jednostránkové badatelské články o jednotlivých tradicionalistických domech na přelomu 19. a 20. století psala a publikovala do *Zpravodaje města Uherské Hradiště* Blanka Rašticová.

¹⁷ Olga Floriánová – Jan Káčer – Věra Kovářů et al., *Lidové stavby známé neznámé. Zlínský kraj – Uherskohradištsko*, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti 2008. – Olga Floriánová – Petr Hlavačka – Jan Káčer et al., *Lidové stavby známé neznámé. Zlínský kraj – Uherskohradištsko II.*, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti 2017. – Olga Floriánová et al., *Lidové stavby známé neznámé. Zlínský kraj – Zlínsko*, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti 2009.

Na projektovou a stavitelskou činnost Josefa Šuty, kterému je věnovaná předposlední podkapitola, upozornili Zuzana a Jiří Syroví. V roce 1993 zpracovávali stavebně-historický průzkum Uherského Ostrohu a poznávali stavební plány Josefa Šuty uložené v uherskohradištském okresním archivu. V té době bylo ještě možné zdokumentovat Šutovu stavební činnost při terénním výzkumu, a také zjistit informace od místních pamětníků, kteří si stavitele pamatovali. Šutovy kroky v Uherském Ostrohu se v aktuální době již téměř vytratily. Představu o tvarosloví jeho realizací si lze udělat již jen z mimořádně zachovaného archivního materiálu. Od roku 2007 probíhá výzkum Šutovy stavební činnosti ve spolupráci s etnologkou Helenou Beránkovou působící v Etnografickém ústavu Historického muzea Moravského zemského muzea, která se jako rodačka Uherského Ostrohu touto problematikou zabývá od devadesátých let 20. století. Bádání po *stavební paměti* vyústilo ve studii a v uspořádání výstavy v Uherském Ostrohu, která konfrontovala originální projekty Josefa Šuty s fotografiemi současného stavu domů, sepsanými paměťmi a fotografiemi pamětníků v roce 2017.

Co se týče projektové dokumentace zednického mistra Jana Beneše v poslední podkapitole, při terénním a archivním výzkumu se ji nepodařilo dohledat. Benešovými stavbami se v době vzniku nikdo nezabýval, jeho styl nebyl pro badatele atraktivní. Jediné informace, které lze o jeho tvorbě nalézt, se předávají z generace na generaci v pozůstalosti syna Pavla Beneše. Jeho druhý syn Josef Beneš, tč. ředitel Muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě, se zabýval spíše lidovým stavitelstvím 19. století, slováckými kroji a tradicemi.¹⁸ Dílo Jana Beneše se proto pokusila krátce zmapovat pouze dvojice badatelek Věra Kovářů a Olga Floriánová v publikaci o Vlčnově.¹⁹

¹⁸ Josef Beneš, *Přínos zedníka Jana Beneše k lidové architektuře ve Vlčnově*, příloha obecní kroniky obce Vlčnov (nepublikovaný strojopis), Praha 1998.

¹⁹ Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 827–867.

1 VYMEZENÍ UŽITÝCH POJMŮ A VHLED DO PROBLEMATIKY VERNAKULÁRNÍ ARCHITEKTURY

Definice lidového umění označuje v našem pojetí „*výtvarné a rukodělné tvoření venkovského lidu v protikladu k městské kultuře elit.*“²⁰ Ve srovnání s vysokým uměním nedochází v lidovém umění ke změnám stylových epoch, a pokud ano, pak jen velmi ojediněle. Stylové prvky lidového umění spolu koexistují a navzájem ovlivňují umění oficiální, anebo naopak přijímají prvky z něj.

Alois Riegl, jeden ze zakladatelů vídeňské školy dějin umění, publikoval na konci 19. století systematickou analýzu lidového umění, kterým se do té doby označovaly nejrůznější výtvarné projevy.²¹ Riegl považoval lidové umění za „*počátek každé vědomé umělecké činnosti lidstva*“ a za projev tvorby venkovského lidu „*nedotčeného proměnami vkusu ve šlechtických kruzích.*“²² Lidová kultura byla v té době interpretována z pohledu vnějších skutečností, mnohdy přehnaně idylicky, někdy naivisticky, ačkoliv realita bývala spíše opačná.

Lidová architektura označuje stavební činnost tvořenou svépomocí, tradičními technikami a technologiemi silně vázanými na daný region. Do nedávné doby se označení *lidová* užívalo na všechny tradičně zhotovené jednoduché objekty. Termín *vernakulární architektura* (z angl. vernacular architecture dle lat. vernaculus – domácí, původní, ryzí) doputoval do českého prostředí prostřednictvím výzkumu anglosaské lidové architektury.²³ Od devadesátých let 20. století se pojem užívá pro označení tradiční, autochtonní architektury vyrůstající z podmínek raně středověkého stavitelství určitého kulturního regionu a odlišuje se od architektury inovované modernizací netradičního původu či ovlivněné tradicí jiného kulturního regionu.²⁴

Eric Mercer mluví o vernakulárních stavbách jako o typech, které jsou běžné v dané oblasti a v daném čase. Určitý druh objektu může být kdykoliv vernakulární v jedné oblasti, stejně jako non-vernakulární v jiné lokalitě. Může se v průběhu času měnit. „*Žádná stavba je nebo není vernakulární pro své vlastní kvality, ale staví na základech místních souvislostí, se kterými sdílí své zkušenosti. Identifikace vernakulárních staveb je do značné míry záležitostí relativních hodnot.*“²⁵ Podle Mitchella Phelpse je vernakulární architektura definována „*jako struktura, kterou tvoří skupina lidí pro každodenní použití – jde o budovy, které nejsou tvořeny profesionálními architekty, ale reprezentují lidovou kulturu, jsou produkovány členy komunity pro uspokojení určitých potřeb či přání a řízeny místními zvyklostmi.*“²⁶

²⁰ Winter – Machalíková (pozn. 10), s. 12.

²¹ Ibidem, s. 9.

²² Ibidem, s. 9. Výňatek viz Alois Riegl, *Volkskunst, Hausfleiß, und Hausindustrie*, Berlin 1894, s. 14, 41.

²³ Viz Sommer (pozn. 15).

²⁴ Jiří Langer, *Lidová alebo vernakulárna architektura?*, in: Václav Frolec – Josef Vařeka, *Lidová architektura. Encyklopedie*, Praha 1983, s. 327.

²⁵ Eric Mercer, *English Vernacular Houses. A Study of Traditional Farmhouses and Cottages*, London 1975, s. 1. cit.

ze článku viz Hubert Guillaud. Defining vernacular architecture, in: Mariana Correia – Letizia Dipasquale – Saverio Mecca (edd.), *Versus: heritage for tomorrow. Vernacular Knowledge for Sustainable Architecture*, Firenze 2014, s. 33, dostupné online: <https://hal.science/hal-01159777/document>, vyhledáno: 2. 10. 2021.

²⁶ Viz Sommer (pozn. 15).

Pojem *neovernakulární architektura* označuje snahy o návrat k tradičnímu stavění.²⁷ Neovernakulární architektura interpretuje současnou architektonickou prezentaci, která se inspirovuje prvky lidového dědictví a vyjadřuje technologický a estetický jazyk své doby.²⁸ Podle Turkušićové je neovernakularismus založen na dvou přístupech: interpretačním a konzervativním. Konzervativní se omezuje ve svém působení na využití tradičních materiálů a technologií (např. díla egyptského architekta Hassana Fathy), zatímco interpretační je pouze fyzickým rozšířením stávajících struktur a v architektonické koncepci sleduje spíše vizuální prvky a funkční požadavky.²⁹ Důležitou roli zde hraje také autenticita, kterou nelze napodobovat, kopírovat či zcela ignorovat. Je nutné také ocenit *genia loci*, aby se mohla podstata identity objektu na daném místě dále rozvíjet a transformovat.

V našem prostředí se termín *neovernakulár* užívá v souvislosti s napodobováním venkovské architektury z období první poloviny 20. století (architektury vznikající kolem roku 1900 a ve dvacátých a třicátých letech 20. století).

Výraz *Tradicionalistická architektura* může být definován jako obdiv ke kráse forem předmodernistické slohové a vernakulární architektury, promítající se ve snaze o jejich zachování a rozvíjení v nové výstavbě a v památkové péči. Vyznačuje se také preferencí tradičních materiálů (dřevo, kámen, cihla, hlína atd.), vyhýbá se kovům a syntetickým hmotám, které jsou pokládány za méně trvanlivé a drahé, obtížně udržitelné a recyklovatelné, prvoplánově kontrastní (vedou k psychickému znepokojení) a nezdravé.³⁰ Tradicionalismem se v kontextu této práce chápe regionálně specifická architektura a stavitelství, kterou spojuje tradice, lokálnost a specifická *genia loci*.

Abychom porozuměli problematice tradicionalismu v architektuře a souvisejícím uměleckým projevům, je nutné přihlédnout k nejrozličnějším historickým, stylovým, kulturně-geografickým i sociokulturním horizontům, ale také k zájmu o lidovou kulturu v Evropě. Počátky zájmu o lidovost v prostředí oficiálních uměleckých slohů lze sledovat v době emancipace a objevování nových exotických zemí. Do popředí dobového zájmu se dostaly moderní krajinářské parky se specifickými architektonickými stafážemi. V parcích z 18. a 19. století se vyskytovaly pitoreskní nápodoby prostého života na venkově, tzv. vesničky.³¹ Projektanti staveb „vesniček“ se

²⁷ Ibidem.

²⁸ Elša Turkušić, *Neo-vernacular architecture: Contribution to the Research on revival of Vernacular Heritage through modern architectural design*, University of Sarajevo 2011, dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/297469746_NEO-VERNACULAR_ARCHITECTURE_-_CONTRIBUTION_TO_THE_RESEARCH_ON_REVIVAL_OF_VERNACULAR_HERITAGE_THROUGH_MODERN_ARCHITECTURAL_DESIGN, s. 506–518, vyhledáno: 1. 5. 2023.

²⁹ Ibidem, s. 509.

³⁰ Martin Horáček, *Tradicionalismus v současné světové architektuře*, *Archiweb*, <https://www.archiweb.cz/news/tradicionalismus-v-soucasne-svetove-architektuře>, vyhledáno: 20. 7. 2022.

³¹ Hameau de Condé v parku zámku Chantilly (polovina sedmdesátých let 18. století) či Hameau de la Reine, postavená v osmdesátých letech 18. století ve Versailles na popud Marie Antoinetty. V německých oblastech to byly například parky Willhelmshöhe, Schönbusch u Aschaffenburgu či Oranienstein. Nejstarší vesnička na našem území vznikala od osmdesátých

inspirovali nejen venkovem. Často si také vybírali „zahraniční“ vzory staveb, tj. holandské majery, švýcarské chaty, alpské salaše, anglické a americké domy s rezným zdivem, hrázděné německé domy a zároveň se drželi módní voluptuární architektury.³²

Uplatňování kontrastů v dobovém architektonickém přístupu směřovalo k určité dezurbanizaci zvláště ve spojení zdánlivě nahodilých, i když systematicky komponovaných architektonických stafáží a cest v prostředí zámeckých parků. Tento vzorec poté aplikovali urbanisti například do projektů městských čtvrtí s rodinnými domy.³³

Zájem o lidovou kulturu a umění se nerozvíjel pouze prostřednictvím architektury. Také industrializace v 19. století proměňovala krajinu i společnost střední a západní Evropy rychlým tempem. Socioekonomická základna lidu se hroutila pod vlivem globalizace a postupně slučovala rozmanité kultury v jeden celek. V této době začala interpretovat lidová kultura jako určitý prostředek ke konceptualizaci národa.³⁴

Pozornost k lidové kultuře přitáhly rovněž mezinárodní evropské výstavy. Organizátoři se rozhodli například v rámci Světové výstavy v Paříži v roce 1867 pozvat představitele čtyřiačtyřiceti evropských států s úmyslem postavit budovy typické pro jejich zemi mimo hlavní výstavní budovu. Na pařížském Champs de Mars bylo tehdy zkompletováno 175 staveb v novém pojetí expozic – tzv. *parc étranger*.³⁵ Myšlenka vystavení domů (nejprve z dělnického prostředí) vzešla od organizátora výstavy, inženýra a sociálního reformátora Frédérica Le Playe (1806–1882). Le Play chtěl tímto počinem poukázat na sociální a ekonomické žití dělnické třídy a její rodiny. Většina účastníků (například Švédsko, Norsko, Dánsko a rakousko-uherská monarchie) ale dala nakonec přednost zvláštnostem své lidové architektury před dělnickými domy, a tak se expozice na výstavě rozšířily i o tyto kulturní fenomény. Pařížská výstava z roku 1867 nesnížila zájem o lidovou kulturu. Naopak inspirovala další země k objevování vlastní lidové tradice. Jiná situace ovšem probíhala v zemích sestavených ze samostatných územních celků, tj. Španělsko či Itálie, kde každý region prosazoval vlastní rozdílné tradice.

Všechny tyto ne zcela systematicky organizované pařížské obsahy převzal generální ředitel Wilhelm Freiherr von Schwarz-Senborn při organizaci Světové výstavy ve Vídni v roce 1873. Jeho koncept s názvem *Prater* měl zahrnovat lidová stavení v rámci celé „mezinárodní vesnice“ se selskými domy z celého světa. Realita tohoto velkorysého nápadu ukázala pouze velmi

let 18. století v buquoyském parku u Nových Hradů a stavby inspirované domácí lidovou architekturou, stavěné do krajinného rámce podle zásad zahradního umění, se její součásti staly později v první polovině 19. století.

³² Vladimír Czumalo, Od prachýše k národní chaloupce, in: Winter – Machalíková (pozn. 10), s. 109.

³³ Např. rané projekty Johna Nashe – Park Village v londýnském Regent's Parku z roku 1829. – Viz Horáček (pozn. 1), s. 89.

³⁴ Angela Schwarz, The Regional and the Global: Folk Culture at World's Fairs and the Reinvention of the Nation, in: Timothy Baycroft – David Hopkin (edd), *Folklore and Nationalism in Europe During the Long Nineteenth Century*, Leiden – Boston 2012, s. 100.

³⁵ Parc étranger – jakýsi svět na jednom místě (Die Welt an einem Ort – Martin Wörner) – Viz Schwarz (pozn. 34), s. 103–104.

zredukovanou verzi. Vystaveno bylo jen devět selských domů z toho sedm jich pocházelo z rakousko-uherských zemí.³⁶

Šíření povědomí fenoménu vernakulární architektury nezprostředkovávaly pouze mezinárodní a regionální výstavy, ale také jednotliví obdivovatelé. K jedním z nich patřil např. architekt Karl Friedrich Schinkel orientovaný na novogotiku a romantizující tendence. Původní romanticko-nacionalistické představy o duchovním rozměru a trvalém životě lidové kultury byly v těchto manipulacích stále přítomné. Úsilí obhájit pozice lidové kultury na základě idealizovaných (a mnohdy i fiktivních a padělaných) historicko-kulturních nároků se odrážely v kulturní i politické sféře.

V českých zemích se odborný zájem o lidovou architekturu konal především na půdě Umělecké besedy. Ten nešlo oddělit od počátků studia dalších segmentů lidové kultury, hlavně krojů, výšivek a krajek, jelikož právě kroj se stal indikátorem regionálního a národního vymezení etnicity.

Mezi první propagátory venkovské architektury v českých zemích patřili Jan Koula, a také literární tábor s Janem Nerudou, Boženou Němcovou i Aloisem Jiráskem, který v *Květech* 1887 otiskl odbornou studii, s názvem *České chalupy a stará stavení městská*.³⁷ Vedle prezentace *české chalupy* jako vzoru nejlidovějšího a nejreprezentativnějšího objektu se tímto konstruktem přenášela myšlenka odmítnutí kultury monarchie a vymanění se z císařských dogmat. Cílem se stalo také zobrazení svérázného života českého a slovenského národa.

Svérázové hnutí,³⁸ které se utvářelo od osmdesátých let 19. století, mělo snahu znovuobjevovat lidové projevy, rekonstruovat a zasazovat je do svého původního prostředí. Odstraňování původních tradic vyvolalo reakci ke vztahu lidové kultury a dalo podnět k rozličným formám nepřilíš opěvovaného folklorismu.³⁹ Po první světové válce se svéráz ve vědeckých teoriích prodiskutoval a nabyl „*poznání, že různé umělecké směry se vzájemně nevylučují, ale rostou v míře času a povaze duchů vedle sebe*.“⁴⁰ Svéráz se později zhmotnil také ve venkovské a nově se tvořící bytové kultuře prostřednictvím neovernakularismů a v propagaci *lidového bytu*.⁴¹

³⁶ Ibidem, s. 105–106.

³⁷ Jiří Woitsch, Ta naše chaloupka česká? Proměny a mýty lidové architektury, *Dějiny a současnost* XXX, 2008, č. 6, s. 32. – Marcela Suchomelová, *Krajina s nábytkem. Návrhy, plány a konstrukce Jana E. Kouly (1896–1975) a jeho pojetí „lidového bytu (domu)“* (disertační práce), Ústav pro dějiny umění FF UK, Praha 2017, s. 42.

³⁸ Svérázovým hnutím je myšlen umělecký směr, který se snažil o stylizaci lidového umění v různých odvětvích lidové tvorby, např. v ornamentice, oděvu, architektuře aj. – Viz heslo Svérázové hnutí, *Lidová architektura*, <https://old.lidova-architektura.cz/old/prehled-seznam/encyklopedie/hnuti-sverazove.htm>, vyhledáno: 2. 2. 2023.

Hnutí propagovala v počátcích zejména Renata Tyršová. – Viz Renata Tyršová, *Světlozor*, 1929, roč. 29, č. 42, s. 948.

³⁹ Hermann Bausinger, „Folklorismus“ jako mezinárodní jev, *Národopisné aktuality* VII, 1970, s. 219.

Jako příklady typických folklorismů lze uvést zmiňované aristokratické vesničky s projevy lidové kultury, zatímco ostatní obyvatelé zůstávali spojeni se zemědělskými způsoby života či lze mluvit o revivalech národopisných motivů a lidového stavitelství 19. století aplikovaného ve století dvacátém (čili lze hovořit o neovernakulární architektuře).

⁴⁰ Pavel Janák – Vendula Hnídková (ed.), *Obrys doby*, sv. 5, Řevnice – Praha 2009, s. 94.

⁴¹ Viz Suchomelová (pozn. 37), s. 42.

Dobové mínění o lidovém umění jako zdroji autentické národní kultury obrátil historik umění Zdeněk Wirth (1878–1961) v článku *Lidové a moderní umění* v časopisu *Styl*,⁴² podle něhož je lidové umění odvozeno od vyššího oficiálního umění. Přestože přijímal určité aborigenní prvky, popisoval mnohokrát lidové umění jako konzervativní, výrazově, technicky i koloristicky primitivní a nepůvodní z hlediska námětu a formy.⁴³ Podle něj venkovany kultivovali měšťané od 18. století do poloviny století devatenáctého, a poté je nechali napospas osudu. Proto má podle něj dnešní vesnice „několik paskvilů na villu a na činžák a řadu nejošablovanějších domků s eternitovým krytem a nemožnými otvory oken a dveří. To je dnešní lidové umění.“⁴⁴

Stejným názorem na lidovou architekturu oplýval také historik umění Antonín Matějček (1889–1950), který tvrdil, že: „Všechny popudy přicházejí v umění lidovém shora, z oblasti velkého umění, všechny jeho formy jsou zpracováním prototypů výtvarným uměním dodaných.“⁴⁵ Lidové umění viděl jako „nižší emanaci vysoké tvůrčí vůle lidské, vyžívající svůj úděl v odlesku a odrazu typů a tvarů svrchní sféry“⁴⁶ a považoval ho za nepoužitelný „vyschlý pramen“.⁴⁷ V meziválečné době rozpracoval jeho myšlenky Václav Vilém Štech (1885–1974) v teorii rustikalizace.⁴⁸

Pohrdání lidovým uměním a jeho kulturou tuzemskými akademiky zasahovalo citelně do architektonické tvorby dobových architektů, kteří historikům umění pozorně naslouchali. Jejich výroky ve většině případů neopíraly o žádné terénní či archivní průzkumy. Výtvarník Josef Vydra se domníval, že vídeňsky školení teoretici a jejich povýšenost mohou za vyčleňování lidového umění z vědeckého paradigmatu a nedocenění jeho architektonické hodnoty „Bohužel tak daleko jsme u nás dosud v ochraně památek nedošli, abychom chránili stavební ráz některých dědin a jednotlivých selských stavení. Že za to čistíme a konservujeme kdejakého sv. Jana, jest jen nedostatek zájmu u jednostranné, vídeňské výchovy našich konservátorů, zaujatých sice pro umění církevní a pro kulturu měst, ale pohlížejících s patra na stále mizející výtvarné památky venkovského lidu.“⁴⁹

⁴² Wirth, *Lidové a moderní umění* (pozn. 2), s. 9–16.

⁴³ Ibidem, s. 10.

⁴⁴ Zdeněk Wirth, *Selský dům, Stavitel*/II, 1920–1921, č. 11–12, s. 141–148. – Viz Horáček (pozn. 1), s. 235.

⁴⁵ Antonín Matějček, *O vyschlém prameni*, in: idem, *Hlasy světa a domova*, Praha 1931, s. 206.

⁴⁶ Ibidem, s. 206.

⁴⁷ Ibidem, s. 200–201.

⁴⁸ Václav Vilém Štech, *Rustikalizace jako činitel slohového vývoje*, in: idem, *Pod povrchem tvarů*, Praha 1941, s. 20–26. – Idem, *Podstata lidového umění*, in: ibidem, s. 43–51.

⁴⁹ Josef Vydra, *Lidové stavitelství na Slovensku*, Praha 1925, s. 51, cit. podle Horáček (pozn. 1), s. 235.

2 TRADICIONALISMUS V EVROPSKÝCH SOUVISLOSTECH

Od druhé poloviny 19. století vzrůstaly nové požadavky v oblasti bydlení a také se objevovaly nové architektonické formy, se kterými se muselo zažité tradicionalistické myšlení vyrovnávat. Koncept nového bydlení se v Evropě utvářel v myšlenkách hnutí Arts and Crafts založeného reformátorem a umělcem Williamem Morrisem (1834–1896) a jeho vizemi inspirovanými spisovatelem a uměleckých kritikem Johnem Ruskinem (1819–1900). Hnutí se snažilo setřít rozdíly mezi městem a venkovem, nalézt harmonickou formu bydlení v přírodě, prosazovat zdravou společnost a sdružovat svobodné umělce osvobozené od tíhy majetku. Reformní myšlení souviselo se stylovým výrazem architektury. Hnutí neuznávalo okázalost, kladlo důraz na spojení s venkovským prostředím a určitou zdrženlivost. Autoři také podněcovali, v reakci na průmyslovou revoluci, k návratu řemesel, tradiční ruční práci bez strojů a k hledání vzorů modernity v prostotě života a vkusu venkova.

Přímé myšlenky Arts and Crafts byly střední Evropě vzdálené. Na naše území přicházely podněty prostřednictvím tehdejších významných uměleckých center a skrze propagátory anglické architektury. Z Berlína to byl např. historik umění Robert Dohme. Ve Vídni působil historik umění Jacob von Falke. Ten vyzdvihoval, že by forma obytného domu měla zrcadlit funkci a tradice jeho obyvatel. Recepce usnadnily obrodné snahy Němce Alfreda Lichtwarka, podle něhož právě jednoduché „*rybářské, námořnické, rolnické či měšťánské domy (...) vytvářejí předobrazy pro moderní stavební myšlení.*“⁵⁰

V oblastech habsburské monarchie, v dnešním Polsku a Maďarsku, se krajové tradice staly symbolem pro odklon od kultury německých národů, které několik staletí mocně působily na domácím území. V Polsku se rodil tzv. *zakopanský styl*, v Maďarsku *cifraszűr* a později architektura Ödöna Lechnera či Károly Kóse.⁵¹

Secese trvající přibližně mezi lety 1890 až 1910 a rychle se šířící do všech koutů Evropy do prostředí velkoměstského stejně jako venkovského, splňovala určitým způsobem požadavky tradicionalistů. Dbala na zachování strukturálního členění v prostředí nacionalisticko-obrozeneckých snah, vyslyšela volání po novém národním slohu a vymezovala se vůči klasickým a klasicizujícím formám. Secese byla vnímaná jako národní užítím povědomých schémat odvozených z lokální tradice, gotiky a baroka, ve Španělsku navíc z islámského a mudéjarského umění.⁵² Modernisté naopak pocitovali kooperaci se secesí v rámci odstraňování prvků stylu Beaux-Arts (v architektuře Antoni Gaudího) a užití amorfních struktur (v dílech Santiaga Calatrava).⁵³

⁵⁰ Ibidem, s. 247.

⁵¹ Ibidem, s. 247.

⁵² Viz Horáček (pozn. 1), s. 116.

⁵³ Ibidem, s. 120.

V době nově se rodícího slohu se tématem nastupující moderny stala vila a rodinný dům v přírodním prostředí s oplocenou zahradou okolo objektu. Trendem se staly také domy stojící samostatně na předměstí, nedělní domy tzv. weekend houses a inspirování se venkovským stavením prostého lidu.⁵⁴ Stavebníků, kteří dosáhli na novou formu bydlení, zejména v západní Evropě, rychle přibývalo, a to díky anglické reformě bydlení a také příznivému sociálnímu a ekonomickému vývoji. Nenákladné a nezastavěné parcely umožnily projektům rodinných domů s malou zahradou expandovat do mnoha koutů země.⁵⁵ Malý dům na venkově sloužil usazenému obyvatelstvu po celý rok, oproti například letohrádku, který nebyl z většiny roku trvale obydlen.

Vzniku vil dopomohl nejen nový názor na venkov a přírodu, ale také výstavba železnice do vzdálenějších míst v Anglii.⁵⁶ S rozvojem železniční dopravy v šedesátých letech 19. století se zpřístupnily mimoměstské parcely a počaly vznikat nové ulice a čtvrtě rodinných domů, tzv. *kolonie*. Vedle lidového stavitelství tak vyrostla čtvrť s nepříliš progresivním, ale umělecky hodnotným konceptem bydlení.⁵⁷

V Anglii navrhovali architekti tyto typy domů spíše pro klientelu majetných, jelikož si ne každý mohl dovolit jejich služby: „*Ze sta domů stavěných sotva pět jest svěřeno k provedení architektu.*“⁵⁸ Vily se stavěly vždy na přání objednavatele a měly tvořit nejpohodlnější, nejzdravější a nejpříjemnější pobyt. Hlavní zásadu v projektování představovala ovšem individualizace a spolupráce architekta s objednavatelem.⁵⁹

Architekturu inspirovanou anglickými venkovskými stavbami, hnutím Arts and Crafts a secesní formou je možné sledovat například v dílech architekta Charlese F. A. Voyseye (1857–1941), který, ač toto označení odmítal, se stal průkopníkem moderní architektury v Anglii. Ve svých projektech používal horizontální linie, kamenné šambrány, břidlicové střechy, které kombinoval s jednoduchými bílými hrubými fasádami s dřevěným obložením.

V případě koncipování vilové architektury se uplatnil nový dispoziční prvek, tj. síň (hall), která sloužila jako přijímací místnost, zařízení pro pořádání besed, čtení či oficiální společenské styky. Inovativní se jevila síň především proto, že vytvářela střed domu, okolo kterého se seskupily další prostory, což se v architektuře obytných staveb do té doby nedělo.⁶⁰ Dříve se uplatňovala prostá chodba, například v obytných domech, která sloužila zejména jako skladiště odložených předmětů. Ve starých anglických domech působila síň jako velká společná místnost – kuchyně, částečně upravena i na jídelnu, kterou si projektanti propůjčili z velké síně panského domu.

⁵⁴ Zdeněk Wirth, *Villa v Čechách. 1906–1909*, *Sty/I*, 1910, s. I–XII, s. VIII (8).

⁵⁵ Vladimír Czumalo, *Lidová architektura a modernismus přelomu století*, in: Winter – Machalíková (pozn. 10), s. 177.

⁵⁶ Wirth, *Villa v Čechách* (pozn. 54), s. VII (7).

⁵⁷ Czumalo, *Lidová architektura* (pozn. 55), s. 177.

⁵⁸ Wirth, *Villa v Čechách* (pozn. 54), s. X (10).

⁵⁹ Czumalo, *Lidová architektura* (pozn. 55), s. 183–184.

⁶⁰ Wirth, *Villa v Čechách* (pozn. 54), s. V (5).

O znovuzavedení tohoto prostoru se uchýlil například architekt Baillie Scott (1865–1945) v projektování výklenku pro jídelnu oddělenou závěsem.⁶¹

Paralely k domácí tradiční architektuře, které by uchopily nově se rodící národní architekturu, hledali stavitelé snad v každém evropském regionu.⁶² Na střeoevropském území ovlivňoval tradicionalistickou architekturu zejména německý *Heimatstil*, přetrvávající pozdní historismus a univerzalizovaný alpský (švýcarský, tyrolský) styl.⁶³ Na počátku 20. století vznikl v Drážďanech Deutsche Bundheimatschutz, čili německý Spolek za ochranu domoviny, který se angažoval zejména v prostředí architektonickém a měl za cíl chránit a udržovat stavby, podporovat tradiční stavitelství a řemeslo. Historické konotace Heimatschutzu se preferovaly zejména v bytové zástavbě a ve výstavbě sídlišť. Definici Heimatschutzu a Heimatstilu je podle švýcarského lexikonu „*architektura zakořeněná v lokálních a regionálních stavebních tradicích, překonávající historismus a secesi na cestě k modernitě*“.⁶⁴ Naproti historismus, který spíše kopíroval, se Heimatstil uchyloval k reformnímu stylu.⁶⁵ V architektuře znamenal tento směr „*zavržení cizorodých forem a rozvíjení regionálních témat*“.⁶⁶

V meziválečném období se preferovaly různé střední cesty, které vyhovovaly poptávce jak konzervativců prahnoucích po módních novinkách, tak modernistů vyznávajícím nové architektonické formy a technologie. Secese se geometrizovala a přetvořila se v art deco. Neoklasicismus se proměnil ve „svlečenou“ verzi s nádechem modernity do tzv. *Nové Tradice*.⁶⁷ Taktéž ustávalo navrhování ve stylu Beaux-Arts a přibývali sympatizanti s geometrickou abstrakcí. Nové formy modernismu v architektuře nicméně zasáhly do tradicionalistických myšlenek velmi silně. Nová tradice usilovala o geometrii, redukci slohových článků a ornamentu. „*Idea abstrakce, respektive zviditelnění údajné podstaty na úkor údajně nadbytečného slohového balastu, se stala v architektonickém myšlení klíčovou*“.⁶⁸

⁶¹ Ibidem, s. X (10).

Síň se také jako jedna z důležitých prostor v domě nacházela již od poloviny 19. století v klasických českých a moravských venkovských usedlostech.

⁶² O vlivu vilových dispozic na současnou moderní venkovskou zástavbu. Viz Škadraba (pozn. 4), s. 233–244.

⁶³ Czumalo, Lidová architektura (pozn. 55), s. 182.

⁶⁴ „*Eine auf lokalen und regionalen Bautraditionen wurzelnde, Historismus und Jugendstil überwindende Baukunst auf dem Weg zur Moderne*.“ Viz Elisabeth Crettaz-Stürzel, heslo Heimatstil, in: *Historisches Lexikon der Schweiz (HLS)*, dostupné online: <https://hls-dhs-dss.ch/de/articles/011186/2015-06-19/>, vyhledáno: 11. 1. 2023.

⁶⁵ Badatelka Sigrid Hofer nazývala Heimatstil pojmem Reformarchitektur, jelikož právě toto pojmenování vystihovalo reformní myšlení spolku v rámci ochrany kultury a tradičního stavitelství v souladu s přírodou. Viz Sigrid Hofer, *Reformarchitektur 1900–1918: Deutsche Baukünstler auf der Suche nach dem nationalen Stil*, Stuttgart – London 2005, s. 34.

⁶⁶ Vernakulární revival, jak se jinak nazýval, se stal jedním z východisek, zpětně nazývaných *Nová tradice*. Viz Lubomír Zeman – Jan Konůpek (eds.), *Heimatstil: architektura ve službách vlasti a národa. Specifické rysy architektury v česko-německém pohraničí*, Loket 2021, s. 276.

⁶⁷ Termín zavedl americký historik architektury Henry-Russell Hitchcock (1903–1987), který ve svých pouhých šestadvaceti letech napsal mimořádně pokrokovou knihu *Moderní architektura – romantismus a reintegrace* (1929). Pojem *Nová tradice* označuje architekturu na pomezí historismu a avantgardy prosazující geometrickou abstrakci. Reformu spatřovala *Nová tradice* v odstraňování slohových článků, redukci klasického uspořádání struktur, z nichž vzešla estetika úspornosti po hospodářské krizi v roce 1929. Viz Horáček (pozn. 1), s. 128.

⁶⁸ Viz Horáček (pozn. 1), s. 127.

V propagandistické reprezentativní architektuře v Německu a Itálii se užívaly v rámci ideologie tradiční konotace velmi jednoduše a postrádaly jakýkoliv detail. Výsledkem těchto projevů byla jednotná, úsporná, monumentálně pojatá veřejná a soukromá zástavba. V některých případech se úspornost v detailu proměnila v přepych prostřednictvím aplikace drahých materiálů na průčelích a exponovaných částech objektů. Politicky laděná *Nová tradice* se posléze proměnila v geometrický modernismus, který se stal lépe uchopitelným a politicky přijímaným.

Od třicátých let 20. století se zvyšuje zájem o lidovou venkovskou architekturu a vrcholu dosáhl podle Honzíka před druhou světovou válkou.⁶⁹ Architekti dostávali stále častěji nabídky projektovat pro své městské objednavatele obytné domy napodobující prosté chalupy, venkovská stavení prostředky a technikami pro venkov charakteristickými. Autor statě nazývá tuto neovernakulární vlnu termínem *rustikalismus*. Tento styl se vyznačoval užitím přírodních materiálů (dřevo, kámen, pálená hlína popř. železo), rukodělných výrobků a způsobů opracování. Vyznačovali se odkláněním od aplikace průmyslově vytvořených umělých hmot (např. bílé kovy, linoleum, guma) a snažili se naturalisticky komponovat obytné stavení do krajinného celku.⁷⁰

Projevy tohoto neorganizovaného hnutí vycházely z dobového zájmu o regionalismus bojujícího proti městskému centralismu, ze snah o hospodářskou nezávislost, která se rozšiřovala od vypuknutí hospodářské krize v roce 1929 a také z vlivu stále sílícího nacionalismu prosazujícího krajové a regionální diferenciaci v době obecně prosazovaného mezinárodního uniformismu. Na tyto procesy navazoval logický zájem o vlastní lidovou architekturu v mnoha evropských státech bez vzájemných souvislostí (např. programový rustikalismus v nacistickém Německu,⁷¹ zájem o vernakulární architekturu v londýnském tisku či propagaci neovernakulárních staveb v pařížském časopisu).⁷²

Neovernakulární tendence se objevovaly taktéž v dílech moderních architektů (např. Le Corbusier a jeho Errazurisův dům v Chile z roku 1930 či venkovský dům u Karuizawy v Japonsku od Antonína Raymonda, kteří kombinují moderní principy s místním vernakulárním stavitelstvím).⁷³

Po druhé světové válce se na evropské architektonické scéně mísily návraty ke stylu Beaux-Arts, svlečenému klasicismu, ale dominanci si zachovávaly zejména moderní klasicismus (např. Mies van der Rohe) na západě a socialistický realismus ve východní části Evropy.

⁶⁹ Viz Honzík (pozn. 11), s. 430.

⁷⁰ Ibidem, s. 430.

⁷¹ Ibidem, s. 431-432.

⁷² Anglický časopis *Illustrated London News* a pařížské vydání časopisu *Illustration* z 20. května 1939. Viz Honzík (pozn. 11), s. 433.

⁷³ Honzík (pozn. 11), s. 431.

3 TRADICIONALISMUS V ČESKÝCH ZEMÍCH

Charakter domácí architektury dostával nezaměnitelný obraz v různých obdobích uměleckých slohů. Pokusy o vytvoření národního slohu, v rámci emancipačních procesů probíhajících od poloviny 19. století, se staly hlavním cílem po celé sledované období. Mnoho inspirace přicházelo na naše území ze „zahraničí“, a buď se plně přejímalo, nebo se modifikovalo do domácích struktur praktičnosti.

3.1 INTERAKCE VERNAKULARISMŮ A HLEDÁNÍ NÁRODNÍHO SLOHU

V šedesátých až osmdesátých letech 19. století hrála prim na většině území českých zemí vedle jiných historizujících slohů novorenesance. Novorenesance byla vydáváná za sloh národní, moderní a kosmopolitní. Propojovala události zejména v rámci národního uvědomění a připojení Českého národa do kulturního, společenského a hospodářského emancipačního procesu. Toto „nadšení“ z italské renesance pokračovalo výukou na uměleckých školách a akademiích v Praze, Vídni, Mnichově a jinde, a také získáváním stipendií k pobytu v Itálii. Sloh se uplatňoval zejména na veřejných stavbách (školy, úřady, spolkové domy aj.) a v určité typizované formě se postupně dostával do menších a zapadlejších měst a obcí. Oficiální sloh a jeho monumentalita ovšem proměňovaly uliční frontu a také tradiční stavební linii. S většinovou vernakulární zástavbou tak tvořila spíše disharmonii [1].⁷⁴

V prostředí zvláště severních Čech a Valašska se v regionech s tradicí dřevěného stavitelství uplatňoval formově odlišný renesanční revival zejména v nové výstavbě bohatých měšťanů, v rámci protipožární ochrany, a také v použití surových materiálů (cihly, kámen) a omítek. Unikátní dřevěná města postupně, bez většího zájmu o záchranu, zanikala (např. náměstí v Rožnově pod Radhoštěm).⁷⁵ Dřevěné domy, považované v té době za výraz chudoby, byly nahrazeny městskou zděnou zástavbou s hladkými či zdobnými stěnami dobového stylu.

Tradicionalistická reforma, která vybírala z osvědčené a pro společnost žádané architektury, se tříštila na přelomu 19. a 20. století do kánonu užívání slohových tradic, uchování vernakuláru či ohlédnutí se k tradičnímu lidovému stavitelství. Samotní tradicionalističtí architekti tyto oblasti ovládali, ale aplikovali je výběrově či je různorodě kombinovali. Tyto postupy považovali za moderní a pokrokové. K významu stylové vrstvy se vyjádřil např. Jindřich Vybíral: *„Navázání na tradici vernakulárního stavitelství lze bez váhání označit jako jednu z nejvýznamnějších událostí v dějinách naší novodobé architektury. Rozšířením tvarového repertoáru „vysoké“ architektury o dosud přezírané prvky lidového či pololidového původu stvořilo pokročilé 19. století více než jen další v řadě exotických kostýmů. Tím, že architektonické prostředky venkovských staveb nabyly*

⁷⁴ Viz Horáček (pozn. 1), s. 195.

⁷⁵ Jediné zachovalé dřevěné město se nachází ve Štramberku na Moravě. – Viz Horáček (pozn. 1), s. 195.

*stejného významu jako historické slohy, se definitivně zhroutilo dosud panující hierarchické uspořádání stylových systémů.*⁷⁶

Od konce 19. století a v prvním desetiletí 20. století se objevoval také dekorativní sloh *Art Nouveau*, jehož základy vyvěraly z historizujícího vernakuláru, a styl vídeňské Beaux-Arts s nadčasovými klasickými motivy vysokých sloupových řádů a převahou plastického dekoru.⁷⁷ Vedle této vlny se objevují modernistické styly s výraznými regionalistickými nuancemi postavené na nacionalistických myšlenkách, tj. kubismus, rondokubismus či Heimatstil.

Oproti německému prostředí Heimatstilu se v českojazyčném prostoru nelpělo na vytváření jednotné architektonické stylové formy.⁷⁸ Promítala se zde syntéza lidové architektury a architektury kolem roku 1800, měšťanského klasicismu, empíru a biedermeieru (např. Javorník, Karlova Studánka). *Styl domoviny* se prosadil podle Horáčka zejména u staveb rodinných domů na venkově, v malých městech a pohraničních oblastech (např. Liebiegovo město v Liberci z let 1911–1920 [2]).⁷⁹

Podobně jako německy mluvící čeští architekti hledali také česky mluvící projektanti architektonické motivy městského a venkovského vernakuláru, které by pomohly k utváření nového národního slohu. Buditelské snahy o národní sloh se formovaly již s generací Národního divadla a pokračovaly generací národně orientovanou, tj. architektky Antonínem Wiehlem (1846–1910), Janem Koulou (1855–1919) či Josefem Fantou (1856–1954), jejichž snahy o národní architekturu pokračovaly na výstavách Jubilejní a Národopisné [3].

Mnoho ohlasů vzbudila právě instalace *České chalupy* od Antonína Wiehla na Zemské jubilejní výstavě v roce 1891: „*Motiv chalupy vzat ze severovýchodních Čech. Z různých staveb sebráno tu vše, co bylo význačné pro českou chalupu, a spojeno tu v zevnějšku věrném dle přírody s vnitřkem výstavním. Nacházíme tu síň, světnici, výměnek, vůbec vše. Vnitřku vystaveny jsou nábytek příslušný a figuríny českých národních krojů.*“⁸⁰

Ikonická Česká chalupa posunula vnímání lidové kultury na vyšší úroveň. „*Vše, co bylo od té doby roubené, zdobené, mělo lomenici, uvnitř kachlová kamna a malovanou truhlici, se považovalo za lidové či národní.*“⁸¹ Význam České chalupy hrál roli také ve vztahu k české architektuře 19. a 20. století. Město objevovalo venkovskou stavební tradici a její hodnoty, což se v oblasti etnografie a národopisu projevovalo po celé 20. století.⁸² Do opravdového studia

⁷⁶ Jindřich Vybíral, *Česká architektura na prahu moderní doby. Devatenáct esejů o devatenáctém století*, Praha 2002, s. 256–257.

⁷⁷ Horáček (pozn. 1), s. 203–205.

⁷⁸ Za okupace Československa se do povědomí vnutil německý „Bauernstil“ takřkajíc český lidově romantický sloh.

⁷⁹ Horáček (pozn. 1), s. 207.

⁸⁰ Hynkův průvodce po Praze a Zemské jubilejní výstavě v roce 1891, Praha 1891, s. 124.

⁸¹ Jiří Woitsch (rec.), Mýtus o pravé české chaloupce, *Ekolist.cz*, https://ekolist.cz/cz/publicistika/eseje/mytus-o-prave-ceske-chaloupce?sel_ids=1&ids%5Bx9a839379cb1f611af9ae1619ff2322b8%5D=1, vyhledáno: 16. 10. 2020.

⁸² V sedmdesátých letech 20. století už byli badatelé schopni vypracovat základní vývojovou, sociální a regionální typologii tradičního českého, moravského a slezského domu.

architektury se nicméně rozvinul proud svérázné estetiky, jak poznamenává Woitsch, jakýsi „lidový diskurs“, jehož nejvýraznějším projevem se stala specifická péče o tradiční stavby vykonávaná městskými obyvateli, kteří neměli žádné znalosti o životě na venkově.⁸³

V roce 1895 navázala na Jubilejní výstavu Národopisná výstava československá, která se konala v moderním pražském Průmyslovém paláci, v prostředí *České chalupy*, s cílem zobrazit svérázný život československého národa.⁸⁴ Symbolickým významem výstavy se stalo její rozložení, které vytvářelo rozpětí mezi minulostí a přítomností a mezi městem a venkovem. Výstava z hlediska architektury soustřeďovala vybrané typy staveb z českých zemí⁸⁵ a také ukázky zahraniční architektury v souboru *Americké osady*.⁸⁶ Mimo chalup a venkovské architektury se ve *Vesnici československé* nacházela rekonstrukce Malého náměstí v době Rudolfa II. a tzv. *Stará Praha*.⁸⁷ Expozice Staré Prahy tvořila společně s *Vesnicí* tzv. bránu přenesením jejich fragmentů do její blízkosti navrhnuté pod dobovým vlivem „české renesance“.⁸⁸ Na návrzích a etnografických průzkumech se podíleli renomovaní architekti Jan Koula, Jan Vejrych, Alois Čenský, Antonín Makovec nebo také začínající Dušan Jurkovič.⁸⁹

Poté co němečtí zástupci odmítli účast na Všeobecné jubilejní výstavě v Praze roku 1891, získala Národopisná výstava v rámci mnohostranně probíraného češství nacionalistický emancipační charakter. V německých nacionálních listech popisovali redaktoři, že šlo o „obsáhlý slovanský útok“ a projev „pokračujícího počestování zezdola.“⁹⁰ Nesváry probíhaly zejména v jihomoravském pohraničí, kde se odehrával tvrdý boj s agresivní germanizací. Výstavu nelibě nesla zejména vídeňská vláda, která kritizovala výstavu jako „akci bez vyžadované dvojjazyčnosti a že se jí měl zúčastnit český lid z obou zemí a také Slováci a zemské sněmy s německou většinou na Moravě a ve Slezsku.“⁹¹

Nahlížení na lidovou architekturu se v této době mění z pojetí *lidové* = *venkovské* na *lidové* = *národní*. Je zde kladen důraz nejen na lidovost, ale také na vztah k přírodě, romantizující

⁸³ Woitsch, Mýtus o pravé české chaloupce (pozn. 81).

⁸⁴ Josef Kafka, Katalog Národopisné výstavy československé 1895, in: Josef Kafka (ed.), *Národopisná výstava československá v Praze roku 1895. Hlavní katalog a průvodce*, Praha 1895, s. 3.

⁸⁵ Slovácko zastupovala chalupa z Tvrdonic se žudrem, zahrádkou a polním křížem. Dále zde stála kopaničářská chalupa z Vápenic, která byla postavená podle popisu učitele Františka Dobiáše a během výstavy ji obývala rodina Frantášova, aby návštěvníci poznali dokonalý obraz způsobu života kopaničářů z moravsko-slovenského pomezí. Poslední vystavovanou stavbu představovala vinná buda z Mařatic s doškovou střechou a malovaným žudrem. Viz Josef Beneš, Slovácko na Národopisné výstavě československé, *Malovaný kraj* XXI, 1985, č. 5, s. 16–17.

⁸⁶ V osadě byla umístěna rezidence zámožného Čechoameričana postavená v *cottage* stylu, obydlí amerického farmáře se stájem, srub s příslušenstvím kmene Huronů, vzor prvního českého kostelíka v Americe v St. Louis a český rázovitý venkovský hostinec, tzv. Saloon. - Viz Kafka (pozn. 84), s. 441–442.

⁸⁷ Expozici vytvořili renomovaní architekti Jiří Stibal, Antonín Cechner, Antonín Makovec, Jan Podhajský a Jan Vejrych.

⁸⁸ *České renesanci* se nedařilo efektivně splynout v městském prostředí toliko jako venkovským a maloměstským realizacím pravděpodobně svou orientací na italské renesanční prvky pojaté v klasicizujícím stylu. Kombinací rysů z domácí gotické architektury s organicky propojeným folklorním či secesním detailem se ovšem některým realizacím podařilo přirozeně integrovat do historické zástavby (např. architektonické realizace Friedricha Ohmanna).

⁸⁹ Czumalo, Od prachýše (pozn. 32), s. 123.

⁹⁰ Jiří Pernes, Národopisná výstava československá, *Malovaný kraj* XVI, 1980, č. 4, s. 15. – Václav Frolec, Národopisná výstava československá a Morava, *Národopisné aktuality* VII, 1970, s. 203., s. 189.

⁹¹ Viz Frolec (pozn. 90), s. 190.

krajinu, plně se rozvíjející průmyslovou revoluci a změny ve společnosti. Měšťané se uchylují k rekreování na venkov, který byl dosud dostupný pouze pro aristokratickou společnost. V souvislosti s politickými, ekonomickými a sociálními změnami se mění celý životní styl venkovských, ale i městských obyvatel. Tvoří se nová architektura rekreační, architektonický typ vily jako rodinného domu v přírodním prostředí, a ve spolupráci s modernitou se nakonec spojují pojmy *lidové = venkovské a venkovské = přírodní* do vztahu *lidové = tradiční*.⁹² Přívlastkem *národní* rozuměli obyvatelé spíše tvorbu lokální, regionalistickou.

V následujících letech se v české architektuře vyhranil styl vytvořený z vernakulárních západoevropských revivalů s domácími prvky vymezující se vůči autoritativnímu prostředí, pojmenovávaný jako *reformovaná česká renesance* či *reformovaný městský blok*.⁹³ Tradicionalistický výraz se užitím středověkých, folklorních a secesních prvků s prvky vernakulární architektury objevoval také v díle již zmiňovaného architekta na Národopisné výstavě Jana Vejrycha (1856–1926), a také Ladislava Skřivánka (1877–1957). Vejrych ve svých dílech stále častěji užíval nepravidelných kompozic protínaných balkóny, arkýři, štíty a věžičkami.⁹⁴ Architekt Skřivánek naopak propojoval pravidelné rastry sgrafitové výzdoby s blokovitými symetricky členěnými stavbami.⁹⁵

Co se týče importu rétoriky anglického venkovského domu, rozhodně není přímý. Jisté podobnosti s ostrovní architekturou existují, a sice ve východisku archetypálního obrazu domova, čímž ale shoda s kontinentálním stavebnictvím končí. Rétoriku anglického cottageovského domovního typu přinesl do českého prostředí také teoretik Zdeněk Wirth, který přeložil a otiskl podstatnou pasáž knihy Hermanna Muthesia s podtitulem *Das englische Haus* (1908) v časopisu *Styl*.⁹⁶ V souvislosti s tímto textem se u nás obnovují tradicionalistické myšlenky, které byly charakterizovány novými variantami vernakulární architektury inspirovanými anglickým reformním hnutím a silnou propagací kultu malého rodinného domu.⁹⁷ V šíření svých myšlenek pokračoval Wirth přednáškou *Malý dům a zahrada* v Městském průmyslovém paláci v Hradci Králové konané v roce 1910.⁹⁸

V dílech architektů se Muthesiovy myšlenky projevovaly také. Například Jan Kotěra, žák Wagnerovy školy, architekt ovlivněný Voyseyem, kombinoval v počátcích své tvorby integraci

⁹² Czumalo, *Lidová architektura* (pozn. 55), s. 176–177.

⁹³ Viz Horáček (pozn. 1), s. 216.

⁹⁴ Např. rodinný dům Karla Řezníčka v Hrubé Skále-Žantově z roku 1901, Dům obchodnického spolku Merkur v Praze z let 1903–1904 či Městská spořitelna v Jilemnici z roku 1911.

⁹⁵ Např. Šrotova vila v Olomouci z let 1923–1924 či Masarykova škola v Sušici z roku 1927.

⁹⁶ Zdeněk Wirth, *Villa v Čechách* (pozn. 54), s. I–XII, s. 9–32.

⁹⁷ Zásady vilového stavitelství: únik od stádního bydlení v městě, poskytnout sobě i rodině nejpohodlnější, nejzdravější a nejvolnější pobyt ve vlastním domě. Tyto principy vedly k individualizaci, spolupráci stavebníka a architekta, což se odráželo také v kultuře bydlení na venkově. I v rámci vily se díky zvýšení hygieny a individualismu v domácím hospodářství rozmohlo bydlení oddělené – ložnice od garderob, dětský pokoj od pracovny, jídelna od kuchyně, ale také odstraňování zbytečných salonů a budoirů, což vedlo k vytváření nových prostor. – Ibidem, s. V (5).

⁹⁸ Wirth na přednášce parafrázoval titul českého vydání architekta Bailieho Scotta *Dům a zahrada*.

tradiční české chalupy s venkovskou anglickou modernou. Jeho tvorba stála na hranici mezi odmítáním historismu a importem nových motivů evropské moderní architektury. Užití vernakularismů a geneze modernismu se promítla například v projektu Herbenovy vily v Hostišově (1901–1902) [4]. Jejím vzezření velmi dopomohl objednatel novinář a historik Jan Herben (1857–1936), zakladatel deníku *Čas* (1886) a člen přípravného výboru za Moravu na Národopisné výstavě československé.

Na první pohled upoutá diváka domovní vstup. Podle Hermanové patřilo pojetí vstupního prostoru jako moravského žudra k Herbenovým přáním.⁹⁹ Hlavním prvkem vily se stala centrální síň (hala), předobraz schodišťových hal vilových staveb anglického typu,¹⁰⁰ stejně tak inspirovaná síní venkovského domu. Vila ve své archetypální fantazii zprostředkovává odkaz k anglické venkovské architektuře svou hmotou, členěním a použitými materiály. Nezapadá ale přímo do citace *České chalupy*, nýbrž vzbuzuje pocit, že patří spíše do rodící se moderní městské zástavby.

Jakým způsobem se tvořila neovernakulární architektura, která evokovala typ venkovské chalupy, charakterizuje Vladimír Czumalo. Důležité je použití „*sestavy přetahovaných valbových, polovalbových či stanových střech s valbičkami, arkýře a terasy s dřevěnou konstrukcí a vyřezávanými detaily a především hrázdění*.“¹⁰¹ Motiv hrázděného štítu lze v Kotěrově díle nalézt již na počátku 20. století, tj. nad vstupem do provizorního výstavního pavilonu Sdružení výtvarných umělců Mánes pro výstavu Augusta Rodina v Praze v roce 1902. Hrázdění, typické pro německy mluvící prostředí,¹⁰² lze pozorovat také např. na letní vile *Vlasta* majitele smíchovské pekárny Vendelína Máchy v Bechyni (1902–1903), Trmalově vile v Praze-Strašnicích (1902–1903), anebo také na Tondrově vile v Sankt Gilgen v dnešním Rakousku (1905–1907) [5–6].¹⁰³ Vilu Františka Trmala z Toušic (1866–1945) komponoval Kotěra spolu se zahradou v podobě různých zakřivených cestiček a spoustou okrasných dřevin, jejíž nedílnou součástí se stala také roubená kůlna s prostory pro hospodářská zvířata. Celý pozemek byl obehnan plotem.¹⁰⁴

Kromě inspirace roubenými stavbami karpatského typu je jisté, že se Kotěra obracel také k domácímu lidovému stavitelství, které bylo možné vidět v každé vsi. Tradiční lidové stavitelství se stalo v té době trendem rodící se moderní architektury, patrné zejména na vilových objektech. Ve svých městských domech se Kotěra snažil podle Rostislava Šváchy hledat „*cosi jako moderní velkoměstský styl, ve svých prvních rodinných domech pátral spíše po jazyku, který by vyjadřoval*

⁹⁹ Czumalo, Lidová architektura (pozn. 55), s. 179. – Hana Hermanová et al., *Rodinné domy Jana Kotěry*, Praha 2011, s. 22–23.

¹⁰⁰ Viz Hermanová (pozn. 99), s. 23.

¹⁰¹ Czumalo, Lidová architektura (pozn. 55), s. 179–180.

¹⁰² Hrázděná konstrukce na Moravě se vyskytovala u staveb německého etnika při slezské hranici či se projevovala u historizujících staveb 19. a 20. století. Typicky se v tomto období nacházela na nádražních budovách za dob Rakouska-Uherska, lázeňských stavbách a rekreačních objektech.

¹⁰³ Czumalo, Lidová architektura (pozn. 55), s. 180.

¹⁰⁴ Dita Dvořáková, Trmalova vila, in: Hermanová (pozn. 99), s. 25.

*idylu venkovského života.*¹⁰⁵ Vila Ferdinanda Tondera zachycuje stavební poznatky z Čech, Anglie a je zasazena do přirozeného prostředí rakouské krajiny.¹⁰⁶ Spojují se zde tak prvky odlišných národních tradic a nové formy bydlení.¹⁰⁷

Ve druhém desetiletí 20. století rostl zájem o druh koloniálního bydlení. V letech 1922–1924 vypracoval Kotěra společně se svým žákem Bohuslavem Fuchsem návrh na kolonie úředníků Vítkovických železáren v Rožnově pod Radhoštěm. Domky byly typově blízké zlínským Baťovým koloniím z let 1915–1918, tj. disponovaly průčelími s rizalitou, hladkými plochami fasád, v partii rizalitů oživených lizénovými rámci vytaženými v omítce a kryté mansardovými střechami. Podle Šopáka je zde možné pozorovat „*soulad se silnou etnografickou tradicí s vernakulárními motivy: otevřená zádveř z dřevěných konstrukcí (...), vikýře několika typů, dřevěné podhledy u střech (...)* a *okenní šambrány s dekorem vycházejícím z redukce lidového ornamentu.*“¹⁰⁸

V době individuálně tvořících architektů v druhém desetiletí 20. století vzniká rondokubismus, jako reakce na monochromní kubismus a v duchu myšlenek o svébytnosti české kultury a státu.

3.2 MEZIVÁLEČNÝ NÁRODNÍ SLOH A FENOMÉN CHATAŘSTVÍ

Po první světové válce vévodily české architektuře nadčasové klasicistní formy, pozdní geometrizující secese a neoslohy. Spojením klasicistní tradice s moderními formami vzniká tzv. *konsensuální architektura*.¹⁰⁹ Zatímco němečtí architekti vytvořili kompaktní výtvarný styl, Češi stále hledali své autentické výtvarné vyjádření.

Žízeň po ryze českém vyústila vlivem moderní západní architektury po první světové válce v národní sloh.¹¹⁰ Architekti a výtvarníci nepřebírali etnografické motivy přímo, ale vyjadřovali se vlastním architektonickým jazykem pomocí esence architektonických prvků poznávaných v lidovém stavitelství.¹¹¹ Základy teorie položil Václav Vilém Štech (1885–1974) a hlavního teoretika národního slohu představoval Pavel Janák. Ve svých statích poznamenal, že „*jde o cosi*

¹⁰⁵ Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995, s. 52–53.

¹⁰⁶ Podle Potůčka vedly autora projektu k této kombinaci statické podmínky břehů horského jezera v regionu Salzkammergut. Viz Jakub Potůček, Vila JUDr. Ferdinanda Tondra, in: Hermanová (pozn. 99), s. 34.

¹⁰⁷ Czumalo, Lidová architektura (pozn. 55), s. 182.

¹⁰⁸ Jakub Potůček, Kolonie úředníků Vítkovických železáren, in: Hermanová (pozn. 99), s. 82.

¹⁰⁹ Viz Zeman – Konůpek (pozn. 66), s. 174.

¹¹⁰ Také nazývaný rondokubismus, obloučkový kubismus či národní dekorativismus, ovládaný architekty Pavlem Janákem (1882–1956) – projekt pojišťovny Riunione Adriatica di Sicurtà (1922–1925) či krematoria v Pardubicích (1922–1923), Josefem Gočárem (1880–1945) – návrh banky československých legií (1921–1923), pavilonu Československa na mezinárodním veletrhu v Lyonu z let 1919–1920) či návrh provizorních budov Státního občanského letiště ve Kbelích u Prahy z let 1920–1921 (s folklorizující ale zároveň svérázu vzdálenou variantou národního stylu), Jindřichem Mergancem (1889–1974) a interiérovými díly např. Národního domu v Prostějově od Františka Kysely (1881–1941). Neuniformními, individuálními návrhy a národním slohem protkanými, se staly například kolonie rodinných domů v Masarykově ulici v Praze-Strašnicích z let 1919–1921 či sídliště (vilová čtvrť) Ořechovka z let 1919–1929.

¹¹¹ Viz Horáček (pozn. 1), s. 229.

*hlubšího a trvalejšího, než je sám sloh, který je dočasný: o národní typičnost, která má i změny dob přetrvat.*¹¹² Janák ve svých statích prorokoval, že vrcholem se stane „národní architektura, která dojde k jediným čistým typům prostorových a objemových, vnitřně jednotných ve hmotě, osnově a účelovém tvaru, jež budou posledními důsledky naší půdy a ducha.“¹¹³ Vyjadřuje se taktéž

o barvě v architektuře, kdy nastane období „*přítomnosti silné barvy na architektuře.*“¹¹⁴

Styl využíval stát, lokální architekti a také soukromí stavitelé. V dobách své slávy produkovali architekti národního stylu opravdu významná a neobvyklá díla. Národní styl se úspěšně kombinoval také s purismem, s nímž vytvářel významovou dynamiku a expresivitu pomocí odvozených derivátů elementárních tvarů, jako byly oblouk, kruh, válec či konzoly ve spojení s barvou.¹¹⁵ Rondokubismus svého času nabýval ale také mnoho kritiky.¹¹⁶ Přes všechna obhajování národního stylu se více uplatňoval střídmy republikánský styl, který vycházel z časné wagnerovsko-kotěrovské moderny a který se dynamizoval a zároveň dekorativizoval prvky kubismu a národního stylu.¹¹⁷

Po odeznění rondokubismu se rozkládala také myšlenka hledání jednotného státního stylu.¹¹⁸ Architektonický růst určovaly vlivné osoby, podnikatelé a trh. Ten razil ideu *holá zed' = moderní levná architektura*, stejně jako avantgardisté, kteří bojovali proti národnímu „příliš dekorativnímu“ slohu.¹¹⁹ V polovině třicátých let národní sloh již plně nahrazuje monumentální neoklasicismus a moderní vědecký funkcionalismus.

V době rondokubismu probíhala také vlna cottageovského stylu po vzoru anglických zahradních měst Bedford Park či Hampstead (od roku 1906), která zasáhla jeden z moderních typů plánované městské zástavby. Zahradní města se, stejně jako vily, neměly pojit se vzhledem venkovské chalupy, jelikož měšťané žili odlišným způsobem života než venkovský lid. Nepotřebovaly hospodářské budovy ani dlouhé pozemky. Výstavbu čtvrtí řešil geometrický schematismus v rozvolněném pojetí převzatý z velkoměstského plánování.¹²⁰ Inspirace přicházela taktéž z německy mluvícího prostředí a lidové architektury. Domy s mísíci se vlivy, s charakterizujícím režným či hrázděným zdívkem, trojúhelníkovými štíty, zahrádkami a místy

¹¹² Ibidem, s. 100.

¹¹³ Ibidem, s. 114.

¹¹⁴ Ibidem, s. 106.

¹¹⁵ Vladimír Czumalo, *Architektura mladé československé republiky: mezi lidovým, národním a univerzálním*, in: Winter – Machalíková (pozn. 10), s. 286.

¹¹⁶ Například ze strany avantgardních teoretiků a umělců – od Karla Teigehe, který kritizoval architektury národního slohu za návrat k módnímu historizujícímu a folklórovému dekorativismu. Viz Teige [Karel Teige], *Architektura na výstavě S.V.U. Mánes, Stavba II*, 1923, č. 1, s. 23. Viz Czumalo, *Lidová architektura* (pozn. 55), s. 176.

Už z podstaty tradice lidové architektury se národní styl v tomto pojetí uplatnit nemohl. „*Lidová architektura je lokální, nejvýše regionální, a národní styl přitom nemohl být jiný než univerzální, měl-li reprezentovat stát tak rozmanitý etnický, kulturně a nutno říci i civilizačně.*“ Viz Czumalo, *Architektura* (pozn. 115), s. 285.

¹¹⁷ Czumalo, *Architektura* (pozn. 115), s. 286.

¹¹⁸ Viz Horáček (pozn. 1), s. 230.

¹¹⁹ Ibidem, s. 230.

¹²⁰ Viz Horáček (pozn. 1), s. 110.

k odpočinku, se v hojném počtu objevovaly například v kolonii Ořechovka od projektantů Jaroslava Vondráka a Jana Šenkýře.

O venkovské variování národního slohu se snažil např. moravský národovecký spolek Koliba na počátku dvacátých let. Jejím členy byli mimo jiné také Kotěrovi žáci, tj. Bohuslav Fuchs (1895–1972), Karel Kotas (1894–1973) či Josef Štěpánek (1889–1964), který vytvořil např. návrh statku pro hanácký kraj. Podle Horáčka vytvořil Štěpánek spíše dobový anglický či americký satelit *Nového urbanismu*¹²¹ než hanácký či rondokubistický objekt.¹²²

Odkazy k tradiční architektuře se ovšem stále aplikovaly například v architektuře rekreační, zejména u dřevěných objektů. V souboru dřevěných rekreačních staveb dvacátých a třicátých let se udržují poznatky z konce 19. století a prvních dvou desetiletí století dvacátého a znovu ožívají v neovernakulární architektuře trvající od konce třicátých let až do poloviny let čtyřicátých [9–12].

V souvislosti s rekreační architekturou se objevuje styl *rustikalismu*, který se projevil jako reakce na neutěšenou situaci po ekonomické krizi z konce dvacátých let 20. století a blížící se druhou světovou válku. Architektonická moderna se odklonila od vědeckého funkcionalismu a hledala motivy ve venkovském prostředí lidové architektury. Následkem těchto příčin docházelo k nedostatku stavebních zakázek zejména ve větších městech. Městský člověk navíc hledal únik od rušných a přeplněných ulic a bulvárních tříd a toužil po klidu a samotě v přírodě. Renomovaní architekti se proto uchýlovali také k menším a skromnějším zakázkám villegiatury v podobě chat, chalup, weekendových domků či letních sídel v přírodě tvořených tradičními stavebními technikami, ale i moderními stavebními technologiemi.

Oproti chatám a prostým přístřeškům z dřívějších dob, se podle Šváchy začal od dvacátých let 20. století projevovat fenomén chatařství, užívající vyšších architektonických stylů.¹²³ Pobyť v rekreačních chatách připodobňuje Švácha situaci v druhé polovině 19. století v Anglii, kdy se měšťané odebírali na víkendové dny k odpočinku a rekreaci. „*Zájem předních českých architektů o navrhování chat podněcovala hlavně snaha o permanentní zkulturování všech civilizačních produktů člověka.*“¹²⁴ Svěráz i modernita vstupovala do domů pro rekreační či trvalé bydlení prostřednictvím jakési lidové dekorativnosti, odkazů k tradiční architektuře, přičemž využívala moderní dobové stavební technologie a realizovala vize najatých stavitelů či řemeslníků.¹²⁵

¹²¹ Noví urbanisté podporovali regionální plánování vytvářející otevřený prostor, architekturu v souladu s kontextem okolí i vyvážený rozvoj práce a bydlení. Nový urbanismus se také zabýval ochranou památek, bezpečností na ulicích, zeleného stavění a nového využití "brownfield" - opuštěných pozemků. Viz Jan Moučka, *New urbanism – hnutí v USA*, dostupné online: https://invenio.nusl.cz/record/5/files/nusl-5_1.pdf, vyhledáno: 2. 5. 2023.

¹²² Viz Horáček (pozn. 1), s. 233.

¹²³ Švácha, Chaty jako architektura (pozn. 13), s. 370–371.

¹²⁴ Ibidem, s. 372.

¹²⁵ Chaty nerušící prostředí, ve kterém byly postaveny, propagovali architekti ve svých příručkách ve formě návrhů možných provedení - např. Venanta Hanzelky, Karla Kuthana, Ivana Šuly atd.

Lidovost dostává v meziválečných letech nové ekonomické hledisko. Pojem *lidový* se zde rovná pojmu *laciný*: „*Lidovost přímo obsažená v oficiálním národním stylu se stala tehdy programovou, v jejímž pojetí abstraktní forma zahrnuje i civilní respekt ve smyslu lidovosti demokratické, občanské, generalizující všechny třídní vrstvy. Zároveň je lidovost ekonomickým parametrem pro lidový, tedy rozuměj levný – v dimenzi kupní síly dělnické populace a populace občanské vůbec.*“¹²⁶

Programem lidového bytu, který byl předznamenáván od počátku čtyřicátých let, se zabýval Svaz československého díla. Svaz se snažil bojovat s módou svérázu v rámci kultivace bydlení, péčí o interiérovou tvorbu, výrobou nábytku a drobných předmětů. V tomto naopak nevynikala architektura „vysoká“.

Minimalismus funkcionalistických vil tedy na čas nahradily organické formy s použitím přírodních a lokálních materiálů, které se projeví např. na chatě Jarmily Pěničkové a Jaromíra Rybáka v Ostravici od Lubomíra Šlapety z roku 1935 [9], na venkovském domě G. Helmhackera v Plzni z let 1938–1940 [10] a rodinném domě Ivana Leichterera v Dobřichovicích z roku 1941 od Karla Honzíka [11].¹²⁷ Rustikální formy se projeví také v projektu víkendového domku paní A. v Kamenném Přívoze z roku 1940 od Jiřího Gočára [12].¹²⁸ Po roce 1948 se rozvoj regionalistického stylu v oblasti návrhů chat a rekreačních domů zastavil v závislosti na určitém stupni udržování funkcionalistických prvků, které neodpovídaly novému politickému programu.¹²⁹

3.3 VENKOVSKÝ VERNAKULÁR V ČESKÉ ARCHITEKTUŘE

Tvůrčí pluralismus, který se projevoval v dílech architektů ať už hledajících národní sloh či těch, kteří objevovali naopak svůj vlastní originální styl, pracoval veskrze s dobovou poptávkou a nabídkou. U avantgardně smýšlejících projektantů se styly střídaly v souvislosti s tvůrčími etapami podle aktuálního *dobového ducha*. Tradicionalismus se stal v meziválečné době určujícím stylem zejména v pohraničních oblastech. Zdůrazňoval *genia loci*, ideu architekta a tradiční neměnné hodnoty s užitím nadčasových prvků. Často se vyskytovala kombinace moderní konstrukce zahalené do tradicionalistického pláště.¹³⁰

¹²⁶ Czumalo, Architektura (pozn. 115), s. 284. Převzato viz Suchomelová (pozn. 37), s. 57.

¹²⁷ Honzíkovy stavby jsou charakteristické poučením se z evropské lidové architektury a syntézou aktuálního vývoje funkcionalismu. Viz Vladimír Czumalo, Dobřichovický dovětek, *Czumalova nástěnka*, <https://czumalo.wordpress.com/2016/07/27/dobrichovicky-dovetek/>, vyhledáno: 1. 5. 2023.

¹²⁸ Bureš (pozn. 14).

¹²⁹ Švácha, Chaty jako architektura (pozn. 13), s. 376.

¹³⁰ Viz Zeman – Konůpek (pozn. 66), s. 175.

Tuto tradici lze sledovat např. v díle nejznámějšího architekta „*slovenského slohu*“ Dušana Jurkoviče (1868–1947). Použití lokálních materiálů, tradičních stavebních technik a začlenění lidových prvků do projektů – tím by se dala stručně charakterizovat působnost jeho architektonických děl.¹³¹ Jeho návrhy byly silně ovlivněny místní kulturou a tradicemi jednotlivých regionů, ve kterých objekty navrhoval [13].

Jurkovičova sláva stoupala již od účasti na Národopisné výstavě československé se svou *Valašskou vesnicí* a pokračovala souborem turistických útulen – Pusteven na hoře Radhošť (1897–1899) v duchu národních mýtů.¹³² Typové východisko tvořil roubený karpatský dům, staroslovanský srub, jeho čičmanská lokální forma prezentovaná na Národopisné výstavě, a také dokonale poznaný dům Moravského Valašska, a Uherského Slovenska.¹³³ Jurkovič těmito díly zhmotnil své dosavadní pokusy o „*praktické použití lidových motivů, otevíral cestu k secesnímu zájmu o folklor, ale znamenal zároveň i vyčerpání poslední možnosti historizujícího ztvárnění dosud nedotčeného podnětu minulosti.*“¹³⁴

Jeho projekt lázní v Luhačovicích měl nesporný vliv na architekturu vznikající po celém Slovákku. Proměna stagnujících lázní ve společenské a kulturní centrum nejen moravských, ale i brněnských Čechů započala ve skrze nacionální myšlenkou brněnského lékaře Františka Veselého a jeho přátel. Veselý usiloval o vytvoření salonu, který by i přes svou kosmopolitnost konkuroval velkým českým lázním v německých rukou. Na pomoc si přizval v té době již známého Dušana Jurkoviče, který dokázal objednatelovu myšlenku uchopit z provozního i reprezentačního hlediska. Na stavbách v Luhačovicích stejně jako na své vlastní vile v Brně-Žabovřeskách lze vnímat syntézu wagnerovské rétoriky, úsilí své generace, prvky elementární („valašské“) lidové architektury a esenci britského vernakuláru. Mluvíme zde o tzv. slovanské secesi, prostřednictvím které užívá architekt nejmodernější konstrukční technologie (v případě prvoplánových staveb v Lázních), které zahaluje do dřevěného oděvu.

Pavel Zatloukal srovnával Jurkovičovu architekturu s paralelním formováním zakopanského stylu v Polsku, jehož lidové stavitelství zpopularizovali manželé Maria a *Bronisław* Dembowští, a výsledek komparace shrnul: „*Jurkovič dokázal pochopit ducha konce 19. století, který tehdy v rámci historizujícího principu recepce různorodých stylových podnětů logicky dospěl i k tomuto poslednímu zdroji [lidové kultuře].*“¹³⁵

¹³¹ Například na realizaci vily Vlastimila [9] se snažil vytvořit typicky českou vilu, český dům, který by zlepšil úroveň bydlení českých obyvatel. Do té doby byli stavebníky zejména Němci. Viz Vladimír Šlapeta – Nad'a Goryczková, *Slavné vily Zlínského kraje*, Praha 2008, s. 23.

¹³² Eduard Maur, *Paměť hor*, Praha 2006, s. 313–342. – Czumalo, *Lidová architektura* (pozn. 55), s. 184. – Pavel Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002, s. 477.

¹³³ Czumalo, *Lidová architektura* (pozn. 55), s. 185.

¹³⁴ Pavel Zatloukal, *Historismus. Architektura 2. poloviny 19. století na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 1986, s. 58–59.

¹³⁵ Zatloukal, *Příběhy* (pozn. 132), s. 477.

Vladimír Czumalo používá Zatloukalovo přirovnání luhačovické architektury k Arkádii, prvotního pasteveckého a zemědělského vztahu k přírodě: „*Akcentovaná rukodělnost představuje další rozměr Arkádie a zároveň spojuje domácí lidovou tradici se směřováním Arts and Crafts. Hrázdění tu opět vystupuje jako nejfrekventovanější výrazový prostředek, a aniž by vybočilo z představy o domácí stavební tradici, dokáže integrovat britskou modernu, modernu wagnerovskou, grafismus geometrické moderny a jí znovu aktualizované japonismy.*“¹³⁶ K Jurkovičově architektuře se vyjádřil také Kotěra, který hovořil o formě, pocházející „z krve.“¹³⁷

Jurkovič u svých pozdějších děl stále dbal na své rané výtvarné inspirace a motivy západního Slovenska. Svá díla se snažil komponovat pro všechny, zejména pro sociálně a finančně znevýhodněné obyvatele.¹³⁸ Jeho projekty typových domů naznačovaly projevy Heimatstilu pro venkovskou a maloměstskou zástavbu a v pozdější tvorbě pojímaly spíše ochranářskou funkci.

Venkovský vernakulár stál obecně po celou první polovinu 20. století v pozici teorie dějin umění na okraji oproti zájmu o městskou architektonickou kulturu. Např. Wirth spatřoval zajímavějším maloměsto: „*Je nám zcela blízký a rozumíme mu nejen proto, že je to české město, ale že je to umění samo, jež chápe každá doba. (...) Proto je nám zachování rázu maloměstského i v nynější době povyšování městeček na velická města otázkou tak důležitou a zodpovědnou.*“¹³⁹ Na venkově se pro geometrickou abstrakci, se kterou sympatizoval Wirth a jiní, dostávalo logicky menšího pochopení.¹⁴⁰ Za první republiky se na stavby pro venkov a maloměsto specializovala například projekční kancelář Jindřicha Freiwalda (1890–1945).¹⁴¹ Silný vliv argumentací akademických pracovníků dostál u nových stavebníků názoru, že hladká nedekorovaná fasáda je umělecky hodnotnější a tendenční.

Podle historika architektury Václava Mencla (1905–1978)¹⁴² by měl moderní architekt hledat kompoziční tajemství, která připoutávají českou vesnici k české krajině a přírodě. Kritizoval svérázování, bezduché kopírování tvarů už vyžitých. Mencl také požadoval od regionální venkovské architektury, aby byla moderní. „*Musí se odlišit od historismu staveb generace Národopisné výstavy a od folkloristické architektury romantického údobí, v němž na rozdíl od ostatních historizujících stylů byla zaměřena slohová předloha, (...) že souhrn forem umění*

¹³⁶ Czumalo, Lidová architektura (pozn. 55), s. 189–190.

¹³⁷ „*Vychází z potřeby, používá přirozeného nefalšovaného materiálu i technických vymožeností. Staví na půdě málo nosné budovy lehké, budovy, které nechtějí se zdáti palácem vládkým neb jiným, neimituje kolonády římské, nýbrž buduje dle prostředků jednoduché, avšak útulné promenádní podloubí dřevěné, odpovídající opět poměrům i krajině.*“ Viz Jan Kotěra, Luhačovice, *Volné směry* VIII, 1904, s. 60.

¹³⁸ V roce 1946 vydal katalog *Skladacie domy rodinné z pálených tehliarskych výrobkov* zabývající se stavbou rodinných domů z cihel a jejich jednoduchým a časově nenáročným kompletováním.

¹³⁹ Horáček (pozn. 1), s. 236.

¹⁴⁰ Horáček (pozn. 1), s. 237.

¹⁴¹ Kancelář navrhovala domy v různých dobových i historizujících stylech pro maloměsta po celém Československu.

¹⁴² Mencl zkoumal venkovskou architekturu a dával ji do kontextu s architekturou středověkou. Z jeho bádání lze vyčíst, že lidová architektura vychází po výtvarné stránce z velkých slohových celků.

*selského už je také slohem.*¹⁴³ Historik na závěr kritizuje příliv předměstských rodinných domků a „pseudomoderních“ vil diskreditující venkovskou architekturu.¹⁴⁴

Podobně se vyjadřuje Emil Edgar ve svém fejetonu o omylu historie a říká, že všechno zlo stavební kultury pochází z jihu – renesance. Tradicionalismus *renaissance* totiž neusiluje v bytové kultuře o harmonii prostor pro domácí a rodinný život. Renaissance upřednostňuje jen dogmaticky konstruované a reprezentační systémy fasád – kulis, což nelze říci o moderní půdorysné a funkční architektuře.¹⁴⁵ Edgar naopak pochvaluje lidovou architekturu, které přezdívá *severní slovanská antika*. Renaissance se prodírala všemi městy, pronikala do šlechtického prostředí. Lidové stavitelství ovšem zůstalo svébytné, nedotknuté módou měst, i přesto, že ji znalo.¹⁴⁶ V článku odkazuje na své myšlenky pohodlného, zdravého, svobodného, volného a nezávislého žití a nabádá ke vzdálení se od moderního formalismu.

Na Moravě se snaha o zachování urbanismu vesnic a maloměst bojovalo podobně jako v jiných českých krajinách. Například v roce 1913 rozhodl Zemský cizinecký svaz v Brně o opatření plánů typicky lidových staveb, které měly být dodány představenstvu slováckých obcí. Obce měly za úkol vést novostavby *duchem*, jenž by vhodně slučoval moderní hygienické požadavky se zásadami vkusu. Plány byly skutečně vypracovány, další práce ale přerušila první světová válka.

Ve dvacátých letech přetrvávaly na Moravě pokusy o užití lidových motivů zřejmých z Jurkovičovy architektury. Také se v této době dostávala do povědomí památková péče ve smyslu ochrany svébytné lidové kultury a zachovávání jejích hodnot, která pokračovala také po válce. Modernost v městské zástavbě, jak ji vnímal venkov, se promítala do novostaveb v okolních obcích a byla často bez rozmyslu napodobována. Tyto skutečnosti ovšem nezůstaly bez odezvy.

Otázka uchovávání stavebních slohů v jednotlivých krajích zajímala spíše nadšené zájemce o architekturu než akademické historiky umění. Například podle Rutteho¹⁴⁷ ustupují v této době venkovské typy obydlí „*nemožným banálností novější doby*“, které „*nechtěly uplatnit nic ze starého venkovského stavení*.“¹⁴⁸ Za příkladné považuje cizí země (Dánsko, Norsko, Švédsko, Německo a Švýcarsko), které se snažily vytěžít ze svých stavebních slohů maximum, zatímco v českém prostředí se tato realita příliš neodrážela. Odborné kruhy ani stát a jeho zodpovědnost za estetiku v jednotlivých krajích tomuto tématu nevěnovaly mnoho pozornosti.¹⁴⁹

¹⁴³ Architektura moderní a lidová, *Lidové noviny*, 28. října 1941, roč. 49, č. 550, s. 7.

¹⁴⁴ Ibidem, s. 7.

¹⁴⁵ Emil Edgar, Umění, divadlo a literatura. Diskuse umělecko-výchovná, *Lidové noviny*, 8. 11. 1910, roč. 18, č. 307, s. 2–3.

¹⁴⁶ Ibidem, s. 3.

¹⁴⁷ Ladislav Rutte (1893–1967), zlínský právník původem z Prahy, se stal popularizátorem etnografie a folkloristiky jako národní vědy. Své rozsáhlé sbírky lidového umění soustředil do své neovernakulární chalupy v Mařaticích. V roce 1945 vzniká Bartošova muzejní společnost pro uskutečnění Rutteho projektu valašsko-slovácko-hanáckého skanzenu. –Viz Zuzana Syrová – Jan Syrový, Co skrývá ves Mařatice pod sv. Rochem, stavebně-historický průzkum, dostupné online: https://blog.sv-sy.cz/wp-content/uploads/2017/08/Syrovci_Maratice_2016r3.pdf, vyhledáno: 2. 5. 2023.

¹⁴⁸ Ladislav Rutte, Obroda lidových slohů stavebních v dnešní praxi, *Světobzor*, 26. 2. 1925, roč. 25, č. 12, s. 294.

¹⁴⁹ Ibidem, s. 294.

Na Moravě (zvláště na Slovácku či Hané) byli tradicionalisté nuceni bojovat i za vnější omítání domů. Zmiňované regiony byly totiž známy svým specifickým stylem, tj. omítáním s užitím přírodních barviv a ornamentů. Pokud stavěli jednotlivci vlastním nákladem, bez státní podpory, své domy neomítali, a vesnice i maloměsta, proslulá svou barevností, se tak podobaly častěji „*cihelným než obytným stavením*.“¹⁵⁰ Rutte dává význam také soukromým stavbám, které dle něj pokračují v tradičním půdorysném uskupení a užívají místních stavebních slohů. Příkladem těchto myšlenek je jeho vlastní dům „Moravsko-slovenská chalupa“, kterou si postavil v roce 1921 v Mařaticích. Souhrnem lze říci, že Rutte ve své teoretické i praktické činnosti usiloval o začlenění prvků lidové kultury do soudobého životního stylu ve vsích a maloměstech a bojoval proti jejímu zániku.

V době nastupující okupace a války se přerušily vazby s moderní evropskou architekturou, ačkoliv se válečná tradicionalistická architektura nebránila technologickým inovacím a impulsům modernistické teorie.¹⁵¹ Architekti a teoretici se začali orientovat na domácí dědictví a kulturu. Návratu k českým kořenům využili nacisté a pod rouškou podpory lidové kultury nezasahovali do folklorních tradic. Ve svém programu politické kulturní autonomie ve skutečnosti usilovali o regionalismus „*a akcentování etnických diferencí uvnitř národa, [které] měly směřovat k redukci vlastnictví na folklorizovaný lokální patriotismus, k rozdrobení národa na řadu „kmenů“, pěstujících neškodné vlastní tradice*.“¹⁵² Česká kultura dle dobového tisku odolávala nátlakům a propagandě, což lze odvodit například od zřídka se objevující říšské architektury v českých časopisech. Zájem zůstával u domácí (venkovské) architektury obohacené o modernistické prvky v dobovém komfortu, tj. neovernakulární architektury.

Neovernakulární architekturou se v tomto období zabývalo nemnoho teoretiků. Jejich zájem souvisel především s vlnou chatařství, odklonem od přeplněného městského modernismu a také hledáním válkou nezničeného místa, kterému odpovídala vesnice.

Již zmiňovaný Karel Honzík (1900–1966) se ve své stati zabýval zejména reinterpetací lidové architektury. Říká, že se u moderních architektů proměňuje nazírání na lidové stavby. Podle nich již není jediným cílem lidové architektury ornament, ale je vnímán celý obraz stavby, který je v každé zemi jiný a podrobuje se vlastním přírodním podmínkám svými aerodynamickými tvary.¹⁵³

Kritizuje také výstavbu čtvrtí rodinných domů na předměstí nebo weekendové kolonie na venkově, které architekti staví do výšky na malé parcele, přičemž tradičnímu dispozičnímu řešení

¹⁵⁰ Ibidem, s. 294.

¹⁵¹ Často se lze setkat v tradicionalistické architektuře s modernisticky řešenými komfortními interiéry, které byly do té doby užívány pouze vyšší střední třídou. Viz Zeman – Konůpek (pozn. 66), s. 278.

¹⁵² Sandra Malinová, *Česká architektura 1939–1948. Doznívání funkcionalismu* (diplomní práce), Ústav dějin křesťanského umění TFUK, Praha 2009, s. 40.

¹⁵³ Viz Honzík (pozn. 11), s. 437.

venkovských objektů dominuje horizontalismus. Stejně tak komentuje teorie o tom, že moderní stavby (nájemní domy, školy, radnice či pojišťovny) působí na venkově rušivě. Načež argumentuje tím, že zde nejde o odlišný formální typ architektury, ani o odlišný sloh, ale o *nevhodný prostorový vztah* k zástavbě.¹⁵⁴ Architekt by měl vždy myslet na celkové členění celého komplexu, kam umísťuje objekt, tak jako například lidový stavitel, který krajinu, do které vkládá svůj dům, znal.¹⁵⁵ Podobně reaguje také autor příspěvku v časopise *Architektura ČSR*, který charakterizuje zemědělské venkovské stavby. Zmiňuje pojmy jako funkčnost, racionalita, prvky nové doby, praktičnost, úspornost a estetická kvalita. Konečný moderní typ by měl proto vycházet a stále se vytvářet po boku tradice.¹⁵⁶

Závěrem lze říci, že většina modernistických architektů pohlížela na tradicionalismus skepticky, zatímco tradicionalisti tvořili svá díla s nadšením. Jedním z důvodů mohlo být pohlížení na problematiku očima historiků umění a jiných teoretiků, kterým modernisti naslouchali více než dnes. Z počátku se architektura snažila vyhranit se a hledat svůj výtvarný názor v podobě slohu a hledala způsob „čím nám může venkovská architektura posloužit.“ V průběhu dvacátého století se již snaží uchovat a chránit dřívější hodnoty a udržet si siluetu tradičnosti v době masové výroby a spotřeby.

¹⁵⁴ Škola místo kubusu zaklesnutého do svahu může být rovnoměrně rozvrstvená do úzkých křídel kopírujících tvar krajiny. Viz Honzík (pozn. 11), s. 437.

¹⁵⁵ Ibidem, s. 450.

¹⁵⁶ Příspěvek z čísla *Architektura* IV., 1942, *Architektura ČSR*, 1984, roč. 43, č. 3, s. 126.

4 TRADICIONALISMUS NA SLOVÁCKU

Následující kapitoly pojednávají o tradicionalistických tendencích na Slovácku ve sledovaném období. Identifikují území Slovácka, zabývají se historicko-sociálními poměry a událostmi ovlivňující stavební kulturu měst a obcí a krátce informují o přítomnosti ornamentální výzdoby specifické pro tento region. Poslední dvě podkapitoly shromažďují veškeré badání v terénu a poukazují také na poznatky předchozích badatelů.

4.1 IDENTIFIKACE ÚZEMÍ SLOVÁCKA A JEHO IDEALIZACE

Pojmy *Moravské Slovensko*, *Slovácko*, *moravští Slováci*, „jsou pojmenováni rozlehlého a nestejnorodého národopisného regionu se složitým historickým vývojem, pokrývajícího podstatnou část jihovýchodní Moravy a jeho obyvatel.“¹⁵⁷ V literatuře a mezi lidovými vrstvami se často užívá mladšího názvu *Moravské Slovensko* či *Slovácko*. *Moravské Slovensko* vzniklo původním pojmenováním uherského Slovenska (ungarische Slowakei), které tvořilo součást rakousko-uherské monarchie. Název *Slovácko* se objevuje v literatuře teprve ve třicátých letech 19. století, zlidověl o sto let později v meziválečném období 20. století a postupně vytlačoval starší pojmenování *Moravské Slovensko*.¹⁵⁸

Hranice rozsáhlého území Slovácka vytyčili etnografové Josef Klvaňa a Lubor Niederle [14]. „Celý kraj je z velké části vymezen přirozenými hranicemi, které zhruba tvoří toky řek Moravy a Dyje, hřebeny Malých Karpat, Javorníků, výběžků Jablunkovských Karpat a Chříby.“¹⁵⁹ Oblast *Horňácka*, nacházející se pod Velkou Javořinou na úpatí Bílých Karpat v okolí Velké nad Veličkou, se zformovala v jednotlý etnografický celek mnohem dříve, než dostala svého nynějšího pojmenování Niederlem v roce 1919. Území středního Pomoraví charakterizuje Dolňácko s městskými středisky uherskohradištského, strážnického, popřípadě i kyjovského území, které se někdy řadí již pod *Podluží*.¹⁶⁰ Uherskobrodsko se začleňuje pod specifickou část Dolňácka, častěji je však považováno za samostatný region.

Názvem *Moravské Kopanice* se označovalo území severovýchodní poloviny Bílých Karpat. Kopanice se staly nejpozději osídlenou částí Slovácka, proto se jejich vývoj také značně opozdil. *Zálesí, zálesáci*, jsou pojmy označující zaniklý etnografický region, rozprostírající se na části území jižního Valašska a Uherskobrodsko, na Moravských Kopanicích a slováckém Horňácku. Toto staré Zálesí však nadobro zmizelo z národopisné mapy Moravy, a to dřív, než se o ně začala zajímat odborná etnografická vlastivěda. Po vydání monografie o Luhačovickém Zálesí v roce 1930 se

¹⁵⁷ Josef Jančář et al., *Vlastivěda Moravská. Země a Lid. Lidová kultura na Moravě*, sv. 10, Strážnice 2000, s. 19.

¹⁵⁸ Ibidem, s. 19. – Jan Skutil, Vznik a vývoj názvu Slovácko, in: *Slovácko XXIII*, 1981, s. 62.

¹⁵⁹ Otakar Máčel – Jaroslav Vajdiš, *Slovácko. Architektonický vývoj vesnice*, Praha 1958, s. 8.

¹⁶⁰ Jančář, *Vlastivěda* (pozn. 157), s. 20.

obsah tohoto pojmu redukoval na okolí Luhačovic, na přechodné pásmo ležící na rozhraní Hané, Valašska a Slovácka.¹⁶¹

Neznačené hranice oddělující Slovácko od okolních regionů (Valašsko, Haná) nelze charakterizovat přesně vzhledem k tomu, že jádra jednotlivých oblastí jsou navzájem spojena rozlehlými přechodnými oblastmi. Tyto přechodné oblasti některé zdroje nazývají pojmem Hanácké Slovácko.¹⁶² Na Valašsko přechází slovácké území Luhačovického Zálesí a podobný přechod na Hanou tvoří Dolňácko, rozkládající se přes Napajedelsko, Kyjovsko a Podivínsko.¹⁶³

Slovácko bylo ve sledovaném období považováno za idylickou, arkadickou krajinu, za ztracený ráj představující útočiště před zkaženou civilizací. Toto prostředí se často primitivizovalo jako místo citovosti, fantazie v opozici proti chladnému rozumu a logice.¹⁶⁴ Sochaři Rodinovi (1840–1917) evokovalo Slovácko prastarou, mytickou krajinu, kterou srovnával se zemí Balkánského poloostrova. Podle slov spisovatele Aloise Mrštíka zvolal sochař při spatření lidu v krojích větu „*Tot' staré Řecko!*“¹⁶⁵ Bratr Aloise, Vilém Mrštík, naproti tomu srovnával Slovácko s Orientem, jelikož viděl ve slováckých ženách čistotu a ušlechtilost a prostředí shledával jako nezkažené a neporušené moderní civilizací.¹⁶⁶

Všeobecná mytizace venkova se projevovala také skrze soudobé spisovatele a žurnalisty, jako například „silné citové hnutí“ Viléma Haase při návštěvě Javorníku, jenž oplýval nadšením z pestrobarevných krojů a prastaré přírodní krajiny. Došel k závěru, že pestrobarevnost je ryzí pravdivost, „*jež působí přímo zázračně takovou určitou jednotou v naší zvrácené zemi.*“¹⁶⁷ Haasovo pojetí dle Wintera je typickým příkladem idealizace „jiného“ „exotického“ prostředí, asociovaného a stavěného do protikladu k dekadentnímu velkoměstskému životu, probíhající na základě chvilkových prvotních dojmů, nikoliv na dlouhodobějších zkušenostech s pobytem v dotyčném prostředí.¹⁶⁸ Woitsch naopak konstatuje, že řada lidí si může myslet, že venkovští lidé chodili denně v nádherně nazdobených krojích, život sestával ze slavení svateb, masopustního hodování, barvení kraslic a truhlic, tak jak je to vidno například z obrazů Joži Uprky. Ve skutečnosti byl život na venkově někdy i bojem o každou kůrku chleba.¹⁶⁹

¹⁶¹ Ibidem, s. 23.

¹⁶² Plocek tuto oblast považuje za přechodovou, utvářenou na základě migračních a kolonizačních procesů. Jančář Hanácké Slovácko jako podoblast území Slovácka nepovažuje, proto se jí tato práce zabývá velmi okrajově. Viz Petr Bureš, *Elektronická mapa Slovácka* (diplomní práce), Geologický ústav při PřFMU, Brno 2013, s. 19.

¹⁶³ Viz Máčel – Vajdiš (pozn. 159), s. 10.

¹⁶⁴ Tomáš Winter, Venkov jako exotika a ztracený ráj, in: Winter – Machalíková (pozn. 10), s. 201.

¹⁶⁵ Podle Josefa Mařatky zněl výrok „*Absolutně řecké ženy!*“ Viz Alois Mrštík, K rozkvětu výtvarného umění na Moravě, in: *X. výstava Sdružení výtvarných umělců moravských*, Hodonín 1913, s. 7. Citát „*Tout à fait femmes grecques*“ Viz Josef Mařatka, *Vzpomínky a záznamy*, Praha 2003, s. 103.

¹⁶⁶ Winter, Venkov jako exotika (pozn. 164), s. 202. Viz Vilém Mrštík, Joža Uprka (1897), in: Helena Musilová (ed.), *Joža Uprka (1861–1940). Evropan slováckého venkova*, Praha 2011, s. 344.

¹⁶⁷ Vilém Haas, *Den na Moravském Slovácku* (rkp.), Moravský zemský archiv v brně, Fond G 416, Sdružení výtvarných umělců moravských v Hodoníně, kart. 38, sl. 780. Převzato viz Winter, Venkov jako exotika (pozn. 164), s. 194.

¹⁶⁸ Ibidem, s. 194.

¹⁶⁹ Woitsch, Mýtus o pravé české chaloupce (pozn. 74).

Také básník Karel Hlaváček se vyjádřil k dobovému diskursu mýtického venkova, a sice když napsal kritickou recenzi Uprkovy výstavy v roce 1897, která počínala větou „*P. Joža Uprka je malíř povrchu.*“¹⁷⁰ A notně propíral obraz *Pout' u sv. Antonínka*, který byl v roce 1894 vystaven na Pařížském salonu. Dobové nadšení pro Slovácko a Slovensko považoval za „*sprostý a vyložený humbuk*“ a malíře, „*kteří nám nosí z taterských stolic své barevné mazanice*“ za „*nestoudné lháře*“ (...) „*poněvadž jejich mazaniny sugerují lživý dojem, že, je-li dnes ještě nějaká Arkádie, musí být na Slovensku. Lidé jako by tam neměli pranic na práci než práti a žehliti své atlasové tkaničky, škrobiti spodničky, mýti si ruce glycerinovým mýdlem, cítiti své holínky, líčiti se několikazlatkovým poudre-de-rose a zpívati si vždy veselé zpěvanky.*“¹⁷¹

Jiránek v roce 1909 poukázal na změnu v aplikování národopisných motivů, které generace na konci 19. století spíše odmítala a současná se k nim vracela, hlásila a hledala zde své kořeny: „*Umělci nemají hledat vzory, které by mechanicky imitovali, ale mají se snažit nalézt v lidovém umění příbuznost cítění a potvrzení svého dnešního chtění.*“¹⁷²

Vrcholem idealizace slováckého lidu, jeho kultury a architektury je možné shledat v organizaci *Národopisné Moravy*, která působila ve třicátých letech 20. století v Uherském Hradišti. Sdružení si dalo za cíl vytvořit ze Slovácka evropské folklorní a turistické centrum. Sebe samo propagovalo jako moravskou organizaci „*všech moravských Slováků, Valachů a Hanáků*“, ačkoliv nikdy nepřesáhlo svou působností oblast Slovácka a části Valašska.¹⁷³

Organizace se zabývala především pořádáním akcí, zakládání národopisných kroužků, zasloužila se o založení Svazu lidových umělců Slovácka a zřízení tzv. Školy lidového umění v Uherském Hradišti. V období probíhající druhé světové války zaujímala také prorežimní postoj.¹⁷⁴ Jedním z těchto představitelů se stal pokladník Národopisné Moravy, člen delegace moravských Slováků a význačný spojenec K. H. Franka, Vavřinec Mitáček. Mezi jeho aktivity patřilo např. organizování cest po Slovácku za účelem poznávání zdejší krajiny nacistickými protagonisty. Vrcholem působení Vavřince Mitáčka v Národopisné Moravě byl však utopistický návrh z let 1944–1945 na zřízení, postavení a osídlení vzorové obce *Slovač*, jež měla mít „*typické znaky regionu*“. V plánech se objevují např. kostel se slováckými ornamenty, slovácké divadlo, hrající pouze repertoár se slováckými či moravskými náměty, muzeum či knihovna. Podle pramenů se měla obec nacházet blízko lázní Luhačovice (mezi Polichnem a Újezdcem u Luhačovic) a její

¹⁷⁰ Karel Hlaváček, Souborná výstava p. Joži Uprky, in: Otto M. Urban, *Karel Hlaváček: výtvarné a kritické dílo*, Praha 2002, s. 195.

¹⁷¹ Ibidem, s. 193.

¹⁷² Winter, Venkov jako exotika (pozn. 164), s. 219.

¹⁷³ Stanovy Národopisné Moravy § 2 praví, že účelem spolku „*jest systematická péče o lidovou kulturu a hospodářství Moravy. Účelu tohoto míní spolek dosáhnouti pořádáním přednášek, kursů, anket, porad, výstav, zřizováním muzeí, pořádáním národopisných slavností, vydáváním publikací aj.*“¹⁷³ Viz Soňa Kocábová, *Národopisná Morava, Slovácko XXXVIII*, s. 214.

¹⁷⁴ Organizace pořádala také krojované delegace pro oslavy či pohřby nacistických i protektorátních představitelů (K. H. Franka v roce 1943). Viz Josef Bartoš – Miloš Trapl, *Svobodný stát a okupace. Dějiny Moravy*, Sv. 4, Brno 2004, s. 232. – Jiří Mitáček (ed.), *Hluk. Dějiny města*, Hluk 2011, s. 326–327.

realizace měla proběhnout do roku 1950.¹⁷⁵ Samotné město Hluk se mělo stát v roce 1940 vzorovou národopisnou obcí (společně s dalšími devatenácti obcemi v okolí, v první fázi s Blatnicí, Hroznovou Lhotou, Mistřínem, Nivnicí, Ostrožskou Lhotou a Vlčnovem). Tento plán nakonec nebyl realizován.¹⁷⁶

4.2 HISTORICKO-SOCIÁLNÍ POMĚRY A UDÁLOSTI OVLIVŇUJÍCÍ STAVEBNÍ KULTURU MĚST A OBCÍ NA SLOVÁCKU

Dění v jednotlivých regionech zaštiťovala okresní města, která disponovala správní, kulturní a obchodní funkcí. Město se od počátku formovalo jako prostor, kde platí jiné zákony a zvyklosti než za jeho hranicemi na venkově. Vztahy mezi městem a venkovem se ocitaly v neustálém napětí, které často přecházelo v nepřátelství. Do roku 1848 se vesnice jevila zcela soběstačnou z hospodářského hlediska, žila vlastním společenským a kulturním životem nezávisle na městě. Město, obehnané do druhé poloviny 19. století hradbami, naopak tvořilo pomyslnou hráz mezi sebou a venkovem, což se promítlo také do rozdílného odívání, bydlení a způsobu života.

V druhé polovině 19. století se přistoupilo k masivnímu likvidování městských hradeb. S tím souviselo pronikání systému industrializace do života dříve patriarchálního a na práci vlastních rukou založeného venkova. Ten se rychle přizpůsoboval městu a jeho vliv dopadal i na nejvzdálenější obydlí v horských, těžko dostupných oblastech.¹⁷⁷

Směna zboží se přesunula do kamenných obchodů, čímž byla narušena tradice trhů v tržních městech (např. Hluk).¹⁷⁸ V plné míře se rozmáhaly specializace různých řemeslných oborů od kovářů, kolářů, sedlářů, obuvníků a stolařů až po krejčí. V prvních desetiletích se rozvíjely první průmyslové závody (továrny, cihelny, družstevní mlékárny [15–16] a vznikaly nové objekty (sokolovny, orlovny, sídla nových spolků, nemocnice, lázně, kasárna, biografy, koupaliště aj).¹⁷⁹ Moderní výroba na vsích se vlivem nedostatku financí na modernizaci zemědělské a průmyslové výroby prosazovala pomalu. K dalším důvodům patřil fakt, že značná část venkova

¹⁷⁵ Viz Kocábová (pozn. 173), s. 217. – František Mezihorák, *Hry o Moravu: separatisté, iredentisté a kolaboranti 1938–1945*, Praha 1977, s. 95. – Mitáček (pozn. 174), s. 328.

¹⁷⁶ Jan Uprka v doprovodu starostů dotčených obcí měl navštívit předsedu protektorátní vlády Aloise Eliáše, s nímž měli zástupci vlády provádět v místech šetření a vypracovávat hospodářské, bytové a hygienické plány. Zajímavostí je, že se v plánech počítalo s výrazným scelováním pozemků na družstevním základě. – Viz Mitáček (pozn. 174), s. 329–330.

¹⁷⁷ Pronikání industrializace lze pozorovat především na změně nošeného oděvu. Zatímto lidé v německy mluvících obcích přejímali městské oblečení již v polovině 19. století a v osmdesátých letech 19. století se stal lidový кроj takřka vzácností, lidé ve slováckých a chorvatských vesnicích vyjadřovali skrze svůj krojový oděv jakousi patriotickou hrdost a odlišnost. Viz Vilém Trávníček, *Město a venkov – vzájemné vztahy*, *Malovaný kraj* VI, 1970, č. 5, s. 3.

¹⁷⁸ Jiří Čoupek, *Pod vládou císařského orla*, in: Mitáček (pozn. 174), s. 235.

¹⁷⁹ První tovární podniky často respektovaly strukturu a členění původní zástavby. Majitel (v rámci města důležitá osobnost) dbal na vzhled, vlastní komfort a pověst, proto se vždy snažil své velkovýrobní začlenit do infrastruktury. – Viz Horáček (pozn. 1), s. 192.

patřila do konce první světové války stále pod správu šlechtických velkostatků. Mnoho řemeslníků zajišťovalo prakticky veškeré potřeby obyvatel, což udržovalo venkov v určité samostatnosti. Co se týče slováckých měst, k mohutnému rozšiřování přispěl průmysl, konkrétně výstavba cihelných,¹⁸⁰ textilních, cukrovarnických a pivovarnických komplexů, které přinesly obživu pro obyvatelé města i pro okolí (Břeclav, Hodonín, Staré Město, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Prakšice). Zvláště cukrovarnictví budované bratry Mayovými zvýšilo hospodářské a ekonomické postavení zmíněných měst na úroveň největších závodů v celém Rakousku-Uhersku.

K masivnímu rozšiřování vsí docházelo oproti městům mnohem dříve. Od konce 17. století, avšak hlavně ve století osmnáctém, zasáhla celou Moravu ve struktuře sídel tzv. *domkařská kolonizace*. Jejím důsledkem se zahustila stávající zástavba o domy bezzemků a vesnických řemeslníků, které zaplnily návesní prostor nebo proluky mezi selskými statky stavěné na zakoupené obecní půdě.¹⁸¹ Zakládáním nejmladších vsí – ulicovek v 18. století končí osídlovací proces Slovácka, neboť 19. a 20. století se vyznačuje pouhým rozrůstáním a zhušťováním zástavby v obcích.¹⁸²

Růst obyvatel a redukce zemědělské výroby na počátku 20. století snižovaly pracovní příležitosti zejména v obcích zemědělského charakteru. Proto mnoho domkařů a bezzemků odcházelo za novými pracovními příležitostmi do průmyslových oblastí, jelikož právě v zemědělství ztrácela ruční výroba svou pozici a byla nahrazována za rychlejší strojovou. Nové pracovní příležitosti dával obecně průmysl a tzv. nevýrobní povolání (obchod, doprava, veřejné osobní služby, svobodná povolání).¹⁸³

Obyvatelé, kteří se neuplatnili na trhu práce ve své rodné vsi či v okolí, migrovali trvale či sezónně za prací nejčastěji do Zlína (v Baťovských závodech nejvíce ve třicátých letech), Vídně (útočiště zejména chudého obyvatelstva), na Hanou, ale také do Ameriky (New York, Chicago, Texas). Vystěhovalce tvořila nejčastěji skupina potomků samostatných zemědělců a venkovských živnostníků, kteří nebyli určeni k převzetí rodinného statku, otcovy živnosti ani nedisponovali

¹⁸⁰ Největší cihelný podnik založili bratři Redlichové v roce 1866 v Hodoníně, na Uherskohradištsku působila Abrahamova cihelna v Kunovicích a Málkova v Uherském Brodě. Zvláštního postavení skýtala Lichtenštejnská cihelna v Poštorné u Břeclavi, která v roce 1876 započala s výrobou umělé kameniny a keramických dlaždic. Více informací o rozvoji průmyslu na Slovácku – viz Kolektiv autorů, *Slovácko, Kapitoly z dějin Slovácka*, Brno 1978, s. 195–201.

¹⁸¹ Na rozdíl od domkařských kolonií založených na panské půdě podle jednotného plánu, měla tato zástavba neregulovaný a hromadný charakter. Nepřehlednost zástavby se vyřešila zavedením povinného číslování domů od roku 1771 za císařovny Marie Terezie.

Po zrušení nevolnictví v roce 1781 vznikla svobodná třída, která udržovala určitý tradiční způsob života, orientující se převážně na cyklický běh přírodního času se svébytnou kulturou až do doby, kdy společnost 19. století začala významně ovlivňovat postup průmyslových revolucí a industrializace. Větší stavební aktivita probíhala po roce 1868 v době vydání zákona anulujícího dědičné posloupnosti a nedělitelnosti gruntů. Díky změně ekonomických poměrů selského stavu se zkvalitnila zemědělská výroba, zvětšovala se obhospodařovaná plocha a hospodáři si začali stavět na konci humna příčné průjezdné, zpočátku dřevěné, stodoly a sušárny ovoce. Viz Floriánová – Hlavačka – Káčer (pozn. 17), s. 148–149.

¹⁸² Viz Máčel – Vajdiš (pozn. 159), s. 73.

¹⁸³ Antonín Boháč, Obyvatelstvo v Československé republice, in: Karel Chotek – Jiří Horák – Jindřich Matiegka, *Československá vlastivěda. Národopis*, řada 2, Praha 1936, s. 65.

možnostmi přiřazení se/přivdání se. Největší úbytek obyvatel byl zaznamenán také ve stále zaostalých krajích Slováků – zejména na Moravských Kopanicích.¹⁸⁴

Obtíže při cestování se zlepšily díky rozšiřování železničních sítí, zejména po roce 1888 po otevření Vlárské dráhy, vedoucí Slovákem až do Trenčianské Teplé na Slovensko. Dráha se napojila na zavedenou hlavní dopravní tepnu Severní dráhy císaře Ferdinanda (od 1841 z Břeclavi do Přerova)¹⁸⁵ a obyvatelé mohli pohodlněji cestovat po celém Slovákku. Zvláště zemědělstí dělníci a řemeslníci (například ze Šumic, Bojkovic aj.) mohli dojíždět za prací po celých Uhrách, např. do Budapeště, kde se rozvíjel značný stavební ruch. Naopak mnoho obcí na Slovákku pocítilo hospodářský a ekonomický úpadek právě absencí železniční dopravy.¹⁸⁶

Před první světovou válkou zažilo Slovákko rozsáhlou sociální přestavbu a změnu sociální struktury z hlediska růstu bohatých a majetnějších vrstev, ale také většího počtu nemajetných obyvatel. Hospodářsko-společenský, kulturní i stavební rozvoj totiž způsobil, že bylo povýšeno mnoho slováckých obcí na městečka a z vesničanů živících se zemědělstvím se relativně rychle stali měšťané pracující v průmyslu a obchodu.¹⁸⁷

Během první světové války byl naopak veškerý rozkvět, nejen východního území českých zemí, potlačen. Jakmile ale válka společně s hospodářskou krizí ve dvacátých letech 20. století odezněla a vznikl samostatný Československý stát, obnovilo se také dřívější proudění z venkova do měst.¹⁸⁸ „*Vesnice tak posílá velkou část oněch nadaných a pro duševní práci schopných svých členů do měst na řemesla a na vyšší vzdělání vědecké i umělecké.*“¹⁸⁹ Město také přestalo vidět ve vesnici svého živitele. Ve třicátých a čtyřicátých letech se stává centrem kulturního života, diktuje ceny průmyslově zpracovaných výrobků, kterým konkurence drobných zemědělců na vesnici podléhala.

Z hlediska stavební politiky se stala nejdůležitější a nejdiskutovanější událostí dvacátých let 20. století pozemková reforma, která probíhala po celém Československu. Reforma, která se uskutečnila v letech 1919–1935, nejenže radikálním způsobem zasáhla do soukromého vlastnictví půdy, ale změnila i celkovou sociální strukturu v obcích. Největší autoritářský zásah do

¹⁸⁴ Kolem roku 1900, jak uvádí kronika Starého Hrozenkova, přišel o život vlivem nedostatku potravin, alkoholismu a nedostatečných hygienických podmínek kritický počet obyvatel. Viz Kolektiv autorů, *Slovákko* (pozn. 180), s. 205.

¹⁸⁵ Ferdinandova dráha spojovala Moravu s Vídní a Haličí a s Uhry se propojila v letech 1883–1886 s transversální vlárskou dráhou počínající v Brně a končící v Trenčianské Teplé.

¹⁸⁶ Po vybudování trasy Břeclav – Staré Město v roce 1841 ohrozilo hospodářský a ekonomický rozvoj měst původně německy orientované Strážnice a Veselí nad Moravou, což se zlepšilo vybudováním tratě, dokončené v roce 1928. Z důvodů vysokých nákladů na stavbu tratě a vlivem zemědělské polohy se železničního spojení nedočkalo město Hluk, ani obce Prakšice a Pašovice, ačkoliv se o nich intenzivně jednalo. Počátkem 20. století byla projektována také přípojka k Vlárské dráze z Uherského Brodu přes Volenov, kolem Nivnice a přes Strání na Slovensko do Nového Mesta nad Váhom, k jejíž výstavbě nakonec nedošlo. –Viz Metoděj Zemek et al., *Nivnice, rodiště Jana Amose Komenského*, Praha 1992, s. 76.

¹⁸⁷ V 19. století byly povýšeny na město Velké Bílovice (1862), Břeclav (1872), Napajedla (1898) a ve století dvacátém Blatnice pod Sv. Antonínkem (1907), Vnorovy a Bojkovice (1908), Předměstí Uherský Ostroh (1912) a v roce 1913 Předměstí Veselí nad Moravou.

¹⁸⁸ Josef Kukulka, Šumičtí zedníci ve starých Uhrách, *Malovaný kraj* XIV, 1978, č. 2, s. 21.

¹⁸⁹ Karel Chotek, Lidová kultura hmotná československého lidu. Lidové umění, in: Chotek – Horák – Matiegka (pozn. 183), s. 263.

soukromého vlastnictví provedl stát zejména v oblasti zemědělských a lesních majetků náležejících šlechtickým rodům, zvláště německým a maďarským.¹⁹⁰ Reforma reagovala na poválečný hlad po půdě a zvyšující se radikalizaci venkova.¹⁹¹

Výstavbu nových domů a čtvrtí korigovaly také živelné katastrofy, zvláště požáry a povodně, které měnily ráz a stavební kulturu napříč staletími. Ve 20. století zasáhla celé území Slovácka povodeň v září 1910. V Kunovicích bylo porušeno více než dvě stě domů, v Uherském Brodě přes sto objektů.¹⁹² V roce 1920 se v Hluku rozlil potok Okluky. V rámci pomoci obyvatelům, kteří přišli o své domovy, uvolil kníže Jan II. z Lichtenštejna (1840–1929) prodat parcely pod obcí na stavbu nových domů.¹⁹³ V roce 1921 se započalo s výstavbou rodinných domů v oblasti pod Lány, dnes ulice Ostrožská [20–21]. Stavby byly dokončeny další rok a přiděleny uchazečům. Čilý stavební ruch pokračoval v okolí potoka ještě celé období první republiky. Utvářely se nové čtvrtě, které měnily původní půdorys hlucké obce.

K dalším nuceným úpravám samosprávných celků přispěly dvě velké povodně počátkem roku 1930 a 1938, kdy řeka Morava zaplavila území od Tlumačova až po Zarazice. Poslední povodeň ve sledovaném období proběhla v roce 1940 v Kozojídkách a zasáhla zejména domy nemajetných, jejichž domovní základy tvořily nepálené cihly.¹⁹⁴

Povodně, postihující města a vesnice po staletí, vedly k úvahám o velké regulaci moravských toků. Hlavní práce na regulaci řeky Moravy a Olšavy započaly po zdoluhavých přípravách od

¹⁹⁰ Viz Čoupek (pozn. 178), s. 279–281. – Aleš Vyskočil, Masarykovské Československo, in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 275–276. – Jaroslav Gajdůšek, *Pašovice. O dějinách obce z kronik, archivů, muzeí a z vyprávění občanů*, Pašovice 2015, s. 93–94.

¹⁹¹ Z důvodu komplikovanosti vlastnictví nejen moravského rozsáhlého majetku knížete Jana II. z Lichtenštejna se parcelování prodlužovalo, čímž často docházelo k mnoha konfliktům mezi zástupci velkostatku a netrpělivými zájemci o půdu. Ze zbylých nepřídělených pozemků vznikl tzv. zbytkový statek, tj. samostatné zemědělské komplexy, které měly původně sloužit jako náhrada rolníkům postiženým rozdělováním usedlostí. Ve skutečnosti se tyto objekty nabízely zpravidla movitějším zájemcům (dosavadním nájemcům, vrchním úředníkům na velkostatkách či významným členům agrární strany). Agráři využili poválečné situace a prakticky ovládli státní pozemkový úřad a reformu. Získaný ekonomický kapitál z nich učinil nejvlivnější prvorepublikovou politickou stranu. – Viz Čoupek (pozn. 178), s. 275–276 a 283. – Vyskočil (pozn. 190), s. 278–279.

V Suché Lozi připadl zbytkový statek J. Uhlířovi, tehdejšímu starostovi obce (1928) a pozemky byly přiděleny hrstce bohatších sedláků. Viz Josef Gregárek, *Suchá Loz 1261–2011*, Břeclav 2011, s. 20.

K násilné parcelaci přistoupili například v Kunovicích. V Uherském Ostrohu se rozdělování vyřešilo v roce 1923 a následující léta se přerozdělovaly parcely na území Louky, Nivnice, Ostrožského předměstí, Ostrožské Nové Vsi a Tasova. – Viz Čoupek (pozn. 178), s. 281. V Sudoměřicích se v roce 1923 utvořil zbytkový statek zejména z původního majetku strážnické hraběcí rodiny Magnisů, jehož polovinu odkoupila v roce 1931 obec pro své účely. Viz Obec Sudoměřice, *Události na území obce v letopötech*, *Oficiální web obce Sudoměřice*, <https://www.obcesudomerice.cz/obec-urad/informace-o-obci/historie-obce-v-letopötech/>, vyhledáno: 2. 2. 2023.

Pašovice byly obklopeny do pozemkové reformy panskou půdou, na které nebylo možné stavět. Situace se stala tak obtížnou, že se obec rozhodovala, zda prodat stávající parcely ve svém vlastnictví či nechat přestavět vinohradnické budy. Občané z Pašovic měli také zájem o pozemky Josefiny Kounicové v Prakšicích (Grefty, Horní Podbůří), přestože šlo o kopcovitý terén s trvalým travním porostem. Majitelka ovšem kladla při prodeji obtížné podmínky a mnoha pašovickým zájemcům komplikovala výstavby svých domů na nově nabytých pozemcích. Budovy panského dvora se mimo stodoly zbouraly a na jejich místě postavily domy čp. 135, 134, 137, 133 a 129 [17], hostinec čp. 132 a další pozemky v trati Za Humny a Malý Rybník. Viz Gajdůšek, *Pašovice* (pozn. 190), s. 95–96.

¹⁹² V roce 1919 proběhly další záplavy, které zaplavily obce Sady, Podolí, Míkovice a Kunovice. Zničené objekty čp. 7, 8, 20 a 105 v Sadech nahradili zástupci státní protipovodňové akce novými domy s čp. 7, 8, 20, 60, 90 postavených na pozemcích *Strání* zakoupených od Jarošovského pivovaru, které stát roku 1925 připsal majitelům do vlastnictví [18–19]. Viz Zdeněk Pilát, *Od Derfle k Sadům: kapitoly z dějin obce*, Uherské Hradiště 2017, s. 117–118.

¹⁹³ Viz Čoupek (pozn. 178), s. 276–277.

¹⁹⁴ Jan Hlahůlek, *O Kozojídkách*, Zlín 2020, s. 83–98.

osmdesátých let 19. století a pokračovaly do dvacátých a třicátých letech 20. století. Regulace umožnila postavit železniční spojení mezi Starým Městem a Uherských Hradištěm. Negativum ovšem spočívalo v rozsáhlých úpravách katastrálních hranic v letech 1927-1938, což vedlo k dlouholetým sporům mezi přidruženými obcemi.¹⁹⁵

V novém státě vznikalo opět mnoho nových podniků a závodů. Společným znakem již zavedených podniků se stala jejich modernizace.¹⁹⁶ Nejvýkonnějšími v celé republice se staly Slovácké akciové cihelny v Hodoníně, které vyráběly také speciální cihly klenovky Hourdis na stropy se železnými nosníky, čímž umožňovaly pokrok ve stavebnictví patrových domů.

V meziválečném období se o rozkvět obcí i měst na Slovácku postarala také silně se rozvíjející kultura spolků. Vznikaly spolky sportovní, včelařské, okrašlovací aj. Největší vliv zastávaly sokolovny a orlovny – např. ve Vlčnově při Lidovém domě z roku 1928.¹⁹⁷ Své pobočky zakládal např. Spořitelní a záloženský spolek Raiffeisenka (úřadovna např. ve Vlčnově čp. 167 či budova záložny v Částkově z roku 1901), Podnikatelský spolek Rolník a Rolnické mlékařské družstvo, která sídlila ve starších budovách, nebo si často stavěla sídla nová - např. sál při spolku Rolník čp. 170 z roku 1909 v secesním stylu [22–24].¹⁹⁸

Spolu se spolkovými domy a záložnami se projevila potřeba veřejných staveb také výstavba hasičských zbrojnic, poštovních úřadů, městských lázní (Břeclav, Hodonín, Uherské Hradiště), škol (Obecná škola v Korytné a Sadech z roku 1896, Měšťanská škola v Hluku v roce 1930 podle plánů uherskohradištského stavitele Františka Peprly) [25],¹⁹⁹ obecního hostince, smíšeného zboží, ale i v úpravě veřejných komunikací. Tyto stavby občanské vybavenosti přispívaly, společně s dostupnější zdravotnickou a hygienickou vybaveností a zavedením elektrické sítě (od poloviny dvacátých let do let čtyřicátých), ke zvyšující se sociální a ekonomické úrovni obyvatel. Obecně lze říci, že čím dále od center a směrem k východnímu pomezí se obyvatelé nacházeli, tím zaostaleji a primitivněji žili.

S adaptací veřejných objektů souvisela také úprava veřejného prostranství, ke které docházelo zejména před významnými událostmi. Takovou se stala v roce 1937 Výstava Slovácka. Výstava navazovala na plány neuskutečněné výstavy v roce 1915 a měla za úkol ukázat zvláštnosti, vyspělost a kulturní, hospodářský a sociální život na Slovácku. Akci pořádalo Národohospodářské

¹⁹⁵ Viz Pavel Bezděčka – Jiří Čoupek – Luděk Galuška et al., *Staré Město v proměnách staletí*, Staré Město 2000, s. 199.

¹⁹⁶ Mezi nové patřila např. konzervárna v Bzenci, Mařaticích a Babicích a dřevozpracovatelské podniky ve Veselí nad Moravou.

¹⁹⁷ Orlovnu podle Josefa Beneše postavil zedník Jan Beneš pro podnikatele faráře Čevelu. Uvnitř orlovny měl nacházet pozůstatek Benešovy práce, tj. bohatě zdobená kartuš. Viz Beneš, Přínos zedníka Jana Beneše (pozn. 18). Budova orlovny k roku 2023 již nestojí.

¹⁹⁸ Sál pro spolek Rolník postavil stavitel Karel Málek z Uherského Brodu. Viz *Kronika obce Vlčnov, období mezi léty 1924–1930*, dostupné online: <https://www.vlcnov.cz/obec-informace/kroniky-obce-vlcnov-/kniha-1-1923-1935/obdobi-mezi-lety-1924-1930/>, vyhledáno: 15. 7. 2023.

¹⁹⁹ František Hořínek, *Slovácké městečko Hluk*, Hluk 1937, s. 129.

družstvo Slovač a k uskutečnění se připojily všechny obce slováckého mikroregionu a Zlín.²⁰⁰ Plán na uspořádání výstavy zpracovalo studio Adolfa a Václava Roštlapila z Brna [26–27].

Ke konci dvacátých let se dovršila také otázka vytvoření vhodných prostor pro výstavní a národopisnou činnost. Město vyčlenilo za podpory neutuchajícího naléhání Národopisné a muzejní společnosti v Uherském Hradišti finance na stavbu nové hlavní muzejní budovy. Pro tyto účely zakoupilo bývalý výletní hostinec Na Střelnici ve Smetanových sadech a budovu užívalo do roku 1931 [31]. V letech 1936–1937 v rámci příprav na Výstavu Slovácka se budova rozšířila podle projektu od architekta Bohuslava Fuchse [32].

V době okupace a války se velmi omezovalo stavebnictví obytných domů, v některých městech byl úplný zákaz staveb soukromých. Naopak se mnoho financí vkládalo do staveb nemocnic,²⁰¹ kasáren a dalších nutných objektů. I přesto ale vznikalo několik málo obytných objektů.

Během druhé světové války došlo ke sloučení Uherského Hradiště se Starým Městem, Mařaticemi a Derflí (dnes Sady) a vzniklo tzv. Velké Uherské Hradiště podle regulačního plánu Bohuslava Fuchse.²⁰² Poslední významnější zásah do stavební kultury přinesla druhá světová válka, po které se přistoupilo k velké obnově objektů a modernizaci v mnoha válkou zasažených oblastí. Věrnost tradiční architektuře ustoupila do pozadí a starší zaniklé projevy se vesměs znovu neobnovovaly.

4.3 ORNAMENTÁLNÍ VÝZDOBA CHARAKTERISTICKÁ PRO SLOVÁCKÉ POMEZÍ VE VZTAHU K VNĚJŠÍ ÚPRAVĚ OBJEKTŮ

Důležitou součástí architektury na Slovácku se stal ornament. Vyskytoval se nejen na objektech vernakulárního stavitelství v 19. století, ale byl součástí také městských a neovernakulárních staveb a objevoval se také na novostavbách vznikajících po celé sledované období.

Slovácký ornament je forma umění, která se prosazovala původně v prostředí prostého lidu. Ten jej užíval zejména pro vlastní poznání sebe a okolí a později také jako způsob sebe prezentace

²⁰⁰ Metoděj Garlík, Výstava Slovácka v Uherském Hradišti 1937, *Věstník výstavy Slovácka Uh. Hradiště. Červen–srpen 1937*, 3. října 1936, roč. 19, č. 1, s. 1.

²⁰¹ Budování nemocnic započalo ve dvacátých letech – např. stavba nemocničního areálu na Menclovici v Uherském Hradišti v roce 1924, která převzala část budov vojenského špitálu. – Viz Moravský zemský archiv – Archiv města Uherské Hradiště, Plány nemocnice na Menclovici, inv. č. 1102, kart. 785.

Také další města se ucházela o možnost postavení nemocničních oddělení ve svém okolí, vyhověno bylo nicméně pouze Kyjovu, který započal s výstavbou moderní budovy v roce 1937. Dokončena byla až po válce, tj. v roce 1946 v moderních funkcionalistických formách.

²⁰² Původní zastavovací plán vytvořil architekt Vladimír Zákrejs v roce 1926. Ten pokrýval celou oblast od dnešní třídy Maršála Malinovského k území Staré Tenice, ačkoliv nedoceňoval riziko povodní. Nové plány vznikly do roku 1935 a až do druhé světové války se podle nich stavělo a dalo tak vzniknout novým ulicím a uceleným čtvrtím.

a zkrášlování. S rozvojem vědeckého národopisu v devadesátých letech 19. století se mnoho osobností uměleckého světa snažilo sbírat materiál vztahující se k lidovému umění, který by byl podkladem pro jejich vlastní tvorbu.

Navázání na lidovou kulturu při budování národní identity probíhalo mnohdy v romantickém duchu, přičemž ryzí lidové kultuře odebíralo jakousi původnost, popíralo její vlastní svébytný systém a přičítalo jí domněnky, že vychází z umění oficiálního. Wirth, teoretik a kritik lidového umění, zdůrazňoval, že: „*Toto umění od pradávna šlo mimo skvělou dráhu umění vysokého, oficiálního. Vedle kultury panské vždy byla souběžně kultura lidová, zdánlivě s ní nemajíc nic společného.*“²⁰³

Zájem o ornament v odborných kruzích se projevoval samovolně, zejména v souvislosti s národnostně-emancipačními procesy. Objevoval se na lidových výšivkách, krojích, ale i na architektuře [33]. Ornamentice se v 19. století věnoval například Josef a Quido Mánesovi, kteří vytvářeli studie z různých epoch lidské existence. Výtvarné projevy totiž souvisely s estetikou každodenního života venkovanů – s odíváním, zaměstnáním, veselicemi i s bydlením. Estetické cítění se projevovalo v samotném výběru stavebního místa, orientaci, proporcionalitě a seskupení obytných a užitkových objektů, ve vztahu k prostředí a vegetaci. Lidový umělec se ve své tvorbě inspiroval různými přírodními a venkovskými tématy, které poté rozvíjel v další práci.

Ornamentální malba se objevovala zejména na jihovýchodní Moravě na Břeclavsku, Hodonínsku, Kyjovsku a Uherskohradištsku a na konci 19. století také v charvatských obcích na Mikulovsku. Pestrobarevné malby se nalézaly zvláště na žudrech, v nadokenních a nadedveřních partiích domu v interiéru, též na náradí a nábytku. Podle Jančáře se chtěli obyvatelé slováckých obcí odlišovat od „*ponurých vesnic blízkých Němců, respektive Rakušanů.*“²⁰⁴ V oblasti Slovácka a západní části Slovenska se pravidelně (každou sobotu) vytvářely dekorativní motivy také na okenních sklech pomocí mýdla [34].

Ornamenty staršího původu představovaly menší samostatné motivy v členěných plochách obvykle rámované pásem geometrických tvarů různých půlobloučků a florálních motivů prostřídáných v pravidelném rytmu [35–37]. Ornamenty mladšího věku vznikaly v době zasažené svérázovým hnutím, byly bohatší ve tvaru a snažily se pokrýt celou plochu beze zbytku.²⁰⁵

Výmalba fasády významným způsobem dokreslovala práci venkovského umělce, který vytvářel plochy stěn v některých případech dozdobených malovaným ornamentem či plastickým dekorem. Fasáda se omezovala na dva či tři odstíny barvy podkladu a plastického ornamentu, přičemž se některé části odlišovaly tónováním.

²⁰³ Wirth, Lidové a moderní umění (pozn. 2), s. 9.

²⁰⁴ Jančář, Vlastivěda (pozn. 157), s. 232–233.

²⁰⁵ Jaroslav Vajdiš – Karel Práger, *Kompozice české a slovenské architektury lidové*, Praha 1955, s. 27–28.

Část stěny pro ornament se vybírala vždy na významném místě průčelí stavení (zpravidla žudro, archivolta, pilíře, vnitřní plochy či nadokenní partie). Ornament členěné plochy se vyskytoval nejčastěji v pásích geometrických prvků, řazených jednoduchou rytmizovanou adicí tvarů stejné hodnoty vedle sebe [38–41]. Jejich rytmus uzpůsobovala barva, tvar nebo obojí (př. malovaný ornament v Hluku [43]) či vyškrabávané motivy do omítky. Vzájemný poměr jednotlivých částí ornamentální kompozice určoval zejména vztah k rámované ploše, tj. členěním rozvinutými odvozenými stylizací přírodních tvarů, např. květy a animální motivy spojované větévkami či stvoly v neutrální barvě i tvaru (použitím odstínů zelené, černé či hnědé) – např. ornamenty v Nové Lhotě provedené v sádře [46–47].

Ornamentu se věnovaly ženy, hospodyně, později specializované malířky zv. *maléřečky*. Hospodyně obnovovaly malované stěny minimálně jednou ročně, zpravidla před velikonočními svátky či jinými významnými dny.²⁰⁶ Maléřečky se podle Šáchy inspirovaly zřejmě ve slohovém umění, se kterým se setkávaly při službě na panství, ve městech či na církevních objektech.²⁰⁷ Významným zdrojem inspirace se stala ale příroda [44].²⁰⁸ V době okolo poloviny 20. století se malování žuder a vinných sklepů věnovali také muži. Ornamentika a barevnost těchto maleb se stala jedním ze zdrojů slováckého výtvarného folklorismu, který se pomalu rozvíjel od konce století devatenáctého a v polovině 20. století byl sdružován v *Ústředí lidové umělecké výroby*.

Vlivem folklorismu se ornament vyskytoval v nepůvodní (specificky tvořené) formě také na fasádách moderních novostaveb [42], moderních kuchyňských linkách či na pomalovaném porcelánovém nádobí. Množství dekorativních forem se v souvislosti s bohatou nabídkou nových materiálů, barev a technologií rozvinulo až ve třicátých letech 20. století.²⁰⁹ Ve čtyřicátých letech 20. století se na lidové umění a jeho druhotné formy, tj. na ornament a detaily, nahlíží více konstruktivisticky. Architekti se v této době zajímali o jeho tvar v rámci celkového architektonického pojetí.

Ornament se začínal objevovat jako dekorativní prvek také v městském prostředí. Nejčastěji se objevoval na školních budovách, radnicích či nádražních stanicích. Také venkovské ženy se snažily, zejména na výšivkách, tvořit městské vzory. Tuto práci ovšem neshledávaly jednoduchou, jelikož jim byly městské vzory cizí. Vlivem vyšší poptávky se poté umělci přesunuli z malování žuder a tvorby výšivek na výrobu drobných dekorativních předmětů. Je otázkou, zda považovat tehdejší tvorbu za ještě lidovou, či za již komerční. Jančář považoval tuto etapu rozvoje

²⁰⁶ Viz Kafka (pozn. 84), s. 68.

²⁰⁷ Vladimír Šácha, Malovaný ornament v Hluku, in: Mitáček (pozn. 174), s. 658.

²⁰⁸ „V lidové ornamentice je možné nalézt množství motivů, které mají svoji předlohu na louce, polní mezi nebo na zahrádce.“ – Ibidem, s. 658.

²⁰⁹ Blanka Petráková, Lidová dekorativní malba na Podluží (II), *Malovaný kraj* XXV, 1989, č. 4, s. 26.

za folklorní kýč a silně ji kritizoval.²¹⁰ S ohledem na kritiku, bez přítomné selské pýchy by se neutvořily dnešní mnohovariantní lidové vzory, které každá ves považuje za vlastní.

Nejznámějšími maléřečkami v Hluku se staly Magdaléna Štefaníková (1871–1962), její vnučka Marie Páčová a Marie Dohnalová. V Mistříně a Svatobořicích paní učitelka ve výslužbě Anděla Hudcová (1898–?), která dekorovala zejména žudra a domy.²¹¹ V Miloticích malovaly kyjovský ornament Hedvika Mrázová (1900–?), Marie Chytilová (1924–?) a Marie Grufíková (1886–?). Po ní zdědil umění syn František (1920–1948), který si otevřel živnost a zaměstnával pět děvčat. Kyjovskému ornamentu se věnoval také lidový umělec Jaroslav Nedůchal, který utvářel ornamenty na sklepech U Šidlen. V Šardicích působila maléřečka Kateřina Mičíková (1929–?).²¹²

Po celém Slovácku, ale zejména na Uherskohradištsku působila Rozka Falešnicková (1900–1983), která se zasloužila o výzdobu nádraží v Uherském Brodě (1927) a Uherském Hradišti (1930) v podobě sgrafita [48]. Výzdoba vešla do povědomí obyvatel širokého okolí a byla vnímaná jako typický projev Slovácka. Později vyzdobila nádraží v Luhačovicích (1930; 1936),²¹³ v obojím případě technikou fresky. Poválečná sgrafita vytvářela znovu na nádraží v Uherském Hradišti (1957), v Luhačovicích (1958),²¹⁴ Vnorovech (1958), Veselí nad Moravou (1958) a Bzenci-Přívozu (1959).²¹⁵

4.4 PROJEKČNÍ A ARCHITEKTONICKÁ ČINNOST VE VYBRANÝCH MĚSTECH NA SLOVÁCKU

Osudy měst Starého Města a Uherského Hradiště se stejně jako v minulosti nadále ovlivňovaly politicky, kulturně a sociálně. Uherské Hradiště zůstávalo na počátku 20. století městem správním, centrem inteligence a obchodu, který vytlačoval mnoho podnikatelských aktivit do sousedních obcí – Starého Města, Mařatic a Jarošova, z nichž se postupně stávala průmyslová předměstí.²¹⁶ Další rozšiřování zástavby proběhlo na území za bývalými hradbami, především v souvislosti s rozvojem průmyslu a infrastruktury, a sice v okolí železničních tratí. Z Hodonína a Břeclavi se

²¹⁰ Josef Jančář et al., *Lidová kultura na Moravě*. Brno – Strážnice 2000, str. 233.

²¹¹ Na obecné škole vychovávala celou generaci dívek – učila je ruční práci a říkávala, že národopis upadá a mají na tom vinu matky, které své dcery nevedou k ručním pracím a malování. Viz Petráková (pozn. 209), s. 26.

²¹² Jakub Šťastný, Maléřečky na Kyjovsku, *Malovaný kraj* VII, 1971, č. 2, 15.

²¹³ Návrh na výzdobu luhačovického nádraží zhotovila Rozka sama. K realizaci měla k dispozici tým pracovníků, především na zvětšování návrhu do skutečné velikosti, překreslování návrhu na pauzovací papíry, pauzování na připravenou plochu, vypichování návrhu a škrábání. Ve svých rukopisech vzpomíná na řadu svých spolupracovníků (M. Huskovou, F. Matyášovou, D. Záhorovskou, M. Vaňkovou a Slavíka). Viz Ludmila Tarcalová, Rozka Falešnicková – Lidová umělkyně Slovácka, in: *Slovácko* XXX, 1988, s. 115.

²¹⁴ Svou práci na ornamentální výzdobě luhačovického nádraží popisuje Rozka Falešnicková více viz Ludmila Tarcalová, Rozka Falešnicková – Lidová umělkyně Slovácka, in: *Slovácko* XXX, 1988, s. 114–115.

²¹⁵ Slávek Štěrbá – Zdeněk Prudič, 80 let Rozky Falešnickové, *Malovaný kraj* XVI, 1980, č. 1, s. 9. – Judita Kučerová, Vzpomínka na Rozku Falešnickovou, in: *Slovácko* XXV, 1983, s. 130–131. – Tarcalová (pozn. 213), s. 113–120.

²¹⁶ Viz Bezděčka – Čoupek – Galuška (pozn. 195), s. 202.

stala města především z důvodu probíhající industrializace a zavádění nových průmyslových podniků, díky nimž se města také rozšiřovala do okolí za hranice původního katastru.

4.4.1 UHERSKÉ HRADIŠTĚ

Město se rozšiřovalo od třetí čtvrtiny 19. století do počátku 20. století zejména prostřednictvím stavební firmy patřící městskému staviteli Josefu Schaniakovi (1845–1905).²¹⁷ Schaniak je znám především jako autor veřejných objektů (zejména škol a lázeňských domů). Vypracoval ale také mnoho staveb obytných, např. tzv. Schaniakovy domy v dnešní ulici Jana Lucemburského (dříve část Menclovice) z let 1890–1896, z nichž se v původní podobě zachoval pouze dům čp. 228 [49–53]. Také navrhl rodinné měšťanské domy na dnešní Třídě Maršála Malinovského (dříve Kollárova) z počátku 20. století, vystavěl obytné domy pro střední třídu v části Rybárny [58–60] či na Velehradské třídě (1894–1895) v klasicistním slohu [54–57]. Ve městě ve stejné době (od roku 1892) působil také městský architekt Dominik Fey (1863–1950) ovlivněný renesancí, secesí (Fürstův dům z roku 1899), ale i Jurkovičovou architekturou (vlastní vila z roku 1905 [61–62]), pro nějž je typická především výstavba škol v širokém okolí a projektování sakrálních objektů.²¹⁸

Poté, co byla dokončena regulace řeky Moravy a následně řeky Olšavy, dosáhlo město intenzivního stavebního rozvoje. Oblasti dříve ohrožené vodou nabízely nové možnosti zástavby. Nové objekty byly proto situovány okolo nového koryta směrem na západ. Za první světové války výstavba stagnovala. Rozmach v architektuře zaznamenalo město opět v období první republiky především ve výstavbě vil a obytných staveb - např. neovernakulárně pojatá vila čp. 399 od architekta Antonína Šupky (1873–1929) pro řídícího učitele Grundmanna [63], obytný dům čp. 368 z roku 1920 pro Karla a Maxe Franklovi [65] od městského stavitele Julia Koppa²¹⁹ či vlastní vila čp. 532 architekta Ladislava Šupky v tradicionalistickém stylu.

Neovernakulární objekty lze do dnešní doby spatřit také v městské části Mařatice, např. ve Vinohradské ulici. Dokladem může být drobný vinohradní domek čp. 395 tzv. Benešův sklep, jehož přízemní část se datuje do roku 1877 [67–69]. V roce 1912 si jej nechává přestavovat, zvláště nadsklepní část, jeho majitel, tehdejší starosta města Ing. František Beneš podle projektu uherskohradištského stavitele Aloise Cvacha. Intaktně dochovaná neovernakulární romantizující stavba s původně šindelovou střechou je zdobená slováckými lidovými ornamenty na bílé ličce

²¹⁷ Schaniak měl v oblibě především renesanci a secesi a tu také propagoval na svých stavbách. Proslul především stavbami městského gymnázia, novorenesanční budovou školy přísného stylu ve Starém Městě či přestavbou lékárny U zlaté koruny s pseudorenesanční fasádou. O Schaniakovi více viz Blanka Rašticová, Žili tu před námi: Stavitelé a architekti, *Zpravodaj města Uherské Hradiště*, 2007, č. 8, s. 18–20.

²¹⁸ Vlastní dům Dominika Feye z roku 1905 (dnes již nestojí) zahájil výstavbu ve Všehrdově ulici a rozšířil tak město směrem na východ. Fey navrhnul také radnici v Napajedlích (1903–1905) v historicko-eklektizujícím stylu a nerealizovaný návrh městských lázní v kubistickém stylu v roce 1924.

²¹⁹ Julia Koppa, manžela vdovy po zesnulém architektovi Antonínu Šupkovi, charakterizoval zejména zdobný prvek na fasádě – zlacené pecičky, které lze vidět právě na objektu čp. 368.

s modrou podrovnávkou. Zajímavou ji činí především detail štítu pod polovalbovou střechou parafrázující lomenici.²²⁰

Dalšími ze zachovalých vinohradnických domů postavených podle projektů významných hradištských architektů a stavitelů je např. vinohradní dům Dr. Daňka z roku 1900 od architekta Dominika Feye či letní domek Dr. Seiferta čp. 253 od architekta Antonína Šupky z hrázdného zdiva, s dřevěným terasovým ochozem a cibulovou věží, okenicemi a štítem napodobujícím lomenici [70–72].²²¹

Zálibu ve folkloru si do svých projektů vnesl také zmiňovaný Ladislav Rutte. Ten byl natolik okouzlen Slováckem, Chodskem, Valašskem a Hanou, že se z Prahy odstěhoval a otevřel si vlastní advokátní kancelář v Uherském Hradišti.²²² Usadil se v Mařaticích, kde si podle svého návrhu nechal postavit v roce 1921 „chalupu“²²³ – rodinný dům v tradičním pojetí s dřevěnou lomenicí, žudrem a ornamenty dle projektu architekta Antonína Šupky – která se stala muzeem jeho rozsáhlých sbírek lidového umění [76, 80–83].²²⁴ Žudrem s ornamenty umístěným z boční strany se vcházelo do síně. Ta disponovala rohovou lavicí se stolem a židlemi po levé straně a ohništěm, ornamenty a keramikou z keramických závodů Ing. Stancla v Mařaticích po straně pravé [77–78].

Síň byla projektována jako jídelna a také disponovala prostorem pro schodiště do podkrovní. Ze síně se pokračovalo do „moravsko-slovenské jizby“ s vyřezávaným dřevěným stropem. Na jedné straně se opět nacházela rohová lavice se stolem a židlemi a dekoracemi v podobě malované keramiky a obrázků v rámech. V druhé části místnosti umístil Rutte police na nádobí a ložnicový nábytek [79]. Zajímavý koncept bydlení zdůraznil tím, že každou místnost opatřil nábytkem z různých průmyslových závodů nejen na Slovácku – tj. užil lanžhotský nábytek z Břeclavi, skříně z Turnova a Jičína, keramiku z Mařatic a Tupes aj. Při budování své chalupy se, jak pojednává ve svém článku, řídil hesly, které lze připodobnit definici neovernakulární architektury: „*Při dobré vůli spojení krásno minulosti s praktickými potřebami dneška*“ a „*Nebeřte krajům stavební slohy*“²²⁵

²²⁰ Podobné prvky, tj. polovalbová střecha, vystupující rizality, dřevěná vstupní terasa, se vyskytovaly např. na vile *Morava* z roku 1910, kterou si nechal postavit etnograf Lubor Niederle ve Veletinách u Uherského Hradiště na pozemku koupeného od knížete Václava Kaunice. Celý pozemek byl oplocen pláňkovým plotem s cihlovými sloupky [73–75].

²²¹ Neovernakulární prvek lomenice se nachází také na vile pro Karla Matyáše v Uherském Brodě čp. 728 v ulici Pod Valy z roku 1910 od stavitele Karla Málka, nebo také na vinohradním domku v ulici Na Šišťotě (dnes ulice U Sklepů) v Kyjově, který přestavěl ve dvacátých letech MUDr. Švarc. Sklep přestavovali jeho pacienti, kteří mu dlužili za léčbu – sedláci kopali a vyváželi hlínu, zedníci kvelbili nové prostory a spolu s ostatními dlužníky přistavěli také besednici a lisovnu. Průčelí lisovny z červených cihel, dokončené v roce 1926, korunoval dřevěný vyřezávaný štít parafrázující lomenici. [84] Viz Kyjov – vinařství Českých bratří, *Moravské vinařské stezky*, <https://www.vinarske.stezky.cz/Sklepni-ulicky/Slovacka-vinarska-podoblast/Kyjov.aspx>, vyhledáno: 15. 2. 2023.

²²² Jiří Jilík, Čech se slováckým srdcem, *Malovaný kraj* XIV, 1978, č. 4, s. 16.

²²³ Rutteho *Chalupa* je k roku 2023 již přestavěna.

²²⁴ Ve čtyřicátých letech si nechal akademický malíř Jan Kreutz (1897–1979) podobně jako Rutte postavit dům ve Velké nad Veličkou s tradičním uzpůsobením horňácké jizby [85]. Dům byl zlikvidován v roce 1963. Mimo zkoumané časové období lze do revivalu národopisných motivů zařadit také muzeum Štěpána Potomáka v Popovicích, jehož průčelí ozdobil vlastnoručně vyhotovenými ornamenty ve žluto-modré kombinaci ploch s červenou podrovnávkou, dobovými kastlovými okny a řezbářsky opracovanými dveřmi [86–87]. Interiér zhotovil podle dobových zásad a zvyklostí s kachlovými kamny a tradičním lidovým nábytkem.

²²⁵ Rutte, Obroda lidových slohů (pozn. 6), s. 295.

Poválečná bytová krize byla řešena skrze výstavbu souborů samostatných bytových domů, která pokrývala většinu z architektonického rozvoje města. Z počátku dvacátých let 20. století jmenujme výstavbu kolonie *Vlastní domov*, která se měla nacházet jižně od města,²²⁶ podle návrhu pražského architekta Milana Babušky. Domy v kolonii, jak zmiňuje autor článku, nesly prvky neovernakulárního stylu.²²⁷

Za koncepčně ucelený soubor poválečné bytové architektury v tradicionalistickém stylu lze považovat výstavbu šesti samostatných činžovních nouzových domů v prostředí Svatojiřského nábřeží a Moravního náměstí, na které se podílely stavební společnosti Aloise Jaroše a Command. z Uherského Hradiště a firma Františka Peprly z Uherského Brodu [89].

Většinu domů postavily společnosti podle normovaných typových plánů značených I. – V. Ačkoliv je uváděn v literatuře jako jediný autor projektů městský stavitel Karel Dvořák, bádání odhalilo také další jména.²²⁸ Nouzový dům čp. 372 v ulici Jana Lucemburského tvořeného podle typu I. stavěla stavební společnost Aloise Jaroše & Command. mezi léty 1919–1922 [90–95]. Objekt čp. 395 v dnešní ulici Svatojiřské nábřeží navrhoval stavitel Josef Horák z Uherského Hradiště nejpozději v roce 1924 [96–103]. Dům čp. 396 nacházející se v dnešní ulici Svatojiřské nábřeží stavěla stavební společnost Františka Peprly z Uherského Brodu podle typu V. v letech 1922–1923 [104–110]. K nouzovým obytným domům čp. 397, čp. 371 a čp. 373 se nedochovaly žádné stavební plány, pouze dokumentace k modernizaci. Podle situačního plánu se domy čp. 371 stavěly dle typu III. [111] a čp. 373 typu II. v ulici Jana Blahoslava [112–113]. Další část souboru se nachází v Kollárově ulici a pochází z let 1923–1927 [114].²²⁹ Nachází se zde čp. 403 v typu VI. [115–118], čp. 404 typ VI.a (se vsazeným historizujícím štítem) [119–120], čp. 405 postaveného v typu Va [121–128] a čp. 445 v typu IX. [129–135]. Základy pro čp. 403 stavěla společnost stavitele Jakuba Pospíšila z Uherského Hradiště, další domy postavila stavební společnost zmiňovaného Aloise Jaroše z Uherského Hradiště.

Z pohledu architektonického jde o konzervativní tradicionalistickou architekturu s geometrizujícími prvky připomínající rondokubismus či art deco. Okolo roku 1925 nechalo

²²⁶ Dle průzkumu autorky v mapě *Plánu královského města Uherské Hradiště* z roku 1937 by se kolonie mohla nacházet snad v ulici Svatováclavská [88]. Viz AM UH, *Plán výstavby královského města Uherského Hradiště*, autor Bohumil Sobotka, 1937, inv. č. 1104, kart. 786.

²²⁷ Podrobnosti o kolonii *Vlastní domov* se nepodařilo dohledat. Viz Aleš Holý, Urbanistický vývoj města po roce 1782, in: Jiří Čoupek et al., *Uherské Hradiště. Královské město na řece Moravě*, Uherské Hradiště 2007, s. 215.

²²⁸ Karel Dvořák je dle Komendové autorem také mateřské školy na Komenského náměstí čp. 539 z roku 1933. O staviteli Karlu Dvořákovi se mnoho neví. Z archivních plánů lze vyčíst jeho jméno v podobě razítek pod záštitou městského stavebního úřadu v Uherském Hradišti, kde nejspíše pracoval jako stavební rada a příležitostný projektant typových staveb. Autorka této práce se nesnaží o určení autorství, které je v tomto případě problematické.

²²⁹ Moravský zemský archiv – Archiv města Uherské Hradiště, *Pamětní kniha královského města Uherské Hradiště 1910–1932*, inv. č. 1, kart. 1, s. 262.

V medailoncích sgrafitové výzdoby na štítové stěně lze přečíst rok 1927, což odpovídá podle názoru autorky datu vytvoření sgrafit, nikoli objektů.

město postavit také nouzový dům čp. 420 v ulici Rostislavova, kterému se přezdívalo *včelín*, podle velkého počtu bytů malých rozměrů.²³⁰

V červenci roku 1925 započala výstavba bloku řadových městských nouzových domů [136–137] na rohu Sokolské a Štefánikovy ulice z výnosů losové půjčky, která vynikala jednotným řešením stavební hmoty a tvaroslovím kubizující fasády [138–139]. Fasádu dekorují vsunuté segmentové balkony, zvlněné partie v druhém podlaží a vysunutá okna tzv. „bay window“ a také vstupní uliční portály [140]. Přejímání kubistických principů a jejich nevytříbenost v interiéru rozbíjí pozitivní dojem ze stavby. Zaujímá pozici vídeňského typu činžovního domu i přesto, že v jiných městech se již déle prosazuje „reformované“ nájemní bydlení po vzoru holandské praxe.²³¹ Architektem se stal, podle Holého, inženýr Hora, který je uveden na jednom z projektů.²³² Podle Lopatové je autorem jistý Jan Flora.²³³ Domy byly dokončeny v září roku 1926.²³⁴

Konzervativní přístup (akademicky klasicizující tradicionalismus) se projevil také na budově filiálky Národní banky na ulici Svatováclavská čp. 450 podle projektu pražského architekta Františka Šnajdra z roku 1926 [141–144].²³⁵ Další objekty vymykající se z konzervativní dobové zástavby navrhovali především pražští architekti a stavitelé.

Pomyslný konec neovernakulárního (konzervativního přístupu) stavitelství představuje nová vlaková stanice ve městě, která se svým návratem k tradici nesetkala s mnoha pozitivními ohlasy. Stavbu provedla firma uherskohradištského stavitele Otakara Jedličky podle projektu Ing. Václava Pokorného, tehdejšího ředitele Státních drah v Brně [145–150].²³⁶ Malířskou výzdobu

²³⁰ Ibidem, s. 262.

²³¹ Zdeněk Kudělka, *Brněnská architektura 1919–1928*, Brno 1970, s. 27.

²³² Dle podpisu Ing. Holého v projektové dokumentaci, jak dokládá Lopatová a Holý. – Viz Holý (pozn. 227), s. 215. – Kateřina Lopatová, *Meziválečná architektura v Uherském Hradišti*, *Umění* XLIV, 1996, č. 3–4, s. 348–353.

²³³ Kateřina Lopatová, *Meziválečná architektura na Moravském Slovácku*, *Umění* XLVII, 1999, č. 4, s. 335.

²³⁴ Viz Pamětní kniha (pozn. 229), s. 277.

²³⁵ Nelly Komendová, *Plošný průzkum, zhodnocení a dokumentace architektonického kulturního dědictví 19. a 20. století, Uherské Hradiště*, NPÚ 2007, dostupné online: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=2574, vyhledáno: 1. 7. 2023.

²³⁶ Nové bádání o autorství nádražních budov v Uherském Hradišti a Uherském Brodě, odhalilo stavitele-architekta, o kterém se zmiňuje Kateřina Lopatová ve své diplomové práci jako „o plánu architekta Dvořáka z ředitelství státních drah“. Podle Plošného průzkumu, provedeného Nelly Komendovou, je autorem místní stavitel Karel Dvořák, který ve dvacátých letech měl projektovat již zmiňované nouzové bytové domy v okolí Moravního náměstí, Svatojiřského nábřeží a v dnešní ulici Kollárova. Informaci převzala Komendová od Lopatové, jak uvádí ve svých zdrojích. Pravdivostí výroku se později zabývala až autorka této diplomové práce. Bádání o autorství probíhalo v roce 2019 v autorčině bakalářské práci. Zjistila, že badatel Mojmír Krejčířík se domnívá, že autorem nádražní budovy je architekt Miloš Fikr, kterého odhalil z šifry jeho podpisu obsaženého v původní brněnské projektové dokumentaci. Fikr dle něj připravil projekt pod hlavičkou Ředitelství státních drah v Brně. Viz zpráva Ing. Mojmíra Krejčíříka, nepublikovaný strojopis, Archiv Správy železničních dopravních cest v Olomouci.

Pokud by se hypotéza Lopatové potvrdila, Karel Dvořák by tedy mohl být uveden například jako stavbyvedoucí, ovšem nikoliv jako autor projektu, jelikož projekt pouze převzal. Uherskohradištská budova byla totiž postavena v roce 1930 podle totožného půdorysného projektu, ačkoliv zrcadlově obráceného, jako nádražní budova v Uherském Brodě z let 1927–1928. Jediným znakem se ovšem oba objekty liší, tj. počtem vstupních portálů z reprezentativní strany. Uherskobrodská obsahuje dvě asymetricky umístěné zaklenutí s balkonem, zatímco uherskohradištská nádražní budova disponuje třemi symetricky umístěnými oblouky. Totožné projekty, dle Krejčíříka, se nicméně liší v provedení dle projektové dokumentace a výsledného objektu. V závěru zprávy Krejčířík píše, že se Ředitelství státních drah v Brně nejspíše rozhodlo použít totožný projekt „protože město (snad po intervenci arch. Dvořáka) naléhalo na ministerstvo, aby nádraží bylo ve folklorním slohu, stejně jako v Brodě. [Proto] dalo ministerstvo pokyn brněnskému ředitelství použít brodský projekt. Tato snaha by mohla vést k rozšíření názoru, že Dvořák byl autorem projektu.“ Viz zpráva Ing. Mojmíra Krejčíříka, nepublikovaný strojopis, Archiv Správy železničních dopravních cest v Olomouci.

navrhla a provedla Rozka Falešníková z Tasova, příbuzná regionálního malíře a folkloristy Antoše Frolky.²³⁷ „*Pod Frolkovým vlivem se vracela ke starobyklým lidovým předlohám. Metodou fresky ozdobila na přelomu dvacátých a třicátých let nádražní budovy v Uherském Brodě, Uherském Hradišti a Luhačovicích a v padesátých letech vytvořila sgrafita [opět] na budovách v Uherském Hradišti, Luhačovicích, Vnorovech, Veselí nad Moravou a v Bzenci-Přívoze.*“²³⁸ Původní výzdoba sgrafity (1930–1937) se nacházela v přízemí v oblasti žudra z pohledu přednádraží a také mezi okny na nástupišti.²³⁹ Interiér zdobily sgrafita od Theodora Zapletala podle návrhů Rozky Falešníkové [151–155].²⁴⁰

V roce 1930, kdy se konalo slavnostní otevření budovy, se rychlým tempem rozvíjela také moderní architektura. „*Od roku 1928 začaly se v Uherském Hradišti stavěti domy s rovnou betonovou střechou.*“ Město se přesto rozhodlo přistoupit k projektu v neovernakulárním stylu, který charakterizují tradicionalistické tendence odvozené od venkovského stavitelství. V případě nádražní budovy se k prvkům slováckým přidává vliv Jurkovičovy architektury (lázně Luhačovice, Slovácká buda v Luhačovicích [160–161], vlastní vila v Brně-Žabovřeskách či Uprkova vila v Hroznové Lhotě [162]). Prvky charakterizující tento styl se na výpravě objevují například v podobě roubených vikýřů, dřevěných bednění štítů, stěn s malovanými ornamenty a žudry či jejich adaptacemi.

O architektonickém ztvárnění staniční budovy se hovořilo v dobovém tisku kriticky, ale i pochvalně. Například Národní listy 31. srpna 1930 psaly: „*Nejoriginelnější naše nádraží bude míti Uherské Hradiště, kde se staví nová nádražní budova, a to nikoliv v obvyklém železničním slohu, nýbrž v lidovém slohu moravského Slovácka. Budova bude také pestře omalována svéráznými slováckými ornamenty, a to dvěma lidovými malířkami Rozkou Falešníkovou*

Podle názoru autorky této práce se zmínka o intervenci jistého Dvořáka z Ředitelství státních drah týká novinářského fotografa Karla Dvořáka, který byl na počátku století zaměstnán u státních drah a mimo jiné se zabýval tématem folkloru a kroje a na Slovácko se opakovaně vracel. Je autorem taktéž později vyšlé publikace Slovácko 1905 a měl ve své době nesmírný vliv na odbornou i širokou veřejnost. Poslední výstavní účastí Dvořáka se stala na Výstavě Slovácka v roce 1937. Nové bádání autorky ovšem odhalilo pravděpodobnějšího autora projektu, jímž se stal, dle kroniky města, Ing. Václav Pokorný, tehdejší ředitel Státních drah v Brně. „[Dne] 12. října bylo slavnostní otevření nové nádražní budovy. O desáté hodině přijel zvláštní vlak z Brna. [...] Městská hudba uvítala příjezdějící vlak s hosty. Přijeli: Ing. Václav Pokorný, ředitel státních drah, jemuž město vděčí za pěknou nádražní budovu, největší to na trati Brno-Vlár [...]“ Viz Archiv města Uherský Brod, Pamětní kniha královského města Uherského Brodu, inv. č. 202, k. 119, s. 310.

O tom, že autorem projektu je Pokorný svědčí také zmínka, že městské zastupitelstvo na schůzi 26. října „jmenovalo Ing. Ladislava Ottu z Prahy [sekčního šéfa ministerstva železnic] a ředitele čs. Státních drah Ing. Václava Pokorného z Brna čestnými občany [...] města, protože mají zásluhu na vybudování nového nádraží a o rozkvět města.“ – Idem, s. 311. Podle autorčiny hypotézy o autorství je možné, že se město Uherské Hradiště po pozitivních ohlasech na uherskobrodskou budovu rozhodlo použít stejný projekt, který byl zrcadlově převrácen a doplněn o další oblouk ve vstupu pro dosažení větší symetrie.

²³⁷ Viz Pamětní kniha UH (pozn. 229), s. 329.

²³⁸ Marta Toncrová, heslo Rozálie Falešníková, in: Pavla Vošahlíková, Biografický slovník českých zemí, EP–FE, 16. sešit, Praha 2013, s. 55.

²³⁹ Ornamentální výzdobu obnovila Rozka Falešníková ještě v padesátých letech 20. století kvůli špatnému stavu sgrafit.

²⁴⁰ Malby se nacházejí v interiéru po celém obvodu vestibulu ve formě motivů ze stylizovaných úponků, lidových ornamentů a nápisů. Viz Marie Tejklová, Nejkrásnější nádraží 2011 – Uherské Hradiště, *Malovaný kraj* XLVIII, 2012, č. 1, s. 29.

a Aničkou Frolkovou z Tasova. Nádraží toto bude jistě velkou pozoruhodností, která svým slohem i celkovým uspořádáním bude působiti na všechny přijíždějící milým a barvitým dojmem.“²⁴¹

První ohlasy na novou výpravní budovu však již nebyly tak příznivé. Městská kronika například uvádí: „Ráz budovy byl prý přizpůsoben úmyslně zvláštností zdejšího kraje, nenalezl však u občanstva souhlasu.“²⁴² Také místní tisk kritizoval neúčelnost projektu a bezdůvodný eklekticismus.²⁴³ Naopak v Národohospodářské propagaci Československa najdeme patřičnou chválu na uherskohradištské nádraží: „Z nádraží, vybudovaného v roce 1931 a vyzdobeného za polemik mezi těmi, kdož pravili, že nádraží je služba dnešku a praksi, že nádraží má býti železo, beton, sklo, technika, a mezi těmi, kdož jsou přesvědčení, že i nádraží může slušeti svéráz, malůvky, vede přímo na náměstí Královská ulice.“²⁴⁴ Kritiku vznesl také již zmiňovaný sběratel umění a právník Ladislav Rutte, jenž měl výhrady k použití neorganického výšivkového ornamentu, který ovšem plnil svůj propagační účel v cizineckém ruchu [156–159].²⁴⁵

V období třicátých let se dostává do čela moderní funkcionalistická architektura brněnských architektů Bohuslava Fuchse a Jara Stockara Bernkopfa, „Baťovských“ projektantů Františka L. Gahury či Vladimíra Karfíka, anebo místních stavitelů Ladislava Šupky či Jana Heriana.²⁴⁶

Na konci třicátých let vznikla jedna z posledních neovernakulárních realizací, a sice Slovácká buda, která byla postavena pro Výstavu Slovácka v roce 1937. Svým tvaroslovím charakterizovala typické slovácké a již dosti unifikované motivy, tj. žudro malované ornamenty, kombinaci fasádní barevnosti (červená, bílá, modrá), užití okenic, doškovou střechu a adaptaci slovácké světnice [28–30]. Neovernakulární prvky nesl také rodinný dům čp. 368 v Mařaticích pro lékárníka Josefa Stancla postaveného v roce 1939 podle projektu stavitele Karla Jedličky, který kombinuje členité průčelí s balkony a dřevěným obložením [163].

4.4.2 UHERSKÝ BROD

V Uherském Brodě se výstavba nových správních budov a obytných čtvrtí zahájila několik let po vzniku republiky zejména z ekonomických a sociálních důvodů.²⁴⁷ Ve čtvrti zvané „Ventrčák“, která

²⁴¹ *Národní listy*, 31. 8. 1930, č. 239, s. 3.

²⁴² Viz Pamětní kniha (pozn. 229), s. 329.

²⁴³ Moravská národní obec, *Uherské Hradiště: Slavnosti vína a památek – MNO Kroměříž*, dostupné online: <https://zamoravu.eu/2017/09/uherske-hradiste-slavnosti-vina-a-pamatek-mno-kromerizsko/>, vyhledáno: 20. 3. 2019.

²⁴⁴ *Uherské Hradiště. Město a okres*, Národohospodářská propagace Československa, řada A, svazek XI., Uherské Hradiště 1934, s. 9.

²⁴⁵ Rutte posuzoval také jiné nádražní budovy, které působí robustně (např. v Hodoníně odsuzoval příliš velké ornamentální prvky, v Moravském Písku mnoho mizejících ornamentů) a nabádal, aby nádražní budovy ukazovaly uměleckou vyspělost slováckého lidu. Viz Ladislav Rutte, *Lidová architektura a výstavba nové vesnice, Lidová tvořivost. Časopis pro soubory lidové tvořivosti*, 1958, roč. 9, č. 2, s. 44–45.

²⁴⁶ O moderní architektuře v Uherském Hradišti – viz Čoupek (pozn. 178), s. 217–219.

²⁴⁷ Výstavba rodinných domů severně od městského zámku v letech 1921–1923 započala rozkvět čtvrti zvané „Ventrčák“ a postupně se rozšiřovala na východ, kde město postavilo po pozemkové reformě tři nouzové činžovní domy pro nemajetné obyvatele. V prostoru mezi zástavbou poté vzniklo náměstí Svobody. Čtvrť se postupně zastavovala také na západ, kde

stála za prvním rozšířením města od první světové války, se mísily stavby tradiční, objekty v tradicionalistických stylech a od třicátých let také ve stylech moderních (zejména funkcionalistických).

Po celé zkoumané období se řešil zejména nedostatek bytových prostor. Budovy vznikaly nejčastěji podle projektů známých brněnských architektů - např. Vladimír Fischer (1870-1947). Obytné čtvrtě většinou vilového typu²⁴⁸ pro úředníky a učitele s užitkovou částí před a za objekty navrhovali místní stavitelé v prvních desetiletích 20. století. Nejžádanějšími se stali stavitelé Karel Málek a Josef Jirásek, kteří stavěli zejména v duchu secesního historismu. Příklady Málkových realizací jsou např. secesní dům čp. 53 v ulici Boženy Němcové pro Leopolda a Boženu Sedlářovy z roku 1913 s historizujícími prvky, konzolovou korunní římsou s listovcem a vejcovcem a ve štítu s girlandami a střapci [165–168].²⁴⁹ Zajímavou realizací se stala skupina secesně-historizujících rodinných domků tzv. mikrokolonie [169–171] od stavitele a zároveň stavebníka již zmiňovaného Karla Mála z roku 1911.²⁵⁰ S nepřehlednutelným architektonickým tvaroslovím vynikaly také dvě Málkovy realizace z let 1910 a 1912 s dnes již nepůvodními fasádami řadových přízemních domů – tj. čp. 185 v ulici Komenského [172–173] pro Marii Malinovou s primitivně historizující fasádou²⁵¹ a secesně kubizující řešení novostavby čp. 91 v Moravské ulici pro Antonína Becka [174].²⁵²

Paletu nepřeborného množství Málkových architektonických realizací ve výběru uzavírají vilové rodinné domy Pod Valy s historizujícími fasádami v dohledné vzdálenosti od místního nádraží. První z nich, secesně-historizující vila čp. 728 postavená pro Karla Matyáše²⁵³ v roce 1910 na čtvercové parcele vně městských hradeb, je členěna nárožními s akcentovanými polygonálními věžičkami s původně cibulovými stříškami [175–176]. Střední osu doplňuje jehlancový arkýř a volutový štít se segmentovým nástavcem vyplněným mušlí. Okenní otvory jsou opatřené pravoúhlými šambránami, ve středních partiích doplněné o přímé nadokenní římsy. Vstupní část dekoruje obloučková atika s pilířky a štít parafrázující tvar lomenice vyskytující se na vernakulární architektuře. Druhou realizací je rodinný dům pro p. Menzla čp. 738 v novobaročném stylu z roku

vznikla ulice Na Dlouhých s funkcionalistickými solitéry v tradiční městské zástavbě. Název čtvrti vznikl skutečností, že oblast výstavby „trčela ven“ z městské mapy. Viz Martina Švehlíková, Počet obyvatel a bytů. Místní názvy, *Brodský zpravodaj*, 2023, č. 7–8, s. 9.

²⁴⁸ Např. vilová stavba čp. 1164 v ulici Ant. Dvořáka v Uherském Brodě z dvacátých až třicátých let 20. století – rodinný dům s dřevěnou verandou, původními kastlovými okny, plastickým členěním fasád a stanovou střechou prolomenou vikýřem [164].

²⁴⁹ Plocha fasády je členěna plochami a lisénovými rámci s hrubou strukturou, rámovanými opaxitovými čtverečky v blankytně modré barvě. Okenní a dveřní otvory (včetně soklu) původně orámované šambránami nahradil kabřincový obklad. Stavbu doplňuje původní členění oken a dveří s nadsvětlíkem a kanelováním, doplněné o listové motivy.

²⁵⁰ Originálně ztvárněné domy čp. 298, 299 a 301 v ulici Hodinářská ve stylu nastupující architektonické moderny od v té době neznámého, avšak vzdělaného architekta. Detailní popis viz Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 6, Brno 2001, s. 43–46.

V dnešní době jsou domy zbavené hodnotného detailního tvarosloví.

²⁵¹ Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 6, Brno 2001, s. 34–37.

²⁵² Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 10, Brno 2001, s. 34–35.

²⁵³ Ibidem, s. 61–65.

1911 s promodelovanou průčelní fasádou s akcentovaným dvouosým rizalitem ukončený zalamovaným segmentovým štítem [178–180]. Střední osu doplňuje balkon na volutových krakorcích. Fasádě nechybí bohatá novobarokní výzdoba v podobě korunních říms se zubořezem a šambrán s uchy a kapkami.

Stavitel Josef Jirásek navrhnul např. vilu čp. 956 v ulici 28. října [181]. Ve stylu art deco vyprojektoval v roce 1922 dvoupodlažní rodinný dům čp. 895 původně s živnostenským přízemím na čtvercovém půdorysu pro p. R. Algerta [182].²⁵⁴

Stavitelé v Uherském Brodě nevytvářeli vily a domy na míru svým majitelům, jako tomu bývalo u anglických vil. Stavebníci si ale volili z předem nakreslených projektů.²⁵⁵ Projektanti se zabývali především skladebností hmot, užívali složité průniky střech, rizalitů, věžic a krytých verand v duchu dobového dekorativismu dvacátých let.

Co se týče neovernakulárních tendencí ve městě, ty lze sledovat např. na nádražní budově v Uherském Brodě, která byla postavena stavební společností Málek a Skácel z Uherského Brodu mezi léty 1926–1927 podle projektu Ing. Václava Pokorného z Ředitelství státních drah v Brně.²⁵⁶ Základy budovy byly položeny 19. července 1926 a slavnostní otevření proběhlo o rok později, 12. října 1927.²⁵⁷

Podle návrhu Pokorného vznikl dvoupodlažní podsklepený objekt se sedlovou zvalbenou střechou vaznicové soustavy na obdélníkovém půdorysu. Budova je tradičně postavena z cihelného zdiva s kombinovanými stropy železobetonovými v přízemí a dřevěnými trámovými v prvním patře. Střechu pokrývá bobrovka. Štíty jsou obity zbarvenými dřevěnými latěmi složenými do trojcípů. Atypicky vystupující kubistické rizality na severní straně ukrývají

²⁵⁴ V poválečné době byla fasáda značně zjednodušena, detailní architektonické prvky včetně nárožní věžičky byly odstraněny a pekařské prostory přeměnili majitelé na byty.

²⁵⁵ Marcela Marková, *Architektura a významní stavitelé v Uherském Brodě v letech 1918–1938*, *Malovaný kraj* XLIII, 2007, č. 3, s. 24.

²⁵⁶ O Václavu Pokorném viz Pamětní kniha Uherského Brodu (pozn. 236), s. 310. O autorech nádražní budovy píše Marcela Marková ve svém článku o meziválečné architektuře v Uherském Brodě a uvádí, že „slavnostní zahájení provozu se odehrálo za účasti stavitelů nádraží Karla Mála a Jana Skácela“, přičemž se autorka této diplomové práce domnívá, že se jedná o chybnou informaci, stejně jako v případě uvedení autorství nádražní budovy v obrazové příloze v knize *Za krásnější svět* od Martina Horáčka. Viz Marková (pozn. 255), s. 25 a Horáček (pozn. 14), s. 237.

Na základě dalších dobových projektů autorka zjistila, že v době vzniku nádražního objektu působila v Uherském Brodě stavební společnost Málek a Skácel, která se zabývala stavitelstvím, skladováním stavebních potřeb, výrobou cementového zboží, stolařstvím aj. a nikoliv již samotní stavitelé, tj. Karel Málek a Jan Skácel. Podle slov Radka Tomečka z Muzea JAK v Uherském Brodě živnostník Karel Málek v průběhu let zkrachoval, a proto založil novou stavební společnost se stavitelem Janem Skácelem. Dle telefonického rozhovoru s p. Tomečkem, 30. 11. 2023.

Také kronika města zmiňuje detaily hospodárnosti zmíněné společnosti, tj. že k roku 1928 byla „ve strojní stolárně Málek-Skácel zaměstnanost dobrá, pracovalo [zde] asi 60 lidí.“ Viz Pamětní kniha Uherského Brodu (pozn. 236), s. 362.

K hypotéze přispívá taktéž fakt, že se na jiných dobových projektech objevuje razítko stavební společnosti, která objekt realizovala, společně s uvedením samostatného stavitele či architekta, který projekt vypracoval. Jako doklad správnosti hypotézy předkládá autorka také citace ze zmiňované kroniky města, tj. že dne „3. června byla stavba nové budovy nádražní zadána ve veřejné soutěži stavitelské firmě Málek a Skácel.“ Viz Pamětní kniha Uherského Brodu (pozn. 236), s. 271.

Taktéž zde: „Pod městem rychle pokračovala stavba nového nádraží, jež bylo vybudováno stavební společností Málek a Skácel.“ Viz Pamětní kniha Uherského Brodu (pozn. 236), s. 304. Uvedená tvrzení, a sice že autory nádražní budovy představují samostatní stavitelé Karel Málek a Jan Skácel, jsou podle autorky mylná.

²⁵⁷ Pamětní kniha Uherského Brodu (pozn. 236), s. 276 a 310.

samostatná schodiště do druhého patra. Hlavní vchod zvýrazňuje dřevem obkládaný štít nad předsazeným balkonem a prolamují ho dva obloukovité okenní rámy na způsob žudra. Budova je průchozí přes odbavovací halu ke krytému nástupišti. V přízemí se nachází veřejné a provozní prostory, v patře jsou umístěny kanceláře a v podkroví bytová jednotka [183–187].

Krátce před dokončením budovy obdrželo ministerstvo žádost Zemského cizineckého svazu v Brně (organizace pro podporu turistického ruchu), aby byla nová výpravní budova v Uherském Brodě ozdobena slováckými ornamenty: „*Při zahájení provozu na nové dráze z Veselí n/M do Lipova doznala výzdoba staničních budov v Blatnici i Lipově slováckými ornamenty od veřejnosti správného ocenění. „Malůvky“ jsou velmi pěkně provedeny, přispívají k ozdobě stanice a jsou chloubou státních drah, které tímto opatřením správně pochopily význam krajiny a její slovácký ráz. Protože „malůvky“ na těchto staničních budovách se osvědčily, dovoluujeme si prosit, aby Ministerstvo železnic dalo i novou staniční budovu v Uherském Brodě takto vyzdobit.*“²⁵⁸ Na ministerský pokyn brněnské ředitelství vyzvalo autora maleb na uvedených budovách, akademického malíře Vojtěcha Pernicu z Lipova, aby provedl návrhy a výmalbu se slováckým ornamentem mezi obloukovými otvory vstupního vestibulu a mezi dvojicemi oken přízemí v kolejovém průčelí [190–191].²⁵⁹

V případě určení architektonického stylového zařazení se v pramenech nachází mnoho kuriózních výroků. Například v souhrnné technické zprávě z roku 1988 píše autor, že „*objekt výpravní budovy vznikl v roce 1927 a je příkladem regionálního modernismu charakteristické Janákovské architektury s folklórními fasádními prvky a typickou střešní konstrukcí.*“²⁶⁰ Není ovšem jasné, jaké okolnosti by projektanta vedly k inspirování se Janákovou tvorbou. Také v průvodní zprávě architektonické kanceláře vyhodnocuje architekt Jaroslav Habarta otázku stylu. Píše o pozdní geometrické moderně a fasádě vyzdobené prvky regionální architektury s dekorem připomínajícím lidovou výšivku.²⁶¹ Autorka této práce se domnívá, že výpravnu v Uherském Brodě [188–192] lze zařadit, stejně jako uherskobrodskou stavbu, do neovernakulárního stylu, který se vrací k venkovskému stavitelství a nereaguje na dobový purismus ani funkcionalismus.

Čilý stavební ruch v duchu moderny nastal v Uherském Brodě zejména ve třicátých letech, kdy místní podnikatelé a majetné rodiny (Janáčkoví, Prouzovi, Boudovi) využívali svých kontaktů a pro své projekty si najímali renomované architekty tvořící v duchu dekorativního expresionismu a později funkcionalismu²⁶² - např. Arnošt Körner (1888-1966) či Oskar Poříška (1897-1982)

²⁵⁸ Dle informací z e-mailové korespondence s Ing. Mojmírem Krejčířkem v roce 2019.

²⁵⁹ V padesátých letech vybledlé fresky nahradila malárečka Rozka Falešníková sgrafitem stejně jako na nádraží v Uherském Hradišti z roku 1930. Při návrzích sgrafit studovala Falešníková zejména uherskobrodské kroje a výšivky.

²⁶⁰ Sbírkový fond Slováckého muzea v Uherském Hradišti, Pozůstalost Rozky Falešníkové, inv. č. H 5160.

²⁶¹ Areál u nádraží ČD v Uherském Brodě, průvodní zpráva, architektonická kancelář Ing. arch. Jaroslava Habarty, Archiv Správy železničních dopravních cest v Olomouci (nečíslováno).

²⁶² Dům čp. 1273 v ulici Na Dlouhých z roku 1937, v dozrívajícím funkcionalismu od Leopolda Kellera.

(Neradice 741, Uherský Brod) či Stanislav Kotek.²⁶³ Vzhled staveb ovšem nebyl až na výjimky nijak hodnocen. Prostor pro zamýšlení se nad architektonickými inovacemi chyběl, jelikož na programu dne bylo především řešení existenčních problémů města.²⁶⁴

Ulice Svatopluka Čech vzniklá novodobou parcelací na počátku 20. století, spojila samostatnou obec Havřice s městem a stala se součástí nesouvislé zástavby. Tento počín sloužil jako doklad standartní stavitelské produkce venkovského charakteru ve dvacátých letech 20. století. Typické objekty venkovského charakteru inspirované městskými styly zaznamenává soubor tří řadových zemědělských domků čp. 1005, 1006, 1007 od stavitele Cyrila Kubíčka z počátku 20. století ovlivněné v druhém desetiletí pozdním secesním historismem – charakteristický je pro ně motiv sloupových edikul s půlkruhovým nadpražím [196–202].

4.4.3 HODONÍN, BŘECLAV, KYJOV

V podobném duchu, jako předešlé aglomerace, se rozvíjely také města Hodonín a Břeclav. Města si zachovala svůj průmyslový charakter po celé sledované období. Do poloviny 19. století měly obě města charakter nevýznamného zemědělsko-řemeslnického maloměsta s přízemními domy tradičního stavitelství se dvorky a zahradami za usedlostmi [203]. S příchodem železnice se z tradičních domů stávaly maloměstské domy v historizujícím stylu a eklekticismu. Jejich společnou vzpomínkou se stalo bombardování stejně jako další asanace v průběhu 20. století, při kterých byla zničena velká část centra, historických staveb ale také tradiční zástavby. Dnešní urbanistický charakter ve velké míře tvoří výstavba z druhé poloviny 20. století. Dominantu Hodonína tvoří radnice, zbudovaná v roce 1904 rakouským architektem židovského původu Ernstem Gotthilf-Miskolczym v historizujícím slohu se secesními prvky.²⁶⁵

Hodonín

Město Hodonín stojící na periférii průmyslových center proslulo zejména založením Sdružení výtvarných umělců moravských v roce 1907, jejichž hlavní úkol stál na výstavbě spolkového domu [204]. Jedním z důvodů se stala potřeba uměleckého centra na Slovácku, jelikož v Brně a Praze již podobné existovaly. Duchovní vůdci ideje Joža Uprka a Bohumír Jaroněk „*chtěli být také blíže lidu. V naší době jsou velkoměsta uměleckými kulturními pomůckami a podniky tou měrou přeplněna a venkov tou měrou zanedbán, že nastává velká nutnost nosit umění nejen*

²⁶³ Kotek projektoval mimo funkcionalistickou sokolovnu také přestavbu bývalé elektrárny v roce 1940 adaptovanou na obecní bytový dům čp. 760. Objektu ponechal pozdně historizující fasádu z roku 1912, proběhla však redistribuce interiérů [193–195]. Viz Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 3, Brno 2001, s. 28–30.

²⁶⁴ Ačkoliv si majetnější vrstvy obyvatel stavěly honosné vily v nejmodernějších stylech, veřejná prostranství postrádala základní inženýrské sítě – např. Masarykovo náměstí bylo ještě ve dvacátých letech 20. století nevydlážděné a bez kanalizace. Viz Marková (pozn. 255), s. 25.

²⁶⁵ Národní památkový ústav, *radnice*, <https://pamatkovykatalog.cz/radnice-14817306>, vyhledáno: 14. 6. 2023.

k palácům, ale i k chaloupkám."²⁶⁶ Architektem Domu umělců se stal, jeden z členů Sdružení výtvarných umělců moravských, Antonín Blažek (1874–1944) a o freskovou a sgrafitovou výzdobu s lidovými a secesními prvky se zasloužil akademický malíř Jano Köhler [205–206].²⁶⁷ Blažek zde kombinoval etnografické prvky, secesní dekor v kombinaci s modernistickými složkami (prosklený strop, železobetonová a ocelová konstrukce krovů). Dům umělců byl otevřen 4. května 1913 a stal se hlavním centrem lidových uměleckých kurzů. Byl postaven za účelem zachování tradičních lidových řemesel (krajkářství, tkalcovství, vyšívání, hrnčířství) či jejich obnovy a pro budování uměleckých sbírek. Otevření Domu umění v Hodoníně proběhlo za podpory a iniciativy mnoha známých osobností a stalo se synonymem vrcholu uměleckých aktivit, které se v kraji v té době odehrávaly.²⁶⁸

Blažek koncipoval budovu jako novodobý sakrální prostor – chrám národního umění. Současně chtěl navázat na inovační přínos středoevropské architektury Witkiewicze v Zakopaném a Jurkoviče na Radhošti či v Luhačovicích.²⁶⁹ Dům umělců orientoval autor regionalisticky, což se jeví protikladně např. od Domu umění v Brně (1908–1911) od rakouského architekta Heinricha Carla Rieda tvořeným v duchu ohmannovské neobarokní estetiky.²⁷⁰

Původní koncept hodonínského *kunsthau*s u ovšem nebyl zcela využit. Převaha německého obyvatelstva v Hodoníně původně nepůsobila na národně-obrozenecké snahy českých zakladatelů příznivě. To dávalo najevo také místní české obyvatelstvo, které bylo ještě donedávna venkovským obyvatelstvem živícím se zemědělstvím. Folklor, lidové umění ani národní identita nepřispěla k většímu zájmu o plánované umělecké aktivity. Zemědělci postupně měnili svá povolání směrem k dělnictví, z vesnice se stalo město a obyvatelé se rázem stali měšťany, kteří toužili žít moderním způsobem života. Neměli vlivem těžkých sociálních a pracovních podmínek o folklor a udržení jeho tradic zájem.²⁷¹ Z těchto důvodů lze pohlížet na Dům umělců stejně jako na samotné Sdružení, se svými folkloristickými tendencemi, jako na cizorodý element ve městě, který se čím dál více vzdaloval těm, pro které byl stvořen.

Pozdější realizace již zmiňovaného Antonína Blažka, tj. zaniklá kolonie dělnických domů tzv. Dělnický řádek pocházející z let 1919–1920 (mezi dnešní ulici Slunečnou a Jižní), demonstruje neovernakulární architekturu zasazenou do městského prostředí [207–210]. Objekt tvořila skupina patrových domů s nárožními arkýři a vstupy napodobujícími slovácké žudro. V Dělnické ulici byla postavená v roce 1936 dívčí skautská klubovna zvaná Míla s vchodem ve tvaru edikuly, kterou doplňovaly nad okenními a dveřními otvory malované slovácké ornamenty Dolňácka

²⁶⁶ Zatloukal, Příběhy (pozn. 132), s. 609.

²⁶⁷ Köhler vyzdobil mnoho veřejných i soukromých staveb na Moravě, např. radnici v Napajedlích od Dominika Feye, Jurkovičovy stavby či objekty ve svém bydlišti na Kyjovsku.

²⁶⁸ Winter, Venkov jak exotika (pozn. 164), s. 194.

²⁶⁹ Zatloukal, Příběhy (pozn. 132), s. 609.

²⁷⁰ Ibidem, s. 612.

²⁷¹ Jiří Hubačka, *Proměny hranic národopisné oblasti Podluží*, Praha 2007, s. 25.

[211]. V sedmdesátých letech 20. století musely objekty ustoupit stále se rozšiřující panelové zástavbě.²⁷² Antonín Blažek ovšem dokázal, že je schopen navrhnout rozmanité tradicionalistické stavby, které ocenilo především vedení města. Jeho realizace lze vidět nejen po celém Hodoníně, ale i v Uherském Hradišti či Uherském Brodě.

Břeclav

Stavební aktivity ve sledovaném období lze obtížně analyzovat, jelikož byly během druhé světové války při bombardování města zničeny téměř všechny archivní prameny a plány. Představu o tehdejší směřování městského plánování si lze udělat pouze z dobového tisku. Podobně jako v Hodoníně přispěl k rozvoji města především vznik mnoha průmyslových podniků a také existence jednoho z hlavních železničních uzlů na Moravě. Ambice na nejpopulárnější město regionu mařila zejména situace mezi městskými obyvateli, jelikož do konce první světové války převažovalo ve městě německé obyvatelstvo. Němci svou pozici ztratili právě po válečné vřavě a česká většina jim dávala svou převahu značně najevo.

Na počátku 20. století se výstavba města nesla v duchu historismu [212]. Jako příklad lze uvést Rossakovu vilu v ulici Lidická z roku 1903 postavenou v historizujícím stylu s rozsáhlou zahradou [213]. Vilu navrhl stavitel a zároveň stavebník Ferdinand Rossak pro svou rodinu.²⁷³ Fasádu zdobily románské, renesanční a secesní prvky. Ve výklenku v průčelí byla původně vložena socha sv. Josefa, patrona stavitelů a tesařů. Rossak v roce 1921 zemřel a jeho žena Anna vilu v roce 1925 prodala staviteli Karlu Hvězdovi, po kterém byla později pojmenovaná.²⁷⁴ Stavební firma Karla Hvězdy mj. postavila ve dvacátých letech řadu rodinných domků – dvoupodlažních vilových domů s mansardovou střechou, vikýři s okny a fasádou členěnou lisénami – např. dům čp. 1275/2 na rohu ulic Herbenova a Lidická [214], kde sídlil Koloniál Prášil, domy čp. 1256/19, čp. 1182/30 [215] či objekt v řadové zástavbě čp. 1244/19 v části Smetanova nábřeží a Jungmannovy ulice.

Výstavba nové čtvrti na pravém břehu Dyje započala budovou školy. Na popud tehdejšího Ministerstva školství a národní osvěty byla realizována společná budova čp. 1224 pro Obchodní akademii a Školu pro ženská povolání, která byla umístěná na Smetanově nábřeží. Projekt vypracoval pražský architekt Jaroslav Rössler v novoklasicistním stylu [216–217]. Stavební práce prováděli stavitelé Josef Macoun a Jan Horsák, technický dohled zajišťoval městský stavitel

²⁷² Antonín Kučera (rec.), Dělnická ulice musela ustoupit panelákům, *Hodonínský deník*, <https://hodoninsky.denik.cz/serialy/delnicka-ulice-musela-ustoupit-panelakum20120131.html>, vyhledáno: 1. 5. 2023.

²⁷³ Rossak původně pocházel z rakouského Dolního Opatova a vedl v Cahnově a Břeclavi úspěšnou stavební firmu. Je také autorem břeclavského gymnázia a kostela v Ladrné.

²⁷⁴ Rossak v roce 1921 zemřel a jeho žena Anna vilu v roce 1925 prodala staviteli Karlu Hvězdovi, po kterém byla později pojmenovaná. Viz Alena Káňová, Ferdinand Rossak a historie jeho břeclavské vily, *Malovaný kraj* LVII, 2021, č. 2, s. 8.

p. Šebesta a práce v interiérech prováděla břeclavská firma J. Hejduk.²⁷⁵ Stavba probíhala od září 1924 do listopadu 1926. Poměrně střízlivé pojetí členitého objektu doplňovaly architektonické články v podobě zubořezu a lisenových rámců.

Dvacátá léta patřila také výstavbě nájemních domů pro nové obyvatele města, jelikož Břeclav sužoval po první světové válce, stejně jako v jiných slováckých městech, jejich nedostatek. Tradicionalistický vzhled si uchoval např. blok nájemních domů v ulici Na Zahradách z dvacátých let 20. století s kubizujícími prvky na středových rizalitech mezi druhým a třetím podlažím. Nárožní bloky ve středu dekorují pravoúhlé dimenzované arkýře na krakorcích [218]. Sousední navazující blok byl vystaven pravděpodobně pro železniční zaměstnance (odkazuje na ně znak okřídleného kola v tympanonu bočního vchodu, který zároveň nese rok dokončení, tj. 1927 [219]).

Podle zpráv z dobového tisku, to bylo právě zastupitelstvo Břeclavi, které řídilo architektonické pojetí jednotlivých stavebních úkolů - např. nařídilo, aby se architektonických soutěží účastnili pouze místní stavitelé a architekti.²⁷⁶ Také městská rada vyzývala v jedné ze zpráv schůze zastupitelstva stavební úřad, aby navrhnul „*ve kterých ulicích mají se stavěti domy lepšího slohu.*“²⁷⁷ Dále již neuvádějí, jak by měl *lepší sloh* vypadat. Dobové fotografie prokazují, že se ve městě stavělo převážně v tradicionalistickém duchu s přímou návazností na Vídeň a užitím materiálu z místních keramických a cihlářských závodů [220].

Kyjov

Město Kyjov, ve sledované době město okresní, vynikal do první světové války historizujícími stavbami v kombinaci s tradiční vesnickou zástavbou podobně jako Hodonín. Po válce se městu dařilo v průmyslu stejně jako v ekonomickém hospodaření, proto mohlo investovat do nové zástavby a tím se rozšiřovat do okolí.

Za dochovanou a dobře zmapovanou realizaci v tradicionalistickém duchu lze označit stavbu okresní nemocenské pokladny čp. 740 z let 1926–1928, o jejíž realizaci se přeli tři místní architekti, tj. Jan Mráček, Bohumil Tureček a Josef Polášek [222]. V týdeníku *Kyjovsko* se konala také anketa zkoumající názory veřejnosti, a sice „*Architekt Mráček řeší projekt jednopatrovou budovou, která jak zevnějškem, tak vnitřním zařízením nevybočuje z konvenčního řešení za poměrně největšího nákladu. Originelním způsobem řeší stavbu architekt Polášek, který (...) věnuje velkou péči provozu ústavu jak po stránce účelové, tak komunikační. Velmi pečlivě vyřešil projekt architekt Tureček, jehož stavba (...) působí impozantně.*“²⁷⁸ V soutěži nakonec obstál,

²⁷⁵ Historie odborného vzdělávání na Obchodní akademii v Břeclavi, *Obchodní akademie Břeclav*, https://oabv.spsbv.cz/nove/test3/oskole_historie.php, vyhledáno: 22. 11. 2023.

²⁷⁶ Schůze městského zastupitelstva v Břeclavi, *Břeclavský kraj* II, 14. 3. 1928, č. 11, s. 3.

²⁷⁷ Z městské rady v Břeclavi, *Břeclavský kraj* III, 6. 2. 1929, č. 6, s. 2.

²⁷⁸ *Kyjovsko* VIII, 4. 6. 1926, č. 23, s. 4.

navzdory názoru veřejnosti, projekt Jana Mráčka, který provedl místní stavitel Rudolf Rusňák.²⁷⁹ Mráček navrhl historizující fasádu s konvexně uspořádaným nárožním průčelím korunovaným, ve směrech do ulic, stylizovanou formou zvlněných štítů na pilířcích. Vchod z nároží ústí do centrální haly s čekárnami a schodištěm [221, 223–224]. Dvoutraková křídla vedou do jednotlivých ordinací a pokojů.

V roce 1926 byla provedena také stavba kyjovské Sokolovny na tř. Komenského čp. 689. „*Svým rázovitým stavebním slohem je budova Sokolovny vsutku ozdobou třídy Komenského i města, vnitřní zařízení vyhovuje požadavkům moderní doby.*“²⁸⁰ Stavbu Sokolovny projektoval a prováděl stavitel Leopold Keller [225].²⁸¹

Ve dvacátých letech šířila město otázka nedostatku bytů, dle kroniky, téměř každý rok, ačkoliv stále probíhal čilý stavební ruch. O stavební činnost v moderním duchu se postarali především majitelé soukromých (rodinných) domů a bytů, které podporovala městská rada. Tradicionalisticky pojeté rodinné domy se taktéž v menší míře objevovaly [226], daleko více, zejména od třicátých let, ale převažoval modernismus. Tradicionalistické prvky se objevují například na domech čp. 511/34 a čp. 512/32 v Dobrovského ulici [227–228]. Na první pohled zaujmou svým pojetím fasád, ukončených v případě prvního domu štítem připomínajícím historizující štíty, v případě druhém hrázděnou architekturou. Obě realizace dekoruje obložení z bílých cihel.

Ve třicátých letech se stavební rozvoj takřka nezastavil, jelikož město stále prosperovalo a hospodářská krize se jej téměř nedotkla. Význam stavebního ruchu se zdál být kromobyčejný: nejenže přinášel práci dělnictvu a výdělky nejruznějším živnostem, zlepšoval především poměry bytové a přispíval k rozvoji města. Město samo navíc poskytovalo stavebníkům záruku na hypoteční výpůjčky.“²⁸² Dalším důvodem hojného stavitelství a přijímání nových (moderních) stylů byla pozice městských stavitelů, kteří po celé meziválečné období zastávali úřednické funkce a měli možnost ovlivňovat stavební kulturu města. Objevovaly se zde zejména architekti regionální (Antonín Blažek), rodáci se vztahem ke svému rodišti (funkcionalističtí architekti tzv. *kyjovská skupina*: Josef Polášek, Ludvík Hilgert, Bohumil Tureček) a řada stavebních firem, které dokázaly srovnat dobovou nabídku s poptávkou.

²⁷⁹ Stavba budovy okresní nemocenské pokladny, *Kronika města Kyjova, 1926*, dostupné online: https://www.mestokyjov.cz/html/files/historie/kronika_pt1/svazek01/index1.html, vyhledáno: 4. 9. 2023.

²⁸⁰ Otevření Sokolovny, *Kronika města Kyjova, 1926*, dostupné online: https://www.mestokyjov.cz/html/files/historie/kronika_pt1/svazek01/index1.html, vyhledáno: 4. 9. 2023.

²⁸¹ Stavební ruch, *Kronika města Kyjova, 1925*, dostupné online: https://www.mestokyjov.cz/html/files/historie/kronika_pt1/svazek01/index1.html, vyhledáno: 4. 9. 2023.

²⁸² Stavební ruch, *Kronika města Kyjova, 1928*, dostupné online: https://www.mestokyjov.cz/html/files/historie/kronika_pt1/svazek01/index1.html, vyhledáno: 4. 9. 2023.

4.5 PROMĚNY SLOVÁCKÉ ARCHITEKTURY V OBCÍCH VESNICKÉHO A MALOMĚSTSKÉHO CHARAKTERU

Pro označení městského a venkovského stavitelství existují dva módy stavění ve vztahu k přírodním podmínkám: jeden jim čelí, snaží se dosáhnout maximální nezávislosti na vnějším prostředí a tenduje tak k univerzalitě, druhý se přizpůsobuje místním podmínkám, maximálně jich využívá, je tedy z podstaty lokální, individuální.²⁸³

Tradiční vesnice byla postavená, podle Honzíka, z jednoho typu staveb. Okolo tradiční zástavby, na periférii, se poté tvořily objekty městského typu. Město i vesnice jsou přijímány jako organický, neustále se vyvíjející celek, technicky i sociálně se neustále přetvářející. A proto na ně také působí mnoho nových forem a stylů.²⁸⁴

Vesnická zástavba vznikala různými způsoby. Objevovaly se štítově orientované domy, které se postupně přestavovaly na okapově orientované zastřešením vjezdu do dvora. Celková zástavba na sebe navazovala v několika samostatných uličních osách a uchovávala si těsnou okapovou orientaci (např. Sudoměřice, Hluk, Vlčnov, Zlechov). V porovnání s dalšími obcemi se zástavba v mnohém neliší [229–232]. Na Velehradě převažovaly například domy jednotraktové obdélné se vstupem uprostřed. S rozvinutějším půdorysem se od počátku 20. století stavěly jednostrannou zástavbou podél ulice Hradišťská [233]. Do té doby se udržovala velikost zástavby výhradně v okolí velehradského kláštera směrem na Salaš.²⁸⁵

Na počátku 20. století probíhalo také zastavování proluk mezi usedlostmi. Např. ve Vlčnově se stavěla na počátku století ulice Rybáře – odpovídají tomu také domy čp. 716 [234] a čp. 48 [235]. V Míkovcích se počátkem 20. století rozšiřuje ves do dnešní ulice Radovy, poté kolem hlavní silnice směrem do Kunovic (Výstrky), kde nové domy taktéž zaplnily proluky.²⁸⁶ Pro sociálně slabší obyvatele vsi se stavěly domy také za humny hlavní zástavby, např. ve Vlčnově ulice 28. října (čp. 481, 346, 295, 542) [236].²⁸⁷ Moravské Kopanice se vyznačovaly volným uspořádáním stavení v krajině s trojdílným půdorysem hospodářských budov okolo obytné části. Nejstarší domy pochází z počátku 20. století, jelikož se dřívější nedochovaly.²⁸⁸

Vesnici utvářely obytné domy společně s hospodářskými a technickými prostory, humnem a dalšími polnostmi. Při stavbě domu se dbalo zejména na jeho začlenění do urbanistické zástavby

²⁸³ Czumalo, Od prachýše (pozn. 32), s. 115.

²⁸⁴ Architekt přirozeně hledal inspiraci v lidovém prostředí. Lidová architektura (zejména v Itálii, Španělsku či Řecku) měla neobyčejně blízko k modernímu tvarosloví „holých, hranolových městských staveb“ a byla dávana za vzor svou čistotou a plasticismem prostor. Viz Honzík (pozn. 11), s. 435.

²⁸⁵ Viz Floriánová – Káčer – Kovářů (pozn. 17), s. 271.

²⁸⁶ Viz Floriánová – Hlavačka – Káčer (pozn. 17), 236–238.

²⁸⁷ Jde o charakteristické objekty s hnědými čtyřdílnými okny, dveřmi a vraty do návratí ze svisle skládaných desek, fasádou malovanou bílou ličkou a modrou podrovnávkou.

²⁸⁸ Floriánová – Hlavačka – Káčer (pozn. 17), s. 292.

obce. Šlo o přirozený cit a smysl, které získali zedníci během stavební tradice. Existoval zde řád, který se vyznačoval kontextuální výstavbou, dodržováním stavební výšky a měřítka v rámci celého sídla a souvisejícího přírodního terénu.

Obraz vesnice na konci 19. století doplňovaly vedle samotných usedlostí technické a hospodářské budovy, které tvořily jeho nedílnou součást. Nejdůležitější technické objekty v obci představovaly mlýny, pily, olejny, sklárny, draslovky, vápenice či valchy. Kovárny stály na pomyslné nejvyšší příčce v důležitosti. Stavěly se kvůli bezpečnosti mimo vesnickou zástavbu na návsi či na okraji vsi u hlavní komunikace.²⁸⁹ Stavební obraz vesnice doplňovaly objekty veřejné služby obecního úřadu, školy, hasičské zbrojnice, hostince²⁹⁰ a šenkovny, které vybočovaly z tradiční zástavby odlišnou funkcí, ale i architektonickým ztvárněním, jelikož podléhaly v prvních desetiletích 20. století historizujícím slohům.

Změna složení venkovského obyvatelstva s převahou dělníků zaměstnaných na dráze či v průmyslu přispěla zejména po první světové válce k přijímání městských či maloměstských architektonických forem do venkovské zástavby.²⁹¹ Přijímání městských forem se profilovalo zejména na průčelí objektů. Stavebník věnoval štítové i průčelní uliční stěně vždy mimořádnou pozornost. Vyhlášení mistři či anonymní tvůrci si přizpůsobovali umělecké zpracování stěn svým způsobem a podle instrukcí objednavatele.

Co se týče přelomu 19. a 20. století na Slovácku, je možné hovořit o určitém přejímání prvků klasicistních a empírových a v první polovině 20. století také motivů secesních ve vernakulární formě (např. od stavitele Josefa Šuty a zednického mistra Jana Beneše). Charakter staveb z 19. století se proměnil zejména ve fasádní úpravě a dispozičním řešení v prvním desetiletí [237] a dvacátých a třicátých letech 20. století – např. Kněžpole čp. 24, Korytná čp. 95 [238–239]. Štuková výzdoba odkazovala na schopnosti a tvůrčí osobitost zedníka, ale i stavitele, jemuž byla výzdoba svěřena.

Z hlediska materiálového se venkovské usedlosti od konce 19. století začaly v menší míře stavět z pálených cihel, ačkoliv byl vydán celoplošný řád pro Moravu o omezení nepálených cihel (nářečně *kotovic, vepřáků, vepřovic, truplů*) již v roce 1835. Definitivní změnu užití nespálených materiálů zakotvilo vydání zákona z roku 1894.²⁹² Tyto skutečnosti potvrzuje Niederle ve své knize: „*Těchto [pálených cihel] se však užívá obvykle jen při budování rohů, pilířů dveřních nebo při klenbách, takže stavba z nich tvoří jakousi kostru, jejíž ostatní stěny vyplňují vepřovice.*

²⁸⁹ Jančář, Vlastivěda (pozn. 157), s. 108.

²⁹⁰ Hostinec sloužil jako místo společenského vyžití. Konaly se zde nejdůležitější slavnosti a koncentroval se zde život spolků. Existovaly zájezdni, formanské i obecní hospody, které patřily pod správu obce či soukromého majitele.

²⁹¹ Viz Máčel – Vajdiš (pozn. 159), s. 67.

²⁹² Zákaz příslušel vepřovicím, jílu, hliněné, jílové maltě a hrázděným a dřevěným stěnám. Viz Martin Ebel, Dějiny českého stavebního práva, Praha 2007, s. 82–83.

*Základy jsou ovšem tvrdé, kamenné.*²⁹³ Taktéž vysoký nárůst cihelných podniků v regionu zapříčinil vyšší dostupnost a cenové zvýhodnění také pro hospodářsky méně rozvinuté regiony.²⁹⁴

Po rozšiřování domu horizontálně, následoval v první polovině 20. století vývoj domů patrových s více prostory, vyzvednutím na sýpkové polopatro zvýrazněné řadou větracích průduchů v průčelí (např. Horní Němčí čp. 330 s vrátky [240], Nivnice čp. 23 přepásané šambrány [241] či jednoduché svislé párové průduchy v Mistřicích čp. 270 [242]).²⁹⁵ Horní Němčí charakterizovaly perforované sýpkové průduchy ve tvarech větviček, ratolestí či květů, jako např. na čp. 223 ve tvaru ratolesti [243], či na čp. 301 v modře stříkané štukové omítce [244].²⁹⁶ V Blatnici pod Sv. Antonínkem se objevovaly kruhové průduchy ve tvaru květů – např. čp. 148 [245–246] či stavení čp. 153 [247].²⁹⁷ Místy se objevoval také obytný vikýř [248–249] či jedno celé podlaží [250]. Zvyšování pater souviselo nepochybně s postavením majitele usedlosti. Je zajímavým paradoxem, že se v této době dostává vertikálita do popředí zájmu, ačkoliv se naopak v městské zástavbě prosazují horizontálně položené domy a bloky.

Na počátku 20. století se na novostavbách také objevuje záměrně odhalené cihlové zdivo.²⁹⁸ Režné zdivo obvykle doplňovaly šambrány či jiné jednoduché architektonické články okolo okenních a dveřních otvorů. V režném zdivu vznikly například domy – tvořené v kombinaci pálených červených, bílých cihel a kamene, seskládaných do různých ornamentů - čp. 11 dům Antonína Gregůrka v Kelníkách [251], čp. 32 v Kaňovicích z přelomu 19. a 20. století [252], Vacenovicích čp. 100 [253] či v Traplicích čp. 20 [254] a čp. 74 [255].

Vlivem nedobrovolné migrace, války a častého cestování za prací poznávali lidé na Slovensku obyvatelé a bydlení v jiných krajinách a usilovali o připodobnění se stavbám „jako aj

²⁹³ Lubor Niederle, *Moravské Slovensko I.*, Národopisné museum československé v Praze, 1918, s. 55–56.

²⁹⁴ Cihla také poukazovala na sociální postavení majitele, odkazovala na jeho majetek a důležitost v rámci vesnice. Podle Václavíka stavěli celé domy z pálených cihel pouze bohaté rodiny. Antonín Václavík, *Luhačovické Zálesí. příspěvky k národopisné hranici Valašska, Slovenska a Hané*, Luhačovice 2005, s. 97.

²⁹⁵ Rozšiřování venkovské usedlosti dobře popisuje Máčelova pětistupňová vývojová řada. 1. Dvojdílný dům s volně stojící patrovou komorou, 2. Přičlenění patrové komory k přízemnímu domu, 3. Vyrovnání výškových rozdílů zvýšením obytné části půdní nadezdívkou s větracími otvory, 4. Vznik nízkého patra, 5. Vytvoření plného patra. Viz Kolektiv autorů, *Lidová stavební kultura v československých Karpatech a přilehlých územích*, Brno 1981, s. 116.

²⁹⁶ Modře zbarvené plochy člení žluté šambrány a podokapní, kordovaná a meziokenní pásová reliéfní římsa ukončená hnědým předsazeným soklem. Nad okny a okolo sýpkových průduchů tvořil zednický mistr geometrické detaily ve štku.

²⁹⁷ Zmiňovaná usedlost čp. 148 *Na Řádku* z roku 1918 se pyšní hustě pročleněnou a intaktně zachovalou dekorovanou fasádou v jemných pastelových odstínech okrové, světle žluté v kontrastu s modrými detaily. Tato barevnost ovšem není původní. Současný majitelé chtějí vrátit původní barevnost objektu na bílo-modro-zelenou. Okna a dveře zdobí odstupňované šambrány, nad kterými soustředil autor suprafenestry a supraportu s lipovými ratolestmi a profilovanou římsou. Meziokenní prostor vyplnil pásy pletence a květů. Lípové ratolesti se nachází taktéž u větracích průduchů taktéž v podobě stylizovaných květů v kruhovém tvaru [245–246].

²⁹⁸ Jaký byl důvod absence fasádní úpravy a ponechání průčelní strany v režném zdivu? Mohlo jít o situaci finanční, která nedovolila majiteli usedlosti dokončit původně zamýšlenou fasádní úpravu. Podle Kšíra mohly důvody souviset také s absencí písku do směsi omítky v té době. Viz Josef Kšír, *Lidové stavebnictví na Hané, Československá ethnografie*, 1956, č. 4, s. 257.

Jiným důvodem mohou být specifické vlastnosti různých druhů pálených cihel, které umožňovaly různorodá použití. V průčelí režného zdiva se užívaly speciální pálené cihly tzv. zvonivky, pálené při vysokých teplotách, proto nepotřebovaly další fasádní úpravy a také hydrofobní vlastnosti tohoto typu materiálu znesnadňovaly, podle místních odborníků, další úpravy pomocí vápenocementových omítek.

indze majúť“.²⁹⁹ Proto začali investovat do nákupu dokonalejšího a trvanlivějšího stavebního materiálu, který poté uplatňovali na svých domovech. Pochopili také, že si moderní výrobky již doma nevyrobí, jelikož nedisponují potřebným zařízením a nářadím. Venkovský člověk tak přecházel z tradičního vztahu k řemeslu a přírodě ke konzumerismu a požitkářství. V architektuře se začínala prosazovat typizace a opakovaně užívané projekty staveb.

Dvacátá až čtyřicátá léta 20. století představovala podle archivních dokumentů stavební horečku. Probíhala mohutná výstavba nových domů, přestavování starých gruntů, hospodářských objektů včetně stodol [17] (Pašovice, Šumice, Salaš – šestnáct nových domů mezi léty 1920–1946).³⁰⁰ Všechny domy do poloviny 20. století vycházely ze stavební tradice a dobových požadavků majitele [256]. Chudina si stále stavěla domy z nepálených cihel [257].³⁰¹

Stavebníci stojící za produkcí vernakulární architektury, obecně platili za významné nositele tradice venkova. Pocházeli z venkovského prostředí a jejich tvorba představovala svou povahou a určením lidovost a z velké části také uměleckou hodnotu.³⁰² Konjunktura následujícího výčtu profesí rostla zejména od konce 19. století v souvislosti s vyšší poptávkou. Na počátku 20. století se rolník již zcela odkazoval na profesionální péči řemeslníků při stavbě svého obydlí.

Zednictví patřilo na Slovácku k těm chudším volným řemeslům, jelikož se domy stavěly dlouhé období svépomocí [260, 262].³⁰³ Zedníci pracovali v minulosti zejména pro bohaté měšťany, kteří si nechávali stavět kamenné a cihlové domy. Profese prvotně sestávala z tzv. party skládající se z nevyučených pracovníků vedenou polírem, který za ně zodpovídal v rámci stavby i úředních záležitostí. Na rozdíl od architekta, který pracoval s tektonickým řádem na městských, panských a církevních stavbách, se vesnický umělec omezoval, ať už z řad zemědělců či zedníků, na uvedené prostředky, které byly ve vesnickém prostředí hospodářsky únosné a společensky srozumitelné.³⁰⁴

Práce na stavbách řídil majstr³⁰⁵ – zkušenější zedník – samouk, který se radil se stavebníkem o rozdělení oken, jejich velikosti, výšce zdí a počtu místností.³⁰⁶ Veškerou stavitelskou práci odváděli pomocní zedníci. Většinu zedníků později zaměstnávali soukromí podnikatelé stavitelé, kteří čítali okolo dvaceti až třiceti zaměstnanců – ve Strážnici [261]

²⁹⁹ Josef Jančář, K vývoji lidového stavitelství na moravských Kopanicích, *Slovácko* VIII, č. 8, 1960, s. 3.

³⁰⁰ Viz Floriánová – Hlavačka – Káčer (pozn. 17), s. 172.

³⁰¹ Beneš, Přínos zedníka Jana Beneše (pozn. 18), nečíslováno.

³⁰² Viz Máčel – Vajdiš (pozn. 159), s. 7.

³⁰³ Zedníci pracovali nejvíce v létě, v zimě sháněli různá doplňková zaměstnání. Pamětníci pamatují, že se tradoval satirický popěvek: „*Neber si, děvčico, neber si zedníka, v létě si bez muže a v zimě si bez groša.*“ Viz Jiří Pajer, Kdo a jak se ve Strážnici podílel na stavbě domu, *Malovaný kraj* XVIII, 1982, č. 3, s. 8.

³⁰⁴ Viz Máčel – Vajdiš (pozn. 159), s. 62-63.

³⁰⁵ Například Štěpán Šopík z Vyškovce postavil na Vyškovci a ve Vápenicích po první světové válce přes třicet domů z vepřovic. Byly povětšinou stavěny namísto starých dřevěnic.

³⁰⁶ Jančář, K vývoji lidového stavitelství (pozn. 299), s. 5.

pracovali například Leopold Slovák a Josef Doležal,³⁰⁷ nebo architekt-stavitel Antonín Struna. Ve Vlčnově působil zedník Jan Beneš (viz kapitola *Jan Beneš a anonymní stavitelé ve Vlčnově a okolí*), na Hornácku tvořili Jan Kubík z Nové Lhoty a Josef Štěrba z Míkovic.³⁰⁸ Důležití stavitelé-projektanti, vlastníci častokrát také stavební společnost, byli např. Josef Šuta z Uherského Ostrohu, který mimo Uherský Ostroh pracoval také v Blatnici pod Svatým Antonínkem a blízkých obcích, Jan Laštovka z Uherského Hradiště, Boh. (Bohdan či Bohumil) Hrbata z Velké nad Veličkou, nebo také architekt-stavitel Rudolf Pařízek z Kyjova. Uznávanými a vyhledávanými kameníky na Uherskobrodsku se stali ve dvacátých letech Jan Křivda a Jan Beňa.³⁰⁹ Jiní řemeslníci odcházeli na sezónní práce do ciziny, bydleli v malých domech, často v nájmu. Sňatky uzavírali ve vrstvách chudých řemeslníků, podruhů, hoferů, nebo i rolníků z okolních vesnic.³¹⁰

Další práce vykonávali tesaři, jejichž hlavní činnost tvořilo zastřešení objektů [261]. Na rozdíl od zedníků se tesařina považovala za důstojné řemeslo a čistou práci, což dokazovala i obliba sv. Josefa u obyvatel. Jejich obydlí se nelišilo od rolníků. Tesaři pracovali v první polovině 20. století především s nesplanou, nehořlavou krytinou, a sice pálenou taškou, břidlicí (šifrem) a později eternitem (v Újezdci u Luhačovic od dvacátých let 20. století bobrovkou) na sedlové či polovalbové střeše.³¹¹ Sňatky zakládali s dcerami středně majetných rolníků.³¹² Naopak pokrývači představovali jednu ze skupin nejchudších obyvatel. Tvořili je většinou synové chalupníků, domkařů, hoferů a podruhů. Pokud neobývali vlastní domky, bydleli v nájmu.³¹³

Stolařství doplňovalo tesařství a zednictví v tvorbě stavení výrobou oken, dveří do síně či vrat do průjezdu. Okna se u starších usedlostí vyznačovala čtyřdílným uspořádáním, po roce 1850 proběhla výměna za okna šestitabulková. Počátkem 20. století se čtyřtabulková vyskytovala jen ojediněle. Pro první polovinu 20. století jsou typická okna dvoukřídlá s horním větracím dílem tzv. kastlová či špaletová. Rámy oken byly často řezbářsky zdobené, vyřezávané [264–266], což neplatilo pro region Strážnicko.

Výroba dveřních a okenních rámců vznikala v rukou zkušených stolařů v součinnosti s řezbářem, který vytvářel ornamentální eklektické či „zlidovělé“ klasicizující vzory. Po celém Slovácku vznikaly řemeslně kvalitně zpracované vstupní dveře do síně či chodby (např. Drslavice čp. 40 – dveře s mosaznou secesní klikou z konce 19. století [267] či Bystřice pod Lopeníkem čp. 210 [268]). Z počátku se vyznačovaly vodorovnými či šikmo položenými deskami či prostými

³⁰⁷ Josef Doležal zaměstnával také mnoho tesařů. Doležal je mj. autorem projektu pro Zemskou hospodářskou školu (dnes sídlo Střední školy Strážnice) ve Strážnici z roku 1925 postavenou v tradicionalistickém stylu s prvky regionalismu v podobě žudra a sgrafit [263]. – Dle informací tehdejšího ředitele školy Josefa Gazdika.

³⁰⁸ Viz Máčel – Vajdiš (pozn. 159), s. 65–66.

³⁰⁹ Olga Floriánová, Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Břečka (pozn. 190), s. 850.

³¹⁰ Viz Pajer (pozn. 309), s. 8.

³¹¹ Došková krytina a šindel, ačkoliv skýtaly výborné izolační vlastnosti, přežívaly v některých oblastech až do poloviny 20. století (Rudice), později jen na objektech chráněných památkovou péčí.

³¹² Viz Pajer (pozn. 309), s. 8.

³¹³ Ibidem, s. 9.

deskovými výplněmi rámu, od konce 19. století se vyskytovalo bohatější členění [269]. Výplně se také zdobily geometrickým a rostlinným vzorem – např. Topolná čp. 96 a čp. 97 [270–271]. Rolnická obydlí se často snažila napodobit městské a řemeslnické domy, kde dveře a vrata tvořily honosný vstup do domu.³¹⁴

Starší vrata existovala jednoduchá, pletená z proutí, později se zhotovovala ze štípaných desek. Vrata se na rozdíl od oken a dveří nenatírala.³¹⁵ Od druhé poloviny 19. století probíhalo rozšiřování návratů na dvoukřídlou dispozici s vrátky pro pěší (Horní Němčí čp. 330). V první polovině dvacátého století se objevovaly jednoduché s vertikálně pokládanými deskami, často s vykrajováním napodobujícím obloučkový vlys – např. Horní Němčí čp. 330 [240], Tupesy čp. 42 [272], Těšov čp. 69 [273], Vážany čp. 26 [274], s diagonálně kladenými deskami [275] či ornamentálně ztvárněné v horní polovině do tvaru výseče slunečního kotouče [276–277]. V Havřicích se často vytvářely dřevěné dveře s nadsvětlíkem, vjezdová vrata dřevěná prkenná dvoudílná nebo členěná a dvoubarevná.

Stolaři, středně majetná vrstva řemeslníků, obývali vlastní domy a chodili v městském oblečení. Někteří pracovali i pro zámecké panstvo (např. Josef Daněk vyráběl podlahy a nábytek v zámecké knihovně ve Strážnici). Ve Vlčnově a okolí působila v první polovině 20. století stolařská dílna rodiny Moštků a sloužila tři generace ve staré čtvrti *Vala*. Nejstarší Jura se živil zejména tvorbou šestitabulkových oken, dveří od světnice a hlavního vchodu a nábytku v době okolo konce 19. a počátku 20. století. Od roku 1897 zavedl do výroby kastlová okna. Vincek poznával a učil se ve Vídni technickým vymoženostem, a poté převzal po otci Jurovi dílnu. V roce 1920 si postavil dům čp. 502, kde si zřídil vlastní dílnu a na dvoře pracovní halu se skladištěm materiálu. Započal s výrobou moderních trojdílných oken a díky stolařskému stroji na benzínový pohon mohl dokončovat zakázky rychleji, snadněji a levněji. Proto si mohli obyvatelé Vlčnova a okolí objednávat a kupovat moderní, levný nábytek – například kredenc, skříně na šaty místo truhlic, kterými disponovali před první světovou válkou jen kostely, fary a šenkovny.³¹⁶ Třetí generaci představoval Vinckův syn Jara, který díky elektrickému pohonu (ve Vlčnově od roku 1931) tvořil nejmodernější dřevěný nábytek, kvalitně řemeslně zpracovaná okna a dveře pro široké okolí. Dveře byly nejčastěji zdobeny rostlinnými motivy a vějířovitými, slunečními a geometrickými prvky (kanelury, rýhování). Výplně, nejčastěji skleněné, chránilo dekorativně pojaté mřížoví.

³¹⁴ Stolaři zhotovovali také dveře jednoduché bez ozdob s kovovými doplňky od kovářů a zámečnicků pro hospodářská stavení, chlévy, komory, sklepy a stodoly.

³¹⁵ Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov: krajina, sídlo, člověk. Materiál a konstrukce domu, in: Mitáček (pozn. 174), s. 837–838.

³¹⁶ Josef Kukulka, *Pod doškovými střechami. Kulturně historické obrázky ze slováckého Vlčnova*, Vlčnov 1992, s. 44.

Zlom ve vývoji bydlení na venkově nastal také proměnou dýmné jizby s ohništěm ve světnici, které bylo přeneseno do vedlejší síně. S uvolňováním společenskopolitických poměrů a vlivem západních zemí se vzhled domu a interiéru měnil rychleji. Podíváme-li se na životní standart ve slováckých městech, můžeme zůstat v údivu, zjistíme-li, že v některých vzdálenějších obcích žili mnohdy až do konce druhé světové války velmi skromně (např. obce zemědělského charakteru v oblasti Moravské Kopanice).³¹⁷

Jak je vidno také z plánů vznikajících - např. pro Ostrožské Předměstí ve dvacátých letech 20. století – mnoho novostaveb rodinných domů stále užívalo pouze trojprostorovou dispozici, tj. světnicí, síň, pokoj. Později docházelo, z důvodu celkových změn v sociálním životě statkářů, v hospodaření a jeho nevýhodnosti, k masivnímu likvidování či přestavování stájí a chlévů v blízkosti usedlostí. Tím vznikl prostor pro další obytné a k modernímu životu potřebné místnosti. Počet místností a rozdělení prostor závisel na druhu vykonávaného povolání majitele, velikosti pronajímaného či vlastněného pozemku, účelu obydlí čili na celkovém venkovském životě. V menších obcích, například v Pašovicích, se radikální upravování domovních dispozic odehrávalo zejména v období první republiky,³¹⁸ na maloměstě od počátku 20. století. V domácnostech se kladl také větší důraz na hygienu, čistotu, vznikl smysl pro pořádek, upravenost a výzdobu domácnosti. Společně se těmito modifikacemi zvyšovala také sociální úroveň ženy a muže.³¹⁹

Interiér se měnil zvláště u movitějších a moderně smýšlejících rodin. U tradičně založených, skromných či méně majetných obyvatel se zásadní změny v dispozici, a zvláště modernizace, příliš netýkaly. Kuchyň se přenesla do světnice ve variabilní formě (dělením, připojením k dalším prostorům) a dala tak příležitost k dalšímu rozšíření obydlí. Světnice, jako hlavní místnost i místnost pracovní, plnila především funkci společenskou a vykazovala silný sociologický aspekt setkávání – sdílení obytného prostoru s rodinou. Stala se parádní místností obývanou zejména při významných rodinných a výročních svátcích a vybavenou reprezentačním nábytkem.³²⁰

Zcela novou součástí interiérů se stal zděný sporák s plotnou, který nenávratně vyděluje černou kuchyni do vedlejších prostor. *„Od konce 19. století se snažila vesnická domácnost přizpůsobovat městským vzorům. Tyto změny vedly k bourání pecí, rušení černých kuchyní a v neposlední řadě i k zohlednění a zlepšení hygienického zázemí.“*³²¹ Ve světnici u méně majetných se kolem stolového koutu nacházely, především v katolických rodinách, kříž a obrazy

³¹⁷ V tomto období se na Moravských Kopanicích teprve začíná stavět z nepálených cihel a dřevěné hospodářské stavby se nahrazují kamennými (stáje, chlévy, pilíře stodol). Bez elektrického vedení a zcela odříznuti žili lidé např. v Žitkové, kde byla zavedena elektrická energie až od roku 1948.

³¹⁸ Gajdůšek (pozn. 190), s. 105.

³¹⁹ Viz Chotek (pozn. 189), s. 176.

³²⁰ Jančář, Vlastivěda (pozn. 159), s. 101.

³²¹ Viz Suchomelová (pozn. 37), s. 31.

na skle s religiózní tematikou [278–279]. K vybavení patřily mimo sporák a kamna také dvě až tři židle, postel a šatní truhla.³²² Zvláštní police, tzv. lištva, visela na stěně a prezentovala zejména hospodynino oblíbené malované nádobí.³²³ Novější kuchyně, která se nacházela v části obracející se okny do dvora, disponovala kvalitním nábytkem. „*Po první světové válce začal do interiérů pronikat nový typ sektorového kuchyňského nábytku, leštěné dýhované ložnice, nové typy smaltovaných sporáků apod. Zájem českého funkcionalismu předválečného období vnáší do stereotypů a ustáleného zvykosloví venkova interiérové prvky, které nespořodně vedou až ke kýči.*“³²⁴ Interiér objektů doplňovala podlaha vykládaná deskami a prkny či dusaná hlína, která převažovala v síních a komorách ještě v polovině 20. století.

Na Moravských Kopanicích se v domech v první polovině 20. století měnila síň (pitvor) na kuchyň se sporákem. Obrácení ohniště a pece do síně se v Kopanicích nevytvořilo, tak jako tomu bylo v jiných oblastech Slovácka.³²⁵ Jizba se postupně stávala ložnicí a zároveň reprezentační místností v domě. Postupně zde převažovaly kulturně-sociální prvky obydlí nad zájmy hospodářsko-provozními. Teprve po druhé světové válce se začínalo stavět z pálených materiálů. U obytných staveb převažovaly nepálené cihly, u provozních budov kámen. Opožděně, vytvořením trojprostorového domu, se uzavřela jedna epocha vývoje venkovského domu a nastává proces, kdy se veškerá hospodářská činnost z domu odsouvá a obydlí se ve funkci i formě začíná vyrovnávat městskému typu.³²⁶

Co se týká fasádních úprav, skrze pojetí a rozvržení lze doložit umělecké cítění stavitele, určit stáří a stylové tendence na objektech. V první polovině 20. století kontrastovaly plochy stěn na vesnických stavbách obvykle s živě a sytě barevným povrchem stříkané omítky v protikladu k bledému tónu plasticky zpracovaných šambrán a lisén. Svislé a vodorovné rámování fasády mělo za úkol změkčit styk rámujeících se pásů, jejichž prostý pravoúhlý dosed se zdál staviteli objektu příliš tvrdý. Stejně se tak dělo u ploch a rámuů okenních a dveřních otvorů. Plochy se barvily nejčastěji modrou, žlutou či světle růžovou barvou a kontrastovaly s bílými plastickými ornamenty, tektonickými články a rámy.

Na Velehradě se omítky utvářely kromě výjimek hladké, hliněno-vápenné s dřevěnými výplněmi otvorů. Nové prvky uplatňující se na fasádě byly tvořeny podokapní římsou, plastickým soklem k užívání a tvrdší úpravou fasády např. s nepravidelnými vrypy změkčujícími povrch

³²² Malovaný nábytek dosluhoval v síních a komorách, nové nábytkové kusy, silně napodobující městské předlohy, se stávaly nedílnou součástí venkovských domácností. Tehdejší moderní architekti se inspirovali nejen rozmístěním nábytku, který se v lidovém domě nacházel zejména podél stěny s volným prostorem uprostřed, ale také komorami na uskladnění nářadí a šatů, které se později rozvinuly v samostatné šatny.

³²³ Jančář, Vlastivěda (pozn. 157), s. 101.

³²⁴ Viz Suchomelová (pozn. 37), s. 32.

³²⁵ Věra Kovářů, *Lidové stavby v Jihomoravském kraji*. Praha 1971, s. 4–5.

³²⁶ Jančář, K vývoji lidového stavitelství (pozn. 299), s. 5.

– př. Podolí čp. 16 [413]. Na Strážnicku se fasády tvořily hladkou omítkou, ojediněle se rámy zdůrazňovaly jednoduchou lištou. V některých částech subregionu se objevovaly domy s reliéfní výzdobou, s typickou žlutou omítkou, bílými šambránami a modrou podrovnávkou. Bílé šambrány okolo oken, dveří a vrat se naopak v Havřicích vyskytovaly ojediněle. V Hradčovicích a v Hluku se stěny natíraly žlutou barvou a otvory zvýrazňovali obyvatelé bíle s hnědou podrovnávkou.

Žudra se v tomto období již nestavěla, dožívaly jen některé dříve postavené typy. Vstup do domu např. ve Vlčnově chránil plastický výstupek tzv. „gánek“.³²⁷ Výjimkou je např. obec Nedachlebice, kde se udržovala žudra a výrazné architektonické prvky na staveních a obytných domech ještě ve třicátých letech 20. století. Ojedinělými se staly např. niky či zasklené výklenky vložené ve fasádách domů zbožných občanů. Ty se užívaly pro umístění devočních předmětů, např. Modrá čp. 65 [283], Ostrožská Lhota čp. 63 [284], Nová Lhota čp. 178 [45] či Vésky čp. 72 [285–286]).³²⁸

Druhá čtvrtina 20. století se vyznačovala zejména umírněností forem a střízlivou kompozicí podélně situovaných průčelí s plastickým členěním stěn (např. usedlost v Popovicích čp. 31 [287–288], kterou člení geometricky ztvárněné bílé šambrány okolo otvorů se změkčujícími složkami v podobě florálních motivů v nadokenní římse a do vlhké omítky tvořených vrypů ve žluté ploše). Průčelí v Moravské Nové Vsi, Lužicích, Petrově, Mutěnicích charakterizovala bílá nebo mírně barevná fasáda. Tento styl výzdoby se drží až do poválečného období, kdy se fasády zásadním způsobem proměňují v pole obkladů a podezdívek z opaxitových kachliček v kombinaci s tvrdou omítkou tzv. bříзолitem.³²⁹

Vlivem pozdějších přestaveb zmizelo mnoho vysoce hodnotných objektů s charakteristickou štukovou výzdobou fasády první poloviny 20. století – př. Slavkov čp. 176 se štukovou výzdobou fasády [289–290].³³⁰ Ke ztrátám docházelo také vlivem druhé světové války, kdy bylo z pohraničí i vnitrozemských jazykových ostrovů vysídleno německé etnikum. Noví osadníci, kteří přišli z jiného kulturního a sociálního prostředí, započali upravovat získané objekty na Slovácku podle svých představ. Také socializace a kolektivizace venkova od roku 1949 změnila celou sociální strukturu vesnice, vznikaly velkokapacitní provozní objekty mimo jádra vesnic. Důsledkem těchto změn postupně zanikala funkce usedlostí, které v rámci modernizace mnohdy

³²⁷ Niederle (pozn. 293), s. 87.

³²⁸ U oltářů se zastavovalo procesí, aby zde proběhla část obřadu. Tradice umístování světců či sošek do průčelí může mít kořeny u Germánů, kteří podobně uctívali skřítky. „*Měli je, aby jim vypuzovali zlo z obydlí. Až vše vstřebali, rozpadli se a bylo nutné je nahradit novým.*“ Viz Kamil Černý, *Obrazem: Podhorácko bylo bohaté na kámen i ořechy, Třebíčský týdeník*, https://trebicky.denik.cz/zpravy_region/obrazem-podhoracko-bylo-bohate-na-kamen-i-orechy-20140302.html, vyhledáno: 21. 12. 2022.

³²⁹ Viz Floriánová – Hlavačka – Káčer (pozn. 17), s. 60.

³³⁰ Dům čp. 176 provedl pravděpodobně zedník inspirující se tvorbou Jana Beneše, zejména v členění průčelí prostřednictvím kordované římsy oddělující sýpkové polopatro s průduchy zdobenými pilovým ornamentem, klasicizujícími šambránami s přímou nadokenní římsou dekorovanou kanelurováním, v jejímž středu se v supraportě nacházelo číslo popisné.

kompletně ztratily svůj původní ráz [258–259]. V horším případě podlely v souvislosti s novou výstavbou, bez vazeb na tradici, devastaci.

4.5.1 JOSEF ŠUTA A DALŠÍ STAVITELÉ V UHERSKÉM OSTROHU A BLATNICI POD SVATÝM ANTONÍNEM

Příklady tradicionalistické architektury na pomezí Dolňácka a Hornácka (Ostrožsko, Veselsko, Strážnicko, Uherskohradištsko)

Za mnohdy neobvykle kvalitně zpracovanými fasádami stáli většinou anonymní umělci a jejich spolupracovníci. Jediné dosud zachované zmínky o velmi zručných umělcích předkládá tato práce v následující kapitole. Výběr příkladů probíhal dle stylových preferencí a kvality provedení.

Jedním z nich se stal Pavel Kubík z Nové Lhoty [45–47], který pracoval s plastickými květy po vzoru malovaných ornamentů. Okolo roku 1925 vyzdobil stavení čp. 8, 21 a čp. 289 v Nové Lhotě (intaktně se domy nedochovaly). Tvořil ornamentální, tvarově pestré kompozice okolo oken a nároží zdobil lisénami sahající k obrovnávce. Plastický ornament užíval z praktických důvodů – vyznačoval se trvanlivostí. V průčelí užíval živé barvy, podobné stěnám z rukou maléřeček ze Strážnice a Petrova.³³¹ Kubík se nevyučil zedníkem, tvořil jako autodidakt.

Další skupina zedníků působící na Slovácku se vyznačovala užíváním členěných barevných ploch na průčelí, v nichž byly vytlačeny motivy stylizovaných květů, např. v Kněždubu či Malé Vrbce. Podobná průčelí se vtlačanou soustavou srdcí v kombinaci s bosáží na nároží či na nadokenních a nadedvěrních partiích záklenků vznikaly na staveních v Kuželově či Hrubé Vrbce.³³²

V Březové, Olšovci či na Lopeníku pracoval od roku 1919 zedník Josef Štěrba z Míkovic. Jeho typické znaky plošného autorského ornamentu, vybíraného ze zesílené vrstvy malty, se nacházely zejména na šambránách, v partiích suprafenester a na plochách stěn rámovaných pravidelně rytmičovanými segmentovými obloučky a nárožní bosáží.³³³

V Uherském Ostrohu působila řada stavitelů. Stavební plány vypracovávali také zedníci a tesařští mistři, tj. Josef Doležal ze Strážnice, František Mach z Veselí nad Moravou, Bartoloměj Holomek z Bzence, František Wintera z Buchlovic, Jan Laštovka z Uherského Hradiště, Josef Schaniak z Uherského Hradiště či Vojtěch Zima z Uherského Ostrohu [325]. Po první světové válce se projekty zabývali odborně vzdělaní stavební inženýři a architekti, např. Vojtěch Petřík z Uherského Ostrohu [293], Pavel Brammer z Olomouce (s filiálkou v Uherském Ostrohu)

³³¹ Viz Máčel – Vajdiš (pozn. 159), s. 65–66.

³³² Ibidem, s. 66.

³³³ Ibidem, s. 66.

[291–292], Žibřid Liebermann z Vítkovic (s filiálkou v Uherském Ostrohu) [346], Josef Komárek z Buku u Přerova [348, 350], Rudolf Pařízek z Kyjova [358] aj.³³⁴

Velkým jednorázovým zásahem do celkové dispozice Ostrožského Předměstí se stala výstavba triapadesáti trojprostorových domků v nové čtvrti Na Láně pro obyvatele v rámci popovodňové obnovy a zároveň také akce řešící problém tzv. sociálního bydlení. Územní plán čtvrti Na Láně navrhnul inženýr Antonín Mrkva ze zemského stavebního úřadu, který byl také jedním z čelních představitelů hnutí za „*obrodu lidových slohů stavebních*“.³³⁵ Je také autorem prvních triapadesáti návrhů typizovaných domů s žudry lemující vchod (cca od 1911 do 1918). Mrkva se inspiroval především tradiční architekturou Slovácka a také tradicí folkloru [294–295]. Ve svých návrzích uplatňoval prvky místního lidového slohu, dbal na rozčlenění fronty a barevnosti omítek. Jako stavební materiál se upotřebily nepálené cihly. Fasády doplňovala žudra, na jejichž malované výzdobě se podílela malářička Kateřina Chmelařová,³³⁶ dále paní Dobešová z Ratíškovic a akademický malíř Jano Köhler.³³⁷ Některé typové domy od inženýra Mrkvy realizoval stavitel Josef Šuta. V regulačním plánu inženýra Ivo Beneše z Brna se domy s žudry dokonce v roce 1920 zařadily mezi památky.³³⁸

O tomto počínu se zmiňuje také Rutte, který vyzdvihuje výstavbu na Předměstí *ještě za Rakouska* a podotýká, že je zde užito starých vzorů a tradičního rozdělení půdorysů typických pro slovácké vesnice. „*I při těchto stavbách užito prvků místního slohu, vystavěna „žudra“, dbáno vkusného rozčlenění fronty a barevného dojmu omítky.*“³³⁹ Většina domů i jejich úprav zmizela při přestavbách a úpravách v druhé polovině 20. století a jsou známy jen díky dochovaným stavebním plánům a následnému bádání manželů Syrových.³⁴⁰

Josef Šuta (18. 5. 1863 – 21. 5. 1941) působil v Uherském Ostrohu a blízkém okolí přibližně od devadesátých let 19. století až do čtyřicátých let 20. století. Vyprojektoval mimo objekty ve slohovém pojetí (např. bývalá záložna na náměstí v Uherském Ostrohu z roku 1900 [296–297]) také množství neovernakulárních staveb od usedlostí v centru Ostrožského Předměstí po drobná stavení a hospodářské objekty.

Na objekty přelomu 19. a 20. století, které se nesly v duchu florální a geometrizační secese např. v Uherském Ostrohu, navazují projekty venkovských domů v Blatnici pod Svatým

³³⁴ Jmenovaní stavební inženýři působili také v Blatnici pod Svatým Antonínkem. Viz obrazová příloha.

³³⁵ Zuzana Syrová – Jiří Syrový, Dílo stavitele Josefa Šuty v Uherském Ostrohu a okolí aneb průmět vlivů vysoké architektury do díla lokálního stavitele (90. léta 19. – 40. léta 20. století), in: Kolektiv autorů, *Sborník ze semináře Vesnická architektura 1. poloviny 20. století: výzkum, dokumentace, ochrana. Kokory u Olomouce, 19.–21. září 2007*, NPÚ Praha 2008, s. 63.

³³⁶ Kateřina Chmelařová (1876–?) se přivádala do Ostrohu z Ostrožské Nové Vsi. Malovala nejen žudra, ale i kraslice „*všecko z ruky, ani jeden ornament nebyl stejný.*“ V meziválečném období se stala reprezentantkou Slovácka i na významných výstavních akcích v Praze a Brně, např. na Výstavě soudobé kultury v roce 1928. – Blanka Rašticová et al., *Uherský Ostroh*, Uherský Ostroh 2000, s. 276.

³³⁷ Helena Beránková, Lidová kultura, in: Rašticová (pozn. 336), s. 274.

³³⁸ Viz Syrová – Syrový (pozn. 335), s. 63.

³³⁹ Rutte (pozn. 155), s. 294.

³⁴⁰ Zuzana a Jiří Syroví se začali zabývat rozsáhlým souborem děl Josefa Šuty při tvorbě stavebně-historického průzkumu Uherského Ostrohu v roce 1993.

Antonínkem. Šuta zpracoval několik variant fasád a flexibilně přejímal soudobé slohové motivy v architektuře [298–312]. Jeho postupný příklon k tradici lze vnímat v užití názvosloví, které v projektové dokumentaci užíval.³⁴¹ V ulici Na Láně v Uherském Ostrohu-Ostrožském Předměstí projektoval po roce 1920. Navrhoval usedlosti pro různé účely, v různorodých dispozicích a kombinacích dle přání stavebníka. Po celé dvacetiletí tvořil rozmanité, bohatě zpracované štukové fasády. Ty postupem času proměňoval do jednodušších úprav v podobě hrubých a hladkých ploch členěných lisénami. Ve třicátých letech 20. století se jeho styl ještě více zjednodušuje, v některých realizacích také úplně opouští dekorativnost a ponechává fasády hladké.

Dalším stavitelem, který se v Uherském Ostrohu objevuje, je František Čuda. Architekt sídlící v Otrokovicích měl v roce 1941 zájem postavit nejméně čtyři jednopatrové rodinné domy pro nejširší vrstvy obyvatel, ale také pro státní zaměstnance. Domy chtěl situovat tak „*aby výhody světových stran sloužily ke zdravému bydlení*.“³⁴² Na pozemku, který koupil od města, zamýšlel postavit také vlastní rodinný dům o dvou bytech pro sebe a svého bratra, který, jako jediný, orientoval okapově k silnici. Ostatní měly být řazeny od jihu k severu. Čuda dále plánoval umístit před a za objekty předzahrádky v celé jejich šíři. Jednotlivé domy projektoval pro jednu rodinu, která čítala okolo pěti až sedmi příslušníků.

Z hlediska vnějšího členění fasády navrhoval členění bočními rizality s cihlovým obložením v partii oken, které opatřil dřevěnými okenicemi. Centrální rizalit tíhl k větší geometrizaci, jednoduchosti, což podporovaly také moderně prosklené partie schodiště korespondující s prosklenými vstupními dveřmi. Partie mezi rizality doplňovaly menší balkony s dveřmi opatřenými členěnými nadsvětlíky [313–314]. Celou stavbu uzavírala stanová střecha [317].

Suterén byl vyvýšený nad okolní terén z důvodu vlhkosti [315], v přízemí se nacházel obývací pokoj, sociální zařízení, koupelna, spíž, předsíň a vstup do sklepa, patra a předzahrádky k hlavnímu vchodu [316]. První patro mělo být využito jako ložnice rodičů a dětí, včetně koupelny a předsíně, z níž vedl vstup na půdu, která měla sloužit k sušení prádla.³⁴³

Kromě vlivů anglických zahradních měst s regionalistickými prvky je zde patrný sklon k dekorativismu a geometrizaci. Čudovy rodinné domy vykazovaly jisté podobnosti, zejména svým členěním, s obytnými nouzovými domy u Moravního náměstí v Uherském Hradišti. Dnes nelze potvrdit existenci plánovaných domů, jelikož k nim není možné dohledat další informace.

³⁴¹ Místo názvu *pokoj* užíval termín *jizba*, místo *průjezdu* používal *návratí*.

³⁴² Archiv města Uherský Ostroh, *Stavba a úpravy soukromých domů. Stavba domu stavitele Čudy Františka 1941*, inv. č. 312, kart. 70, f. 1–26.

³⁴³ Ibidem.

Jak již bylo řečeno, Josef Šuta pracoval také v Blatnici pod Svatým Antonínkem. Vyskytuje se zde okolo roku 1902, kdy vypracoval projekty domů pro p. Antonína Vinklera, čp. 472 [318] pro p. Martina Vaňka (1875–?) v jednoduchém tradičním dispozičním řešení bez fasádní výzdoby [319]. V roce 1907 a 1908 již uplatňuje lisénové horizontální členění v kombinaci s šambránami s klenáky okolo dveřních a okenních otvorů, které dekoruje nárožní bosáž na stavení pro p. Jana Kolucha [320] a krejčířského mistra p. Tomáše Lorence na čp. 511 [321]. Všechny domy disponují trojprostorovou dispozicí – světnice, kuchyň, komora.

Od roku 1920 se opět objevuje v Blatnici s návrhy domů v barevném provedení [326, 328–332]. Je příhodné, že ve svých projektech pro Blatnici užíval opět tradiční barevné schéma, které se užívalo na místní vernakulární zástavbě. Tj. bílá, modrá a zelená (či žlutá) kombinace.³⁴⁴ Na fasádách domů z nepálených cihel se uplatňuje bohatá plastická výzdoba, u „chudších“ pak pouze kordované, korunní římsy či nadokenní, podokenní, lisénové rámce apod. Šuta v této době staví prostornější domy s trojprostorovou dispozicí, na kterou navazují ve variacích sítí či předsíní, přístodolek a hospodářské místnosti (chlévy) z části dvora (např. návrh na usedlost čp. 213 pro Josefa Vyskočila z roku 1921 [327]). Z hlediska vnější výzdoby se uplatňuje geometrizující členění vyplňující celou plochu fasády.³⁴⁵ V některých projektech kombinuje části obytné s obchodními a hospodářskými - např. na návrhu domu čp. 542 pro p. Antonína Chabiču (1893–?) z roku 1922 [328]. Návrhy z roku 1922 charakterizují zejména variace fasádních úprav s užitím bosáže, lisén, rámování, střídání hrubých a hladkých omítek, které jasně odděluje barevností v podání žluté a bílé, které doplňují modré podrovnávky. Nadsvětlíky oken a dveří člení vertikální příčky, které korespondují s fasádním členěním a vraty do dvora vyrobených z vertikálně a horizontálně umístěných desek [333]. Ve třicátých letech opouští zdobnost a navrhuje domy s hladkou fasádou [361, 363].

V dochovaných plánech se objevuje také jméno stavitele Vladimíra Wernera z Veselí nad Moravou, toho času zaměstnaného projekty pro domy v Blatnici [334–337]. Jak již bylo řečeno, Wernerova stavební kancelář sídlila ve Veselí nad Moravou, kterou si zřídil v domě čp. 115 koupeném v roce 1932 od obchodníka Julia Kohna.³⁴⁶ Werner vytvářel návrhy blatnických usedlostí zejména od roku 1922 v historizujícím klasicizujícím pojetí. Jeho výzdoba spočívala nejvíce v partiích oken a dveří, které dekoroval profilovanými šambránami, přímými nadokenními římsami a parapety s lištami – např. návrh domu čp. 193 pro rolníka Antonína

³⁴⁴ Dle slov p. místostarostky Blatnice, Mileny Nejezchlebové, hovořící o tradičním stavitelství ve městě. Rozhovor proběhl 22. 8. 2023 v budově Obecního úřadu v Blatnici pod Svatým Antonínkem.

³⁴⁵ Geometrizující členění užil také stavitel Vojtěch Zima z Uherského Ostrohu na plánu pro dům čp. 161 pro Františka Veverku v Blatnici pod Svatým Antonínkem z roku 1912.

³⁴⁶ Medailonek z Wernerova osobního a profesního života. Viz Vilém Reichsfeld, Předměstí I. – č. 8–10, *Veselí historické*, <https://www.veselihistoricke.cz/predmesti-i-c-8-10>, vyhledáno: 5. 11. 2023.

Čevelíka [335]. Klasicizující pojetí opouští hned následujícího roku a pojímá výzdoby v barevných strukturovaných plochách.

Jan Laštovka (1856 Suchdol v Čechách–?) sídlil se svou stavební kanceláří přibližně mezi léty 1910–1929 v Uherském Hradišti. Kromě účasti na stavbách veřejných objektů (Purkyňovo gymnázium ve Strážnici z roku 1898) se Laštovka specializoval na stavby soukromé a na venkově. Zajímavý, vernakulární a Jurkovičovou architekturou inspirovaný objekt zaznamenává plán na postavení zahradního altánku (letohrádku) pro Karla Tománka z Uherského Hradiště z roku 1911 [337].³⁴⁷ Z jeho vlastních realizací v Blatnici pod Svatým Antonínkem z roku 1910 lze jmenovat např. návrhy na rodinné domy v neoklasicistních formách (usedlost čp. 278 pro pletače rohožek Jana Cíchu [379]) či domy v Uherském Brodě [378, 380]. Laštovka také užíval celoplošné zdobené lisénovými štukovými rámci – např. na návrhu domu čp. 349 pro Jiřího Smějsíka [275]. Dle dochovaných stavebních plánů vedou Laštovkovy stopy také do blízkých Kunovic, kde navrhl velmi zdobná, lisénami, šambránami s frontony členěná průčelí venkovských usedlostí [381–383],³⁴⁸ která svým pojetím připomínají domy čp. 238, 272 a 274 navržené v geometrické secesi [384–392].

V Blatnici pod Svatým Antonínkem [366–376] působil od roku 1925 také stavitel Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště [338–339], okolo roku 1930 zednický mistr Boh. (Bohdan či Bohumil) Hrbata z Velké nad Veličkou [354, 356], od roku 1937 zde domy navrhuje také Antonín Struna ze Strážnice [360]. Od roku 1925 lze v návrzích pozorovat silné zjednodušení v pojetí fasád směrem k plošnosti a absenci bohaté výzdoby. Často se vyskytují hladké šambrány s trojúhelníkovými frontony. Od roku 1930 se také mění dispoziční uspořádání a jeho názvosloví.³⁴⁹ Vyjma návrhů architekta Struny, který užíval plastické členění fasád ještě na konci třicátých let 20. století [362, 364], převažují plány na stavbu rodinných domů s hladkou fasádou bez dekoru [365].

³⁴⁷ Altánek je navržen jako přízemní stavba o jedné místnosti se sklepem v části základů. Světle zelenou fasádu člení žlutě malované hrázdění. Stavbu završuje sedlová střecha zdobená vyřezávanými podpěrnými rámy, makovicemi a korouhvičkami přejatými z vernakulární architektury.

³⁴⁸ Dům pro slečnu Marii Mášovou z domu čp. 493: majitel Jan Máša (1861–?) domkař, zemědělec, manželka Kateřina Mášová (1868–?), dcera Marie Mášová (1900–?). Rodiče pro ni nechali postavit dům v dnešní ulici V Zátíší pravděpodobně čp. 911 z roku 1925. Druhý, velmi podobný návrh sestavil Laštovka jako hospodářské stavení pro rolníky Františka a Aloisia Hráčkovi z roku 1926.

³⁴⁹ Světnice se mění na kuchyni, hospodářský trakt takřka mizí a místo něj jsou situovány pokoje, prádelny, chodby aj.

4.5.2 JAN BENEŠ A ANONYMNÍ STAVITELÉ VE VLČNOVĚ A OKOLÍ

Příklady architektury na pomezí Uherskohradištska a Uherskobrodsko

Bádání na území Uherskohradištska a Uherskobrodsko odhalilo další jména stavitelů, kteří významným způsobem ovlivnili stavební kulturu v této oblasti. Zednický mistr Jan Beneš (1895–1973), který se svým vzděláním podstatně odlišoval od vyučeného Josefa Šuty z Uherského Ostrohu, by se ovšem dokázal jeho tvorbě vyrovnat. Beneš nad místními zedníky vynikal, a proto získával mnoho zakázek v obci i okolí. Dovedl vypočítat množství potřebného materiálu, rozměřit základy stavby a vést ji tak, aby byla co nejdříve „pod glajchou“, tj. dostavěná po okapní římsu. V minulosti dovedli zedníci pouze hrubě nahodit a uhladit jednoduchou římsu pod okapem střechy, Jan Beneš uměl ručně „tahat“ složitě profilované podokapní, kordované průběžné a nadokenní římsy.³⁵⁰ Tomuto řemeslu se naučil především na zednickém učilišti a dále po odchodu za prací do Německa, kde se učil od italských zednických mistrů.³⁵¹

Jeho fasády charakterizovaly vlčnovskou a okolní zástavbu, zejména rolnické usedlosti, přibližně od dvacátých let 20. století, kdy se na Slovácko přišel. K další inovaci, která s příchodem Jana přišla do sektoru stavitelství ve Vlčnově a okolí, patřilo polírování na stavbách, což znamenalo vedení skupiny zedníků a nádeníků polírem společně se založením stavby a její řízení. Jeho um vyhledávali zvláště majetní sedláci, kteří chtěli ukázat své bohatství (i když byli častokrát zadluženi u Záloženských či peněžních domů – Raiffeisenek). Požadovali, aby jim Beneš vytvořil na fasádě znaky určité společenské nadřazenosti, což se mu dařilo.³⁵² Jeho dílům se říkávalo *čísla*, jelikož každá usedlost disponovala jinou architektonickou výzdobou, prvky se ve svých skladbách neopakovaly. Jejich majitelé se pyšnili tím, že je jejich *číslo* originální a budí obdiv a závist.

Jan Beneš vytvářel štukové omítky ovlivněné historizujícími slohy, zvláště klasicistními, empírovými či secesními s plastickými detaily a zdobnými prvky v podobě šambrán, lišt, lisén, říms, bosází, girland, palmetů či penízkových dekorů. Tyto architektonické kánonické prvky ozvláštňoval štrápce hroznů, čtyřlístky, květinami, listovím zejména nad suprafenestrami, supraportami, v partii sýpkového polopatra či jako samostatně dekorující čísla popisná. V jiných případech umísťoval čísla do podob srdcí, listů, věnců, kartuší – například na staveních čp. 11, 235, 400, 199, 528, 622, 92, 235, 304, 515, 633. Zdobným číslem popisným disponuje také jinak nevýrazná usedlost čp. 782 pocházející z roku 1938, kde bydleli manželé Podškubkovi. Číslo popisné je zdobně orámováno do festonu v podobě vavřínového věnce hnědé barvy. Poslední

³⁵⁰ Jan Beneš nosil každý pracovní den kufr s dokonale připraveným nářadím, které si nechal vyrábět od stolaře. Pro tažení říms užíval tzv. lér a další pomůcky, např. profilovanou desku s výřezy, zářezy pro vytváření maximálně plastických a členitých říms. Viz Beneš, Přínos zedníka Jana Beneše (pozn. 18), nečíslováno.

³⁵¹ Viz textová příloha diplomové práce.

³⁵² Ibidem.

příklad zajímavého provedení identifikačního čísla usedlostí se nachází nad dveřmi domu čp. 304 postaveného v roce 1938 pro vlčnovského kováře Ladislava Pavlackého, který je proveden do tvaru podkovy [393–395].

Beneš využívá kontrastu barevných pastelových ploch a bílého rámování, či naopak kontrastů mezi plochami a prvky. Stopy jeho činnosti bylo možné nalézt také v okolních obcích, tj. v Drslavicích, Veletinách, Hradčovicích či Havřicích. Jeho tvarové pojetí klasicizujících prvků se odlišovalo od oficiálního proudu historizující architektury stejně jako od rutinních fasádníků, kteří se nijak neodchylovali od prostých a obecně přijímaných forem. Podle Josefa Beneše reprezentoval práci jeho otce zvláště nedochovaný dům Knotků v ulici Pod Uličků čp. 126, jehož majitelem byl radní, pyšný rolník [396]. Dům musel ustoupit společně s frontou stavení „*od Koníčkového po Gavelcovo u mostku*“³⁵³ nově budovanému Klubu sportu a kultury na hlavní komunikaci.

Následující řádky se věnují vybraným příkladům Benešových jistých či předpokládaných realizací, která jsou zmapovány v terénu intaktně dochovaných staveb, nebo je zachytil předchozí badatel ve své fotodokumentaci.³⁵⁴ K následujícím příkladům nebylo možné dohledat žádné stavební plány ani určit dataci výstavby a fasádních úprav, proto se autorka odkazuje především na záznamy ze sčítacích operátů, katastrální mapy a osobní rozhovory s majiteli nemovitostí.

Usedlost čp. 131 v ulici Jana Plesla

Podle map stabilního katastru existovala usedlost již před rokem 1827. Okapově orientované stavení s hospodářskými objekty v pravém úhlu napovídají hákový půdorys. Od konce 19. století zde žila rodina Jana Mikulce a jeho ženy Marie s potomky, kteří přebírali nemovitost po generace.³⁵⁵

Předmětem tohoto rozboru je zejména fasáda [397–398], kterou provedl zedník Jan Beneš. Původní fasádu tvořila stříkaná omítka narůžovělého odstínu jejíž horní třetinu zdobila žlutá ve štku zhotovená kordovaná průběžná římsa po celé délce fasády. Stejně tak je provedená korunní dvojité profilovaná římsa, pod níž se vyjímají dekorativně zdobené půdní průduchy zdobené volutami ve sbíhajících se líních. Šambrány oken a dveří zvýrazňuje červená barva. V partii

³⁵³ Viz Beneš, Přínos zedníka Jana Beneše (pozn. 18), nečíslováno.

³⁵⁴ Mnoho staveb se nedochovalo vlivem přestaveb, demolí či byly zničeny při povodních na Slovácku v roce 1997, jelikož většina z nich byla postavena z kotovic. –Autorka zde předkládá výběr těch, které jsou zaznamenány fotograficky (přímo či skrze privatissima), z archivních plánů či intaktně stojící v terénu.

³⁵⁵ Do počátku 20. století zde žila rodina Jana Mikulce (1841–?) s jeho ženou Marií (1844–?) a šesti dětmi. V roce 1900 zde žila již ovdovělá dcera Anna Mlýnková (1867–?) se synem Františkem (1887–?). Viz SOKA UH, fond Okresní úřad Uherský Brod – Sčítání operáty, Uherský Brod, Vlčnov, 1900, kart. 1263, inv. č. 1107.

V roce 1910 zde žil syn Jan Mikulec (1873–?) s manželkou Annou (1884–?) a jejich dvěma dětmi. Viz SOKA UH, fond Okresní úřad Uherský Brod – Sčítání operáty, Uherský Brod, Vlčnov, 1910, kart. 1335, inv. č. 1202.

Poslední majitelé z rodu Mikulců zde žili manželé Josef a Růžena do devadesátých let 20. století. Viz Olga Floriánová, Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Břečka (pozn. 190), s. 852.

supraporty se nachází červeně zbarvená kartuše zdobená volutami s plasticky vytvořeným číslem popisným.

Usedlost čp. 398 v ulici Jana Plesla (postaven mezi léty 1890-1900)³⁵⁶

Dům vznikl v rámci dostavby druhé řady domů kolem hlavní ulice. Ke konci 19. století zde bydlela vdova Kateřina Knotková (1859–?) s dcerami.³⁵⁷ Žili skromně na rozdíl od pozdějších majitelů manželů Maráškových s dcerami, kteří zde bydleli dle sčítání okolo roku 1910 a jsou doloženi jako obyvatelé domu ještě při sčítání v roce 1921.³⁵⁸

Fasádu domu představuje okrová plocha stříkané štukové omítky s bílým rámováním a modrou podezdívkou [399]. Empírový vzhled dotváří ozdobná profilovaná kordovaná římsa protínající partie návratí a sýpkového polopatra. Nároží doplňují pilastry se štukovými rámci. Okna v hnědém odstínu s horním výklopným křídlem, typické pro počátek 20. století, rámuje stejně jako dveře a vrata profilované šambrány. Hnědý dveřní rám doplnil zdatný stolař okrovými výplněmi s vyřezávaným mřížovím, doplněným ve středu kruhovými hnědě podbarvenými slunečními kotouči. Vrata do průjezdu byly tvořeny ze svisle kladených dřevěných prken jednoduchého typu. Nade dveřmi umístil Beneš, typicky pro svou tvorbu, okrovou kartuši s bílým lemem a modře zvýrazněným číslem popisným. Pravou nadokenní partii doplňuje ve štku vytvořený empírový motiv bílého věnce s modrou pentlí. Do pravého horního rohu průčelí je vsazen jemný plastický ornament vavřínové ratolesti [400].³⁵⁹

Usedlost čp. 558 v ulici Sokolská

Dům je postaven manžely Nevařilovými, rodiči manželky bývalého vlčnovského kronikáře Antonína Staroby, ze smíšeného zdiva. Rodiče jej postavili v roce 1922 na místě panských pozemků, které byly po pozemkové reformě rozděleny mezi obyvatele obce. Stejnou průčelní dispozici lze nalézt také u čp. 559 a čp. 549 pocházející ze stejné doby.

Stříkanou vápennou omítkou světle modré barvy doplňují štukové rámce v partii sýpkových polopater rámovaných empírovými žlutými šambránami [401–402]. Okenní, dveřní a vjezdové otvory lemují taktéž žlutě zbarvené šambrány. Současný majitel záměrně ponechal původní čtyřkřídlá okna z tzv. dřínového dřeva, dekorativně zdobené dveře a jednoduchá vrata ze svislých prken. Obytná část byla orientovaná podélnou stranou k veřejné komunikaci a k ní přiléhala do pravého úhlu část hospodářská. Pan kronikář později zrušil chlévy a vytvořil z nich

³⁵⁶ Dle informací ve sčítacích operátech z roku 1890 a 1900. Viz SOKA UH (pozn. 356).

³⁵⁷ Ibidem.

³⁵⁸ Dle sčítání v roce 1910 zde bydleli manželé Jiří (1881–?) a Kateřina (1884–?) Maráškoví s dcerami. V hospodářství jim pomáhal sluha František Bařina. - Viz SOKA UH, fond Okresní úřad Uherský Brod – Sčítání operáty, Uherský Brod, Vlčnov, 1910, kart. 1335, inv. č. 1202.

Doložení jsou také v roce 1921. Viz SOKA UH, fond Okresní úřad Uherský Brod – Sčítání operáty, Uherský Brod, Vlčnov, 1921, kart. 1294, inv. č. 1397.

³⁵⁹ Viz Floriánová (pozn. 355), s. 853.

další obytné místnosti s verandou. Vlevo od vjezdu do dvora se původně nacházela sýpka, která se přebudovala na obytnou místnost. Vstup do domu tvoří zdobně provedené hnědé dveře s okrovými detaily opatřené skleněnými výplněmi a kovovým mřížovím. Za rovnou chodbou, z níž vedou dveře vpravo do kuchyně opatřené kachlovými kamny a poté dále do ložnice, vede cesta do dvora, kde se nachází letní kuchyně a na ni navazuje původní komora.³⁶⁰

Usedlost čp. 710 v ulici Ploty

Stavení situované na místě původní zástavby je divákovi skryto v zeleni ovocných stromů. Fasádu člení štukové dvojité profilované římsy a pásy ve třech úrovních fasády vložené do polí v pastelově zeleném odstínu, které doplňují bílé šambrány s lištami kolem oken, dveří, vrat a větracích průduchů [403–405]. Pod hlavní kordovanou římsou se objevuje palmetový ornament. Oblast sýpkového polopatra zvýrazňují rámce zhrubělé struktury a nad nimi provazce spojující jednotlivé průduchy. Šambrány s ušima v partiích oken a dveří tvoří navíc štukový florální dekor ukončený klenákem s volutami. Dřevěné kazetové dveře zdobí dva bílé kruhové motivy růží. V klenáku nad dveřmi se nachází kartuše s číslem popisným. Pastelově zelenou fasádu doplňuje sytě modrá podrovnávka. Průčelí zakončuje nárožní bosáž z každé strany.

Usedlost čp. 58 v ulici Tyršova

Na objektu zvolil fasádník totožný odstín pastelově zelený na škrábané omítce jako u domu čp. 710.³⁶¹ Výzdoba podobně člení partii sýpkového polopatra pomocí rostlinných motivů – v tomto případě jednoduchých festonů mezi větracími průduchy opatřených kasulovými šambránami s klenáky. Dvojice oken a nároží člení rytmicky umístěné pilastry s kanelurami a dóorskou hlavicí s ozdobným motivem čtyřlístků. Fasádu doplňují kontrastní dřevěná čtyřdílná okna členěná bočními šambránami a vrata vyskládaná v horní polovině do tvaru výseče slunečního kotouče. Sokl zdobí černobílé dlaždice z dílny Jana Beneše [406–407].

Usedlost čp. 736 v ulici Masarykova

Dům čp. 736 (původně čp. 110) musel ustoupit nové výstavbě. Štukový dekor na stříkané omítce byl utvořen v podobě empírových girland, festonů protínající otvory sýpkového polopatra, stupňovité segmentové šambrány okolo okenních a dveřních otvorů s poprsní čabrákou [408]. Sýpkové polopatro opět oddělovala od přízemí kordovaná římsa a pás. Meziokenní partie zdobily motivy vinné révy, nadokenní a nadedvěrní části zdobily vedle sebe kladené kazety s vlnovitě rýhovanou plochou [409]. V kartuši se opět objevuje číslo popisné. Fasádu doplňuje bosované

³⁶⁰ Osobní sdělení Ant. Staroby v roce 2013. Viz Floriánová (pozn. 355), s. 853–854. Od posledního průzkumu badatelkou Floriánovou se změnil majitel, který další informace o domě neuvádí.

³⁶¹ Viz Floriánová (pozn. 355), s. 854.

nároží. Zajímavý kontrast utvářely rudě červené okenní i dveřní otvory v kombinaci s jemně béžovou fasádou.

Domy čp. 135 a čp. 138 ve Veletinách

Podobnostmi s vlčnovskými fasádami disponují také dva částečně dochované domy v sousední obci Veletiny. Fasády člení kordované průběžné a korunní římsy v partii mezi okny a sýpkovým polopatrem. Otvory v sýpkových polopatrech dekoruje zvlněná šambrána. Okna a vstupní dveře jsou novodobá [280]. U domu čp. 138 je navíc uchován Benešův typický dekor v supraportě, v tomto případě věnec s květinou [281–282].

Stopy činnosti Jana Beneše se nacházejí nejen v podobě plastických fasád a domovních čísel, ale také v tvorbě dlaždic, v typické černošedé či žlutočervené kombinaci – např. v chodbě domu čp. 776 v ulici Masarykova [410–411].

Dům čp. 776 postavili v roce 1939 manželé Anastázie (1913–2007), známá jako šička a vyšíváčka krojů, a Vincent (1907–1971) Ondrůškovi. Dům je tvořen z červeného režného zdiva na kamenném soklu se sýpkovým polopatrem a dekorován bílou hliněnou omítkou okolo domovních otvorů. Malebnost dotváří modrobílé rámování kastlových oken se zdobnými detaily uprostřed, kazetová vrata a prvorepublikové vstupní dveře s částečně prosklenými výplněmi a dekorem v podobě věnců s pentlemi. Stavení původně vzniklo na rozlehлém pozemku patřícím k domu čp. 87.

Chodbou vydlážděnou černošedými dlaždicemi z dílny Jana Beneše [412] se vcházelo vlevo z průčelní stěny do světnice, vpravo do ložnice.³⁶² Druhý trakt sloužil kuchyni (původně černé, dnes zazděné), z ní se vcházelo vlevo do patrové komory s udírnou. V komoře zůstalo zachované původní vybavení a inventář. Interiér je dosud zařízený dobovým nábytkem ze třicátých a čtyřicátých let 20. století ze stolařské dílny Moštků. Na pravé straně návratí se nacházely hospodářské objekty (chlěvy, kůlny aj.), dnes zmodernizované z roku 1953. Na konci humna se nachází stodola.³⁶³ Usedlosti z režného zdiva reprezentují širokou škálu podobně stavěných objektů té doby v přirozeně se měnících podmínkách středně majetných rodin.

Následující odstavce navazují na předchozí průzkum jednotlivých částí Slovácka, kde se podobně kvalitně dekorované stavby objevovaly, ale nelze u nich potvrdit jisté autorství.

³⁶² Dlažba z Benešovy dílny se podle informací nacházela taktéž např. v nedochované usedlosti čp. 619.

³⁶³ Floriánová (pozn. 355), s. 859.

Usedlost čp. 16 v Podolí u Uherského Hradiště

Fasádu usedlosti čp. 16 v Podolí nechal podle informací Petra Hlavačky vytvořit počátkem 20. století majitel František Podškubka rakouskými štukatérskými mistry [413].³⁶⁴ Manželé Podškubkovi (František 1876–? a Františka 1880–?) dle informací ze sčítání operátů bydleli okolo roku 1900 s vdovou Kateřinou Podškubkovou (1830–?) ve vedlejší domě čp. 15.³⁶⁵ V roce 1910 jsou již uváděni jako majitelé domu čp. 16. Podle autorčiných informací se mezi rodinou současných majitelů traduje, že fasádní štukové prvky vytvořil sochař z Vídně, který přišel do Podolí na pozvání přítele, syna Františka Podškubky, který rovněž ve Vídni pracoval. Tím lze vysvětlit kvalitní práci, která neměla v regionu obdoby.³⁶⁶ Dle informací ze sčítání zde ovšem žádný syn manželů Podškubkových uváděn není. Je možné, že se již natrvalo odstěhoval či je tato informace mylná.

Sochař-štukatér vytvořil plasticky členěnou pastelově růžovou fasádu s dekorativními polokruhovými či kruhovými otisky (technikou vypichování) se žlutě odlišenými architektonickými prvky vlastní fantazie. V oblasti suprafenester utvořil štukové poprsí typicky slováckého motivu – šohaje a děvčice v kunovském kroji,³⁶⁷ v supraportě umístil figurální výjev putti držících mísu s ovocem a květy. Otvory zdůraznil šambránami, s vyškrabávanými přepadajícími mořskými vlnami a rozetami v rozích. Ucha na šambránách ozdobil florální motiv spojující se s frontonem pomocí volut ve štuku. Okenní šambrány dekoruje podokenní římsa s konzolami a vlysem s kartušemi a palmetami. Plochu průčelí pročlenil třemi kanelovanými pilastry se stylizovanou korintskou hlavicí a maskarony ve tvaru hlaviček putti. Celé průčelí scelil kladím podle stylizovaného prvku klasické řádové architektury, jež tvoří jemně profilovaný architráv, vlys zpodobený plastickým dekorem vinné révy a profilovaná římsa. Partii vlysu přerušují oválně rámované průduchy sýpkového polopatra [414–415].

Podolské usedlosti v hlavní průjezdné komunikaci (konkrétně čp. 1, 5, 6, 7, 15, 16, 17) nechala údajně postavit rodina židovských stavitelů Köhlerů z Brna na přelomu 19. a 20. století na nezastavěných pozemcích.³⁶⁸ Indikační skica z roku 1874 tuto informaci potvrzuje, tj. že nezastavěné plochy se nacházely na dnešních pozemcích usedlostí čp. 14, 15, 16 a 17.³⁶⁹

³⁶⁴ Viz Floriánová – Hlavačka – Káčer (pozn. 17), s. 158.

³⁶⁵ Dům čp. 15 si také zachovává původní členění a zdobnost, ačkoli je obnoveno pomocí novodobých technologických postupů a materiálů. – Ibidem, s. 157.

³⁶⁶ Dle osobního sdělení spolumajitelky Milady Brostíkové ze dne 20. 3. 2023.

³⁶⁷ Jistá podobnost s těmito poprsími se vyskytuje na fasádě domu čp. 119 v ulici Radovy v nedalekých Míkovcích. Existuje zde možnost, že se majitelům fasáda podolské usedlosti zalíbila, a tak si ji nechali ve velmi zredukované a nepřilíživě kvalitně zpracované variaci vytvořit taktéž [416–417].

³⁶⁸ Viz Floriánová – Hlavačka – Káčer (pozn. 17), s. 157.

³⁶⁹ Moravský zemský archiv v Brně, indikační skica z roku 1874, dostupné online: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/2816>.

Usedlost čp. 274 v Kunovicích

Další z vybraných zdařilých fasádních úprav od anonymního stavitele je např. dům čp. 274 v Kunovicích, který je znázorněn již na indikační skice z roku 1827, kdy se jeho majitelem stal Šimon Fornůsek.³⁷⁰ V roce 1900 dům obývaly dvě rodiny – rodina Kostrůnkových a Palkových – Jiří Kostrůnek (1876–?) – majitel domu a manželka Marie (1876–?) se dvěma dětmi. Manželé měli celkem do roku 1921 devatenáct dětí, z nichž mnoho nepřežilo do dospělosti.³⁷¹ Druhá nejmladší dcera, babička současného majitele, Františka Konstrůnková obdržela tento dům někdy v první polovině 20. století. Jeho dnešní podoba kopíruje původní stav usedlosti v partiích fasády a konstrukce. Dům se postupně rozšiřoval vlivem zvyšujících se nároků na životní úroveň majitelů do části dvora.

Otec Jiří Kostrůnek se stal, podle osobní výpovědi majitele, stavebním mistrem ve Vídni a vytvořil původní vzhled fasády. Podle sčítání operátů v roce 1921 byl zaměstnán u Ing. Mrkvy v Uherském Hradišti jako zedník.³⁷² Autorka zde vnáší vlastní hypotézu, že fasádu mohl navrhnout inženýr Antonín Mrkva z Uherského Hradiště, který je mj. autorem rozsáhlého souboru nouzových domů ve zmiňované části Na Láně v Ostrožském Předměstí a zedník Kostrůnek ji vytvořil. Velmi podobné prvky, jaké lze pozorovat na fasádní úpravě domu čp. 274, vnášel do svých projektů také stavitel Jan Laštovka z Uherského Hradiště.³⁷³

Při bombardování za druhé světové války část domu vlivem tlakové vlny spadla. Není tedy jisté, v jaké části je dům dostavěn.³⁷⁴ Současný majitel, potomek, se rozhodl při úpravách fasády, strhnout celou průčelní stěnu. Za účasti vyučeného fasádníka Petra Fornůska z Kunovic vytvořil fasádu novou podle dobových technických postupů a materiálů podle dochovaných fotografií a nákresů.

Dům si zachovává trojstrannou dispozici se všemi původními použitými materiály hrubé stavby. Fasádu charakterizuje tříbarevná členěná stříkaná omítka v oranžových a žlutých tónech, které přerušuje pás bílé středové lisény napodobující krajkový krojový motiv a spodní lisény v partii soklu (původně podrovnávka bez vystupujícího spádu). Nároží dekorovala střídavě skládaná bosáž. Okna členily šambrány s konvexně prohnutým nadpražím, ve středu zdobeným ovály kontrastní barvy. Vstupní ostění opět zdobila široká šambrána s dekorem meandrů. Iluzivní vstupní portál završila lidově pojatá barevně odlišená paprsčitá supraporta s číslem popisným usazeným do čtyřúhelníku s oblouny a dekorativními ovály po stranách [389–392].

³⁷⁰ Moravský zemský archiv v Brně, indikační skica z roku 1827, sign. 1185, dostupné online: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/1710>, vyhledáno: 11. 3. 2023.

³⁷¹ SOKA UH, fond Okresní úřad Uherský Brod – Sčítání operáty, Uherské Hradiště, Kunovice, 1921, kart. 2482, inv. č. 1336.

³⁷² SOKA UH, fond Okresní úřad Uherský Brod – Sčítání operáty, Uherské Hradiště, Kunovice, 1921, kart. 2482, inv. č. 1336.

³⁷³ Viz pozn. 348.

³⁷⁴ Osobní zpověď Miroslava Kuřimského ze dne 13. 3. 2023.

Původní vnitřní členění se skládalo z příčné chodby vedoucí na dvůr. Z chodby vedly dveře do světnice a jizby, za světnicí se nacházela komora a schody na půdu. Vodorovně k obytným prostorům stály hospodářské budovy (chlévy, stáje, kůlna), které se kolmo zprava napojovaly na výminek s letní kuchyní a pozdější koupelnou. Za hospodářskými budovami vedla cesta dále k humnu.

Podobnosti s fasádními úpravami domu čp. 274 nacházejí také nedaleko postavené usedlosti čp. 272 [387–388] a čp. 238. Obě fasády tvoří podobné prvky ve stylu lidové (geometrické) secese z počátku 20. století. Bohatost členění lze přičítat vyššímu postavení majitelů tehdejších objektů. Při průzkumu bylo zjištěno, že v domě čp. 238 žila rodina vlastnící velkou živnost na kožešnictví, která fungovala do dvacátých let 20. století.³⁷⁵ Podle letopočtu na průčelí se fasáda datuje do roku 1912.

Průčelí domu čp. 238 člení středová liséna s kapkami (tureckými kopulkami),³⁷⁶ podle šablony, tvořená zednickým hřebínkem. Nadokenní partie vytvářeli fasádníci technikou tzv. vypichování. Spodní část tvoří tzv. „cucaná omítka“ překrytá speciálním hustým fermežovým lakem tvořící tzv. „odmlasknutí“, typické pro první polovinu 20. století.³⁷⁷ Otvory dekorují konvexně prohnuté šambrány, utvářející zejména v části vchodových dveří neobvyklý secesní dekor [384–386].

Usedlost čp. 90 v Bojkovicích

Podobným způsobem vytvořil neznámý štukatér šablonovou výzdobu na průčelí domu čp. 90 v Bojkovicích. Do světle hnědé hladké omítky umístil do partií suprafenester štukový dekor v podobě kartuší ukončených segmentovými nadokenními římsami a supraporty se dvěma putti po stranách nesoucími menší kartuši s maskaronem chlapce. Okenní otvory rámuje šambrány s kanelurami, nadpražní a podokenní římsy. Dveře dekoruje šambrána tvořená penízkovým dekorem a nadpražní profilovaná římsa s číslem popisným. Celý vchod rámuje štukový portál v podobě pilastrů s kanelurami nesoucí kladí ukončené rozeklaným segmentovým nástavcem [418].

³⁷⁵ Při sčítání 1900 zde žije matka a vdova Rosálie Polášková a dědička dcera Barbora Kuchařová (1880–?), pracující v polním hospodářství a jako hospodyně. Barbora si vzala Antonína Kuchaře (1876–?) živnostníka podnikajícího v oboru kožešnictví a společně zde vychovávají dvě dcery Barboru (1901–?) a Rosálii (1903–?). Viz SOKA UH, fond Okresní úřad Uherský Brod – Sčítání operáty, Uherské Hradiště, Kunovice, 1900, kart. 2306, inv. č. 1176.

³⁷⁶ Dle telefonického rozhovoru s odborníkem na historické fasády Milanem Bláhou ze dne 15. 3. 2023.

³⁷⁷ Dle slov fasádníka Milana Bláhy při telefonickém rozhovoru ze dne 15. 3. 2023.

ZÁVĚR

Každé období interpretuje minulost na podkladě přítomnosti. To znamená, že každý globálně respektovaný a oceňovaný architektonický diskurz vyvolá v určité chvíli potřebu návratu k tradičním a lokálním neměnným hodnotám. V architektuře na Slovácku tomu nebylo jinak.

Mikroregion Slovácko byl ve sledované době shledáván jako země idylická, nezkažená civilizací. I sem ovšem pronikala industrializace a moderní myšlení ze „zahraničí“. Architekturu vznikající napříč desetiletími ovlivňovala bezpodmínečně také aktuální sociální a politická struktura státu a obyvatel v jednotlivých regionech. Společenské a národnostní otázky nastínily důležitost organizací, spolků a ekonomických institucí, které podstatným způsobem přispěly k rozkvětu slováckých měst a vesnic. Slovácká architektura se mnohdy stávala také nacionálním bojištěm při formování národů a figurovala jako propagátorka moci dobových vůdců, politiků či vlivných osob. Jejím úkolem bylo také odrážet národní charakter a pomocí tradičních hodnot a lidovosti pozvednout národního, ničím nezkaleného ducha.

Zájem o vernakulární architekturu se zvyšoval v době industriálního a urbanistického přerodu, který svou rychlostí znepokojoval stereotypní život místních obyvatel. Tyto ohlasy lze spatřit v období přelomu 19. a 20. století, v meziválečném období stejně jako v době okupace Třetí říší. Další důvody lze spatřovat v aktuálních evropských trendech, s čímž souviselo také hledání vlastního (národního) slohu. V Habsburské monarchii symbolizovalo hledání slohu například znovuoživení vlastní identity, vlastního národa. Dělo se tak nejen v Čechách, Polsku a Uhrách, ale i v německy mluvících zemích, ve kterých se zrodil tzv. Heimatstil.

Vzhled zástavby na Slovácku ovlivňovaly nejen preference objednavatelů, sledování uměleckých trendů, které na Slovácko přicházely se značným zpožděním, ale i dovednost a zručnost architektů, stavitelů a jejich pracovníků. Mnoho architektů se také uchýlovalo k použití typových plánů. Městskou architekturu charakterizovala zejména univerzalita, variabilita, využití uměleckých kánonů v rámci umělecké formy, čemuž se venkovská architektura na konci 19. století stále ještě vzpírala. Kladla důraz na tradičnost, mimoestetické funkce, tradicionalistické a autochtonní prvky. Vše se začalo měnit počátkem 20. století, kdy se vesnice začala vyrovnávat městu.

Po první světové válce, kdy se německojazyčnému obyvatelstvu rozplynul sen o politickém vzestupu státu a Češi dosáhli samostatnosti, se v meziválečné architektuře promítla suverénnost státu do podob přejímání evropských vlivů, parafrází uměleckých slohů, ale i setrvávání u zavedených tradic a čerpání z lidové kultury, které byly přetavovány do nových moderních podob. Přemíra ornamentů mizí a klade se důraz na funkci a použitý materiál.

Neovernakulární (konzervativně moderní) architektura, která se také objevovala v této době, se značně odlišovala od moderních stylů, ačkoliv se nebránila technologickým inovacím

a teorii moderní architektury. Díky použitým inovativním postupům a modernímu vnitřnímu zařízení se dostalo komfortu také nižším společenským třídám přičemž byla zachována tradicionalistická forma.

Z předkládaného bádání byly zjištěny následující skutečnosti. V architektonických realizacích nelze hledat jednotný styl. Cesta různých stylů a podob architektury se odrážela ve světle různých vlivů, parafrází, trendů, aktuální módnosti, ale i návratů k tradici a jejím odkazům a obnově ke klasickým a prověřeným metodám. Různé architektonické výrazy spolu koexistovaly, konkurovaly si a navzájem se doplňovaly.

Stavební produkce na slováckém venkově přestala být *anonymní* zejména vydáním státních předpisů a legislativy z konce 18. století. Zároveň můžeme díky těmto protokolům lépe poznávat nejen městskou, ale také venkovskou architekturu. Dle dochovaných projektů lze vyvodit, že stavitelé respektovali tradici z hlediska urbanistického a dispozičního řešení se vztahem ke konstrukci a užití místních materiálů. Neopomínali dobové architektonické trendy a snažili se je včleňovat do svých realizací. Naopak lze pozorovat, že objednatelé či stavebníci přicházeli převážně se skromnými požadavky na dispoziční uspořádání a výzdobu.

Architekturu na maloměstě a vesnicích významně ovlivnily osobnosti stavitelů, kteří tvořili své projekty pod vlivem dobové poptávky. Jejich tvorba postupovala od estetických ideálů historizujících stylů přes geometrizaci až k samotnému oproštění se od komplikovaných detailů směrem ke zjednodušeným formám. Je tedy nezpochybnitelné, že na stavitele dobové umělecké styly působily stejně jako na stavební činnost ve městech.

Tradicionalistická architektura na venkově dosáhla dle autorky tvůrčího vrcholu ve sledovaném období skrze působení zednických mistrů a stavitelů v jednotlivých částech Slovácka. Někteří nebyli školeni akademicky, ale vlastní praxí v rámci svých cest a pracovních zkušeností, které získali takříkajíc zdola. Stejných výsledků dosáhli také dnes již „od-anonymizovaní“ stavitelé vzdělaní na stavebních školách a zdokonalení praxí starších renomovaných stavitelů. Jejich schopnosti a dovednosti nabyly také díky ekonomickým a sociálním poměrům, přičemž užívali svého umu a kreativity k provedení osobitých a řemeslnicky kvalitně provedených děl. Mnoho hodnotných staveb ale postupem času zanikalo z ekonomických důvodů, nezájmu o zachování architektonického dědictví z řad obyvatel, obcí i státu. Zánik objektů souvisel taktéž s nedostatkem parcel v obci a s tím související potřebou bydlení či vlivem probíhající modernizace.

SUMMARY

Submitted thesis takes interest in Moravian Slovakian traditionalism which characterizes regionally specific architecture and civil engineering combined with local tradition. Thesis focuses on environment of cities in 20th century, especially small-town and villages. First chapters introduces reader to the used terminology and characterises traditionalist tendencies of Czech lands with European context.

Architectural implementations in Moravian Slovakia were considered through and through conservative. In cities gathered mostly local engineers and Architecture graduates who built at the beginning in Historicizing style. Afterwards there started to appear on the buildings belatedness elements of Art Nouveau, Cubism and Rondo-Cubism. The religion motifs were very often emphasized in form of ornaments and folklore scenes which were placed in frontage or in interiors. In cities, it is also possible to observe many neo-vernacular objects which follow up the long-lasting vernacular engineer tradition although in modern form.

In architecture of small-town and villages sustained traditional building lines and height scale until the end of thirties. The traditional form gained the buildings mainly by well-educated and skilled engineers who created creative facades in small-town and at the same time abide the traditional ground plan. Uneducated master masons with their skills which they had the opportunity to get to know on their travels through Europe came to Moravian Slovakia to create elaborate facades mostly in Eclectic style.

Author of this thesis maps the unpreserved also intact preserved traditional architecture. She researches its qualities and encourage the owners through conversation to its preservation. Afterwards she breaks down the acquired knowledge throughout the research in the individual chapters.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Archivní prameny

Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, zpráva Ing. Mojmíra Krejčířka, nepublikovaný strojopis, nečíslováno, nefoliováno.

Archiv Správy železničních dopravních cest v Olomouci, Areál u nádraží ČD v Uherském Brodě, průvodní zpráva, architektonická kancelář Ing. arch. Jaroslava Habarty, nečíslováno, nefoliováno.

Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno.

Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 403, nečíslováno, nefoliováno.

Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 405, nečíslováno, nefoliováno.

Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 445, nečíslováno, nefoliováno.

Josef Beneš, *Přínos zedníka Jana Beneše k lidové architektuře ve Vlčnově*, příloha obecní kroniky obce Vlčnov (nepublikovaný strojopis), Praha 1998.

Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 3, Brno 2001.

Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 6, Brno 2001.

Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 10, Brno 2001.

Monika Eretová, *Reflexe tradiční lidové kultury Slovácka ve vysokém umění a kultuře na přelomu 19. a 20. století (institucionalizace a projevy v současné době)* (diplomní práce), Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha 2014.

Alžběta Korčáková, *Zhodnocení objektů Kurialova archivu na Uherskohradištsku: rozšířené o památkově chráněné objekty* (disertační práce), Fakulta architektury VUT, Brno 2014.

Sandra Malinová, *Česká architektura 1939–1948. Doznívání funkcionalismu* (diplomní práce), Ústav dějin křesťanského umění TFUK, Praha 2009.

Moravský zemský archiv v Brně – Archiv města Uherský Brod, *Pamětní kniha královského města Uherského Brodu*, inv. č. 202, k. 119.

Moravský zemský archiv v Brně – Archiv města Uherské Hradiště, *Pamětní kniha královského města Uherské Hradiště 1910–1932*, inv. č. 1, kart. 1.

Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště, *Plán výstavby královského města Uherského Hradiště*, autor Bohumil Sobotka, 1937, inv. č. 1104, kart. 786.

Moravský zemský archiv v Brně – Archiv města Uherské Hradiště, *Plány nemocnice na Menclovici*, inv. č. 1102, kart. 785.

Moravský zemský archiv v Brně, indikační skica z roku 1827, sign. 1185, dostupné online: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/1710>, vyhledáno: 11. 3. 2023.

Moravský zemský archiv v Brně, indikační skica z roku 1874, dostupné online: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/2816>, vyhledáno: 11. 3. 2023.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond Okresní úřad UB – Sčítání operáty, Uherské Hradiště, Kunovice, 1900, kart. 2306, inv. č. 1176.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Uherské Hradiště (SOkA UH), fond Okresní úřad Uherský Brod – Sčítání operáty, Uherský Brod, Vlčnov, 1910, kart. 1335, inv. č. 1202.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Uherské Hradiště (SOkA UH), fond Okresní úřad Uherský Brod – Sčítání operáty, Uherské Hradiště, Kunovice, 1900, kart. 2306, inv. č. 1176.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond Okresní úřad UB – Sčítání operáty, Uherské Hradiště, Kunovice, 1921, kart. 2482, inv. č. 1336.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Fond Okresní úřad Uherský Brod – Sčítací operáty, Vlčnov, inv. č. 837, 929, 1022, 1107, 1202 a 1294.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Archiv města Uherský Ostroh, *Stavba a úpravy soukromých domů. Stavba domu stavitele Čudy Františka 1941*, inv. č. 312, kart. 70, f. 1–26.

Sbírkový fond Slovákého muzea v Uherském Hradišti, Pozůstalost Rozky Falešníkové, inv. č. H 5160.

Marcela Suchomelová, *Krajina s nábytkem. Návrhy, plány a konstrukce Jana E. Kouly (1896-1975) a jeho pojetí „lidového bytu (domu)“* (disertační práce), Ústav pro dějiny umění FFUK, Praha 2017.

Andrea Surá, *Zaniklé lidové tradice ve slovácké obci Kněžpole* (diplomní práce), PdF MU, Brno 2015.

Literatura

Anita Aigner (ed.), *Vernakulare Moderne: Grenzüberschreitungen in der Architektur um 1900 – das Bauernhaus und seine Aneignung*, Bielefeld 2010.

Rudolf Ambrozek, *Kronika obce Kaňovice – kniha I. 1911–1949*, Kaňovice 1925.

Emanuel Balaš, *Theoretický a praktický význam studia lidových staveb*, Český lid XLI, 1954, roč. 41, č. 4, s. 145–149.

Alena Bartošíková, Rozka Falešníková. *Lidová umělkyně*, Malovaný kraj XXXVII, 2001, č. 3, s. 18–19.

Alena Bartošíková, *Z listů památníku: vzpomínky na Nezdenice – rodnou obec mé maminky*, Břeclav 2021.

Hermann Bausinger, „Folklorismus“ jako mezinárodní jev, *Národopisné aktuality VII*, 1970, s. 219.

Vratislav Bělík, *O lidovém stavitelství na Vysočině*, Třebíč 1983.

Josef Beneš, *Přínos zedníka Jana Beneše k lidové architektuře ve Vlčnově*, příloha obecní kroniky obce Vlčnov (nepublikovaný strojopis), Praha 1998.

Josef Beneš, *Slovácko na Národopisné výstavě československé*, Malovaný kraj XXI, 1985, č. 5, s. 16–17.

Bedřich Beneš Buchlovan, *Putovník po hradištském Slovácku*, Uherské Hradiště 1948.

Pavel Bezděčka – Jiří Čoupek – Luděk Galuška et al., *Staré Město v proměnách staletí*, Staré Město 2000.

- Petr Bureš, Elektronická mapa Slovácka (diplomní práce), Geologický ústav při PřFMU, Brno 2013, s. 19.
- Pavel Bravenec, Nahlédnutí do historie vlčnovských hostinců. Malovaný kraj XXXVIII, 2002, č. 6, s. 6.
- Stanislav Brouček – Jan Pargač – Ludmila Sochorová et al., Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895, Praha 1996.
- Jiří Břečka et al., Vlčnov. Dějiny slovácké obce, Vlčnov 2013.
- Aleš Cimala, Velecký zpravodaj, září 2015, č. 11, s. 1–8.
- Jiří Čoupek – Jiří Deml – Josef Jančář et al., Kunovice v proměnách času, Břeclav 1996.
- Jiří Čoupek – Lukáš Čoupek – Luděk Galuška et al., Popovice. Slovácká obec v letech 1220–2020, Popovice 2020.
- Jiří Čoupek et al., Uherské Hradiště. Královské město na řece Moravě, Uherské Hradiště 2007.
- Jiří Čoupek – Lukáš Čoupek, Zlechov. Dějiny slovácké obce, Zlechov 2007.
- Florián Damborak, Národní umelec Dušan Jurkovič, Malovaný kraj XIV, 1978, č. 2, s. 4–5.
- Radim Doušek – Daniel Drápala (eds.), Časové a prostorové souvislosti tradiční lidové kultury na Moravě, Masarykova univerzita v Brně 2015.
- František Dvorský, Vlastivěda moravská. Místopis Moravy. Hradištský kraj. Strážnický okres, Brno 1914.
- Miroslav Dvořáček, Komunisté a Slovácko, Malovaný kraj VII, 1971, č. 2, s. 3
- Martin Ebel, Dějiny českého stavebního práva, Praha 2007.
- Emil Edgar, Umění, divadlo a literatura. Diskuse umělecko-výchovná, Lidové noviny, 8. 11. 1910, roč. 18, č. 307, s. 2–3.
- Olga Floriánová – Jan Káčer – Věra Kovářů et al., Lidové stavby známé neznámé. Zlínský kraj – Uherskohradištsko, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti 2008.
- Olga Floriánová – Petr Hlavačka – Jan Káčer et al., Lidové stavby známé neznámé. Zlínský kraj – Uherskohradištsko II., Slovácké muzeum v Uherském Hradišti 2017.
- Olga Floriánová et al., Lidové stavby známé neznámé. Zlínský kraj – Zlínsko, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti 2009.
- Václav Frolec, Lidová architektura na Moravě a ve Slezsku, Brno 1974.
- Václav Frolec – Josef Vařeka, Lidová architektura. Encyklopedie, Praha 1983.
- Václav Frolec – Marie Náplavová, Lidový dům ve východní části Jihomoravského pohraničí, Slovácko VII, 1965, s. 39–59.
- Václav Frolec, Národopisná výstava československá a Morava, Národopisné aktuality VII, 1970, s. 186–189.
- Václav Frolec (ed.), Slovácko 1905. Ze vzpomínek a fotografií Karla Dvořáka z počátku 20. století, Brno 1991.
- Jaroslav Gajdůšek, Pašovice. O dějinách obce z kronik, archivů, muzeí a z vyprávění občanů, Pašovice 2015.
- Jaroslav Gajdůšek, Prakšice. Vyprávění o dějinách a životě jejich občanů, Prakšice 2010.
- Metoděj Garlík, Výstava Slovácka v Uherském Hradišti 1937, Věstník výstavy Slovácka Uh. Hradiště. Červen–srpen 1937, 3. října 1936, roč. 19, č. 1, s. 1.

Josef Gregárek, Suchá Loz 1261–2011, Břeclav 2011.

Romana Habartová et al., František Kretz (1859–1929), sběratel, národopisec, novinář, Slováké muzeum v Uh. Hradišti 2009.

Romana Habartová et al., Slovákó očima Františka Horenského. František Horenský (1866–1933), učitel, publicista, fotograf, Boršice 2016.

Romana Habartová – Kateřina Heřmanská – Ludmila Hobzová et al., Kunovice II, Kunovice 2018.

Venant Hanzelka, Dřevěné domky: sbírka návrhů dřevěných domků, weekendových chat, půdorysného řešení, perspektivních pohledů, detailů k provedení konstrukcí a popisů, interiérů vnitřního zařízení, Brno 1945.

Venant Hanzelka, Rodinné domky: sbírka plánků a návrhů rodinných domků a výpis stavebních hmot, Brno 1940.

Hana Hermanová et al., Rodinné domy Jana Kotěry, Praha 2011.

Jan Hlahůlek, O Kozojídkách, Kozojídky 2020.

Pavel Holobrádek, Chraňte krásu vesnických zahrádek, Malovaný kraj V, 1969, č. 2, s. 4–5.

Karel Honzík, Vlna rustikalismu, in: Idem, Tvorba životního slohu, Praha 1976, s. 322–339.

Martin Horáček, Za krásnější svět. Tradicionalismus v architektuře 20. a 21. století, Brno 2013.

František Hořínek, Slováké městečko Hluk, Hluk 1937.

Jiří Hubačka, Proměny hranic národopisné oblasti Podluží, Praha 2007, s. 25.

Jan Húsek – Josef Klvaňa – Lubor Niederle, Moravské Slovensko, sv. I, Kyjov 2014 (edice Národopisu lidu českoslovanského I).

Vilém Hüttel, Venkovská škola po stránce hygienické, Styl II, příl. Kronika, červen 1910, s. 94.

Hynkův průvodce po Praze a Zemské jubilejní výstavě v roce 1891, Praha 1891, s. 124.

Miloš Hynek, Úloha školství a kultury na slovákofilském hnutí na moravskoslovenském pomezí před první světovou válkou, Slovákó IX–X, 1968–1969, s. 149–159.

Karel Chotek – Jiří Horák – Jindřich Matiegka, Československá vlastivěda. Národopis, řada 2, Praha 1936.

František Ilík – Blanka Rašticová (rec.), Míkovice. Slováká dědina, Uherské Hradiště 2009.

Pavel Janák – Vendula Hnídková (ed.), Obrys doby, sv. 5, Praha 2009.

Josef Jančář, Etnografie na Moravě a ve Slezsku v limitech 20. století, Strážnice 2014.

Josef Jančář, K vývoji lidového stavitelství na Moravských Kopanicích, Slovákó VIII, č. 8, 1960, s. 1–13.

Josef Jančář et al., Lidová kultura na Moravě, Brno – Strážnice 2000.

Josef Jančář et al., Vlastivěda Moravská. Země a Lid. Lidová kultura na Moravě, sv. 10, Strážnice 2000.

Robert Jarušek et al., Uherské Hradiště, město a okres. Národohospodářská propagace Československa, Brno 1934.

Richard Jeřábek, Lidová výtvarná kultura. Dvacet dva příspěvků k teorii, metodologii, ikonografii a komparastice, Brno 2008.

Jiří Jilík, Čech se slovákým srdcem, Malovaný kraj XIV, 1978, č. 4, s. 16–17.

Miloš Jurkovič, Slovenská búda v Luhačoviciach, Malovaný kraj XVII, 1981, č. 5, s. 19.

Josef Kafka (ed.), Národopisná výstava československá v Praze roku 1895. Hlavní katalog a průvodce, Praha 1895.

Alena Káňová, Ferdinand Rossak a historie jeho břeclovské vily, Malovaný kraj LVII, 2021, č. 2, s. 8.

Vera Kapeller, Volkskunst und regionale Baukultur als Inspirationsquelle für die Architektur in Böhmen und Mähren um 1900, in: Anita Aigner (ed.), Vernakuläre Moderne: Grenzüberschreitungen in der Architektur um 1900. Das Bauernhaus und seine Aneignung, Bielefeld 2010.

Soňa Kocábová, Národopisná Morava, Slovácko XXXVIII, 1996, s. 213–222.

Kolektiv autorů, Časové a prostorové souvislosti tradiční lidové kultury na Moravě, Masarykova univerzita v Brně 2015.

Kolektiv autorů, Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Okresy: Uherské Hradiště, Uherský Brod, Hodonín, Kyjov, sv. 8, Ostrava, 1982.

Kolektiv autorů, Identifikace a dokumentace jevů tradiční lidové kultury v České republice, Strážnice 2006.

Kolektiv autorů, Lidová stavební kultura v československých Karpatech a přilehlých územích, Brno 1981, s. 116.

Kolektiv autorů, Sborník ze semináře Vesnická architektura 1. poloviny 20. století: výzkum, dokumentace, ochrana. Kokory u Olomouce, 19.–21. září 2007, NPÚ Praha 2008.

Kolektiv autorů, Slovácko, Kapitoly z dějin Slovácka, Brno 1978.

Nelly Komendová, Plošný průzkum, zhodnocení a dokumentace architektonického kulturního dědictví 19. a 20. století, Uherské Hradiště, NPÚ 2007, dostupné online: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=2574, vyhledáno: 1. 7. 2023.

Jan Kotěra, Luhačovice, Volné směry VIII, 1904, s. 59–76.

Jan Kotěra, O nové umění, Volné směry IV, 1900, s. 189–195.

Jan E. Koula, Lidové bydlení a dnešní byt, Umění a řemesla, 1958.

Věra Kovářů, Lidový dům v Jihomoravském kraji, Brno 1976.

Věra Kovářů, Lidové stavby v Jihomoravském kraji, Praha 1971.

Věra Kovářů – Jan Kuča, Venkovské stavby na Moravském Horácku, Tišnov 2009.

Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Jan Břečka a kol., Vlčnov, dějiny slovácké obce, Vlčnov 2013, s. 827–867.

Josef Kšíř, Lidové stavebnictví na Hané, Československá ethnografie, 1956, č. 4, s. 257.

Judita Kučerová, Vzpomínka na Rozku Falešníkovou, Slovácko XXV, 1983, s. 130–131.

Zdeněk Kudělka, Brněnská architektura 1919–1928, Brno 1970, s. 27.

Josef Kukulka, Jak se hospodařilo a žilo na starém panském dvoře, Malovaný kraj XVIII, 1982, č. 3, s. 5–6.

Josef Kukulka, Pod doškovými střechami. Kulturně historické obrázky ze slováckého Vlčnova, Vlčnov 1992.

Josef Kukulka, Šumičtí zedníci ve starých Uhrách, Malovaný kraj XIV, 1978, č. 2, s. 21.

Antonín Kurial, Katalog lidové architektury. Hodonín, část sedmá, Národní památkový ústav Brno 2014.

- Antonín Kurial – Věra Kovářů, Katalog lidové architektury. Uherské Hradiště, část pátá, Národní památkový ústav Brno 1986.
- Rajisa Kvasničková – Ilja Kvasnička, Omítky na lidových stavbách a jejich vztah k dnešku, Český lid XLII, 1955, roč. 42, č. 3, s. 123–129.
- Kyjovsko VIII, 4. 6. 1926, č. 23, s. 4.
- Jiří Langer, Co mohou prozradit lidové stavby: lidové stavební tradice v severozápadních Karpatech a jejich kulturní funkce, Rožnov pod Radhoštěm 1997.
- Jiří Langer – Helena Bočková, Dům v Karpatech a přilehlých oblastech balkánských, Rožnov pod Radhoštěm 1999.
- Jiří Langer, Lidové stavby v České republice, Praha 2018.
- Jiří Langer, Lidové stavby v Evropě, Praha 2010.
- Jiří Langer, Ludová alebo vernakulárna architektura?, in: Václav Frolec – Josef Vařeka, Lidová architektura. Encyklopedie, Praha 1983, s. 327.
- Lidové stavby české, Národní listy, 1898, roč. 38, č. 216, s. 10.
- Kateřina Lopatová, Meziválečná architektura na Moravském Slovácku, Umění XLVII, 1999, č. 4, s. 322–336.
- Kateřina Lopatová, Meziválečná architektura v Uherském Hradišti, Umění XLIV, 1996, č. 3–4, s. 348–353.
- Otakar Máčel – Jaroslav Vajdiš, Slovácko. Architektonický vývoj vesnice, Praha 1958.
- Marcela Marková, Architektura a významní stavitelé v Uherském Brodě v letech 1918–1938, Malovaný kraj XLIII, 2007, č. 3, s. 24–25.
- Antonín Matějček, O vyschlém prameni, in: idem, Hlasy světa a domova, Praha 1931.
- Václav Mencl, Lidová architektura v Československu, Praha 1980.
- Václav Mencl, Několik příspěvků k otázce lidové architektury, Národopisný věstník československý XX, 1927, s. 210–213.
- František Mezihorák, Hry o Moravu: separatisté, iredentisté a kolaboranti 1938–1945, Praha 1997.
- Ivan Minář, Lidová architektura v Kraji Vysočina: zděné stavby 19. století, Telč 2019.
- Jiří Mitáček et al., Hluk. Dějiny města, Hluk 2011.
- Jiří Mitáček – Jiří Čoupek – Lukáš Čoupek et al., Kunovice I, Kunovice 2018.
- Jiří Mitáček (ed.) – Lukáš Čoupek, Moravská města na prahu moderní doby. Každodennost obyvatel moravských metropolí 19. a počátku 20. století, Brno 2013.
- Milada Motlová, Průvodce lidovou kulturou, Praha 2016.
- Národní listy, 31. 8. 1930, č. 239, s. 3.
- Paul Schultze-Naumburg, Kulturarbeiten, Band 4, München 1909.
- Lubor Niederle, Moravské Slovensko I., Národopisné museum československé v Praze, 1918.
- Pavel Novák – Jana Jakubská, Lidová architektura na Národopisné výstavě československé v Praze roku 1895, Praha 2016.
- Jiří Pajer, Kdo a jak se ve Strážnici podílel na stavbě domu, Malovaný kraj XVIII, 1982, č. 3, s. 8–9.
- Konštantin Palkovič, Jako bývali a žili domkáři, Malovaný kraj XVII, 1981, č. 5, s. 15–16.

- Jan Pavelčík, K 700. létům Uherského Brodu městem královským, Malovaný kraj IX, 1973, č. 2, s. 4–5.
- Jan Pavelčík, Národopisná výstava v Uherském Brodě r. 1894, Malovaný kraj XX, 1984, č. 1, s. 15.
- Blanka Petráková, Lidová dekorativní malba na Podluží (I), Malovaný kraj XXV, 1989, č. 4, s. 20–21.
- Blanka Petráková, Lidová dekorativní malba na Podluží (II), Malovaný kraj XXV, 1989, č. 4, s. 26.
- Jiří Pernes, Národopisná výstava československá, Malovaný kraj XVI, 1980, č. 4, s. 14.
- Jan Pešta, Plošný průzkum lidové architektury a venkovských sídel, Praha 2014.
- Zdeněk Pilát, Od Derfle k Sadům. Kapitoly z dějin obce, Uherské Hradiště 2017.
- Příspěvek z čísla Architektura IV, 1942, Architektura ČSR, 1984, roč. 43, č. 3, s. 126.
- Blanka Rašticová et al., Uherský Ostroh, Uherský Ostroh 2000.
- Blanka Rašticová, Žili tu před námi: Stavitelé a architekti, Zpravodaj města Uherské Hradiště, 2007, č. 8, s. 18–20.
- Alois Riegl, Volkskunst, Hausfleiß, und Hausindustrie, Berlin 1894.
- Ladislav Rutte, Lidová architektura a výstavba nové vesnice, Lidová tvořivost. Časopis pro soubory lidové tvořivosti, 1958, roč. 9, č. 2, s. 44–45.
- Ladislav Rutte, Obroda lidových slohů stavebních v dnešní praxi, Světozor, 26. 2. 1925, roč. 25, č. 12, s. 294–295.
- Schůze městského zastupitelstva v Břeclavi, Břeclavský kraj II, 14. 3. 1928, č. 11, s. 3.
- Angela Schwarz, The Regional and the Global: Folk Culture at World's Fairs and the Reinvention of the Nation, in: Timothy Baycroft – David Hopkin (eds.), Folklore and Nationalism in Europe During the Long Nineteenth Century, Leiden – Boston 2012, s. 99–106.
- František Skopalík, Památky obce Záhlinic I., Brno 1884.
- František Skopalík, Památky obce Záhlinic II., Brno 1885.
- Jan Skutil, Vznik a vývoj názvu Slovácko, in: Slovácko XXIII, 1981, s. 62.
- Ladislav Štěpánek, Za krásnější vesnici, Praha 1961.
- František Stivar, Jde o tvář naší vesnice, Malovaný kraj IX, 1973, č. 1, s. 2.
- František Stivar, Školní budovy v Korytné, Malovaný kraj X, 1974, č. 5, s. 16.
- Zuzana Syrová – Jiří Syrový, Dílo stavitele Josefa Šuty v Uherském Ostrohu a okolí aneb průmět vlivů vysoké architektury do díla lokálního stavitele (90. léta 19. – 40. léta 20. století), in: Kolektiv autorů, Sborník ze semináře Vesnická architektura 1. poloviny 20. století: výzkum, dokumentace, ochrana. Kokory u Olomouce, 19.– 21. září 2007, NPÚ Praha 2008. s. 63.
- Jiří Škadřaba, Ke kořenům současné výstavby pseudotradičních budov na českém venkově, in: Prameny a studie. Odkaz Národopisné výstavy československé 1895 v oblasti etnografie, muzejnictví a památkové péče 56, Národní zemědělské muzeum Praha 2015, s. 233–244.
- Vladimír Šlapeta (ed.) – Naďa Goryczková et al., Slavné vily Zlínského kraje, Praha 2008.
- Václav Vilém Štech, Rustikalizace jako činitel slohového vývoje, in: idem, Pod povrchem tvarů, Praha 1941.
- Jakub Šťastný, Malérečky na Kyjovsku, Malovaný kraj VII, 1971, č. 2, s. 15.
- Slávek Štěrbá – Zdeněk Prudič, 80 let Rozky Falešníkové, Malovaný kraj XVI, 1980, č. 1, s. 9.

- Rostislav Švácha, Chaty jako architektura, in: Veronika Zapletalová, Chatařství, Brno 2007, s. 369–378.
- Rostislav Švácha, Od moderny k funkcionalismu, Praha 1995.
- Rostislav Švácha, Regionalismus v architektuře 20. století, in: Středoevropská architektura 1890–1998. Sborník příspěvků symposia, Zlín 1999, s. 30–37.
- Josef Šusta, Mladá léta učňovská a vandrovní. Praha – Vídeň – Řím. Vzpomínky II., Praha 1963, s. 13.
- Martina Švehlíková, Počet obyvatel a bytů. Místní názvy, Brodský zpravodaj, 2023, č. 7–8, s. 9.
- Ludmila Tarcalová, Národopisná práce na Hradištsku v letech 1885–1915, Malovaný kraj XX, 1984, č. 5, s. 16.
- Ludmila Tarcalová, Rozka Falešnicková – Lidová umělkyně Slovácka, in: Slovácko XXX, 1988, s. 113–120.
- Ludmila Tarcalová, Sousedské vztahy ve Starém Městě v období 20. let, Malovaný kraj XXIV, 1988, č. 5, s. 18.
- Marie Tejklová, Nejkrásnější nádraží 2011 – Uherské Hradiště, Malovaný kraj XLVIII, 2012, č. 1, s. 29.
- Ludmila Tlachová – Marie Syslová, Nedakonice: dějiny obce, Nedakonice 2008.
- Radek Tomeček – Jan Gazdík – Alexandra Zpurná, Uherský Brod očima dobových fotografií 1865–1945, Uherský Brod 2010.
- Josef Toužimský, Naše zemská jubilejní výstava, Zlatá Praha VIII, 1891, s. 321–322.
- Vilém Trávníček, Bytová kultura na našem venkově, Malovaný kraj V, 1969, č. 8, s. 3–4.
- Vilém Trávníček, Co potřebují naši stařečci a stařenky, Malovaný kraj VI, 1970, č. 2, s. 3–4.
- Vilém Trávníček, Město a venkov – vzájemné vztahy, Malovaný kraj VI, 1970, č. 5, s. 2–3.
- Petra Trnková, Buquoyská krajina, Praha 2012.
- Anonym, Renata Tyršová, Světozor, 1929, roč. 29, č. 42, s. 948.
- Uherské Hradiště. Město a okres, Národohospodářská propagace Československa, řada A, svazek XI., Uherské Hradiště 1934, s. 9.
- Otto M. Urban, Karel Hlaváček: výtvarné a kritické dílo, Praha 2002.
- Antonín Václavík, Luhačovické Zálesí: příspěvky k národopisné hranici Valašska, Slovenska a Hané, Luhačovice 2005.
- Vlasta Varadřová, Jalubí 1265–2015, Jalubí 2015.
- Miroslav Válka, Historické okolnosti zániku archaických stavebních projevů u pomoravsko-panonského typu lidového domu, Národopisná revue, 2013, č. 3, s. 184–185.
- Miroslav Válka, Hliněný dům na Moravě a historické vazby k panonskému prostoru, in: Veronika Plöckinger-Walenta – Martin Novotný (eds.), Lehmbau. Tradition und Moderne/Hliněná stavba. Tradice a současnost, Atzenbrugg, 2014, s. 37–44.
- Miroslav Válka, Lidový dům a jeho role při formování národní identity. Prameny a studie 56. Odkaz Národopisné výstavy československé 1895 v oblasti etnografie, muzejnictví a památkové péče, 2015, s. 147–158.
- Josef Vařeka – Václav Frolec, Lidová architektura. Encyklopedie, Praha 2007.
- Jindřich Vybíral, Česká architektura na prahu moderní doby. Devatenáct esejů o devatenáctém století, Praha 2002.

Tomáš Winter – Pavla Machalíková (eds.), Jdi na venkov! Výtvarné umění a výtvarná kultura v českých zemích 1800–1960, Praha 2019.

Zdeněk Wirth, Lidové a moderní umění, Styl II, 1909–1910, příl. Kronika, prosinec 1909, s. 9–16.

Zdeněk Wirth, Villa v Čechách, 1906–1909, Styl II, 1910, s. I–XII, s. 9–32.

Zdeněk Wirth, Selský dům, Stavitel II, 1920–1921, č. 11–12, s. 141–148.

Jiří Woitsch, Ta naše chaloupka česká? Proměny a mýty lidové architektury, Dějiny a současnost XXX, 2008, č. 6, s. 30–33.

Pavel Zatloukal, Historismus. Architektura 2. poloviny 19. století na Moravě a ve Slezsku, Olomouc 1986.

Pavel Zatloukal, Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku, Olomouc 2002.

Lubomír Zeman – Jan Konůpek (eds.), Heimatstil: architektura ve službách vlasti a národa. Specifické rysy architektury v česko-německém pohraničí, Loket 2021.

Metoděj Zemek et al., Nivnice. Rodiště Jana Amose Komenského, Praha 1992.

Čeněk Zíbrt, Česká chalupa, in: Sto let práce. Zpráva o Všeobecné zemské výstavě v Praze 1891 III: obraz, kulturní význam a výsledky výstavy, Praha 1895, s. 632–633.

Z městské rady v Břeclavi, Břeclavský kraj III, 6. 2. 1929, č. 6, s. 2.

Milan Železník, Boršice. Památky na časy minulé, Uherské Hradiště 2013.

Internetové zdroje

Jan Bureš (rec.), Chaty známých architektů. Vernakulární moderna jako nezmapovaný fenomén české architektury 30. a 40. let, Earch.cz, <https://www.earch.cz/architektura/clanek/chaty-znamych-architektu-vernakularni-moderna-jako-nezmapovany-fenomenem-ceske-architektury-30-a-40-let>, vyhledáno: 1. 5. 2023.

Elisabeth Crettaz-Stürzel, heslo "Heimatstil", in: *Historisches Lexikon der Schweiz (HLS)*, Version vom 19. 6.2015, dostupné online: <https://hls-dhs-dss.ch/de/articles/011186/2015-06-19/>, vyhledáno: 11. 1.2023.

Vladimír Czumalo, Dobřichovický dovětek, *Czumalova nástěnka*, <https://czumalo.wordpress.com/2016/07/27/dobrichovicky-dovetek/>, vyhledáno: 1. 5. 2023.

Kamil Černý, Obrazem: Podhorácko bylo bohaté na kámen i ořechy, Třebíčský deník.cz, https://trebicky.denik.cz/zpravy_region/obrazem-podhoracko-bylo-bohate-na-kamen-i-orechy-20140302.html, vyhledáno: 21. 12. 2022.

Hubert Guillaud. Defining vernacular architecture, in: Mariana Correia – Letizia Dipasquale – Saverio Mecca (edd.), *Versus: heritage for tomorrow. Vernacular Knowledge for Sustainable Architecture*, Firenze 2014, s. 33, dostupné online: <https://hal.science/hal-01159777/document>, vyhledáno: 2. 10. 2021.

Historie odborného vzdělávání na Obchodní akademii v Břeclavi, *Obchodní akademie Břeclav*, https://oabv.spsbv.cz/nove/test3/oskole_historie.php, vyhledáno: 22. 11. 2023.

Martin Horáček, Tradicionalismus v současné světové architektuře, *Archiweb*, <https://www.archiweb.cz/news/tradicionalismus-v-soucasne-svetove-architekture>, vyhledáno: 20. 7. 2022.

Antonín Kučera (rec.), Dělnická ulice musela ustoupit panelákům, *Hodonínský deník.cz*, <https://hodoninsky.denik.cz/serialy/delnicka-ulice-musela-ustoupit-panelakum20120131.html>, vyhledáno: 1. 5. 2023.

Kyjov – vinařství Českých bratří, *Moravské vinařské stezky*, <https://www.vinarske.stezky.cz/Sklepni-ulicky/Slovacka-vinarska-podoblast/Kyjov.aspx>, vyhledáno: 15. 2. 2023.

Eric Mercer, English Vernacular Houses. A Study of Traditional Farmhouses and Cottages, London 1975, s. 1. cit. ze článku viz Hubert Guillaud. Defining vernacular architecture, in: Mariana Correia – Letizia Dipasquale – Saverio Mecca (edd.), *Versus: heritage for tomorrow. Vernacular Knowledge for Sustainable Architecture*, Firenze 2014, s. 33, dostupné online: <https://hal.science/hal-01159777/document>, vyhledáno: 2. 10. 2021.

Moravská národní obec, *Uherské Hradiště: Slavnosti vína a památek – MNO Kroměříž*, <https://zamoravu.eu/2017/09/uherske-hradiste-slavnosti-vina-a-pamatek-mno-kromerizsko/>, vyhledáno: 20. 3. 2019.

Jan Moučka, *New urbanism – hnutí v USA*, dostupné online: https://invenio.nusl.cz/record/5/files/nusl-5_1.pdf, vyhledáno: 2. 5. 2023.

Národní památkový ústav, *radnice*, <https://pamatkovykatalog.cz/radnice-14817306>, vyhledáno: 14. 6. 2023.

Obec Sudoměřice, Události na území obce v letech, *Oficiální web obce Sudoměřice*, <https://www.obecsudomerice.cz/obec-urad/informace-o-obci/historie-obce-v-letopoctech/>, vyhledáno: 2. 2. 2023.

Otevření Sokolovny, *Kronika města Kyjova, 1926*, https://www.mestokyjov.cz/html/files/historie/kronika_pt1/svazek01/index1.html, vyhledáno: 4. 9. 2023.

Památkový katalog, *Fara*, <https://pamatkovykatalog.cz/fara-15467783>, vyhledáno: 26. 3. 2023.

Helena Pěchoučková (rec.), Karel Beneš, *Paměť národa*, <https://www.pametnaroda.cz/cs/benes-karel-20160125-0>, vyhledáno: 20. 11. 2023.

Vilém Reichsfeld, Předměstí I. – č. 8-10, *Veselí historické*, <https://www.veselihistoricke.cz/predmesti-i-c-8-10>, vyhledáno: 5. 11. 2023.

Jan Sommer, Vernakulární architektura, *Monudet*, https://npu.fandom.com/wiki/Vernakul%C3%A1rn%C3%AD_architektura#cite_note-1, vyhledáno: 20. 5. 2021.

Stavba budovy okresní nemocenské pokladny, *Kronika města Kyjova, 1926*, https://www.mestokyjov.cz/html/files/historie/kronika_pt1/svazek01/index1.html, vyhledáno: 4. 9. 2023.

Stavební ruch, *Kronika města Kyjova, 1925*, https://www.mestokyjov.cz/html/files/historie/kronika_pt1/svazek01/index1.html, vyhledáno: 4. 9. 2023.

Zuzana Syrová – Jan Syrový, Co skrývá ves Mařatice pod sv. Rochem, stavebně-historický průzkum, dostupný online: https://blog.sy-sy.cz/wp-content/uploads/2017/08/Syrovi_Maralice_2016r3.pdf, vyhledáno: 2. 5. 2023.

Elša Turkušić, Neo-vernacular architecture: Contribution to the Research on revival of Vernacular *Heritage through modern architectural design*, Sarajevo 2011, dostupné online: https://www.researchgate.net/publication/297469746_NEO-VERNACULAR_ARCHITECTURE_-_CONTRIBUTION_TO_THE_RESEARCH_ON_REVIVAL_OF_VERNACULAR_HERITAGE_THROUGH_MODERN_ARCHITECTURAL_DESIGN, s. 506-518, vyhledáno: 1. 5. 2023.

Jiří Woitsch (rec.), Mýtus o pravé české chaloupce, *Ekolist.cz*,
https://ekolist.cz/cz/publicistika/eseje/mytus-o-prave-ceske-chaloupce?sel_ids=1&ids%5Bx9a839379cb1f611af9ae1619ff2322b8%5D=1, vyhledáno: 16.
10. 2020.

SEZNAM TEXTOVÉ PŘÍLOHY

Příloha 1 – Medailony Josefa Šuty a Jana Beneše

TEXTOVÁ PŘÍLOHA

JOSEF ŠUTA

Stavitel Josef Šuta se narodil v roce 1863 v Urbanově u Telče a vystudoval Českou průmyslovou školu stavební v Brně. Po studiích pracoval od roku 1897 (či 1898) v kanceláři uherskohradišťského stavitele Josefa Schaniaka, pro kterého vypracovával své první plány, které podepisoval pod razítkem Schaniakovy stavební kanceláře. Poté se osamostatnil a navrhoval stavby pod svým jménem. Natrvalo se přestěhoval do Uherského Ostrohu, kde situoval také svou stavební kancelář.

Šuta se neorientoval pouze na projekty městských patrových domů v historickém jádru Ostrohu, zabýval se také novostavbami hospodářských usedlostí, přestavbami, přístavbami bytů a technických provozoven, ale také získával zakázky prestižnější. Konkrétně navrhnul vilu s ordinací pro doktora Wajse v Luhačovicích (1908), vilu a skleník pro majitele místních cukrovarů bratry Mayovy, nerealizované vily pro svého bývalého zaměstnavatele Josefa Schaniaka či ubytovnu (kasárna) pro dělníky. Kromě vlastních projektů pracoval i jako znalec při stavebním řízení, dodavatelsky zajišťoval projekty svých kolegů a spolupracoval např. na jednom z největších a také posledních projektů budově finančního úřadu v Uherském Ostrohu podle projektu architekta Oskara Pořízky v roce 1939.

Tradicionalistické tendence se v Šutově tvorbě objevovaly po celé období tvorby. Uměl se adaptovat na prostředí, ve kterém tvořil, ať už šlo o město či vesnici. Vhodně využíval motivy a tvarosloví, které čerpal buď z oficiálních architektonických slohů či z vernakulární stavební tradice. S architektonickými trendy se mohl seznámit zejména v Schaniakově kanceláři, o povědomí vídeňské stavební tradice in situ lze pouze spekulovat.

V prvních desetiletích před první světovou válkou navrhoval na objektech s trojprostorovou dispozicí a hospodářským traktem bohaté štukové fasády v duchu florální a geometrizující secese v Uherském Ostrohu, ale také v Blatnici pod Svatým Antonínkem. Jeho objednavateli se stávali také stavebníci z nižší střední a dělnické třídy. Dodavatelsky se také podílel na výstavbě typových nouzových domů v Ostrožském Předměstí navržených inženýrem Antonínem Mrkvou pro tzv. Nouzový výbor pro postižené povodněmi v roce 1910.

Po první světové válce pokračoval s výstavbou čtvrtě na Láně v Ostrožském Předměstí a současně také ve čtvrtích Horní konec, Velký řádek a Froliánky v Blatnici pod Svatým Antonínkem. Sám navrhoval domy s trojprostorovou dispozicí již povětšinou s absencí hospodářského traktu s bohatě i jednoduše řešeným průčelím. Ojediněle se vyskytuje prádelna, kůlna či sociální zařízení a koupelna. Výtvarnému zpracování dominovalo střídání plastických a hladkých omítek, ovšem vyhýbal se, dle projektové dokumentace, charakteristickým architektonickým prvkům, tj. žudru a nikám pro sošky svatých a slováckému ornamentu.

Jeho projekty a realizace představují zachytitelnou fázi venkovského stavitelství s dobovým architektonickým myšlením poválečného geometrizujícího rondokubismu. V Blatnici se soustředil zejména na tradiční barevnost zelená-(žlutá)-modrá-bílá. Stavitel nečinil rozdíly v bohatství fasádních úprav mezi plány pro městskou část Uherský Ostroh s úředníky panského velkostatku, středostavovské obchodníky a řemeslníky s hospodářstvím, ani pro stavebníky z Ostrožském Předměstí, kteří se živili výhradně zemědělstvím. Pouze respektoval přání objednavatelů, jejich socio-ekonomické možnosti a provozní potřeby objektu. Proto se návrhy různí v počtu obývaných místností, velikosti stavení a počtu obývajících, nikoliv ve výzdobě.

Pro Uherský Ostroh a Ostrožské Předměstí zhotovil Šuta (či jeho pomocní projektanti) více než dvě stě stavebních návrhů, pro Blatnici taktéž. Zhotovil plány pro novostavby obytných domů, přístavby, přestavby, hospodářské stavby (komory, stodoly, chlévy, dílny, garáže, prádelny, pálenice, skladiště), technické zázemí (hasičské zbrojnice, benzinové pumpy, řemeslnické dílny, obchody).

Šuta byl dvakrát ženatý, z prvního manželství měl jednu dceru, z druhého manželství dvě. Zemřel v roce 1941 a je pohřben i se svou ženou na hřbitově v Uherském Ostrohu.³⁷⁸

JAN BENEŠ

Zednický mistr Jan Beneš (3. února 1895–srpen 1973) se narodil v Hoře Benešově u Stach v okrese Prachatice. Žil zde s rodiči Janem Benešem a Antonií, rozenou Vintrovou, a bratry Františkem a Josefem ve společném hospodářství. František se vyučil stolařem, Josef tesařem a Jan zedníkem. Za prací odešel do Německa (konkrétně do Essenu a Dortmundu), kde získal mnoho zkušeností a odborné znalosti od italských zednických mistrů,³⁷⁹ které zde potkal. Podílel se také na stavbě továrních komínů v průmyslové oblasti Porúří. V době nedostatku práce odešel spolu s dalšími rodáky ze Šumavy k cirkusu *Sarasani*, kde se staral o údržbu, technickou a stavební část.³⁸⁰ V zimě pracoval příležitostně v lese, kde utrpěl vážný úraz oka, v jehož důsledku musel používat skleněnou oční protězu.³⁸¹ Kvůli zdravotním indispozicím nebyl odveden na vojnu, a proto nastoupil za první světové války jako zedník do muniční továrny v rakousko-uherském městě Wöllersdorf. V továrně pracovala také děvčata ze Slovácka, mezi nimiž potkal svou nastávající, Annu Kolkovou z Vlčnova (4. října 1893–?).

³⁷⁸ Životopis vychází ze statě Heleny Beránkové a je opatřený poznámkami z bádání autorky této diplomové práce. – viz Helena Beránková, Stavební paměť lokality: Uherský ostroh a stavitel Josef Šuta, *Národopisná revue* XXIX, č. 4, 2019, s. 320-332.

³⁷⁹ Helena Pěchoučková (rec.), *Karel Beneš*, <https://www.pametnaroda.cz/cs/benes-karel-20160125-0>, vyhledáno: 20. 11. 2023.

³⁸⁰ Dle informací z rodinné kroniky Benešů, napsala manželka Karla Beneše – Daniela Benešová (zprostředkováno synem Pavlem skrze mailovou korespondenci).

³⁸¹ Marie Křapová, Vzpomínka na otce PhDr. Josefa Beneše CSc., *Almanach Sdružení výtvarníků moravsko-slovenského pomezí*, 2005, roč. 10, s. 26.

Po válce se společně vrátili do Čech a vzali se v roce 1918 ve Vlčnově. Oba byli nemajetní, proto se usadili v malé chalupě Anniny matky paní Kolkové v blízkosti dnešní Sokolovny. Dům se nacházel pod úrovní terénu v tzv. Jamě. Jan dům opravil a zvýšil o jedno podlaží. V domě se také nacházela jeho malá dílna. Se ženou společně vychovávali sedm dětí, kterým se snažili poskytnout vzdělání. Syn PhDr. Josef Beneš CSc. (1917–2005) se stal významným etnografem a později ředitelem Muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě a Karel Beneš (1932–2021) pracoval jako akademický malíř a grafik v Praze.

Ve Vlčnově pracoval Jan Beneš zprvu jako zedník na stavbě místního kostela, orlovny, přivydělával si také promítáním filmů v místním biografu a stavěl domy pro soukromé rolníky a sedláky. Jan se stal zkušeným řemeslníkem již v době svého příchodu do Vlčnova. Ovládal stavební technologie a techniky Slovácku neznámé, uměl taktéž například postavit kachlová kamna, pece a sporáky. Vyučil skupinu místních zedníků, s nimiž poté pracoval v obci a okolí.³⁸²

Parta zedníků, kterou vedl, pracovala od jara do podzimu „od vidíš do nevidíš“ a každý jednotlivě dostával čtrnáct korun mzdy.³⁸³ Jeho pracovitost a preciznost mu přinášela množství zakázek, v nichž vynikal zejména jako fasádník a tvořil nové štukové fasády s klasicistními a empírovými architektonickými prvky. Osobité pojetí fasád se promítalo také do nápisů na obchodech, hostincích, veřejných i soukromých stavbách.³⁸⁴

K další inovaci, která s příchodem Jana přišla do sektoru stavitelství ve Vlčnově a okolí, patřilo polírování na stavbách, což znamenalo vedení skupiny zedníků a nádeníků polírem společně se založením stavby a její řízení. Janovy vlastnosti políra se vyznačovaly důsledností a neústupností společně s precizností a kvalitou. Později vzal do učení také jednoho ze svých synů, Jana.

Ve Vlčnově si později založil živnost s cementovými výrobky, betonovými dlaždicemi, terasem, umělým kamenem a vyráběl také pomníky, obruby na hroby aj. V době krize přibližně v roce 1929–1930 obdržel zakázku od místního faráře na výrobu 32 000 kusů dlažby pro dominikánský klášter při kostelu sv. Jiljí v Praze. Po dobu jednoho roku vyráběl se čtyřmi pomocníky sto dlaždic denně, a poté dlažbu společně pokládali několik měsíců.³⁸⁵ Vyrobil a usadil také schody na dolním schodišti kostela sv. Jakuba ve Vlčnově. V mnoha vlčnovských domech pokládal své vlastní vyrobené dlaždice v různých barevných kombinacích, nejčastěji černošedých a žlutočervených. Další významnou zakázku představoval pomník Antonína Švehly

³⁸² Viz Floriánová (pozn. 355), s. 854.

³⁸³ Korunový plat zastával jeden z nejlépe oceněných mezd. K tomu dostával každý stravu a nápoje. – viz Beneš (pozn. 18), nečíslováno.

³⁸⁴ Viz Floriánová (pozn. 355), s. 854.

³⁸⁵ Vlčnovský farář odmítl zaplatit a požadoval vrátit lis, na který panu Benešovi půjčil. Smlouvu mezi sebou nepodepsali, Jan se tedy pokoušel dovolat pomoci místních sedláků. Ani tak ale farář slib nesplnil, a proto Beneš na církev úplně zanevřel. Viz Pěchoučková (pozn. 379).

ve Vlčnově. Přijímal také drobné práce, tj. dokonale vyhlazená koryta pro vepře, o které byl mezi hospodáři obrovský zájem.

Jan Beneš byl pro svou odbornost v okolí velmi uznávanou a váženou osobou. Působil ve Společenstvu cementářů v Uherském Hradišti jako odborník při tovaryšských zkouškách. Vše musel ukončit v roce 1950, když byla jeho živnost znárodněna. Několik měsíců byl zaměstnán v Komunálním podniku i se svým synem. Podřadná práce a celá neutišitelná situace mu přispěla k již podlamujícímu se zdraví a dovedla ho až do invalidního důchodu. Zemřel v roce 1978 ve Vlčnově.³⁸⁶

³⁸⁶ Dle informací z rodinné kroniky Benešů (pozn. 380).

SEZNAM OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

1. Břeclav, Příklad vernakulární zástavby v kontrastu s novou renesanční budovou školy, 1916, pohled směrem od kapličky. Vyobrazeno: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=301351150074695&set=a.182521431957668>, vyhledáno: 22.11.2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
2. Liberec, Liebiegovo městečko, 1914, příklad kolonie. Vyobrazeno: Lubomír Zeman – Jan Konůpek (eds.), *Heimatstil: architektura ve službách vlasti a národa. Specifické rysy architektury v česko-německém pohraničí*, Loket 2021, s. 122. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
3. Praha, Národopisná výstava československá 1–2, 1895. Vyobrazeno: Václav Frolec, Národopisná výstava československá a Morava, in: *Národopisné aktuality* VII, 1970, s. 187 a 188. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
4. Hostišov, Herbenova vila, 1901–1902, architekt Jan Kotěra. Vyobrazeno: <https://www.pamatkovykatalog.cz/herbenova-vila-14738008>, vyhledáno: 14. 7. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
5. Sankt Gilgen (dnešní Rakousko), Vila Ferdinanda Tondera, 1905–1907, architekt Jan Kotěra. Vyobrazeno: *Styl* I, 1909, s. 23. Reprofoto: Tereza Richterová
6. Sankt Gilgen (dnešní Rakousko), návrh vily Ferdinanda Tondera, 1905–1907, architekt Jan Kotěra. Vyobrazeno: *Styl* I, 1909, s. 20. Reprofoto: Tereza Richterová
7. Klánovice, neovernakulární vila J. Vaněčky a majitele s iniciálami M. N., 1908, architekt Bohumil Hübschmann. Vyobrazeno: *Styl* II, 1910, s. 26. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
8. Krucemburk, neovernakulární vila pro J. Binka s velkou síní a krbem, 1907–1908, architekt Josef Gočár. Vyobrazeno: *Styl* II, 1910, s. 26. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
9. Ostravice, chata Jarmily Pěničkové a Jaromíra Rybáka, 1935, Lubomír Šlapeta. Vyobrazeno: <https://www.earch.cz/architektura/clanek/chaty-znamych-architektu-vernakularni-moderna-jako-nezmapovany-fenomenem-ceske-architektury-30-a-40-let>, vyhledáno: 12. 6. 2023. Foto: Adam Štech, reprofoto: Tereza Richterová
10. Plzeň, venkovský dům G. Helmhackera, 1938–1940, Karel Honzík. Vyobrazeno: <https://www.earch.cz/architektura/clanek/chaty-znamych-architektu-vernakularni-moderna-jako-nezmapovany-fenomenem-ceske-architektury-30-a-40-let>, vyhledáno: 12. 6. 2023. Foto: Adam Štech, reprofoto: Tereza Richterová
11. Dobřichovice, rodinný dům Ivana Leichtera, 1941, Karel Honzík. Vyobrazeno: <https://czumalo.wordpress.com/2016/07/27/dobrichovicky-dovetek/#jp-carousel-2635>, vyhledáno: 12. 6. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
12. Kamenný Přívoz, Víkendový domek paní A., 1940, Jiří Gočár. Vyobrazeno: <https://www.earch.cz/architektura/clanek/chaty-znamych-architektu-vernakularni-moderna-jako-nezmapovany-fenomenem-ceske-architektury-30-a-40-let>, vyhledáno: 12. 6. 2023. Foto: Adam Štech, reprofoto: Tereza Richterová
13. Luhačovice, vila Vlastimila, 1903, Dušan Jurkovič. Vyobrazeno: <https://www.slavnevil.cz/vily/zlinsky/vila-vlastimila>, vyhledáno: 12. 6. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
14. Mapa etnografických subregionů a okrsků na Slovácku, autor Petr Bureš. Vyobrazeno: Petr Bureš, *Elektronická mapa Slovácka* (diplomní práce), Geologický ústav při PřFMU, Brno 2013, s. 19. Foto: Petr Bureš, reprofoto: Tereza Richterová

15. Veletiny, dřívější podoba středu obce s obecním hostincem, obchodem se smíšeným zbožím a družstevní mlékárnou v klasicizujícím stylu (odstraněno), nedatováno. Vyobrazeno: Aleš Cimala (rec.), *Zašlé časy*, in: *Velecký zpravodaj*, únor 2011, č. 2, s. 12. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
16. Veletiny, budova mlékárny ve středu obce, kolem roku 1940. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 41494, foto: Ladislav Chvalkovský, reprofoto: Tereza Richterová
17. Pašovice, nové domy čp. 135, 134, 137, 133 a 129 postavené na místě zrušeného panského dvora, nedatováno. Vyobrazeno: Jaroslav Gajdůšek, *Pašovice. O dějinách obce z kronik, archivů, muzeí a z vyprávění občanů*, Pašovice 2015, s. 230. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
18. Uherské Hradiště – Sady, nové domy s žudry čp. 8 a 7 z protipovodňové akce postavené po roce 1920 a dokončené v roce 1925, stav 2023, pohled od jihu. Foto: Tereza Richterová
19. Uherské Hradiště – Sady, nové domy s žudry čp. 60 a 90 z protipovodňové akce postavené po roce 1920 a dokončené v roce 1925, stav v roce 2023, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová
20. Hluk, zástavba v ulici Ostrožská, některé domy z čp. 264, 488, 276, 318, 397, 553, 578 (ve větší míře již přestavěny), 1921–1922, pohled od jihu. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 17044. Foto: Josef Jančář, 1970, reprofoto: Tereza Richterová
21. Hluk, zástavba v ulici Ostrožská, některé domy z čp. 264, 488, 276, 318, 397, 553, 578 (ve větší míře již přestavěny), 1921–1922, pohled od jihu. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 11747. Foto: Josef Jančář, 1970, reprofoto: Tereza Richterová
22. Vlčnov, návrh na postavení spolkového domu pro spolek Rolník, poté sídlo sokolovny, návrh z roku 1909. Vyobrazeno: Jiří Břečka et al., *Vlčnov. Dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 440. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
23. Vlčnov, původně spolkový dům Rolník, dnes bývalá sokolovna čp. 170 v ulici Masarykova, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová
24. Vlčnov, původně spolkový dům Rolník, dnes bývalá sokolovna čp. 170 v ulici Masarykova, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová
25. Hluk, školní budova krátce před dostavěním, 1929, pohled od jihozápadu. Vyobrazeno: Jiří Mitáček (ed.) et al., *Hluk. Dějiny města*, Hluk 2011, s. 298. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
26. Uherské Hradiště, plán plochy na Výstavě Slovák, 1937, Studio Adolfa a Václava Roštlapila z Brna. Vyobrazeno: Metoděj Garlík, *Výstava Slovák v Uherském Hradišti 1937*, *Věstník výstavy Slovák Uh. Hradiště. červen-srpen 1937*, 3. října 1936, roč. 19, č. 1, s. 132. Reprofoto: Tereza Richterová
27. Uherské Hradiště, areál Výstavy Slovák 1937. Vyobrazeno: Jiří Čoupek et al., *Uherské Hradiště. Královské město na řece Moravě*, Uherské Hradiště 2007, s. 288. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
28. Uherské Hradiště, Slováká buda vytvořená pro Výstavu Slovák, 1937. Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 1471. Foto: J. Švec, reprofoto: Tereza Richterová
29. Uherské Hradiště, Slováká buda vytvořená pro Výstavu Slovák, 1937. Vyobrazeno: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=810491554410504&set=pb.100063490003480.-2207520000&type=3>, vyhledáno: 1. 11. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
30. Uherské Hradiště, replika Slováké budy ve Smetanových sadech, 2014, stav 2022, pohled od severu. Foto: Tereza Richterová

31. Uherské Hradiště, restaurace Na Střelnici, později Slováké muzeum, první desetiletí 20. století, pohled od severozápadu. Vyobrazeno: <https://www.facebook.com/fotografieUHHistoricke/photos/restaurace-na-st%C5%99elnici-dnes-slov%C3%A1ck%C3%A9-muzeum-/269930937048625/?paipv=0&eav=AfZ0ak3JeAwkepeUhY-TM4iB9tDVOoeTHVb9CPeaix06qmKYppaG3DI4xeux2aAk83Y&rdr>, vyhledáno: 10.11.2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
32. Uherské Hradiště, Slováké muzeum s právě dokončenou přístavbou Bohuslava Fuchse v Uherském Hradišti, 1937, pohled od západu. Vyobrazeno: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=552445716881757&set=pb.100063490003480.-2207520000&type=3>, vyhledáno: 10.11.2023. Foto: nesignováno, Reprofoto: Tereza Richterová
33. Velká nad Veličkou, aplikace geometrického ornamentu z výšivky na fasádu domu. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 2888. Foto: J. Pešek, reprofoto: Tereza Richterová
34. Zdobení oken květinovým motivem pomocí mýdla, nedatováno. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 27302. Foto: M. Šotola, reprofoto: Tereza Richterová
35. Hroznová Lhota, dům čp. 77, první polovina 20. století, stav 2023, pohled od jihovýchodu. Foto: Tereza Richterová
36. Hroznová Lhota, detail vchodu do domu čp. 77, první polovina 20. století. Foto: Tereza Richterová
37. Hroznová Lhota, detaily domu čp. 77: 1. detail vchodu, 2. detail vrat a ostění, 3. detail východní fasády, 4. detail ostění, první polovina 20. století, stav 2023. Foto: Tereza Richterová
38. Mistřín, ornamentální výzdoba, první polovina 20. století. Vyobrazeno: Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 8053. Foto: J. Pátek, reprofoto: Tereza Richterová
39. Mistřín, ornamentální výzdoba domu čp. 271, první polovina 20. století. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 8063. Foto: J. Pátek, reprofoto: Tereza Richterová
40. Mistřín, ornamentální výzdoba domu čp. 53, první polovina 20. století. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 8060. Foto: J. Pátek, reprofoto: Tereza Richterová
41. Mistřín, ornamentální výzdoba domu čp. 53, první polovina 20. století. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 8058. Foto: J. Pátek, reprofoto: Tereza Richterová
42. Hluk, dvoupodlažní dům čp. 22 na Dolním konci s folklorní výzdobou, 1934 (přestavěn). Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 10533 A. Foto: Josef Jančář, reprofoto: Tereza Richterová
43. Hluk, rodinný dům čp. 24 s folklorní výzdobou, první polovina 20. století (zbořen). Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 10536 A. Foto: Josef Jančář, reprofoto: Tereza Richterová
44. Nová Lhota, dům čp. 107 s malovanou fasádou lidovým motivem, první polovina 20. století. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 1951 A. Foto: Josef Jančář, reprofoto: Tereza Richterová
45. Nová Lhota, dům čp. 178, první polovina 20. století, pravděpodobně zednický mistr Pavel Kubík (přestavěn). Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 2890. Foto: J. Pešek, reprofoto: Tereza Richterová
46. Nová Lhota, plastická výzdoba domu, první polovina 20. století, pravděpodobně zednický mistr Pavel Kubík. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 2504. Foto: J. Pešek, reprofoto: Tereza Richterová

47. Nová Lhota, plastická výzdoba domu, první polovina 20. století, pravděpodobně zednický mistr Pavel Kubík. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 17006. Foto: J. Pešek, reprofoto: Tereza Richterová
48. Uherský Brod, malírečka Rozka Falešníková z Tasova na nádraží v Uherském Brodě, padesátá léta. Zdroj: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 31736. Foto: nesignováno, reprofoto: Ladislav Chvalkovský
49. Uherské Hradiště, situační plán městské části Menclovice, vypracoval architekt-stavitel Jan Koča pro stavební firmu Josefa Schaniaka v Uherském Hradišti, konec 19. století. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), *Parcelace pozemků a výstavba na Menclovici a v Pražákově zahradě, 1893-1914*, inv. č. 523, k. 423, sl. Josef Schaniak, Stavba domů na parc. Č. 103/1, 1904–1906, f. 39. Foto: Tereza Richterová
50. Uherské Hradiště, nákres na postavení přízemního domu na parc. č. 96 pro p. Rudolfa Šňapku na Menclovici, červenec 1907, stavitel Josef Schaniak. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), *Parcelace pozemků a výstavba na Menclovici a v Pražákově zahradě, 1893-1914*, inv. č. 523, k. 423, sl. Josef Schaniak, Stavba domů na parc. č. 103/1, 1904–1906, f. 27. Foto: Tereza Richterová
51. Uherské Hradiště, nákres na postavení přízemního domu na parc. č. 96 pro p. Rudolfa Šňapku na Menclovici, červenec 1907, stavitel Josef Schaniak. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), *Parcelace pozemků a výstavba na Menclovici a v Pražákově zahradě, 1893-1914*, inv. č. 523, k. 423, sl. Josef Schaniak, Stavba domů na parc. č. 103/1, 1904–1906, f. 28. Foto: Tereza Richterová
52. Uherské Hradiště, nákres na postavení přízemního domu na parc. č. 96 pro p. Rudolfa Šňapku na Menclovici, červenec 1907, stavitel Josef Schaniak. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), *Parcelace pozemků a výstavba na Menclovici a v Pražákově zahradě, 1893-1914*, inv. č. 523, k. 423, sl. Josef Schaniak, Stavba domů na parc. č. 103/1, 1904–1906, f. 28. Foto: Tereza Richterová
53. Uherské Hradiště, návrh na stavbu domu na par. č. 105/1 pro Jana Kajmu na Menclovici, 1910-1911, architekt-stavitel Jan Koča, stavební firma Josefa Schaniaka v Uherském Hradišti. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), *Parcelace pozemků a výstavba na Menclovici a v Pražákově zahradě, 1893-1914*, inv. č. 523, k. 423, sl. Josef Schaniak, Stavba domů na parc. č. 103/1, 1904–1906, f. 40. Foto: Tereza Richterová
54. Uherské Hradiště, plán na postavení jednopatrového domu čp. 247 na Velehradské ulici, 24. září 1895, stavitel Josef Schaniak. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), *Ochrana stavebních památek 1892-1939*, inv. č. 477, kart. 398, f. 3. Foto: Tereza Richterová
55. Uherské Hradiště, plán na postavení jednopatrového domu čp. 247 na Velehradské ulici, 24. září 1895, stavitel Josef Schaniak. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), *Ochrana stavebních památek 1892-1939*, inv. č. 477, kart. 398, f. 4. Foto: Tereza Richterová
56. Uherské Hradiště, plán na postavení jednopatrových domů čp. 246 a 247 na Velehradské ulici, 9. dubna 1896, stavitel Josef Schaniak. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), *Ochrana stavebních památek 1892-1939*, inv. č. 477, kart. 398, f. 6. Foto: Tereza Richterová
57. Uherské Hradiště, jednopatrové domy čp. 246 a 247 na Velehradské ulici 1896–1897, stavitel Josef Schaniak, stav v roce 2023, pohled od jihu. Foto: Tereza Richterová
58. Uherské Hradiště, situační nákres nové zástavby ve čtvrti Rybárny, 10. červenec 1893, stavitel Josef Schaniak. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III

(AM UH III), *Ochrana stavebních památek 1892-1939*, inv. č. 477, kart. 422, sl. 7, f. 3. Foto: Tereza Richterová

59. Uherské Hradiště, situační nákres nové zástavby ve čtvrti Rybárny, 10. červenec 1893, stavitel Josef Schaniak. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), *Ochrana stavebních památek 1892-1939*, inv. č. 477, kart. 422, sl. 8, f. 16. Foto: Tereza Richterová

60. Uherské Hradiště – Rybárny, návrh na přístavbu pekárny a opravu fasády domu čp. 91 pro p. Sylvestra Harmu, leden 1911, architektonická kancelář K. Výška – Alois Cvach Uherské Hradiště – Luhačovice, Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), *Ochrana stavebních památek 1892-1939*, inv. č. 477, kart. 422, sl. 9, f. 3.

61. Uherské Hradiště, pohled na bývalý Feyův dům na Všehrdově ulici v místě Velehradské ulice, 1905, zbořen v osmdesátých letech 20. století, pohled od západu. Vyobrazeno: https://www.facebook.com/photo.php?fbid=736667798459547&set=a.487143086745354&type=3&locale=cs_CZ&paipv=0&eav=Afaf4MKxSjTrPBKBGkAaBPZUpnMeO-YwVmw7hbc1Chj580DsmzScdvMksa5Xbe14Bxw&_rdr, vyhledáno: 2. 11. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová

62. Uherské Hradiště, pohled na bývalý Feyův dům na Všehrdově ulici v místě dnešní Velehradské ulice, 1905, zbořen v osmdesátých letech 20. století, pohled od západu. Vyobrazeno: <http://www.uh.hradiste.cz/index.php?AKCE=FOTOGALERIE&ID=485&VYBER=ANO>, vyhledáno: 2. 11. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová

63. Uherské Hradiště, Svatováclavská ulice čp. 399, mezi léty 1920–1930, architekt Antonín Šupka. Foto: Tereza Richterová

64. Uherské Hradiště, návrh na stavbu rodinného domu na par. č. 100 pro Lauru Matzkovou, duben 1911, stavitel Antonín Šupka z Uherského Hradiště. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), inv. č. 523, k. 423, *Parcelace pozemků a výstavba na Menclovici a v Pražákově zahradě, 1893-1914*, sl. Josef Schaniak, *Stavba domů na parc. č. 103/1, 1904-1906*, f. 140. Foto: Tereza Richterová

65. Uherské Hradiště, dům čp. 368 na Třídě Maršála Malinovského, 1920–1925, stavitel Julius Kopp, pohled od severozápadu. Vyobrazeno: Městský dům, *Památkový katalog*, <https://www.pamatkovykatalog.cz/mestsky-dum-12864803>, vyhledáno 22. 11. 2023. Foto: nesignováno, Reprofoto: Tereza Richterová

66. Uherské Hradiště, návrh na stavbu jednopatrového domu na par. č. 740 pro Rudolfa Römera, 1909-1910, stavitel František Brož a Julius Kopp. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), inv. č. 524, k. 423, *Parcelace pozemků a výstavba v Kollárově ulici (dnes Maršála Malinovského), 1895-1912*, f. 110. Foto: Tereza Richterová

67. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 395, Benešův sklep, 1912, stavitel Alois Cvach, pohled od severu. Foto: Tereza Richterová

68. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 395, detail Benešova sklepa, 1912, stavitel Alois Cvach, pohled od severu. Foto: Tereza Richterová

69. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 395, detail Benešova sklepa, 1912, stavitel Alois Cvach, pohled od severozápadu. Foto: Tereza Richterová

70. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 253, letní domek Dr. Seiferta, nedatováno, architekt Antonín Šupka. Vyobrazeno: Zuzana Syrová – Jan Syrový, Co skrývá ves Mařatice pod sv. Rochem, stavebně-historický průzkum, https://blog.sy-sy.cz/wp-content/uploads/2017/08/Syrovi_Maratice_2016r3.pdf, vyhledáno: 2. 5. 2023. Foto: Zuzana Syrová, reprofoto: Tereza Richterová

71. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 253, letní domek Dr. Seiferta, nedatováno, architekt Antonín Šupka, pohled od jihu. Vyobrazeno: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=762482489211411&set=pb.100063490003480.-2207520000&type=3>, vyhledáno: 2. 10. 2023. Reprofoto: Tereza Richterová
72. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 253, letní domek Dr. Seiferta, stav k roku 2023, architekt Antonín Šupka. Foto: Tereza Richterová
73. Veletiny, letní vila čp. 130 Lubora Niederleho zv. Morava, 1911, pohled od severozápadu. Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 41521. Foto: nesignováno, reprofoto: Ladislav Chvalkovský
74. Veletiny, letní vila čp. 130 Lubora Niederleho zv. Morava, 1911, pohled od západu. Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 41522. Foto: nesignováno, reprofoto: Ladislav Chvalkovský
75. Veletiny, letní vila čp. 130 Lubora Niederleho zv. Morava, 1911, pohled od jihozápadu, stav 2022. Foto: Tereza Richterová
76. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., rodinný dům jako „Moravsko-slovenská“ chalupa čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte, stav v roce 2009, pohled od západu. Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. Qd 6742. Foto: nesignováno, reprofoto: Ladislav Chvalkovský
77. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., interiér rodinného domu čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte. Vyobrazeno: Ladislav Rutte, Obroda lidových slohů stavebních v dnešní praxi, *Světlozor*, 26. 2. 1925, roč. 25, č. 12, s. 294. Reprofoto: Tereza Richterová
78. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., vstupní žudro a interiér „Moravsko-slovenské“ chalupy čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte. Vyobrazeno: Ladislav Rutte, Obroda lidových slohů stavebních v dnešní praxi, *Světlozor*, 26. 2. 1925, roč. 25, č. 12, s. 294–295. Reprofoto: Tereza Richterová
79. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., interiér „Moravsko-slovenské“ chalupy čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte. Vyobrazeno: Ladislav Rutte, Obroda lidových slohů stavebních v dnešní praxi, *Světlozor*, 26. 2. 1925, roč. 25, č. 12, s. 295. Reprofoto: Tereza Richterová
80. Uherské Hradiště – Mařatice, 1. pohled od jihozápadu, 2. pohled od jihovýchodu, 3.–4. interiéry, 5. dvůr, ulice Příčná II., rodinný dům jako „Moravsko-slovenská“ chalupa čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte. Vyobrazeno: Zuzana Syrová – Jiří Syrový, *Co skrývá ves Mařatice pod sv. Rochem*. Stavebně historický průzkum Mařatice VI 1994, <https://docplayer.cz/110707534-Co-skrывa-ves-maratice-pod-sv-rochem.html>, vyhledáno: 4. 4. 2023. Reprofoto: Tereza Richterová
81. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., rodinný dům jako „Moravsko-slovenská“ chalupa čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte, stav v roce 2020, pohled od severozápadu. Soukromý archiv Petra Hrabeho. Reprofoto: Tereza Richterová
82. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., rodinný dům jako „Moravsko-slovenská“ chalupa čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte, stav v roce 2023, pohled od západu, Foto: Tereza Richterová
83. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., rodinný dům jako „Moravsko-slovenská“ chalupa čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte, stav v roce 2023, pohled od jihu, Foto: Tereza Richterová

84. Kyjov, ulice U Sklepů, Švarcův sklep, 1926 pohled od západu. Vyobrazeno: Kyjov – vinařství Českých bratří, *Kyjov* <https://www.mestokyjov.cz/vinarstvi/ds-2002>, vyhledáno: 13. 9. 2023. Reprofoto: Tereza Richterová

85. Velká nad Veličkou, adaptace slovácké jizby s vyřezávaným stolem, lavicí a židlemi v domě akademického malíře Jana Kreutze, 1941–1945. Vyobrazeno: Archiv Slováckého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 59319. Foto: nesignováno, reprofoto: Ladislav Chvalkovský

86. Popovice, dům čp. 39 postavené pro Potomákovu muzeum krojů, cca 1961, stavěl sběratel krojů Štěpán Potomák, pohled od jihu. Vyobrazeno: <https://www.slovacko.cz/misto/potomakovo-muzeum-kroju/>, vyhledáno: 16. 8. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová

87. Popovice, dům čp. 39, ornamentem zdobená část pekárny v přístavku rodiny Potomákových, šedesátá léta, vytvořil Štěpán Potomák. Vyobrazeno: Archiv Slováckého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 68891. Foto: nesignováno, reprofoto: Ladislav Chvalkovský

88. Uherské Hradiště, plán výstavby královského města Uherského Hradiště, Bohumil Sobotka, 1937. Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), inv. č. 1104, kart. 786. Reprofoto: Tereza Richterová

89. Uherské Hradiště, situační plán činžovních nouzových domů pro město Uherské Hradiště, 1922. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová

90. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I., září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, pohledy na fasádu. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 372, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová

91. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I., září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, sklepy. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 372, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová

92. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I., září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, přízemí. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 372, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová

93. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I., září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, první patro. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 372, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová

94. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I., září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, krov. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 372, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová

95. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I., září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, stav v roce 2023, pohled od jihu. Foto: Tereza Richterová

96. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, první strana projektové dokumentace. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová

97. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, pohled od severu. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
98. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, průřezy stavbou. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
99. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, sklepy. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
100. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, přízemí. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
101. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, první patro. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
102. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, krov. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
103. Uherské Hradiště, činžovní nouzový dům čp. 395, 1922, stavitel Josef Horák, stav v roce 2023, pohled od severu. Foto: Tereza Richterová
104. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, listopad 1922, stavební společnost František Peprla z Uherského Brodu, výřez průčelí, pohled od severu. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
105. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, listopad 1922, stavební společnost František Peprla z Uherského Brodu, výřez fasády, pohled od jihu. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
106. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, 1922, průřez. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
107. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, listopad 1922, stavební společnost Alois Jaroš a Command, základy a sklepy. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
108. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, listopad 1922, stavební společnost Alois Jaroš a Command, přízemí a první patro. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
109. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, listopad 1922, stavební společnost František Peprla Uherský Brod, podkroví. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
110. Uherské Hradiště, činžovní nouzový dům typu V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, 1922–1923, stavební společnost František Peprla Uherský Brod, stav v roce 2023, pohled od severu. Foto: Tereza Richterová

111. Uherské Hradiště, činžovní nouzový dům typu III. v ulici Jana Blahoslava čp. 371, stav v roce 2023, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
112. Uherské Hradiště, činžovní nouzový dům typu II. v ulici Jana Blahoslava čp. 373, stav v roce 2023, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
113. Uherské Hradiště, dovoz potravin z venkova v prostoru Menclovice. V pozadí vlevo dnešní Galerie Slováckého muzea, vpravo domy čp. 371, 372 a 373, okolo roku 1925. Vyobrazeno: Jiří Čoupek et al., *Uherské Hradiště. Královské město na řece Moravě*, Uherské Hradiště 2007, s. 138. Reprofoto: Tereza Richterová
114. Uherské Hradiště, situace novostaveb obytných jednopatrových domů čp. 403 v typu VI., čp. 404 v typu VI.a a čp. 405 v typu V.a postavených v ulici Kollárova, srpen 1923. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 405, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
115. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ VI. v ulici Kollárova čp. 403, červenec 1923, průčelí jihozápadní. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 403, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
116. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ VI. v ulici Kollárova čp. 403, červenec 1923, průřez stavbou. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 403, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
117. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ VI. v ulici Kollárova čp. 403, červenec 1923, stavitel Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště, základy. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 405, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
118. Uherské Hradiště, detail vstupu obytného domu typ VI. v ulici Kollárova čp. 403, 1923–1927, stav k roku 2022, pohled od jihu. Foto: Tereza Richterová
119. Uherské Hradiště, detail vstupu obytného domu typ VI. A v ulici Kollárova čp. 404, 1923–1927, stav k roku 2022, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
120. Uherské Hradiště, obytný dům typ VI.a v ulici Kollárova čp. 404, 1923–1927, stav k roku 2022, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
121. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ V.a v ulici Kollárova čp. 405, červenec 1923, stavební společnost Alois Jaroš & Command., průčelí jihovýchodní. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
122. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ V.a v ulici Kollárova čp. 405, červenec 1923, stavební společnost Alois Jaroš & Command., průřez stavbou. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 396, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
123. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ V.a v ulici Kollárova čp. 405, červenec 1923, stavební společnost Alois Jaroš & Command., půdorys sklepů. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 405, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
124. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ V.a v ulici Kollárova čp. 405, září 1924, stavební společnost Alois Jaroš & Command., půdorys prvního patra. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 405, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
125. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ V.a v ulici Kollárova čp. 405, září 1924, stavební společnost Alois Jaroš & Command., půdorys podkroví. Vyobrazeno: Archiv stavebního

- úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 405, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
126. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ V.a v ulici Kollárova čp. 405, červenec 1923, stavební společnost Alois Jaroš & Command., půdorys vazby. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 405, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
127. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ V.a v ulici Kollárova čp. 405, březen 1924, stavební společnost Alois Jaroš & Command., typy použitých dveří. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 405, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
128. Uherské Hradiště, obytný dům typu V.a v ulici Kollárova čp. 405, cca 1923–1925, stavební společnost Alois Jaroš & Command., stav v roce 2023, pohled od jihovýchodu. Foto: Tereza Richterová
129. Uherské Hradiště, návrh na stavbu pěti jednopatrových obytných budov pro město Uherské Hradiště, typ VII., VIIa., VIII., VIIIa., VIIIb., květen 1924, pohled od severu. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 445, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
130. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, září 1926, pohled od západu. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 445, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
131. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, září 1926, průřezy stavbou a vazba krovu. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 445, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
132. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, září 1926, sklepy a základy. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 445, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
133. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, září 1926, první patro a přízemí. Vyobrazeno: Archiv stavebního úřadu Uherské Hradiště (ASÚ Uherské Hradiště), složka UH 445, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
134. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, 1926–1927, stav v roce 1923, pohled od jihovýchodu. Foto: Tereza Richterová
135. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, 1926–1927, stav v roce 1923, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová
136. Uherské Hradiště, plány na stavbu bloku nájemních nouzových domů, roh ulic Sokolská a Štefánikova. Vyobrazeno: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), inv. č. 849, k. 510, *Stavba nouzových domků v Tůních*, 1924–1928, f. 1.
137. Uherské Hradiště, plány na stavbu bloku nájemních nouzových domů, roh dnešních ulic Sokolská a Štefánikova, prosinec 1924. Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), inv. č. 849, k. 510, *Stavba nouzových domků v Tůních*, 1924–1928, f. 2.
138. Uherské Hradiště, nouzové obytné domy ve Štefánikově ulici, 1925–1926, pohled od jihu. Vyobrazeno: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=785413890251604&set=pb.100063490003480.-2207520000&type=3>, vyhledáno: 1. 11. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
139. Uherské Hradiště, městské nouzové domy v ulici Štefánikova, 1925–1926, stav v roce 2023, pohled od severu.

140. Uherské Hradiště, detail vchodu městského nouzového domu čp. 454 v ulici Štefánikova, 1925–1926, stav v roce 2023, pohled od severovýchodu.
141. Uherské Hradiště, pobočka Národní banky na ulici Svatováclavská čp. 450, 1925–1926, architekt František Šnajdr, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
142. Uherské Hradiště, pobočka Národní banky na ulici Svatováclavská čp. 450, 1925–1926, architekt František Šnajdr, pohled od jihovýchodu. Foto: Tereza Richterová
143. Uherské Hradiště, detail průčelí pobočky Národní banky na ulici Svatováclavská čp. 450, 1925–1926, architekt František Šnajdr, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
144. Uherské Hradiště, detail průčelí pobočky Národní banky na ulici Svatováclavská čp. 450, 1925–1926, architekt František Šnajdr, pohled od východu.
145. Uherské Hradiště, výpravní budova, březen 1929, pohled z přednádraží. Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
146. Uherské Hradiště, výpravní budova, březen 1929, pohled z nástupiště. Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
147. Uherské Hradiště, veranda s vedlejší budovou, březen 1929. Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
148. Uherské Hradiště, půdorys přízemí, březen 1929. Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
149. Uherské Hradiště, půdorys prvního, patra březen 1929. Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
150. Uherské Hradiště, podkroví, březen 1929. Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
151. Uherské Hradiště, výpravní budova, pohled na boční rizalit. Foto: Tereza Richterová
152. Uherské Hradiště, pod: původní sgrafitová výzdoba, nad: současná výzdoba. Foto: Tereza Richterová
153. Uherské Hradiště, výpravní budova, detail sgrafitové výzdoby. Foto: Tereza Richterová
154. Uherské Hradiště, vestibul, vchod do přednádraží. Foto: Tereza Richterová
155. Uherské Hradiště, vestibul, pohled na pokladny. Foto: Tereza Richterová
156. Uherské Hradiště, výpravní budova, třicátá léta 20. století, pohled od přednádraží. Uloženo: Sbírkový fond Slovákého muzea v Uherském Hradišti, Pozůstalost Rozky Falešníkové, inv. č. H 5414. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
157. Uherské Hradiště, výpravní budova, před rokem 1957. Uloženo: Sbírkový fond Slovákého muzea v Uherském Hradišti, Pozůstalost Rozky Falešníkové, inv. č. H 5414. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
158. Uherské Hradiště, výpravní budova, stav 2019, pohled z přednádraží. Foto: Tereza Richterová
159. Uherské Hradiště, výpravní budova, stav 2019, pohled od nástupiště. Foto: Tereza Richterová
160. Luhačovice, Slováká bída, 1906, architekt Dušan Jurkovič. Vyobrazeno: Výstava o Dušanu Jurkovičovi v Luhačovicích navštívená 23. 4. 2023. Reprofoto: Tereza Richterová
161. Luhačovice, interiér Slováké budy, 1906, architekt Dušan Jurkovič. Vyobrazeno: Výstava o Dušanu Jurkovičovi v Luhačovicích navštívená 23. 4. 2023. Reprofoto: Tereza Richterová

162. Hroznová Lhota, Uprkova vila, 1904, Dušan Jurkovič. Vyobrazeno: František Dvorský, Vlastivěda Moravská, Strážnický okres, Brno 1914, s. 355. Reprofoto: Tereza Richterová
163. Uherské Hradiště – Mařatice, rodinný dům čp. 368 pro lékárníka Josefa Stancla, 1939, stavitel Karel Jedlička, stav v roce 2023, pohled od jihu.
164. Uherský Brod, vilová stavba čp. 1164 v ulici Ant. Dvořáka, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od východu. Vyobrazeno: Passport města I. Uherský Brod – město mimo hradby, *Strategické dokumenty*, dostupné online: https://www.ub.cz/Public/docs/strategicke-dokumenty/Pasport_architektury_2017/Uhersky_Brod.pdf, vyhledáno: 15. 8. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
165. Uherský Brod, návrh na postavení domu čp. 53 v ulici Boženy Němcové pro manželé Sedlářovi, 1913, stavitel Karel Málek z Uherském Brodu. Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 3, Brno 2001, s. 8. Reprofoto: Tereza Richterová
166. Uherský Brod, řadový dům čp. 53 v ulici Boženy Němcové pro manželé Sedlářovi, 1913, stavitel Karel Málek z Uherském Brodu, stav v roce 2023, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
167. Uherský Brod, řadový dům čp. 53 v ulici Boženy Němcové pro manželé Sedlářovi, 1913, stavitel Karel Málek z Uherském Brodu, stav v roce 2023, detail vchodu, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
168. Uherský Brod, řadový dům čp. 53 v ulici Boženy Němcové pro manželé Sedlářovi, 1913, stavitel Karel Málek z Uherském Brodu, stav v roce 2023, detail oken a vikýře, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
169. Uherský Brod, plán na postavení rodinných domů na parcele č. 70 (čp. 298, 299, 301) v ulici Hodinářská pro pány Karla a Otu Málkovi v Uherském Brodě, 1911, stavitel-stavebník Karel Málek z Uherského Brodu. Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 3, Brno 2001, s. 44. Reprofoto: Tereza Richterová
170. Uherský Brod, rodinné domy na parcele č. 70 (čp. 298, 299, 301) v ulici. Hodinářská pro pány Karla a Otu Málkovi v Uherském Brodě, 1911, stavitel-stavebník Karel Málek z Uherského Brod, stav v roce 2023, pohled od jihu. Foto: Tereza Richterová
171. Uherský Brod, rodinné domy na parcele č. 70 (čp. 298, 299, 301) v ulici. Hodinářská pro pány Karla a Otu Málkovi v Uherském Brodě, 1911, stavitel-stavebník Karel Málek z Uherského Brod, stav v roce 2023, pohled od severu. Foto: Tereza Richterová
172. Uherský Brod, secesní dům čp. 185 v ulici Komenského pro Marii Malinovou, 1910, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu (přestavěn). Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 6, Brno 2001, s. 35–36. Reprofoto: Tereza Richterová
173. Uherský Brod, secesní dům čp. 185 v ulici Komenského pro Marii Malinovou, 1910, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, detail fasády (přestavěn). Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 6, Brno 2001, s. 35–36. Reprofoto: Tereza Richterová
174. Uherský Brod, secesně kubizující dům čp. 91 pro obchodníka Antonína Becka v Moravské ulici, 1912, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu (přestavěn). Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 10, Brno 2001, s. 35. Reprofoto: Tereza Richterová
175. Uherský Brod, návrh na postavení vily pro Karla Matyáše v ulici Pod Valy čp. 728 vně městských hradeb, 1910, stavitel Karel Málek. Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 10, Brno 2001, s. 62. Reprofoto: Tereza Richterová

176. Uherský Brod, vila pro Karla Matyáše v ulici Pod Valy čp. 728 vně městských hradeb, 1910, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, stav v roce 2023, pohled od jihovýchodu. Foto: Tereza Richterová
177. Uherský Brod, vila pro Karla Matyáše v ulici Pod Valy čp. 728 vně městských hradeb, 1910, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, stav v roce 2023, detail parafráze lomenice, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
178. Uherský Brod, vila pro p. Menzla v ulici Pod Valy čp. 738 vně městských hradeb, 1911, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, stav v roce 2023, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová
179. Uherský Brod, vila pro p. Menzla v ulici Pod Valy čp. 738 vně městských hradeb, 1911, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, stav v roce 2023, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová
180. Uherský Brod, vila pro p. Menzla v ulici Pod Valy čp. 738 vně městských hradeb, 1911, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, stav v roce 2023, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
181. Uherský Brod, vila čp. 956 v ulici 28. října, první polovina 20. století, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, stav v roce 2023, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová
182. Uherský Brod, návrh na postavení živnostenského domu čp. 895 s pekárnou pro obchodníka R. Algerta, 1922, stavitel Josef Jirásek z Uherského Brodu. Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 3, Brno 2001, s. 32. Reprofoto: Tereza Richterová
183. Uherský Brod, výpravní budova, severovýchodní pohled z přednádraží. Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
184. Uherský Brod, výpravní budova, jihozápadní pohled od kolejiště. Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
185. Uherský Brod, adaptace výpravní budovy z roku 1883, projekt Václav Pokorný, Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
186. Uherský Brod, plán na postavení výpravní v Uherském Brodě, 1926, přízemí. Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
187. Uherský Brod, výpravní budova, podkroví. Uloženo: Archiv Správy železniční dopravní cesty v Olomouci, nečíslováno, nefoliováno. Foto: Tereza Richterová
188. Uherský Brod, výpravní budova, 1927, projekt Václav Pokorný, stav v roce 1934, pohled od kolejiště. Uloženo: Archiv Muzea Jana Amose Komenského, inv. č. 00228n, foto: Augustin Hladký, reprofoto: Tereza Richterová
189. Uherský Brod, výpravní budova, 1927, projekt Václav Pokorný, stav v roce 1934, pohled od přednádraží. Uloženo: Archiv Muzea Jana Amose Komenského, nečíslováno, foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
190. Uherský Brod, výpravní budova, pohled z přednádraží, stav 2019, Foto: Tereza Richterová
191. Uherský Brod, výpravní budova, západní pohled z lávky, Foto: Tereza Richterová
192. Uherský Brod, detail na štít výpravní budovy, severozápadní pohled, Foto: Tereza Richterová
193. Uherský Brod, pozdně historizující stavební soubor – bloková budova s dvoupatrovým křídlem s dlátkovou střechou čp. 760 v ulici Dolní Valy / U Elektrárny, 1920, redispozice

- interiéru architektem Stanislavem Kotkem v roce 1940, pohled od severu. Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 3, Brno 2001, s. 30. Reprofoto: Tereza Richterová
194. Uherský Brod, pozdně historizující stavební soubor – bloková budova s dvoupatrovým křídlem s dlátkovou střechou čp. 760 v ulici Dolní Valy / U Elektrárny, 1920, redistribuce interiéru architektem Stanislavem Kotkem v roce 1940, pohled od západu. Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 3, Brno 2001, s. 30. Reprofoto: Tereza Richterová
195. Uherský Brod, návrh na redistribuci pozdně historizující stavebního souboru čp. 760 v ulici Dolní Valy / U Elektrárny, 1940, architekt Stanislav Kotek. Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 3, Brno 2001, s. 30. Reprofoto: Tereza Richterová
196. Uherský Brod – Havřice, domy ovlivněné secesním historismem - čp. 1005 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno). Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 13, Brno 2001, s. 42. Reprofoto: Tereza Richterová
197. Uherský Brod – Havřice, domy ovlivněné secesním historismem - čp. 1005 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno). Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 13, Brno 2001, s. 43. Reprofoto: Tereza Richterová
198. Uherský Brod – Havřice, domy ovlivněné secesním historismem - čp. 1006 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno). Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 13, Brno 2001, s. 44. Reprofoto: Tereza Richterová
199. Uherský Brod – Havřice, domy ovlivněné secesním historismem - čp. 1007 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno). Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 13, Brno 2001, s. 44. Reprofoto: Tereza Richterová
200. Uherský Brod – Havřice, domy ovlivněné secesním historismem - čp. 1006 a čp. 1007 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček, stav z roku 1957 (zbořeno). Uloženo: Archiv Muzea Jana Amose Komenského, inv. č. P 00265, foto: Jaroslav Žalud, reprofoto: Tereza Richterová
201. Uherský Brod – Havřice, detail žudra na domě ovlivněných secesním historismem - čp. 1005 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno). Vyobrazeno: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=1737586, vyhledáno: 2. 11. 2023. Foto: Zuzana Anýžová-Syrová, reprofoto: Tereza Richterová
202. Uherský Brod – Havřice, detail oken na domě ovlivněným secesním historismem - čp. 1005 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno). Vyobrazeno: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentPreview.htm?id=1737587, vyhledáno: 2. 11. 2023. Foto: Zuzana Anýžová-Syrová, reprofoto: Tereza Richterová
203. Hodonín, panorama města v prvních desetiletích 20. století, 1911. Vyobrazeno: <http://www.hodonin.ic.cz/Ulice-Image-html/Ekonomka/Ekonomka.html>, vyhledáno: 30. 10. 2023. Foto: nesignováno, Reprofoto: Tereza Richterová
204. Hodonín, Dům umělců krátce před dokončením, 1912, architekt Antonín Blažek, pohled od jihozápadu. Vyobrazeno: Kolektiv autorů, *Slovácko, Kapitoly z dějin Slovácka*, Brno 1978 (obrazová příloha), nestránkováno.
205. Hodonín, detail bočního vchodu na Domě umělců, 1913, architekt Antonín Blažek, pohled od západu, stav v roce 2023. Foto: Tereza Richterová

206. Hodonín, detail oken na Domě umělců, 1913, architekt Antonín Blažek, pohled od západu, stav v roce 2023. Foto: Tereza Richterová
207. Hodonín, výstavba kolonie dělnických domů tzv. Dělnický řádek mezi dnešními ulicemi Slunečná a Jižní, 1919–1920, architekt Antonín Blažek. Vyobrazeno: https://hodoninsky.denik.cz/galerie/delnicka_ulice_byty.html?photo=2&back=1456441894-7328-66, vyhledáno: 15. 4. 2023. Archiv Antonína Kučery, reprofoto: Tereza Richterová
208. Hodonín, dnes již zaniklá kolonie dělnických domů tzv. Dělnický řádek mezi dnešními ulicemi Slunečná a Jižní, 1919–1920, architekt Antonín Blažek. Vyobrazeno: https://hodoninsky.denik.cz/galerie/delnicka_ulice_byty.html?photo=3&back=1456441894-7328-66, vyhledáno: 15. 4. 2023. Archiv Antonína Kučery, reprofoto: Tereza Richterová
209. Hodonín, dnes již zaniklá kolonie dělnických domů tzv. Dělnický řádek mezi dnešními ulicemi Slunečná a Jižní, 1919–1920, architekt Antonín Blažek, stav v sedmdesátých letech 20. století. Vyobrazeno: https://hodoninsky.denik.cz/galerie/delnicka_ulice_byty.html?photo=5&back=1456441894-7328-66, vyhledáno: 15. 4. 2023. Archiv Antonína Kučery, reprofoto: Tereza Richterová
210. Hodonín, kolonie dělnických domů tzv. Dělnický řádek krátce před asanací, 1919–1920, architekt Antonín Blažek, stav v sedmdesátých letech 20. století. Vyobrazeno: https://hodoninsky.denik.cz/galerie/delnicka_ulice_byty.html?photo=3&back=1456441894-7328-66, vyhledáno: 15. 4. 2023. Archiv Antonína Kučery, reprofoto: Tereza Richterová
211. Hodonín, dívčí skautská klubovna zvaná Míla, 1936, pohled od jihu. Vyobrazeno: https://hodoninsky.denik.cz/galerie/delnicka_ulice_byty.html?photo=4&back=1456441894-7328-66, vyhledáno: 15. 4. 2023. Archiv Antonína Kučery, reprofoto: Tereza Richterová
212. Břeclav, městská zástavba na náměstí T. G. Masaryka, 1928, pohled od západu. Vyobrazeno: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=405724389637370&set=a.168056053404206>, vyhledáno: 20. 10. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
213. Břeclav, vila Ferdinanda Rossaka v ulici Lidická čp. 1060/4 (dnes Hvězdova vila), 1903, stavitel-stavebník Ferdinand Rossak, pohled od severozápadu. Vyobrazeno: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1672649782944818&set=a.1672647486278381>, vyhledáno: 20. 10. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
214. Břeclav, dům čp. 1275/2 na rohu ulic Herbenova a Lidická, 1920, stavitel Karel Hvězda, pohled od východu. Vyobrazeno: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1669915773218219&set=a.1669912546551875>, vyhledáno: 20. 10. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
215. Břeclav, domy čp. 1256/19 a čp. 1182/30 mezi Smetanovým nábřežím a ulicí Jungmannovou, kolem roku 1920, stavitel Karel Hvězda, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová
216. Břeclav, budova Obchodní akademie čp. 1224, 1924–1926, architekt Jaroslav Rössler, pohled od západu. Historie odborného vzdělávání na Obchodní akademii v Břeclavi, *Obchodní akademie Břeclav*, https://oabv.spsbv.cz/nove/test3/oskole_historie.php, vyhledáno: 22. 11. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
217. Břeclav, budova Obchodní akademie čp. 1224, 1924–1926, architekt Jaroslav Rössler, stav v roce 2023, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová
218. Břeclav, obytný komplex v ulici Na Zahradách, dvacátá léta 20. století, stav v roce 2023, pohled od severovýchodu. Foto: Tereza Richterová
219. Břeclav, obytný komplex v ulici Na Zahradách, dvacátá léta 20. století, detail vchodového tympanonu, stav v roce 2023, pohled od severovýchodu. Foto: Tereza Richterová
220. Břeclav – Poštorná, Poštorenské keramické závody v Nádražní ulici, nedatováno, pohled od východu. Vyobrazeno:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=694432509397466&set=a.888116211398183>,
vyhledáno: 22. 11. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová

221. Kyjov, Okresní nemocenská pokladna na třídě Komenského čp. 740/51, 1926–1928, architekt Jan Mráček, stavitel Rudolf Rusňák, stav ve třicátých letech 20. století, pohled od jihovýchodu. Vyobrazeno:

https://www.facebook.com/photo/?fbid=332380191587479&set=pb.100065041540854.-2207520000&locale=ms_MY, vyhledáno: 20. 10. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová

222. Kyjov, soutěžní návrh na Okresní nemocenskou pokladnu, 1926, architekt Josef Polášek. Vyobrazeno:

https://www.facebook.com/StaronovyKyjov/photos/pb.100065041540854.-2207520000/298298584995640/?type=3&locale=ms_MY%2C%20vyhled%C3%A1no%3A%2020.10.2023, vyhledáno: 20. 10. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová

223. Kyjov, Okresní nemocenská pokladna na třídě Komenského čp. 740/51, 1926–1928, architekt Jan Mráček, stavitel Rudolf Rusňák, stav k roku 2023, pohled od jihovýchodu. Foto: Tereza Richterová

224. Kyjov, Okresní nemocenská pokladna na třídě Komenského čp. 740/51, 1926–1928, architekt Jan Mráček, stavitel Rudolf Rusňák, stav k roku 2023, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová

225. Kyjov, Sokolovna na třídě Komenského čp. 689/59, 1926, pohled od východu. Vyobrazeno: https://www.facebook.com/photo/?fbid=452287116263452&set=pb.100065041540854.-2207520000&locale=ms_MY, vyhledáno: 28. 10. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová

226. Kyjov, tradicionalistická vila pro stavitele Josefa Poláška na nároží ulic Nádražní a Husova, 1920, stavitel Josef Polášek. Vyobrazeno:

https://www.facebook.com/StaronovyKyjov/photos/pb.100065041540854.-2207520000/428049385353892/?type=3&locale=ms_MY, vyhledáno: 27. 10. 2023. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová

227. Kyjov, dům čp. 511/34 v ulici Dobrovského, první polovina 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová

228. Kyjov, dům čp. 512/32 v ulici Dobrovského, první polovina 20. století, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová

229. Sudoměřice, okapově orientovaná zástavba, první polovina 20. století. Vyobrazeno: František Dvorský, *Vlastivěda moravská. Místopis Moravy. Hradištský kraj. Strážnický okres*, Brno 1914, s. 422. Reprofoto: Tereza Richterová

230. Vlčnov, zástavba v dnešní Masarykově ulici, dvacátá léta 20. století, pohled od severu. Vyobrazeno: Jiří Břečka et al., *Vlčnov. Dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 276. Reprofoto: Tereza Richterová

231. Kunovice, pohled na ulici Na Rynku s řadovou zástavbou, 1935, pohled od jihovýchodu. Vyobrazeno: Archiv Slováckého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 34890. Foto: nesignováno, reprofoto: Ladislav Chvalkovský

232. Zlechov, typická slovácká zástavba, kolem roku 1950, pohled od západu. Vyobrazeno: <https://www.facebook.com/fotografieUHHistoricke/photos/a.209567703084949/735396837168697/?type=3>, vyhledáno: 15. 9. 2023.

233. Velehrad, dům čp. 115 v ulici Hradištská, 1924, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová

234. Vlčnov, dům čp. 716 v ulici Rybáře v režném zdivu s bílými okenními šambránami, první polovina 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová
235. Vlčnov, dům čp. 48 v ulici Rybáře se zaniklou fasádní výzdobou, první polovina 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová
236. Vlčnov, dům čp. 481 v ulici 28. října, první polovina 20. století, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
237. Kněžpole, dům čp. 15 s částečně zachovalou fasádou, první desetiletí 20. století, pohled od severozápadu. Foto: Tereza Richterová
238. Kněžpole, dům čp. 24 s fasádní úpravou ze třicátých let 20. století (zbořen), pohled od východu. Foto: Petr Švehla, reprofoto: Tereza Richterová
239. Korytná, dům čp. 95 s fasádní úpravou, první polovina 20. století, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
240. Horní Němčí, dům čp. 330 s větracími průduchy sýpkového polopatra ve tvaru vrátek a vraty napodobující obloučkový vlys, první polovina 20. století, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
241. Nivnice, dům čp. 23 s větracími průduchy v podobě přepásaných šambrán (přestavěn), první polovina 20. století. Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. Qd 6201. Foto: I. Hladišová, reprofoto: Tereza Richterová
242. Mistřice, dům čp. 270 s jednoduchými svislými párovými průduchy, první polovina 20. století, pohled od severozápadu. Foto: Tereza Richterová
243. Horní Němčí, dům čp. 223 s větracími průduchy ve tvaru ratolesti, první polovina 20. století, pohled od severovýchodu. Foto: Tereza Richterová
244. Horní Němčí, dům čp. 301 s větracími průduchy ve tvaru ratolesti a štukovou výzdobou, první polovina 20. století, pohled od severu. Foto: Tereza Richterová
245. Blatnice pod Sv. Antonínkem, rodinný dům čp. 148 s průduchy ve tvaru květů, první polovina 20. století, pohled od severu. Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 67600. Foto: Romana Habartová, reprofoto: Tereza Richterová
246. Blatnice pod Sv. Antonínkem, detail fasády rodinného domu čp. 148 se štukovou výzdobou, 1918. Foto: Tereza Richterová
247. Blatnice pod Sv. Antonínkem, rodinný dům čp. 153 s průduchy ve tvaru květů, první polovina 20. století, pohled od severu. Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 67601. Foto: Romana Habartová, reprofoto: Tereza Richterová
248. Uherský Ostroh, projekt na zřízení podkrovního pokoje v domě čp. 32 Antonie Foretové, červenec 1940, stavitel Josef Šuta z Uherského Ostrohu. Vyobrazeno: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherský Ostroh (AM UO), inv. č. 312, kart. 70, f. č. 1. Foto: Tereza Richterová
249. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh nadstavby prvního patra nad obydlím čp. 40 p. Marie a Ondřeje Pelikánových, únor 1927, stavitel Josef Šuta. Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AM OP), *Stavební plány dle let 1927*, inv. č. 155, kart. 26, f. 61. Foto: Tereza Richterová
250. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh nadstavby prvního patra nad obydlím čp. 40 p. Marie a Ondřeje Pelikánových, únor 1927, stavitel Josef Šuta. Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AM OP), *Stavební plány dle let 1927*, inv. č. 155, kart. 26, f. 61. Foto: Tereza Richterová

251. Kelníky, dům Antonína Gregůrka čp. 11 v režném zdivu, počátek 20. století (zbořen). Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 5319. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
252. Kaňovice, dvojdoměk čp. 32 v režném zdivu, přelom 19. a 20. století, pohled od severovýchodu. Foto: Tereza Richterová
253. Vacenovice, dům čp. 100 v ulici Na Dědině s fasádou v režném zdivu s kombinovanou cihlovou výzdobou, první polovina 20. století, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
254. Traplice, dům čp. 20 z režného zdiva složeného z bílých a červených cihel, první polovina 20. století, pohled od severovýchodu. Foto: Tereza Richterová
255. Traplice, dům čp. 74 z režného zdiva složeného z bílých a červených cihel s novodobými okenními a dveřními otvory, první polovina 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová
256. Veselí nad Moravou, tzv. Dělnická ulička, 1910–1920 (zbořeno v sedmdesátých letech 20. století). Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 12249. Foto: J. Pešek, reprofoto: Tereza Richterová
257. Veselí nad Moravou, bydlení dělnické chudiny za první republiky, první polovina 20. století (zbořeno v sedmdesátých letech 20. století). Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 12248. Foto: J. Pešek, reprofoto: Tereza Richterová
258. Ostrožská Nová Ves, dům čp. 371 v ulici Dědina, první polovina 20. století, stav v roce 2007, pohled od severovýchodu. Foto: Olga Floriánová – Jan Káčer – Věra Kovářů et al., *Lidové stavby známé neznámé. Zlínský kraj – Uherskohradištsko*, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2008, s. 44.
259. Ostrožská Nová Ves, dům čp. 371 v ulici Dědina, první polovina 20. století, stav v roce 2023, pohled od severovýchodu. Foto: Tereza Richterová
260. Hroznová Lhota, stavba domu, 1910. Vyhledáno: Jiří Pajer, Kdo a jak se ve Strážnici podílel na stavbě domu, *Malovaný kraj* XVIII, 1982, č. 3, s. 8. Reprofoto: Tereza Richterová
261. Strážnice, tesaři při stavbě domu, 1930. Vyhledáno: Jiří Pajer, Kdo a jak se ve Strážnici podílel na stavbě domu, *Malovaný kraj* XVIII, 1982, č. 3, s. 8. Reprofoto: Tereza Richterová
262. Kunovice, stavba domu, okolo roku 1930. Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 71596. Foto: nesignováno, reprofoto: Ladislav Chvalkovský
263. Strážnice, bývalá Zemská hospodářská škola, 1925, stavitel Josef Doležal, pohled od západu. Vyobrazeno: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Str%C3%A1%C5%BEnice,_St%C5%99edn%C3%AD%C5%A1kola_Str%C3%A1%C5%BEnice,_J._Sk%C3%A1cela.jpg, vyhledáno: 5. 9. 2023. Foto: Pavel Palička, reprofoto: Tereza Richterová
264. Podolí, detail okna na domě čp. 3, první desetiletí 20. století, stav v roce 2021. Foto: Tereza Richterová
265. Podolí, detail oken na domě čp. 3, první desetiletí 20. století, stav v roce 2021. Foto: Tereza Richterová
266. Vésy, detaily oken na domě čp. 42, první desetiletí 20. století, stav v roce 2022. Foto: Tereza Richterová
267. Drslavice, detail dveří domu čp. 40, první polovina 20. století. Foto: Tereza Richterová
268. Bystřice pod Lopeníkem, detail dveří domu čp. 210 (přestavěn), druhé desetiletí 20. století. Vyobrazeno: Olga Floriánová – Petr Hlavačka – Jan Káčer et al., *Lidové stavby známé neznámé*.

Zlínský kraj – Uherskohradištsko II., Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2017, s. 50. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová

269. Kněžpole, vchodové dveře domu p. Františka Palčíka zdobené vyřezáváním a dvěma kulatými okénky s mřížkou, 1935. Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 65645. Foto: nesignováno, reprofoto: Ladislav Chvalkovský

270. Topolná, ukázka řezbářsky provedených dveří ze zaniklé usedlosti čp. 96, první polovina 20. století. Vyobrazeno: Archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 13733. Foto: František Chrástek, reprofoto: Tereza Richterová

271. Topolná, kazetově zdobená vjezdová vrata do domu čp. 97 v Topolné, pohled od severu. Archiv Pavla Paličky, reprofoto: Tereza Richterová

272. Tupesy, detail vrat domu čp. 42 zdobených geometrizovanými prvky a motivem napodobujícím obloučkový vlys, první polovina 20. století. Foto: Tereza Richterová

273. Uherský Brod – Těšov, vjezdová vrata domu čp. 69 v ulici Pod Rubanisky s motivem napodobující obloučkový vlys, první polovina 20. století. Foto: Tereza Richterová

274. Vážany, vjezdová vrata s motivem napodobujícím obloučkový vlys na domě čp. 26, první polovina 20. století. Vyobrazeno: Olga Floriánová – Petr Hlavačka – Jan Káčer et al., *Lidové stavby známé neznámé. Zlínský kraj – Uherskohradištsko II.*, Slováké muzeum v Uherském Hradišti 2017, s. 315. Foto: Jaroslav Novosad, reprofoto: Tereza Richterová

275. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení domu čp. 349 pro pana Jiřího Smějsíka, 1910, stavební kancelář Jana Laštovky z Uherského Hradiště. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 99. Reprofoto: Tereza Richterová

276. Slavkov, vrata ve tvaru slunečního kotouče a vrátky pro pěší na domě čp. 118, první polovina 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová

277. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 245 pro Františka Petrátůra, 1923, stavitel z Uherského Hradiště. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 141. Reprofoto: Tereza Richterová

278. Kunovice, interiér domu čp 679, třicátá léta 20. století. Vyobrazeno: https://slovacky.denik.cz/galerie/kunovice_domek.html?photo=1&back=81442220-4157-62, vyhledáno: 15. 8. 2022. Reprofoto: Tereza Richterová

279. Kunovice, interiér domu čp 679, třicátá léta 20. století. Vyobrazeno: https://slovacky.denik.cz/galerie/kunovice_domek.html?photo=4&back=81442220-4157-62, vyhledáno: 15. 8. 2022. Reprofoto: Tereza Richterová

280. Veletiny, dům čp. 135 s částečně dochovanou členěnou fasádou, první polovina 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová

281. Veletiny, dům čp. 138 s částečně dochovanou členěnou fasádou, první polovina 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová

282. Veletiny, detail fasádní úpravy domu čp. 138: 1. nárožní pilastry s nápodobou dórského sloupkového řádu s hlavicí a kanelováním, 2. štukový motiv věnce s květinou nade dveřmi, první polovina 20. století. Foto: Tereza Richterová

283. Modrá, dům čp. 65 s nikou pro umístění devočního předmětu, první polovina 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová

284. Ostrožská Lhota, dům čp. 63 s nikou pro umístění devočního předmětu, první polovina 20. století, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová

285. Vésy, fasáda domu čp. 72 v ulici Na Dědině s původní barevností, okolo roku 1900, pohled od severozápadu (přestavěn). Zdroj: Soukromý archiv Pavla Smetky, reprofoto: Tereza Richterová
286. Vésy, detail fasády domu čp. 72 v ulici Na Dědině s nikou pro umístění devočního předmětu, okolo roku 1900 (přestavěn). Zdroj: Soukromý archiv Pavla Smetky, reprofoto: Tereza Richterová
287. Popovice, nedochovaný dům čp. 31 s bohatě zdobenou, geometrizovanou štukovou fasádou v partiích oken, nároží a korunní římsy, první polovina 20. století, pohled od jihozápadu. Vyobrazeno: Archiv Slovákckého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 7712. Foto: J. Pešek, reprofoto: Tereza Richterová
288. Popovice, nedochovaný dům čp. 31 s bohatě zdobenou, geometrizovanou štukovou fasádou, první polovina 20. století, pohled od jihovýchodu. Zdroj: Archiv Slovákckého muzea v Uherském Hradišti, inv. č. 7711. Foto: J. Pešek, reprofoto: Tereza Richterová
289. Slavkov, dům čp. 176 s bohatou štukovou výzdobou, první polovina 20. století, pohled od severovýchodu (přestavěn). Vyobrazeno: Olga Floriánová – Petr Hlavačka – Jan Káčer et al., *Lidové stavby známé neznámé. Zlínský kraj – Uherskohradištsko II.*, Slovákcké muzeum v Uherském Hradišti 2017, s. 213. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová
290. Slavkov, detail domu čp. 176 s bohatou štukovou výzdobou, první polovina 20. století. Vyobrazeno: Olga Floriánová – Petr Hlavačka – Jan Káčer et al., *Lidové stavby známé neznámé. Zlínský kraj – Uherskohradištsko II.*, Slovákcké muzeum v Uherském Hradišti 2017, s. 215. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová
291. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro holiče Františka Komínka, březen 1920, stavitel Ing. Pavel Brammer. Vyobrazeno: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1927*, inv. č. 155, kart. 26, f. 52. Foto: Tereza Richterová
292. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro krejčího Jana Svobodu, srpen 1927, stavitel Ing. Pavel Brammer. Vyobrazeno: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1927*, inv. č. 155, kart. 26, f. 45. Foto: Tereza Richterová
293. Uherský Ostroh, projekt na stavbu rodinného domu čp. 206 s obytným podkrovím pro uhersko-ostrožského učitele Antonína Sedláčka z důvodu nedostatku obytných prostor k bydlení, květen 1940, plány: architekt stavitel Vojtěch Petřík z Uherského Ostrohu, stavební dozor: Josef Šuta. Vyobrazeno: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherský Ostroh (AM UO), inv. č. 312, kart. 70, f. 4. Foto: Tereza Richterová
294. Uherský Ostroh – Kunovice, plán typizovaného popovodňového domu pro Uherský Ostroh a Kunovice, 1911, stavitel Ing. Antonín Mrkva. Vyobrazeno: Zuzana Syrová – Jiří Syrový, *Moravian master builders and their contribution to sustainability*, In: Camilla Mileto – Fernando Vegas – Valentina Cristini et al., *Vernacular Architecture. Towards a Sustainable Future*, London 2015, s. 687. Reprofoto: Tereza Richterová
295. Uherský Ostroh – Ostrožské Předměstí, obytné domy v ulici Na Láně (dnes Blatnická), 1911–1918, stav v roce 1914. Vyobrazeno: Blanka Rašticová et al., *Uherský Ostroh*, Uherský Ostroh 2000, s. 275. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
296. Uherský Ostroh, bývalá záložna na nám. Sv. Ondřeje čp. 16, 1900, stavitel Josef Šuta, stav v roce 2023, pohled od jihovýchodu. Foto: Tereza Richterová
297. Uherský Ostroh, bývalá záložna na nám. Sv. Ondřeje čp. 16, 1900, stavitel Josef Šuta, pohled od jihovýchodu. Vyobrazeno: Blanka Rašticová et al., *Uherský Ostroh*, Uherský Ostroh 2000, s. 190. Foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová

298. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro Anežku Bočkovou, květen 1921, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 3. Foto: Tereza Richterová
299. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu košíkáři Janu Turečkovi, leden 1923, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 14. Foto: Tereza Richterová
300. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu čp. 575 pro Antonii a Františka Pšurného, květen 1923, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 12. Foto: Tereza Richterová
301. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu pro Marii a Jiřího Kašpárkových, únor 1924, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 24. Foto: Tereza Richterová
302. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu pro Alžbětu a Františka Grňákovi, březen 1924, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 6. Foto: Tereza Richterová
303. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu p. Josefa Čermáka, březen 1924, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 14. Foto: Tereza Richterová
304. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu čp. 431 pro p. Františku Chmelařovou, březen 1924, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 16. Foto: Tereza Richterová
305. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh dvojdomu čp. 546 pro pí. Antonii Endrychovou a Marii Jochovou, březen 1924, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 18. Foto: Tereza Richterová
306. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu pro p. Jana Jurčeku, červenec 1924, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 22. Foto: Tereza Richterová
307. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu dvojdomu pro p. Martina Pavlíka, srpen 1924, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 20. Foto: Tereza Richterová
308. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro p. Ludvíka Drgoše, únor 1925, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1926*, inv. č. 155, kart. 26, f. 2. Foto: Tereza Richterová
309. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro p. Marii Pavlicovou, červen 1926, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1926*, inv. č. 155, kart. 26, f. 4. Foto: Tereza Richterová
310. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu čp. 272 pro strojmistra Ferdinanda Kozlíka, srpen 1929, stavitel Josef Šuta, přestavěn. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1927*, inv. č. 155, kart. 26, f. 77. Foto: Tereza Richterová

311. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro p. Františka Veselého, prosinec 1930, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1921-1922*, inv. č. 155, kart. 26, f. 10. Foto: Tereza Richterová
312. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh nadstavby prvního patra pro obchodníka p. Jana Zajíčka, duben 1931, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv obce Ostrožské Předměstí (AO OP), *Stavební plány dle let 1927*, inv. č. 155, kart. 26, f. 79. Foto: Tereza Richterová
313. Uherský Ostroh, návrh na stavbu rodinných domů pro stavitele Františka a Rudolfa Čudu, 27. 2. 1941, fasáda od severu. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherský Ostroh (AM UO), *Stavba a úpravy soukromých domů. Stavba domu stavitele Čudy Františka 1941*, inv. č. 312, kart. 70, f. 19. Foto: Tereza Richterová
314. Uherský Ostroh, návrh na stavbu rodinných domů pro stavitele Františka a Rudolfa Čudu, 27. 2. 1941, fasáda od jihu. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherský Ostroh (AM UO), *Stavba a úpravy soukromých domů. Stavba domu stavitele Čudy Františka 1941*, inv. č. 312, kart. 70, f. 20. Foto: Tereza Richterová
315. Uherský Ostroh, návrh na stavbu rodinných domů pro stavitele Františka a Rudolfa Čudu, 27. 2. 1941, suterén. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherský Ostroh (AM UO), *Stavba a úpravy soukromých domů. Stavba domu stavitele Čudy Františka 1941*, inv. č. 312, kart. 70, f. 21. Foto: Tereza Richterová
316. Uherský Ostroh, návrh na stavbu rodinných domů pro stavitele Františka a Rudolfa Čudu, 27. 2. 1941, půdorys přízemí. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherský Ostroh (AM UO), *Stavba a úpravy soukromých domů. Stavba domu stavitele Čudy Františka 1941*, inv. č. 312, kart. 70, f. 22. Foto: Tereza Richterová
317. Uherský Ostroh, návrh na stavbu rodinných domů pro stavitele Františka a Rudolfa Čudu, 27. 2. 1941, půdorys střechy. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherský Ostroh (AM UO), *Stavba a úpravy soukromých domů. Stavba domu stavitele Čudy Františka 1941*, inv. č. 312, kart. 70, f. 23. Foto: Tereza Richterová
318. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na vystavení domu pro pana Antonína Vinklera, duben 1902, stavitel Josef Šuta z Uherského Ostrohu. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 80. Reprofoto: Tereza Richterová
319. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na vystavení domu čp. 472 pro pana Martina Vaňka, 1902, stavitel Josef Šuta z Uherského Ostrohu. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 89. Reprofoto: Tereza Richterová
320. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení nového hospodářského stavení panu Koluchovi, 1907, stavitel Josef Šuta z Uherského Ostrohu. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 84. Reprofoto: Tereza Richterová
321. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení domu pro pana J. Vybírala, 1908, Uherský Ostroh. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 85. Reprofoto: Tereza Richterová
322. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení domu čp. 511 pro krejčířského mistra Tomáše Lorence, 1908, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 86. Reprofoto: Tereza Richterová

323. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na stavbu nového domu čp.348 pro pana Josefa Hanáka, 1909, Uherský Ostroh. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 92. Reprofoto: Tereza Richterová
324. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh postavení nového domu čp.486 pro p. Teresii Neužilovou, 1912, stavební kancelář Jindřich Janík z Veselí nad Moravou. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 107. Reprofoto: Tereza Richterová
325. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán k přestavbě domku čp.161 pro Františka Veverku, 1912, stavitel Vojtěch Zima, Uherský Ostroh. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 110. Reprofoto: Tereza Richterová
326. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp. 343 pro p. Josefa Chabiču, 1921, Uherský Ostroh. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 120. Reprofoto: Tereza Richterová
327. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na dostavení domu čp. 213 pro p. Josefa Vyskočila, 1921, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 122. Reprofoto: Tereza Richterová
328. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp. 542 pro p. Antonína Chabiču, 1922, Uherský Ostroh. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 125. Reprofoto: Tereza Richterová
329. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp. 385 pro p. Františka Vyskočila, 1922, Uherský Ostroh. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 12. Reprofoto: Tereza Richterová
330. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp.315 pro p. Josefa Těthala, 1922, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 127. Reprofoto: Tereza Richterová
331. Blatnice pod Svatým Antonínkem, náskres na postavení domu čp. 557 pro p. Jana Němečka, 1922, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 130. Reprofoto: Tereza Richterová
332. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp. 440 pro p. Františka Petraturu, 1922, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 133. Reprofoto: Tereza Richterová
333. Blatnice pod Svatým Antonínkem, náskres na postavení domu čp. 548 p. Janu Máčalovi, 1923, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 140. Reprofoto: Tereza Richterová
334. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na stavbu domu čp. 383 pro p. Martina Vyskočila, 1922, Vladimír Werner z Veselí nad Moravou. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 128. Reprofoto: Tereza Richterová

335. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení obytného domu čp. 193 pro p. Antonína Čevelíka, 1922, Vladimír Werner z Veselí nad Moravou. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 134. Reprofoto: Tereza Richterová
336. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh domu čp. 550 pro p. Františka Vítka, 1923, Vladimír Werner z Veselí nad Moravou. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 138. Reprofoto: Tereza Richterová
337. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh domu čp. 374 pro p. Josefa Škopíka, 1923, stavitel Vladimír Werner z Veselí nad Moravou. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 13. Reprofoto: Tereza Richterová
338. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu pro Františka Petráturu, 1923, Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 141. Reprofoto: Tereza Richterová
339. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu pro Františka Vybírala, 1923, Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 144. Reprofoto: Tereza Richterová
340. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 13 pro p. Jana Zbahu, 1924, Vladimír Werner z Veselí nad Moravou. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 145. Reprofoto: Tereza Richterová
341. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 337 pro p. Františka Bachánka, 1924, Vladimír Werner z Veselí nad Moravou. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 154. Reprofoto: Tereza Richterová
342. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení domu čp. 517 pro p. Františka Křápka, 1924, Uherský Ostroh. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 146. Reprofoto: Tereza Richterová
343. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení domu čp. 568 paní Anně Vyskočilové, 1924, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 15. Reprofoto: Tereza Richterová
344. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 583 pro Annu Mičulkovou, 1925, Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 157. Reprofoto: Tereza Richterová
345. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 211 pro Marii Marcínkovou, 1925, Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 160. Reprofoto: Tereza Richterová
346. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 571, 1925, stavitel Žibřid Liebermann, stavební firma Zikmund Klein a syn, Uherský Ostroh. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 162. Reprofoto: Tereza Richterová

347. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 473 pro paní Anežku Lagovou, 1925, Buchlovice. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 168. Reprofoto: Tereza Richterová
348. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp. 432 pro Františka Bachana, 1927, architekt a stavitel Josef Konárek z Buku, stavební firma Zigmund Klein a syn. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 172. Reprofoto: Tereza Richterová
349. Blatnice pod Sv. Antonínkem, návrh na přestavbu domu čp. 176 a přístavbu chlévu pro p. Františka Míška, 1928, stavitel Josef Šuta. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 178. Reprofoto: Tereza Richterová
350. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na přístavbu domu čp. 74 pro Josefa Těthala, 1928, architekt a stavitel Josef Konárek z Buku. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 181. Reprofoto: Tereza Richterová
351. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 99 pro Františka Matůšku, 1928, Josef Šuta z Uherského Ostrohu. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 182. Reprofoto: Tereza Richterová
352. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 157 pro pí. Vyskočilovou, 1929, stavitel Josef Šuta, Ostrožské Předměstí. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 184. Reprofoto: Tereza Richterová
353. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 81 pro p. Martina Galušku, 1930, stavitel Josef Šuta, Ostrožské Předměstí. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 192. Reprofoto: Tereza Richterová
354. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 178 pro p. Jana Těthala, 1930, stavitel Boh. Hrbata z Velké nad Veličkou. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 190. Reprofoto: Tereza Richterová
355. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 330 pro Jana Trojance, 1930, stavitel Josef Šuta, Ostrožské Předměstí. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 194. Reprofoto: Tereza Richterová
356. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 424 pro manžele Vyskočilovi, 1930 stavitel Boh. Hrbata z Velké nad Veličkou. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 195. Reprofoto: Tereza Richterová
357. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 238 pro pana Jana Vyskočila, 1930, Ostrožské Předměstí. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 197. Reprofoto: Tereza Richterová
358. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 24 pro Františka Hanáka, 1934, architekt a stavitel Rudolf Pařízek z Kyjova. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města

Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 220. Reprofoto: Tereza Richterová

359. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp 437 pro Dominika Němčického, 1936, stavitel Aug. Nikolajozug z Uherského Brodu. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 224. Reprofoto: Tereza Richterová

360. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu pro pana Františka Hanáka, 1938, stavitel Antonín Struna ze Strážnice. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 241. Reprofoto: Tereza Richterová

361. Blatnice pod Sv. Antonínkem, nákres na postavení domu čp. 416 pro stolaře Františka Hurába, 1938, stavitel Josef Šuta, Ostrožské Předměstí. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 243. Reprofoto: Tereza Richterová

362. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 35 pro krejčovského mistra Martina Petratura, 1939, architekt a stavitel Antonín Struna ze Strážnice. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 249. Reprofoto: Tereza Richterová

363. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 246 pro manžele Huberta a Annu Ofnerovy, 1939, stavitel Josef Šuta, Ostrožské Předměstí. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 253. Reprofoto: Tereza Richterová

364. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení domu čp. 614, pro manžele Marii a Jana Zubalíkovy, 1939, architekt a stavitel Antonín Struna ze Strážnice. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 257. Reprofoto: Tereza Richterová

365. Blatnice pod Sv. Antonínkem, plán na postavení obytného a hospodářského domu čp. 102 pro pí. Anežku Kunovjánkovou, 1943, stavitel Josef Pilka z Veselí nad Moravou. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 279. Reprofoto: Tereza Richterová

366. Blatnice pod Svatým Antonínkem, dům čp. 561, první polovina 20. století, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová

367. Blatnice pod Svatým Antonínkem, dům čp. 569, první polovina 20. století, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová

368. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail domu čp. 569, první polovina 20. století, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová

369. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail domu čp. 568, první polovina 20. století, pohled od severovýchodu. Foto: Tereza Richterová

370. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail meziokenních partií s reliéfní výzdobou mušlí, škeblí a ulit a šambrány s kanelováním domu čp. 568, první polovina 20. století. Foto: Tereza Richterová

371. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail meziokenních partií s reliéfní výzdobou mušlí, škeblí a ulit a šambrány s kanelováním domu čp. 568, první polovina 20. století. Foto: Tereza Richterová

372. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail dveří domu čp. 568, první polovina 20. století. Foto: Tereza Richterová

373. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail dveří domu čp. 569, první polovina 20. století. Foto: Tereza Richterová
374. Blatnice pod Svatým Antonínkem, dům čp. 569, první polovina 20. století, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
375. Blatnice pod Svatým Antonínkem, dům čp. 534, první polovina 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová
376. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail suprafenester domu čp. 534, první polovina 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová
377. Uherské Hradiště, návrh na stavbu altánku pro Karla Tománka na par. č. 158 a 159/1, únor 1911, stavitel Jan Laštovka v Uherském Hradišti. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Uherské Hradiště III (AM UH III), inv. č. 523, k. 423, *Parcelace pozemků a výstavba na Menclovici a v Pražákově zahradě, 1893-1914*, sl. Josef Schaniak, Stavba domů na parc. Č. 103/1, 1904-1906, f. 51. Foto: Tereza Richterová
378. Uherský Brod, návrh na rodinný dům čp. 23 v ulici Ptylova se secesní fasádou pro manželé Böhmovi, 1907, stavitel Jan Laštovka z Uherského Hradiště. Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 12, Brno 2001, s. 22. Reprofoto: Tereza Richterová
379. Blatnice pod Svatým Antonínkem, nákres na postavení rodinného domu čp. 278 pro pana Jana Cejchu, 1910, stavební kancelář Jan Laštovka z Uherského Hradiště. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Hodonín. Vyobrazeno s popisy jednotlivých domů: Miroslav Hudeček, *Lidé a domy v Blatnici*, Blatnička 2020, s. 95. Reprofoto: Tereza Richterová
380. Uherský Brod, návrh na postavení domu čp. 55 v ulici Boženy Němcové ve stylu geometrické secese, 1912, stavitel Jan Laštovka z Uherského Hradiště. Vyobrazeno: Jan Eliáš, *Uherský Brod. Stavebně historický průzkum sídelního útvaru*, seš. 3, Brno 2001, s. 11. Reprofoto: Tereza Richterová
381. Kunovice, návrh na stavbu domu pro slečnu Marii Mášovou, říjen 1925, architektonická kancelář Jana Laštovky v Uherském Hradišti. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Kunovice, inv. č. 133, kart. 44, f. 7. Foto: Tereza Richterová
382. Kunovice, návrh na stavbu domu pro rolníky Aloisii a Františka Hráčkovi v Kunovicích, únor 1926, architektonická kancelář Jana Laštovky v Uherském Hradišti, Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Kunovice, inv. č. 133, kart. 44, f. 81. Foto: Tereza Richterová
383. Kunovice, návrh na stavbu domu pro Marii a Antonína Maječkovi, 20. února 1929, architektonická kancelář Jan Laštovka v Uherském Hradišti. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Archiv města Kunovice, inv. č. 133, kart. 44, f. 12. Foto: Tereza Richterová
384. Kunovice, dům čp. 238 v ulici Husitská s původním členěním fasády po renovaci, 1912, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
385. Kunovice, dům čp. 238 v ulici Husitská s původním členěním fasády po renovaci, 1912, pohled od severovýchodu. Foto: Tereza Richterová
386. Kunovice, původní kachle v chodbě domu čp. 238, 1912. Foto: Tereza Richterová
387. Kunovice, dům čp. 272 v ulici Šlerkova s pozdějšími úpravami fasády, kolem 1910–1915, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
388. Kunovice, detail vchodu do domu čp. 272 v ulici Šlerkova s pozdějšími úpravami fasády, kolem 1910–1915, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
389. Kunovice, dům čp. 274, kolem 1910–1915, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová

390. Kunovice, detaily domu čp. 274, kolem 1910–1915, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová
391. Kunovice, detaily domu čp. 274, kolem 1910–1915, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová
392. Kunovice, dům čp. 274 na dobové fotografii, kolem 1910–1915, pohled od jihu. Zdroj: Soukromý archiv Miroslava Kuřimského, foto: nesignováno, reprofoto: Tereza Richterová
393. Vlčnov, domovní znamení čp. 235, čp. 782 a čp. 515, dvacátá až třicátá léta 20. století. Foto: Tereza Richterová
394. Vlčnov, domovní znamení čp. 304, čp. 11 a čp. 633, dvacátá až třicátá léta 20. století. Foto: Tereza Richterová
395. Vlčnov, domovní znamení čp. 398, čp. 199 a čp. 622, čp. 131. čp. 110, dvacátá až třicátá léta 20. století. Vyobrazeno: Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 864–865. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová
396. Vlčnov, dům čp. 126 p. Knotka, dvacátá až třicátá léta 20. století, stav 1955. Zdroj: Uloženo: Archiv Muzea Jana Amose Komenského, inv. č. N 00858, foto: Josef Beneš, reprofoto: Tereza Richterová
397. Vlčnov, dům čp. 131 v ulici Jana Plesla, dvacátá až třicátá léta 20. století, stav 2012, pohled od jihovýchodu. Vyobrazeno: Vyobrazeno: Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 850. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová
398. Vlčnov, dům čp. 131 v ulici Jana Plesla, dvacátá až třicátá léta 20. století, stav 2021, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová
399. Vlčnov, dům čp. 398 v ulici Jana Plesla, dvacátá až třicátá léta 20. století, stav 2021, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová
400. Vlčnov, detail domu čp. 398 v ulici Jana Plesla: 1. vstupní dveře, 2. ornament věnec s pentlí, 3. ornament v rohu fasády, dvacátá až třicátá léta 20. století. Vyobrazeno: Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 850. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová
401. Vlčnov, dům čp. 558 v ulici Sokolská, dvacátá až třicátá léta 20. století, stav v roce 2021, pohled od jihozápadu. Foto: Tereza Richterová
402. Vlčnov, detail dveří na domě čp. 558 v ulici Sokolská, dvacátá až třicátá léta 20. století. Foto: Tereza Richterová
403. Vlčnov, dům čp. 710 v ulici Ploty, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od jihozápadu. Vyobrazeno: Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 855. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová
404. Vlčnov, detaily štukové výzdoby na domě čp. 710 v ulici Ploty: 1. pohled na sýpkové polopatro, 2. okenní šambrána, dvacátá až třicátá léta 20. století. Vyobrazeno: Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 855. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová
405. Vlčnov, detaily štukové výzdoby na domě čp. 710 v ulici Ploty: 3. vstup dveří, 4. kartuše s číslem popisným, dvacátá až třicátá léta 20. století. Vyobrazeno: Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova,

in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 855. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová

406. Vlčnov, dům čp. 58 v ulici Tyršova, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od severu. Foto: Tereza Richterová

407. Vlčnov, detail výzdoby domu čp. 58 v ulici Tyršova, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od severu. Foto: Tereza Richterová

408. Vlčnov, zaniklý dům čp. 736 v ulici Masarykova, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od východu. Vyobrazeno: Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 857. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová

409. Vlčnov, detaily výzdoby zaniklého domu čp. 736 v ulici Masarykova: 1. motiv girlandy, 2. motiv střapce hroznů, dvacátá až třicátá léta 20. století. Vyobrazeno: Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 857. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová

410. Vlčnov, dům čp. 776 v ulici Masarykova v režném zdivu s bílými šambránami, dvacátá až třicátá léta 20. stoletím, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová

411. Vlčnov, detaily dveří a oken na domě čp. 776 v ulici Masarykova, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od západu. Foto: Tereza Richterová

412. Vlčnov, vstup do domu s dlažbou Jana Beneše v domě čp. 776 v ulici Masarykova, dvacátá až třicátá léta 20. století. Vyobrazeno: Věra Kovářů – Olga Floriánová, Vlčnov – krajina, sídlo, člověk: Dochované objekty původní stavební kultury Vlčnova, in: Jan Břečka a kol., *Vlčnov, dějiny slovácké obce*, Vlčnov 2013, s. 859. Foto: Olga Floriánová, reprofoto: Tereza Richterová

413. Podolí, dům čp. 16, přelom 19. a 20. století, pohled od jihu. Foto: Tereza Richterová

414. Podolí, detail supraporty na domě čp. 16, přelom 19. a 20. století. Foto: Tereza Richterová

415. Podolí, detaily suprafenester na domě čp. 16: 1. šohaj, 2. děvčica, přelom 19. a 20. století. Foto: Tereza Richterová

416. Uherské Hradiště-Míkovice, dům čp. 119 v ulici Radovy, první polovina 20. století, pohled od severovýchodu. Foto: Tereza Richterová

417. Uherské Hradiště-Míkovice, detail fasády domu čp. 119 v ulici Radovy, první polovina 20. století, pohled od východu. Foto: Tereza Richterová

418. Bojkovice, dům se štukovou výzdobou čp. 90 v ulici Potok, první polovina 20. století, pohled od jihozápadu.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

1. Břeclav, Příklad vernakulární zástavby v kontrastu s novou renesanční budovou školy, 1916, pohled směrem od kapličky.

2. Liberec, Liebiegovo městečko, 1914, příklad kolonie vycházející z koncepce Hnutí zahradních měst, myšlenek Hermanna Muthesia a urbanistických zásad Camilla Sitteho. Foto: Heimatstil, s.122.

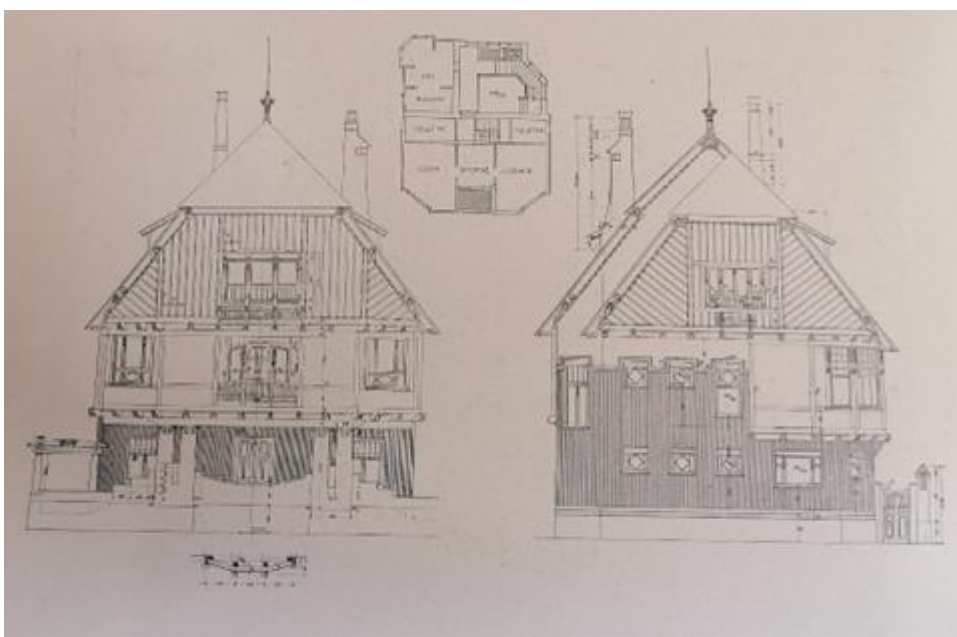
3. Praha, Národopisná výstava českoslovanská 1–2, 1895.

4. Hostišov, Herbenova vila, 1901–1902, architekt Jan Kotěra.

5. Sankt Gilgen (dnešní Rakousko), Vila Ferdinanda Tondera, 1905–1907, architekt Jan Kotěra.

6. Sankt Gilgen (dnešní Rakousko), návrh vily Ferdinanda Tondera, 1905–1907, architekt Jan Kotěra.

7. Klánovice, neovernakulární vila J. Vaněčky a majitele s iniciálami M. N., 1908, architekt Bohumil Hübschmann.

8. Kruceburk, neovernakulární vila pro J. Binka s velkou síní a krbem, 1907-1908, architekt Josef Gočár.

9. Ostravice, chata Jarmily Pěničkové a Jaromíra Rybáka, 1935, Lubomír Šlapeta.

10. Plzeň, venkovský dům G. Helmhackera, 1938-1940, Karel Honzík.

11. Dobřichovice, rodinný dům Ivana Leichtera, 1941, Karel Honzík.

12. Kamenný Přívoz, Víkendový domek paní A., 1940, Jiří Gočár.

13. Luhačovice, vila Vlastimila, 1903, Dušan Jurkovič.

14. Mapa etnografických subregionů a okrsků na Slovácku, autor Petr Bureš.

15. Veletiny, dřívější podoba středu obce s obecním hostincem, obchodem se smíšeným zbožím a družstevní mlékárnou v klasicizujícím stylu (odstraněno).

16. Veletiny, budova mlékárny ve středu obce, kolem roku 1940.

17. Pašovice, nové domy čp. 135, 134, 137, 133 a 129 postavené na místě zrušeného panského dvora.

18. Uherské Hradiště – Sady, nové domy s žudry čp. 8 a 7 z protipovodňové akce postavené po roce 1920 a dokončené v roce 1925, pohled od jihu.

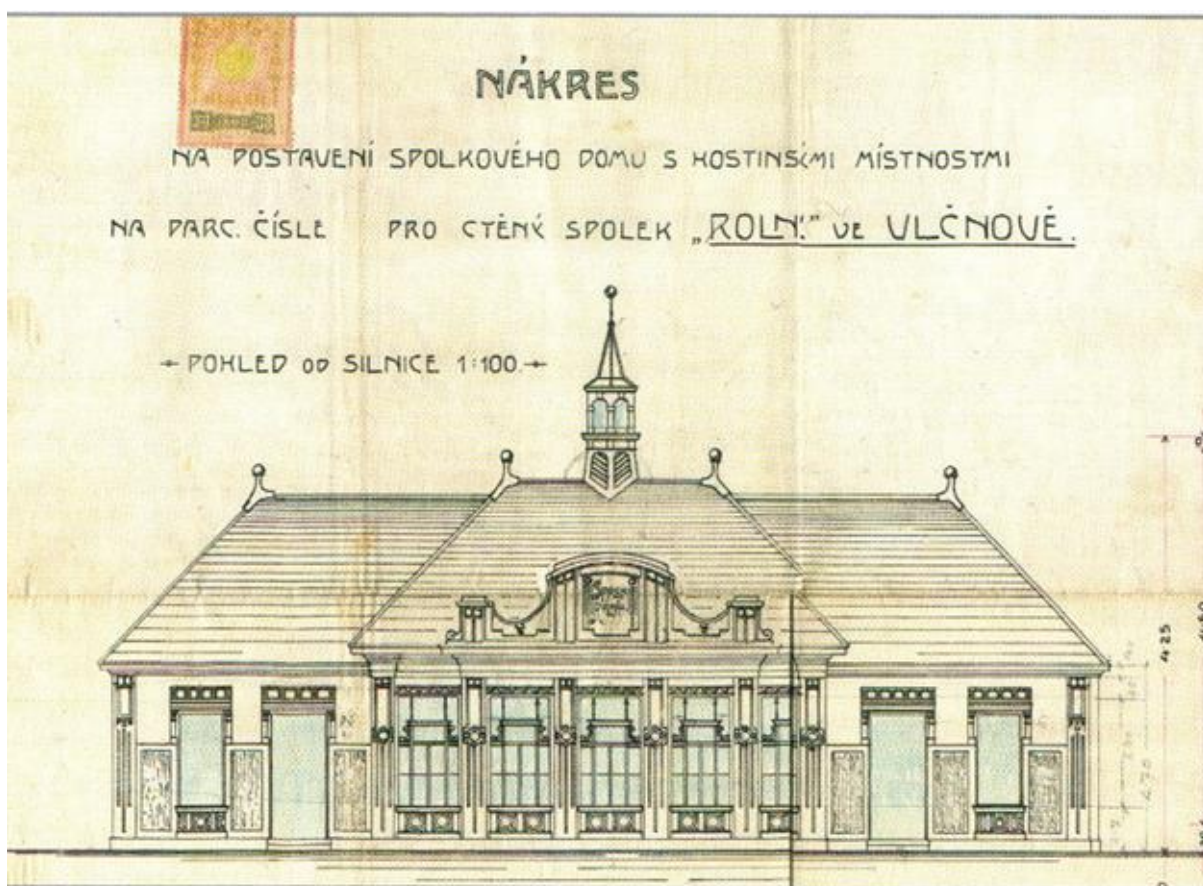
19. Uherské Hradiště – Sady, nové domy s žudry čp. 60 a 90 z protipovodňové akce postavené po roce 1920 a dokončené v roce 1925, pohled od západu.

20. Hluk, zástavba v ulici Ostrožská, některé domy z čp. 264, 488, 276, 318, 397, 553, 578 (ve větší míře již přestavěny), 1921–1922, pohled od jihu.

21. Hluk, zástavba v ulici Ostrožská, některé domy z čp. 264, 488, 276, 318, 397, 553, 578 (ve větší míře již přestavěny), 1921–1922, pohled od jihu.

22. Vlčnov, návrh na postavení spolkového domu pro spolek Rolník, poté sídlo sokolovny. Návrh z roku 1909, postavena v roce 1925. in: Vlčnov s. 440.

23. Vlčnov, původně spolkový dům Rolníků, dnes bývalá sokolovna čp. 170 v ulici Masarykova, pohled od západu.

24. Vlčnov, původně spolkový dům Rolníků, dnes bývalá sokolovna čp. 170 v ulici Masarykova, pohled od západu.

25. Hluk, školní budova krátce před dostavěním, 1929, pohled od jihozápadu.

26. Uherské Hradiště, plán plochy na Výstavě Slováků, 1937, studio Adolfa a Václava Roštlapila z Brna.

27. Uherské Hradiště, areál Výstavy Slovácka 1937. in: Uherské Hradiště, s. 288.

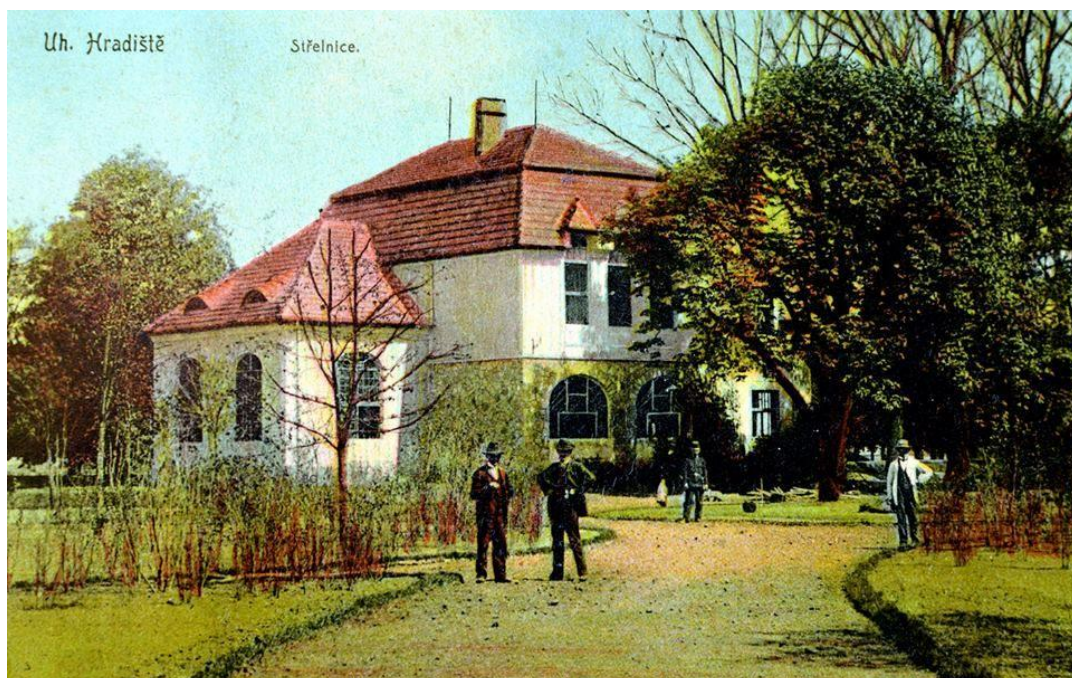
28. Uherské Hradiště, Slovácká buda vytvořená pro Výstavu Slovácka, 1937.

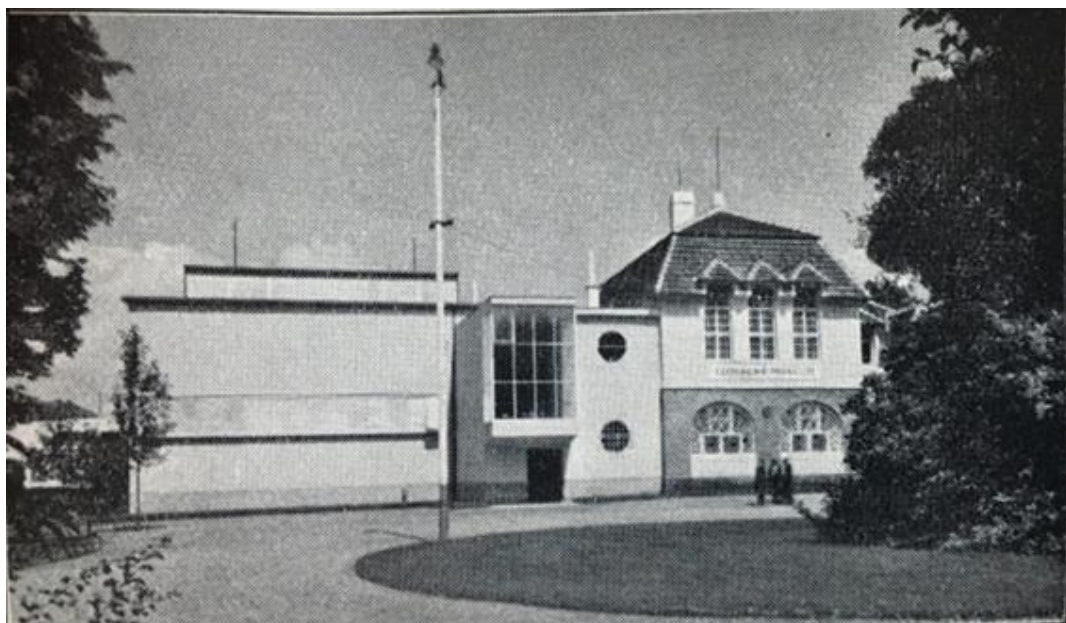
29. Uherské Hradiště, Slovácká buda vytvořená pro Výstavu Slovácka, 1937.

30. Uherské Hradiště, replika původní Slovácké budy ve Smetanových sadech, 2014, pohled od severu.

31. Uherské Hradiště, restaurace Na Střelnici, později Slovácké muzeum, první desetiletí 20. století, pohled od severozápadu.

32. Uherské Hradiště, Slovácké muzeum s právě dokončenou přístavbou Bohuslava Fuchse v Uherském Hradišti, 1937, pohled od západu.

33. Velká nad Veličkou, aplikace geometrického ornamentu z výšivky na fasádu domu, který byl proveden pomocí vystřihovaných vzorů z papíru v barvě modré, žluté a červené.

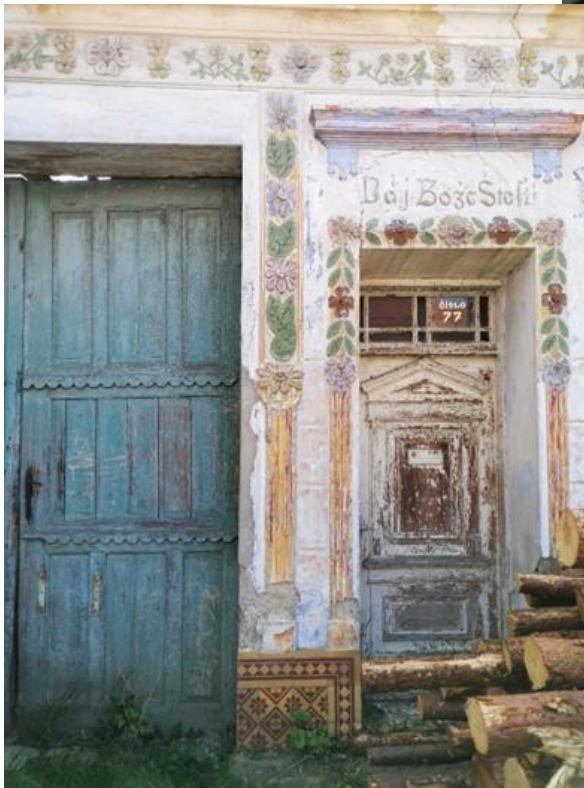
34. Zdobení oken květinovým motivem pomocí mýdla, nedatováno.

35. Hroznová Lhota, dům čp. 77, první polovina 20. století, pohled od jihovýchodu.

36. Hroznová Lhota, detail vchodu do domu čp. 77, první polovina 20. století.

37. Hroznová Lhota, detaily 1-4 domu čp. 77, první polovina 20. století.

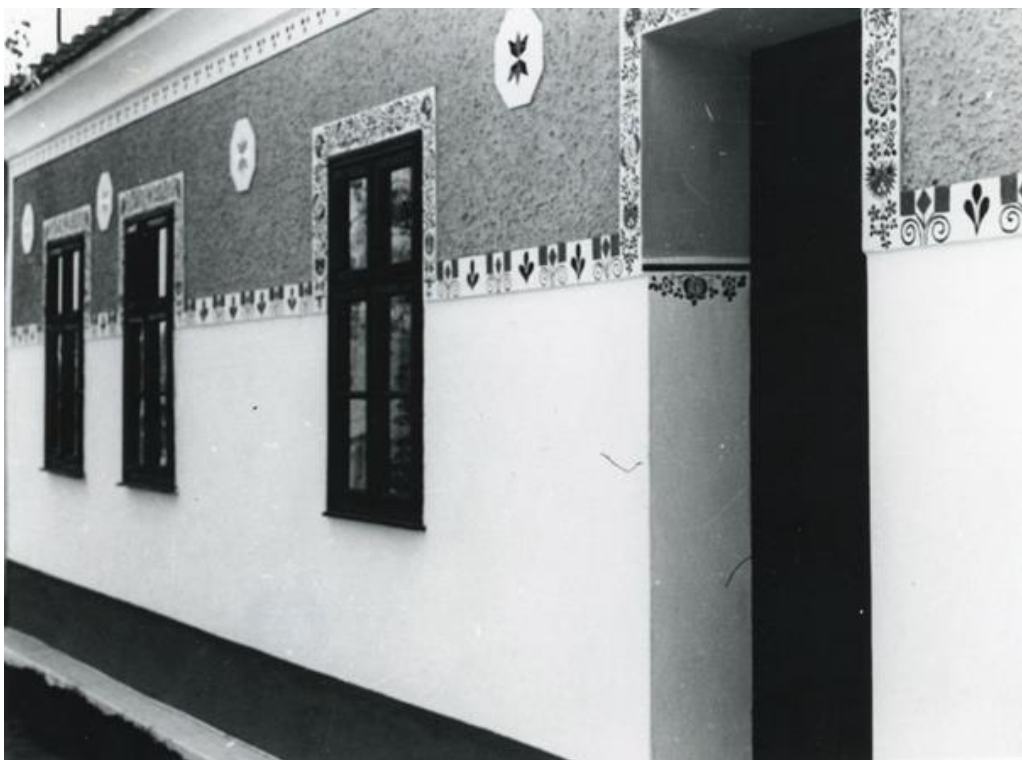
38. Místřín, ornamentální výzdoba, první polovina 20. století.

39. Místřín, ornamentální výzdoba domu čp. 271, první polovina 20. století.

40. Místřín, ornamentální výzdoba domu čp. 53, první polovina 20. století.

41. Místřín, ornamentální výzdoba domu čp. 53, první polovina 20. století.

42. Hluk, dvoupodlažní dům čp. 22 na Dolním konci s folklorní výzdobou, 1934 (přestavěn).

43. Hluk, rodinný dům čp. 24 s folklorní výzdobou, první polovina 20. století (zbořen).

44. Nová Lhota, dům čp. 107 s malovanou fasádou lidovým motivem, první polovina 20. století (přestavěn). "

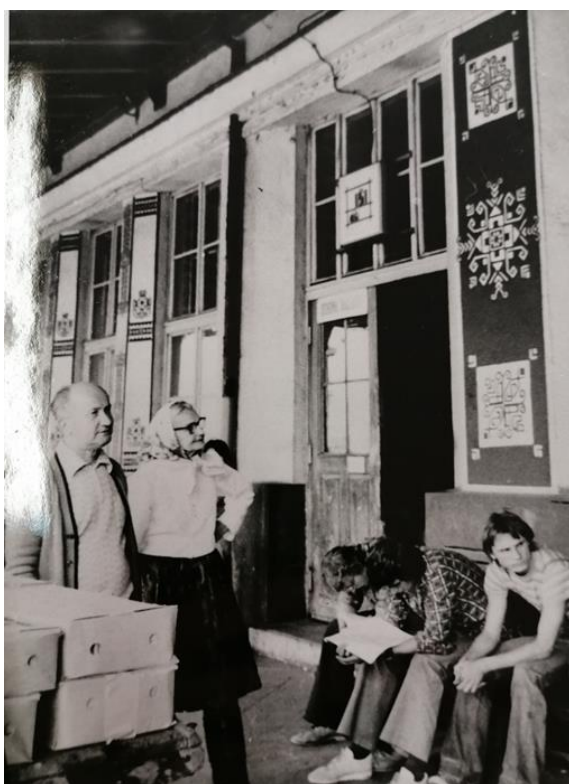
45. Nová Lhota, dům čp. 178, první polovina 20. století, pravděpodobně zednický mistr Pavel Kubík (přestavěn).

46. Nová Lhota, plastická výzdoba domu, první polovina 20. století, pravděpodobně zednický mistr Pavel Kubík.

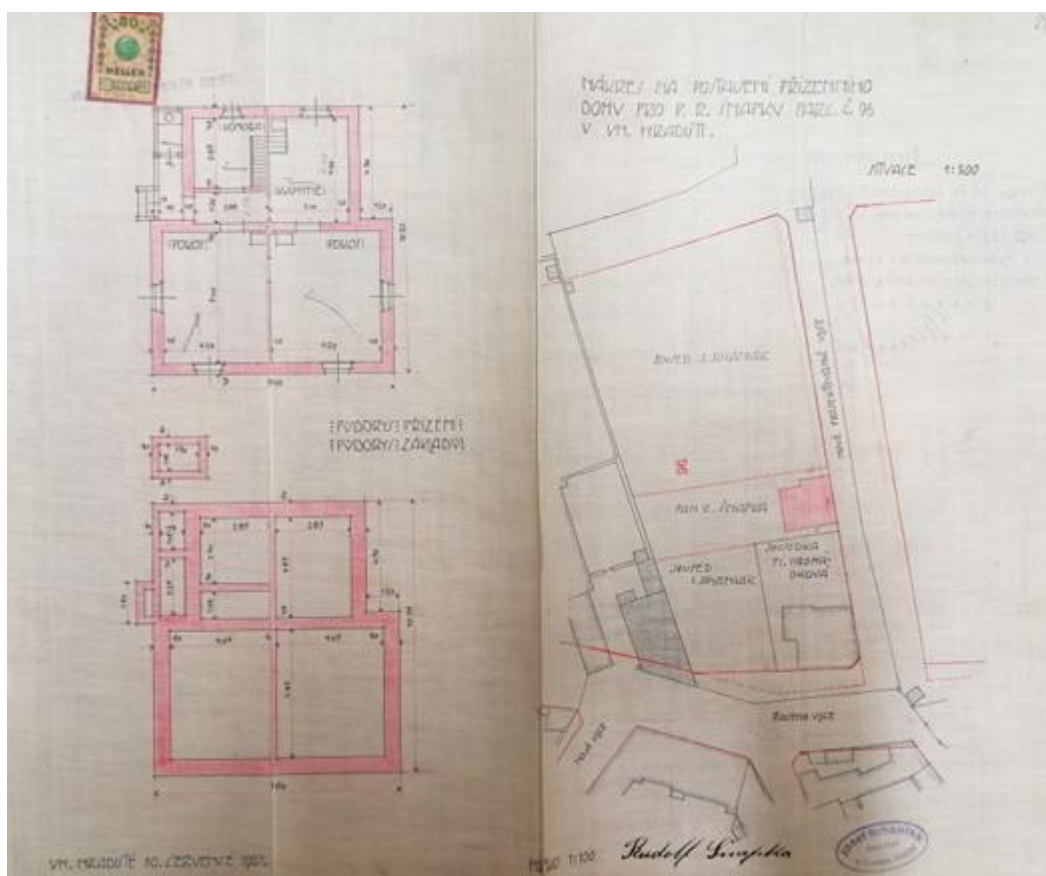
47. Nová Lhota, plastická výzdoba domu, první polovina 20. století, pravděpodobně zednický mistr Pavel Kubík.

48. Uherský Brod, maléřka Rozka Falešníková z Tasova na nádraží v Uherském Brodě, padesátá léta.

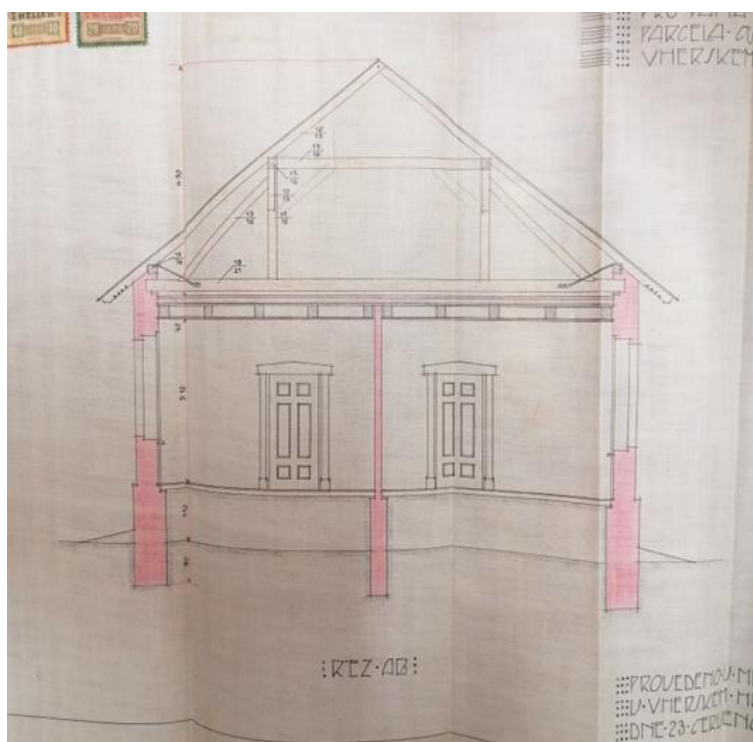
49. Uherské Hradiště, situační plán městské části Menclovice, vypracoval architekt-stavitel Jan Koča pro stavební firmu Josefa Schaniaka v Uherském Hradišti, konec 19. století.

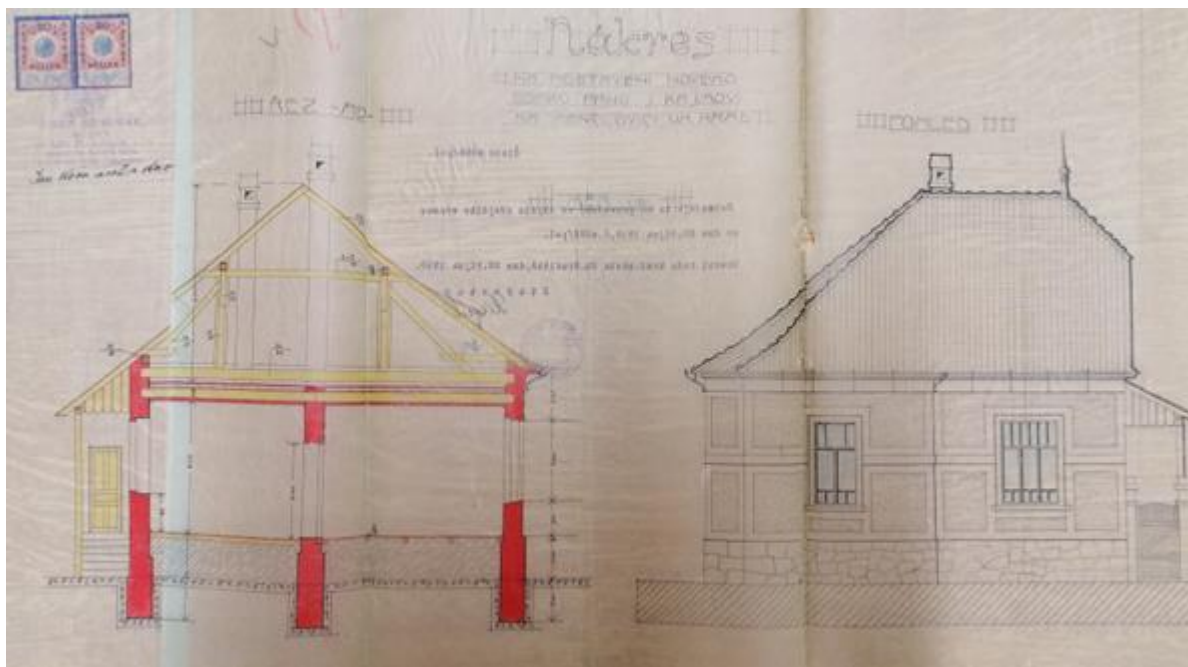
50. Uherské Hradiště, nákres na postavení přízemního domu na parc. č. 96 pro p. Rudolfa Šnapku na Menclovici, červenec 1907, stavitel Josef Schaniak.

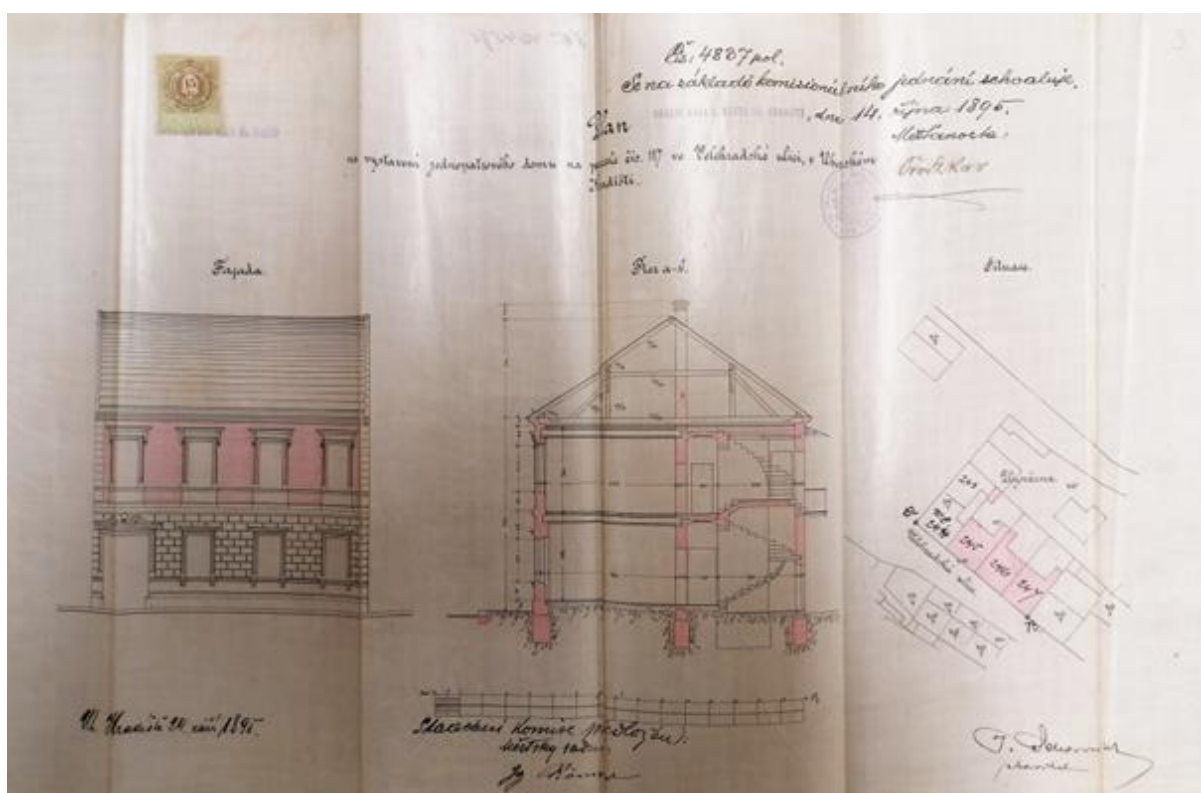
51. Uherské Hradiště, náčrtes na postavení přízemního domu na parc. č. 96 pro p. Rudolfa Šňapku na Menclovici, červenec 1907, stavitel Josef Schaniak.

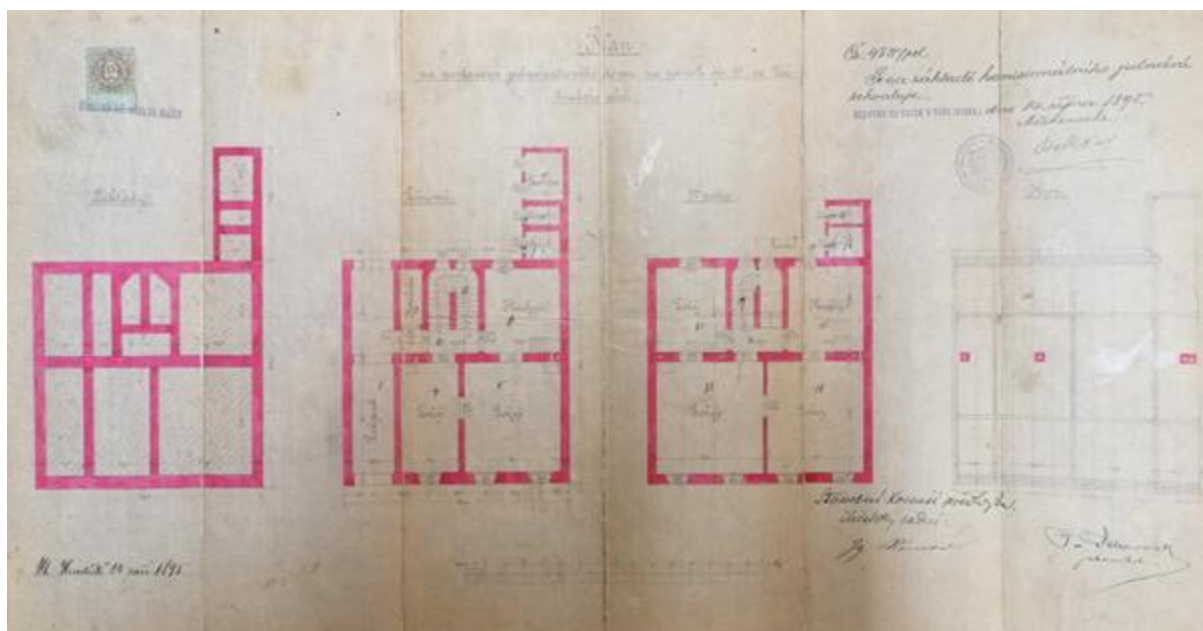
52. Uherské Hradiště, náčrtes na postavení přízemního domu na parc. č. 96 pro p. Rudolfa Šňapku na Menclovici, červenec 1907, stavitel Josef Schaniak.

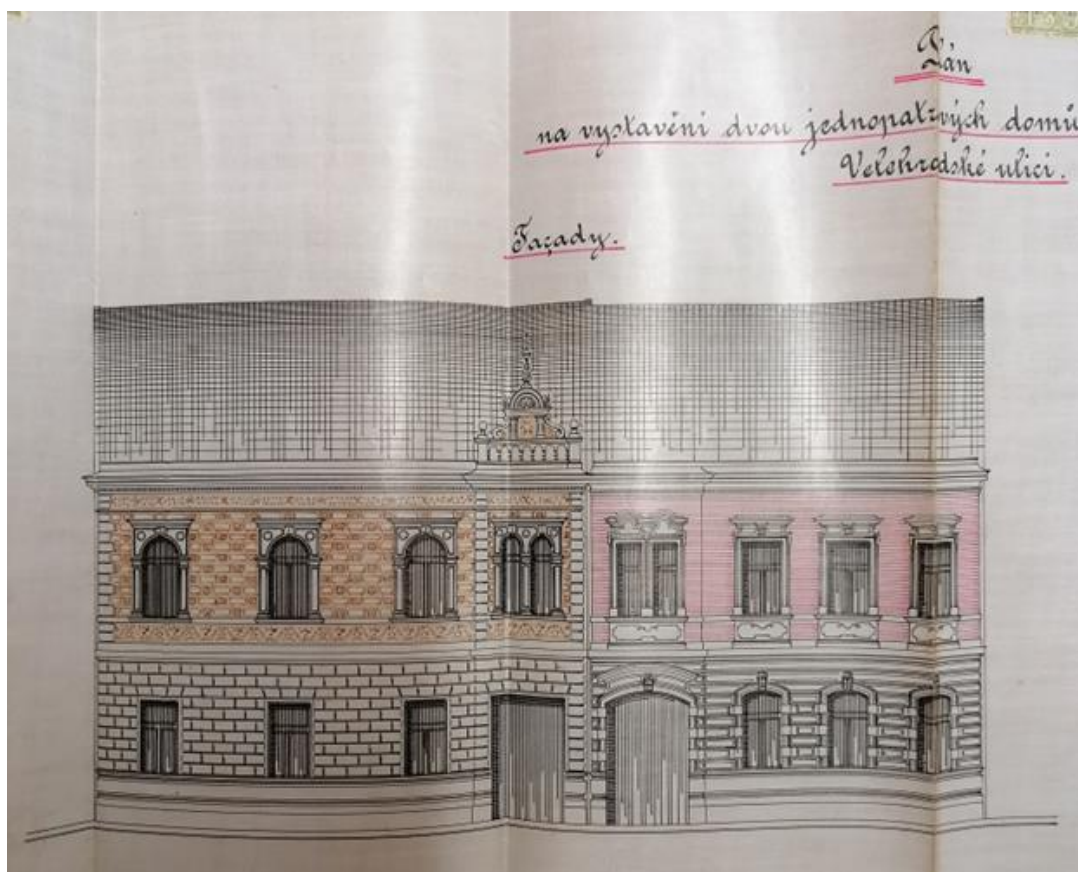
53. Uherské Hradiště, návrh na stavbu domu na par. č. 105/1 pro Jana Kajmu na Menclovici, 1910-1911, architekt-stavitel Jan Koča, stavební firma Josefa Schaniaka v Uherském Hradišti.

54. Uherské Hradiště, plán na postavení jednopatrového domu čp. 247 na Velehradské ulici, 24. září 1895, stavitel Josef Schaniak.

55. Uherské Hradiště, plán na postavení jednopatrového domu čp. 247 na Velehradské ulici, 24. září 1895, stavitel Josef Schaniak.

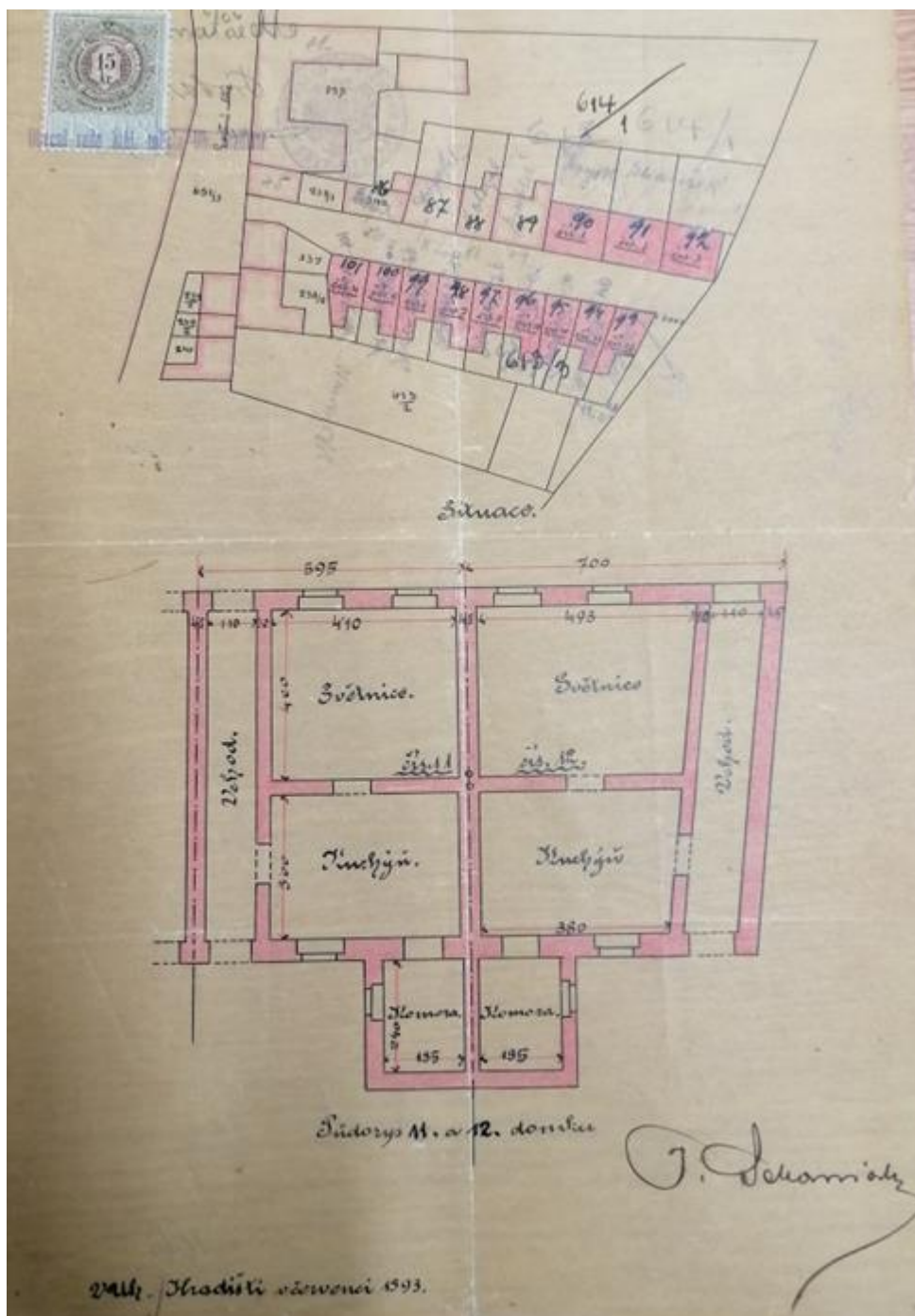

56. Uherské Hradiště, plán na postavení jednopatrových domů čp. 246 a 247 na Velehradské ulici, 9. dubna 1896, stavitel Josef Schaniak.

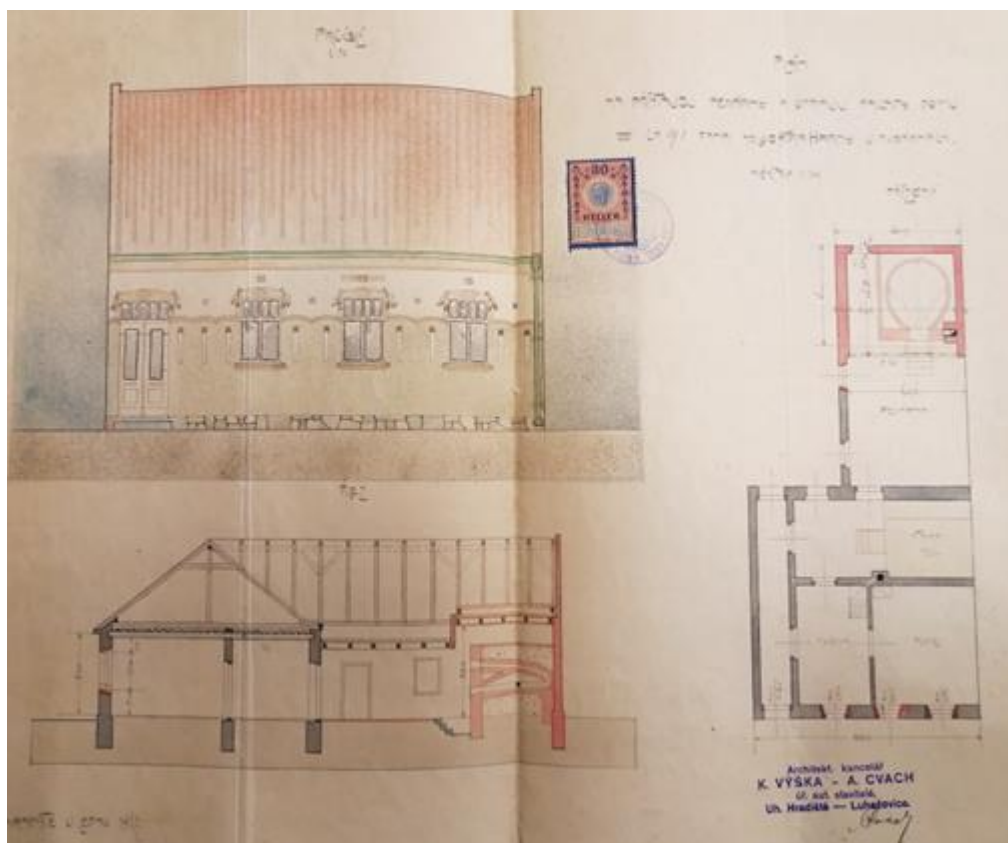

57. Uherské Hradiště, jednopatrové domy čp. 246 a 247 na Velehradské ulici 1896–1897, stavitel Josef Schaniak, pohled od jihu.

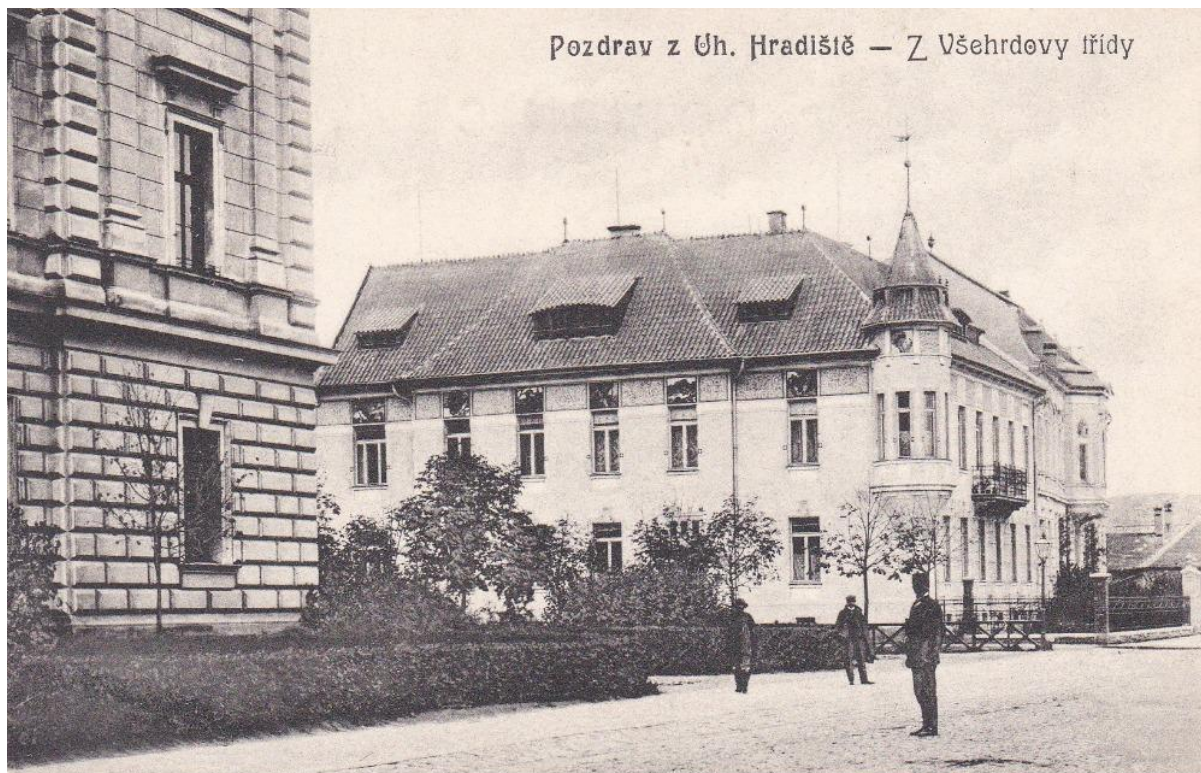

59. Uherské Hradiště, situační nákres nové zástavby ve čtvrti Rybárny, 10. červenec 1893, stavitel Josef Schaniak.

60. Uherské Hradiště – Rybárny, návrh na přístavbu pekárny a opravu fasády domu čp. 91 pro p. Sylvestra Harmu, leden 1911, architektonická kancelář K. Výška – Alois Cvach Uherské Hradiště – Luhačovice.

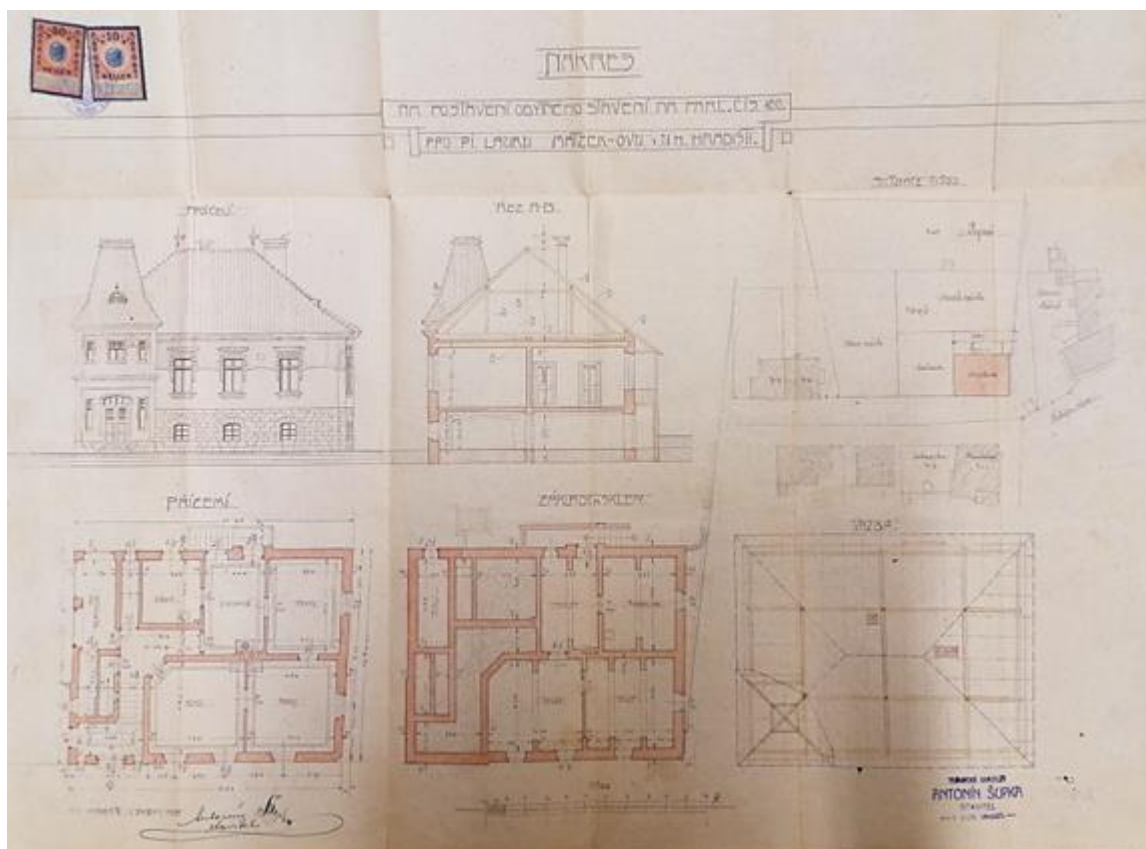
61. Uherské Hradiště, pohled na bývalý Feyův dům na Všeřdově ulici v místě Velehradské ulice, 1905, zbořen v osmdesátých letech 20. století, pohled od východu.

62. Uherské Hradiště, pohled na bývalý Feyův dům na Všehrdově ulici v místě dnešní Velehradské ulice, 1905, zbořen v osmdesátých letech 20. století, pohled od východu.

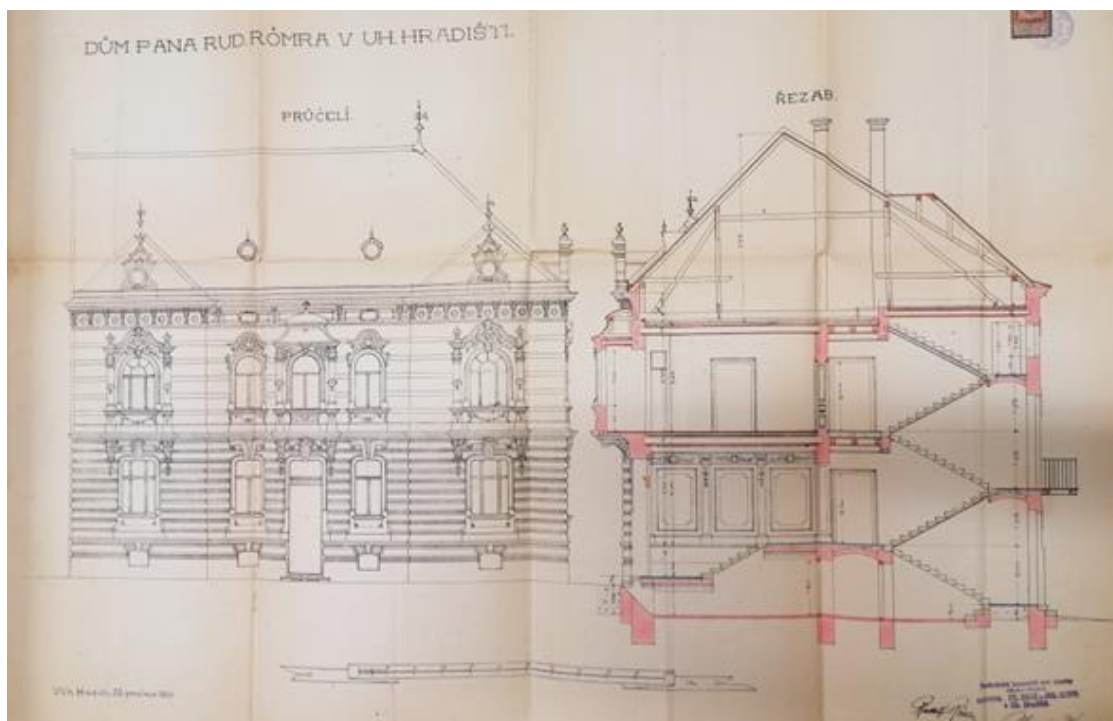
63. Uherské Hradiště, Svatováclavská ulice čp. 399, mezi léty 1920–1930, architekt Antonín Šupka.

64. Uherské Hradiště, návrh na stavbu rodinného domu na par. č. 100 pro Lauru Matzkovou, duben 1911, stavitel Antonín Šupka z Uherského Hradiště.

65. Uherské Hradiště, dům čp. 368 na Třídě Maršála Malinovského, 1920–1925, stavitel Julius Kopp, pohled od severozápadu.

66. Uherské Hradiště, návrh na stavbu jednopatrového domu na par. č. 740 pro Rudolfa Römera, 1909-1910, stavitel František Brož a Julius Kopp.

67. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 395, Benešův sklep, 1912, stavitel Alois Cvach, pohled od severu.

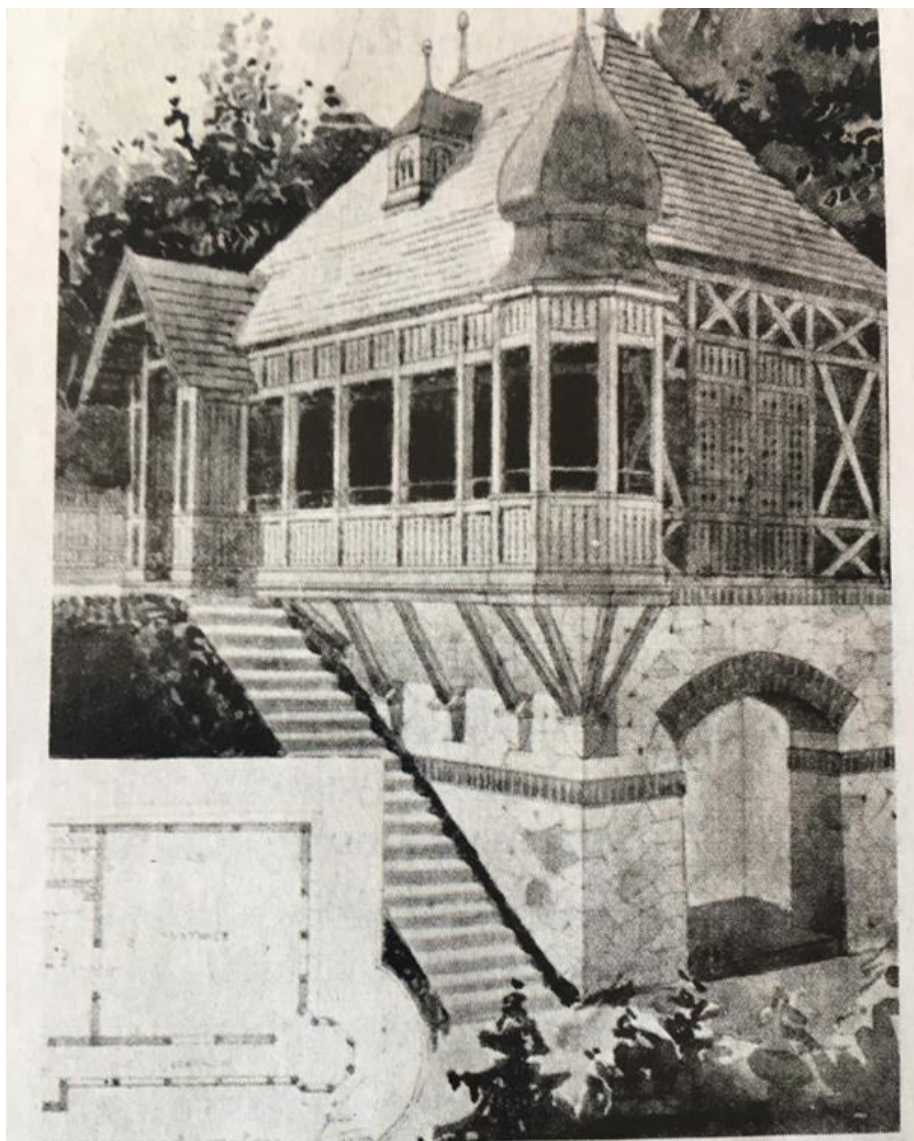
68. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 395, detail Benešova sklepa, 1912, stavitel Alois Cvach, pohled od severu.

69. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 395, detail Benešova sklepa, 1912, stavitel Alois Cvach, pohled od severozápadu.

70. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 253, letní domek Dr. Seiferta, nedatováno, architekt Antonín Šupka.

71. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 253, letní domek Dr. Seiferta, nedatováno, architekt Antonín Šupka, pohled od jihu.

72. Uherské Hradiště – Mařatice, Vinohradská čp. 253, letní domek Dr. Seiferta, architekt Antonín Šupka.

73. Veletiny, letní vila čp. 130 Lubora Niederleho zv. Morava, 1911, pohled od severozápadu.

74. Veletiny, letní vila čp. 130 Lubora Niederleho zv. Morava, 1911, pohled od západu.

75. Veletiny, letní vila čp. 130 Lubora Niederleho zv. Morava, 1911, pohled od jihozápadu.

76. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., rodinný dům jako „Moravsko-slovenská“ chalupa čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte, pohled od západu.

77. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., interiér rodinného domu čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte.

78. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., vstupní žudro a interiér „Moravsko-slovenské“ chalupy čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte.

79. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., interiér „Moravsko-slovenské“ chalupy čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte.

80. Uherské Hradiště – Mařatice, obrazy 1–5, ulice Příčná II., rodinný dům jako „Moravsko-slovenská“ chalupa čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte.

81. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., rodinný dům jako „Moravsko-slovenská“ chalupa čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte, pohled od severozápadu.

82. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., rodinný dům jako „Moravsko-slovenská“ chalupa čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte, pohled od západu.

83. Uherské Hradiště – Mařatice, ulice Příčná II., rodinný dům jako „Moravsko-slovenská“ chalupa čp. 273, 1921, architekt Antonín Šupka, stavebník Ladislav Rutte, pohled od jihu.

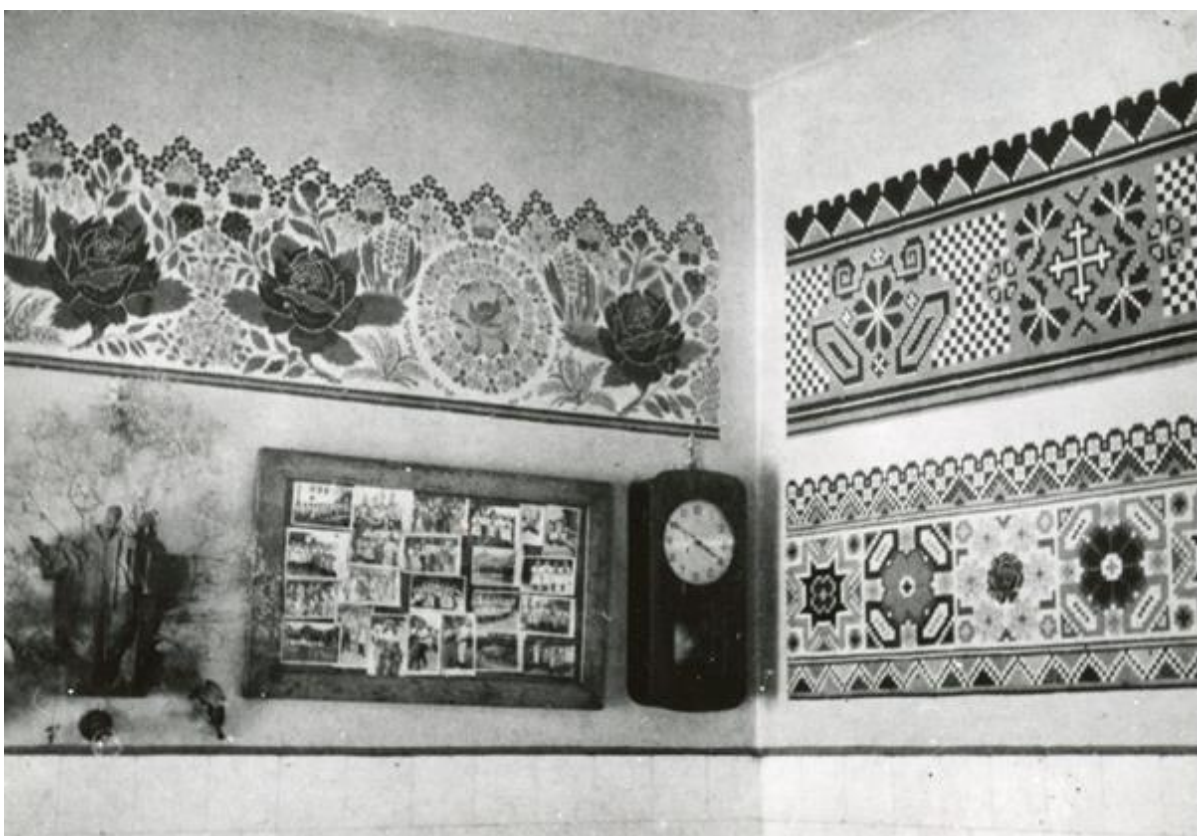
84. Kyjov, ulice U Sklepů, Švarcův sklep, 1926, pohled od západu.

85. Velká nad Veličkou, adaptace slovácké jizby s vyřezávaným stolem, lavicí a židlemi v domě akademického malíře Jana Kreutze, 1941–1945.

86. Popovice, dům čp. 39 postavené pro Potomákovo muzeum krojů, cca 1961, stavěl sběratel krojů Štěpán Potomák, pohled od jihu.

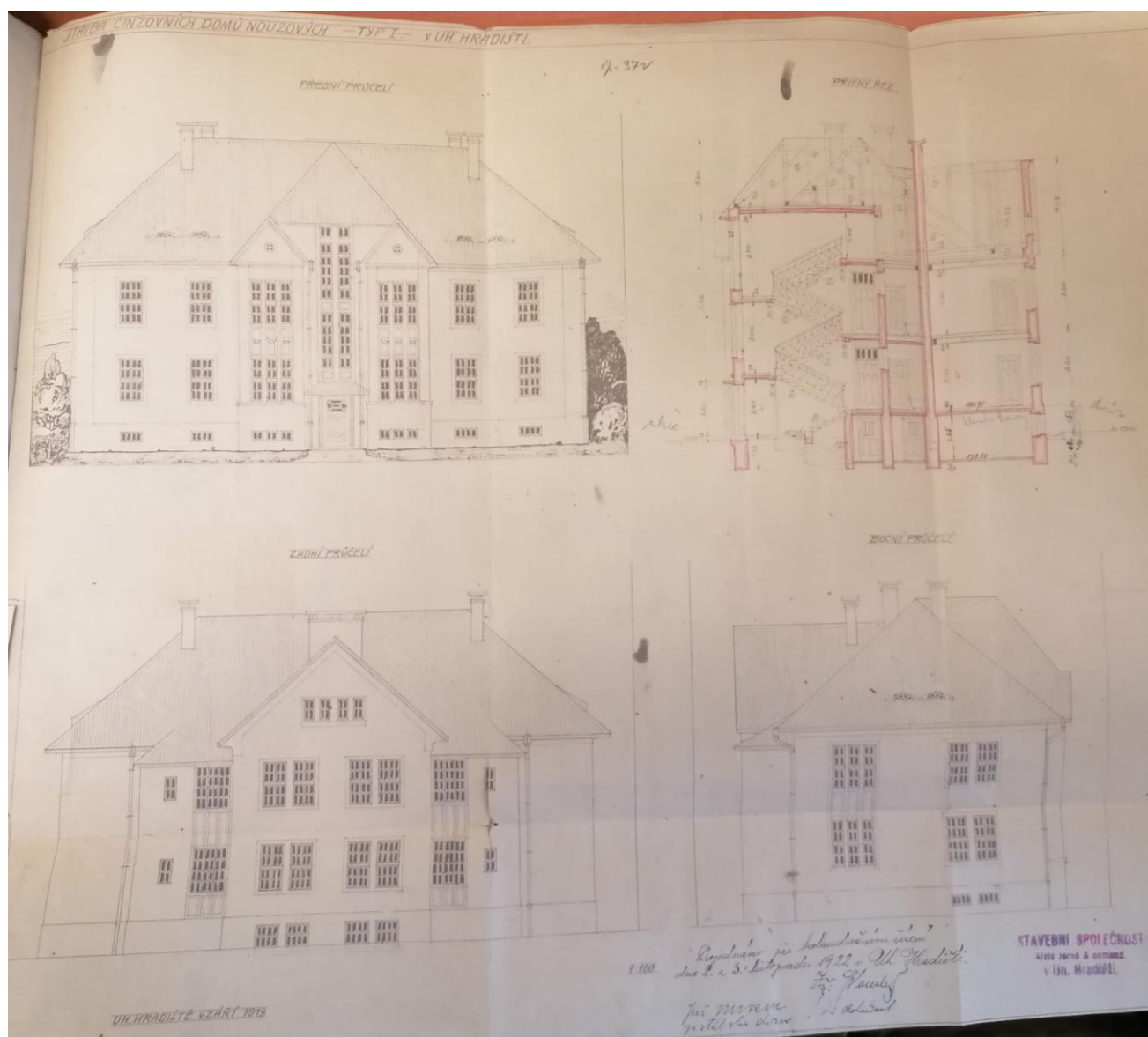
87. Popovice, dům čp. 39, ornamentem zdobená část pekárny v přístavku rodiny Potomákových, šedesátá léta, vytvořil Štěpán Potomák.

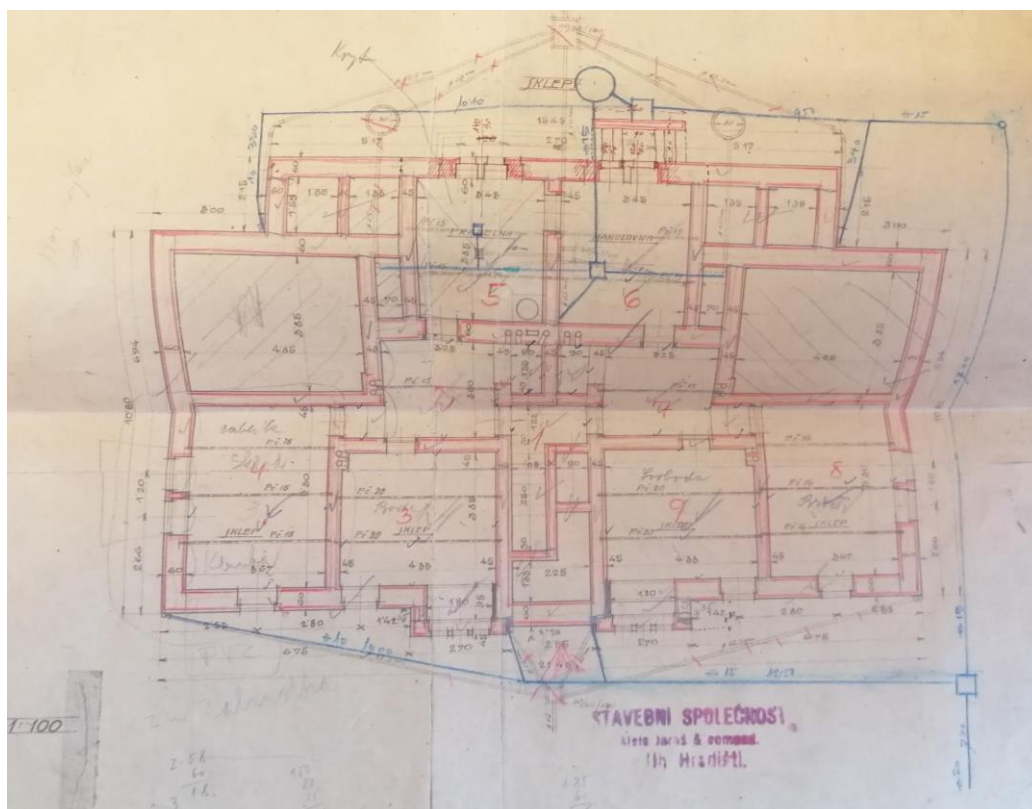
88. Uherské Hradiště, plán výstavby královského města Uherského Hradiště, Bohumil Sobotka, 1937.

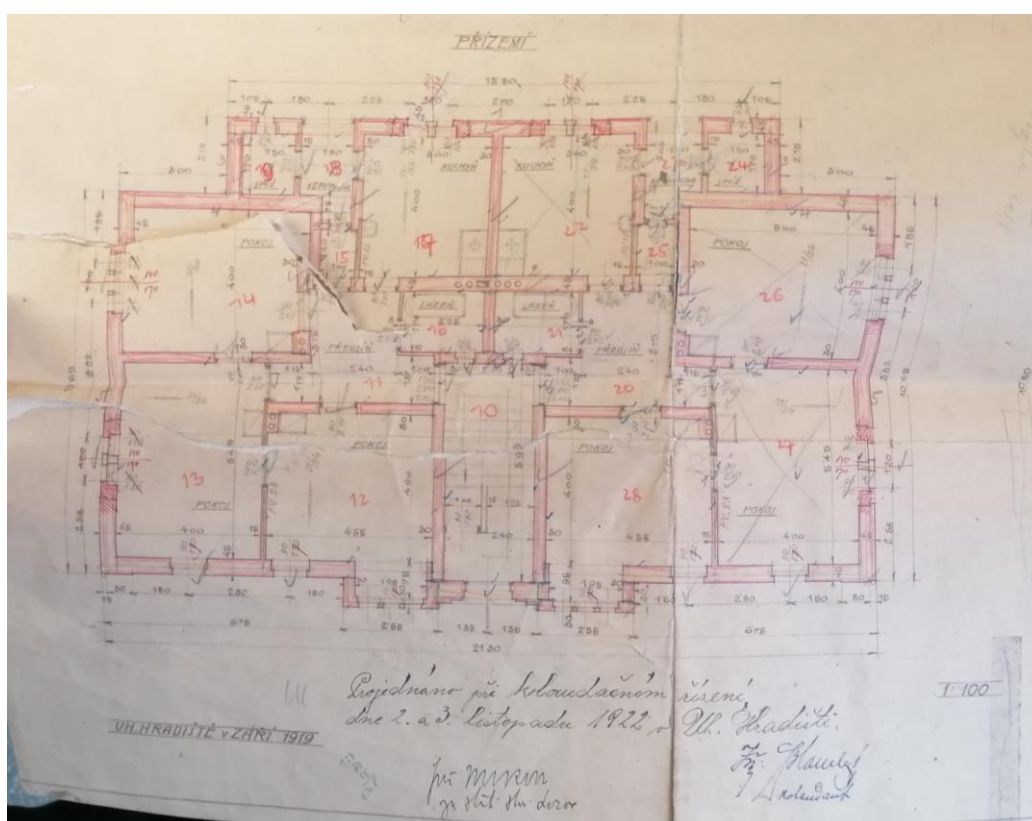
89. Uherské Hradiště, situační plán činžovních nouzových domů pro město Uherské Hradiště, 1922.

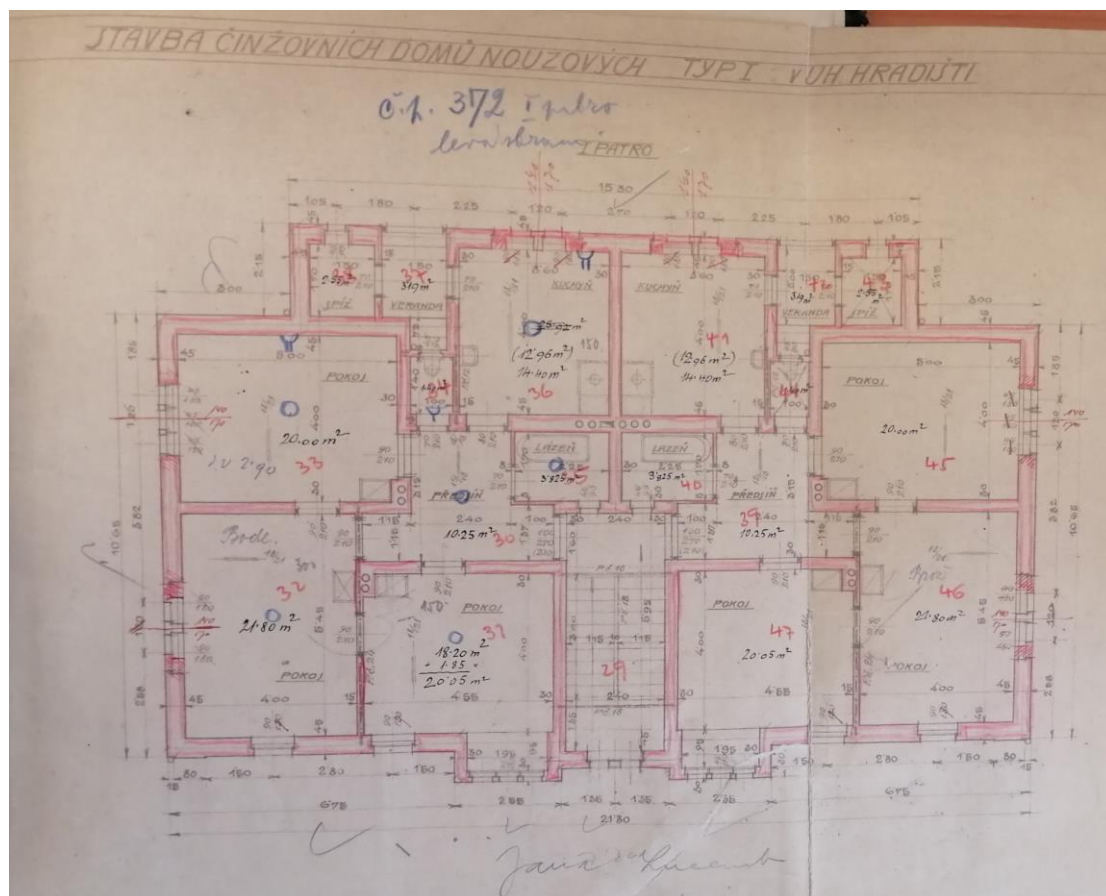
90. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I, září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, pohledy na fasádu.

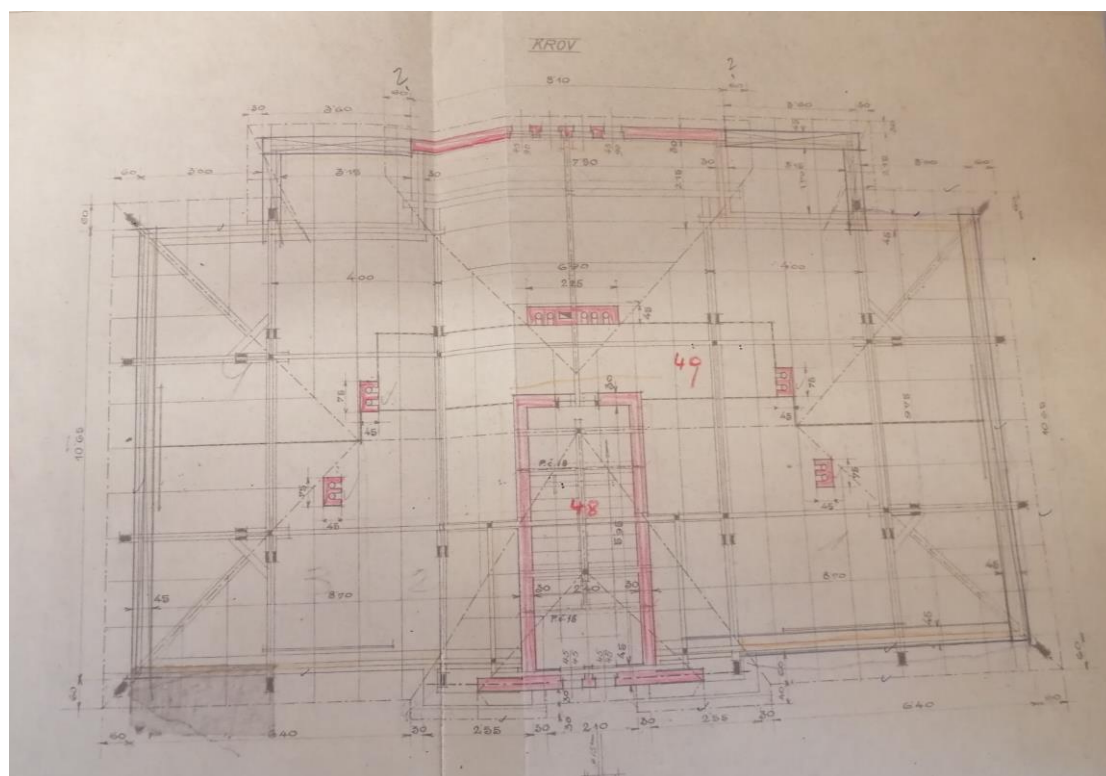
91. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I, září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, sklepy.

92. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I, září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, přízemí.

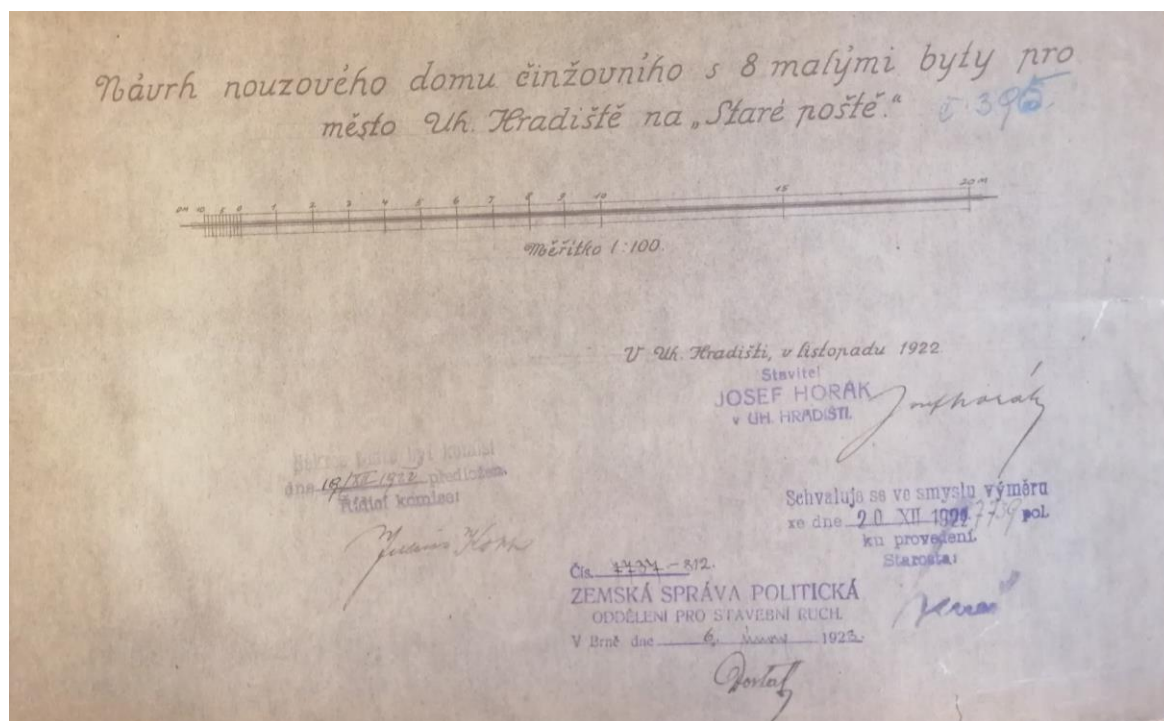
93. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I, září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, první patro.

94. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I, září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, krov.

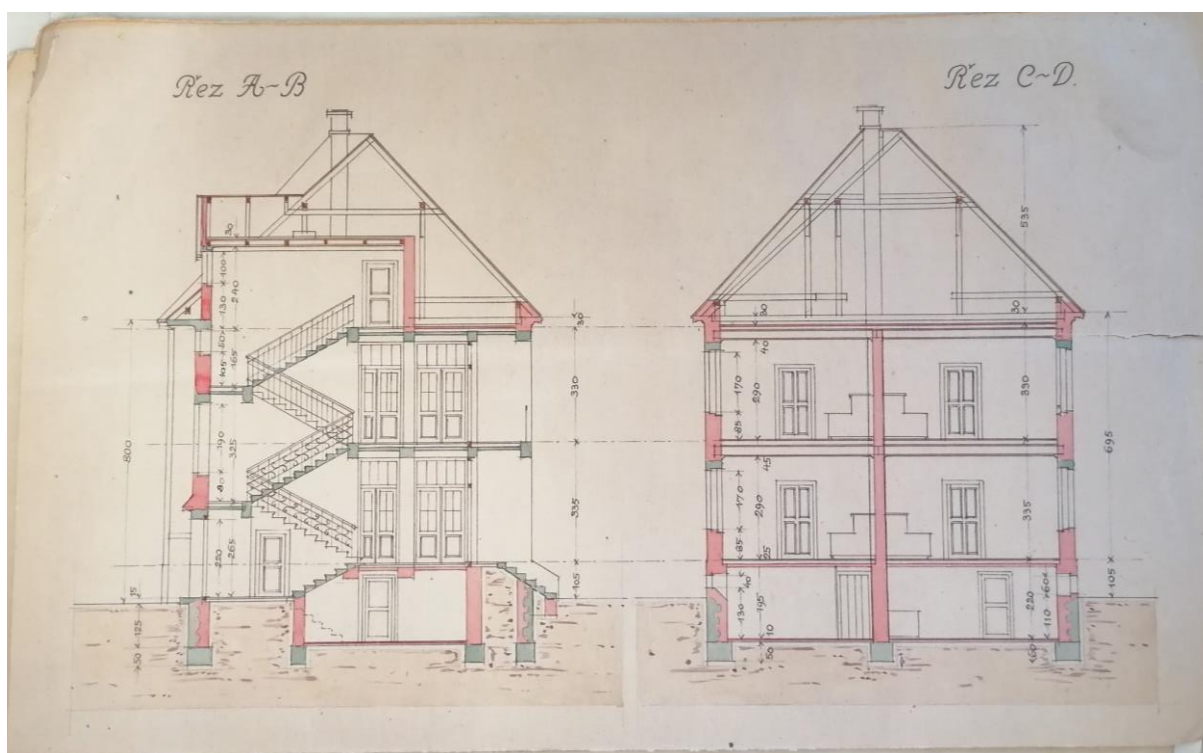
95. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 372 v typu I, září 1919, stavební společnost Alois Jaroš a Command. v Uherském Hradišti, pohled od jihu.

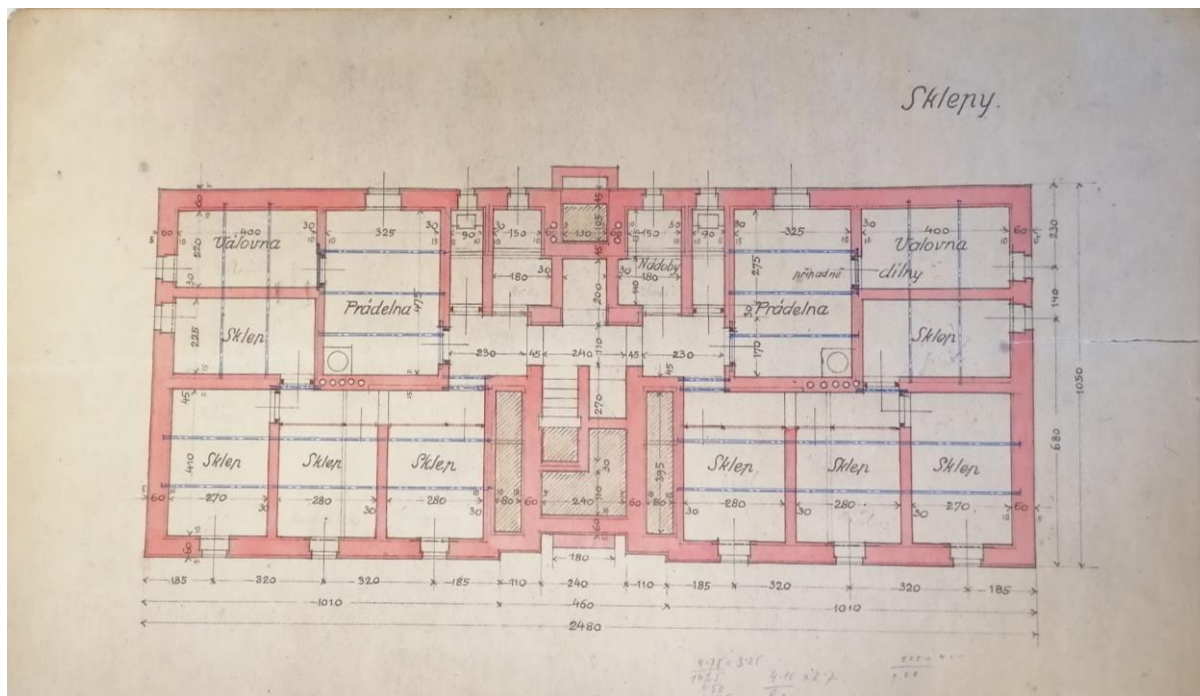
96. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, první strana projektové dokumentace.

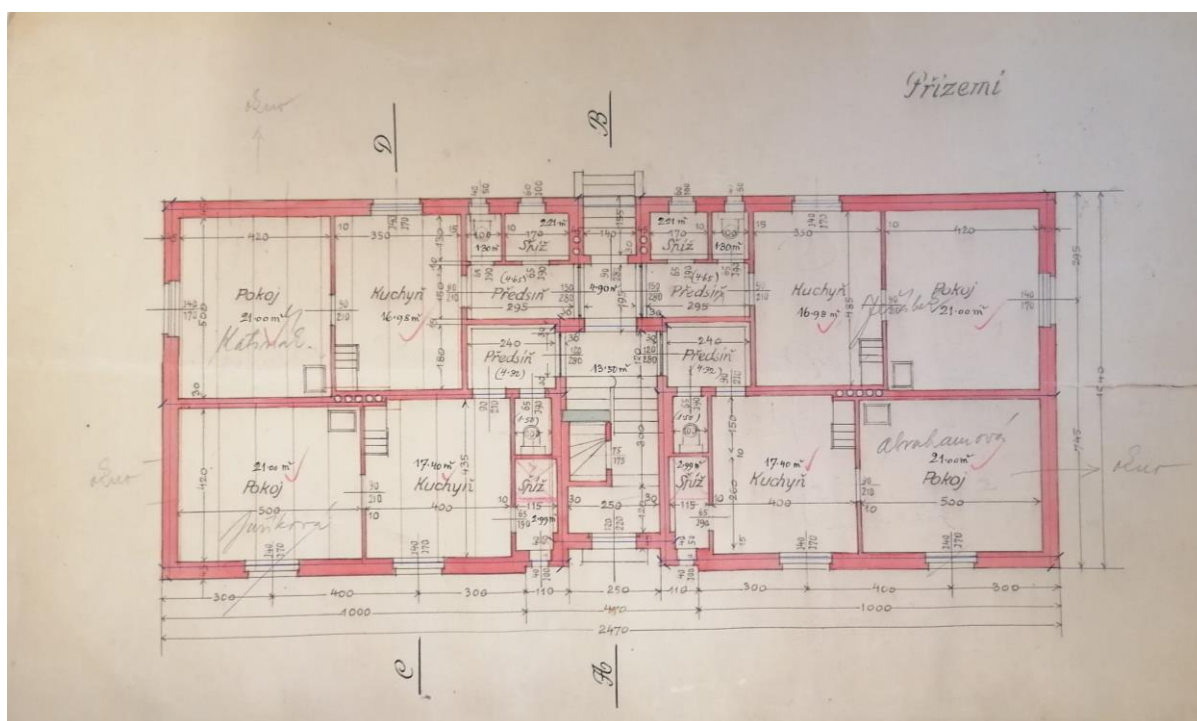
97. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, pohled od severu.

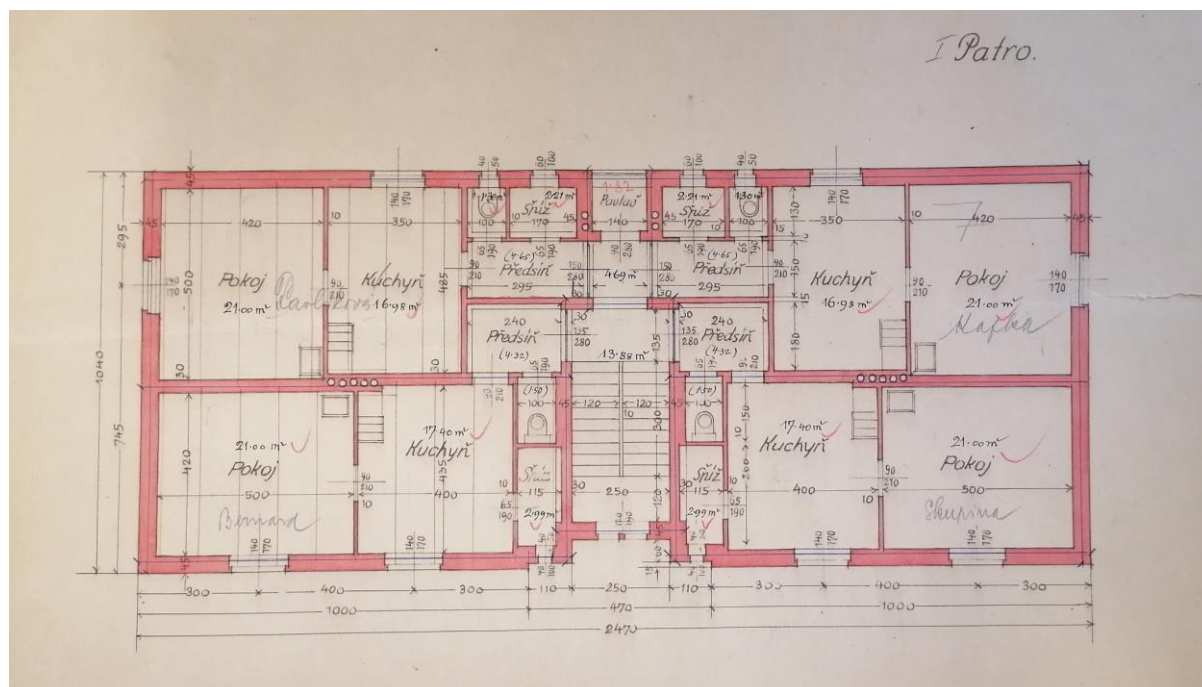
98. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, průřezy stavbou.

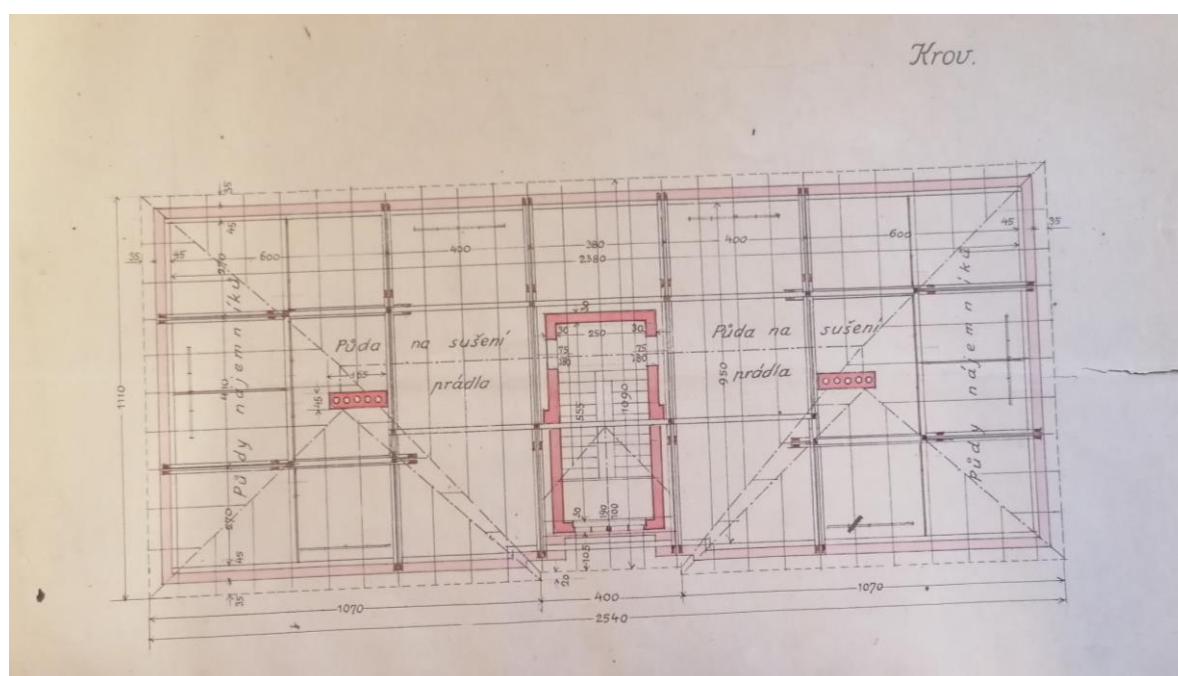
99. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, sklepy.

100. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, přízemí.

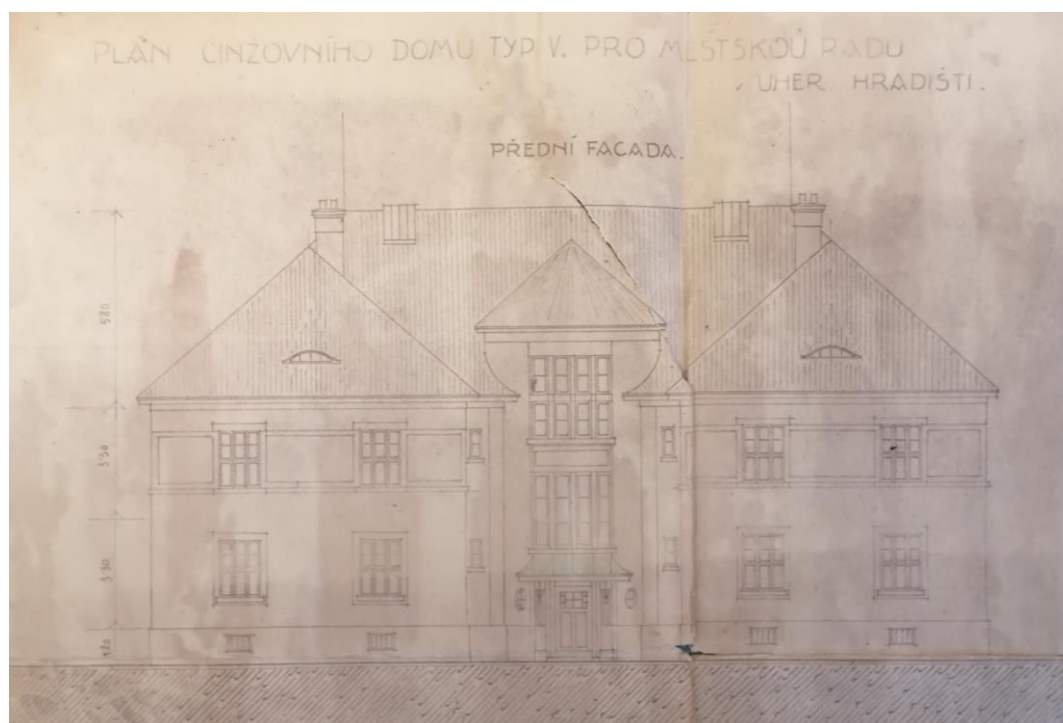
101. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, první patro.

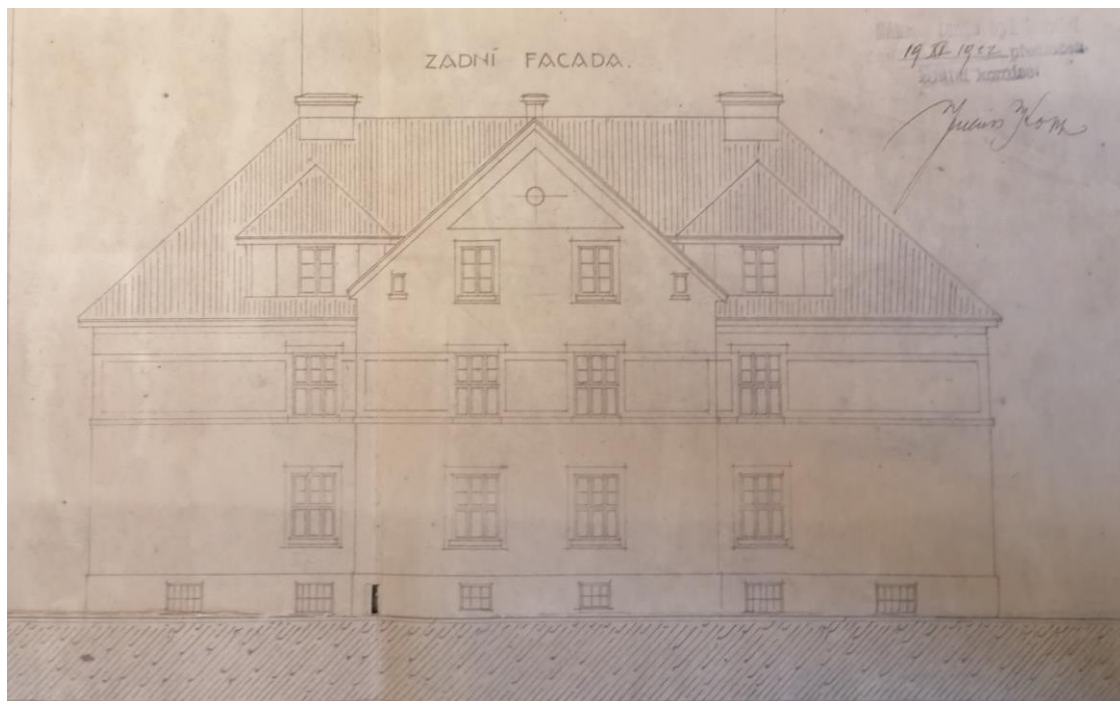
102. Uherské Hradiště, stavba činžovního nouzového domu čp. 395, listopad 1922, stavitel Josef Horák, krov.

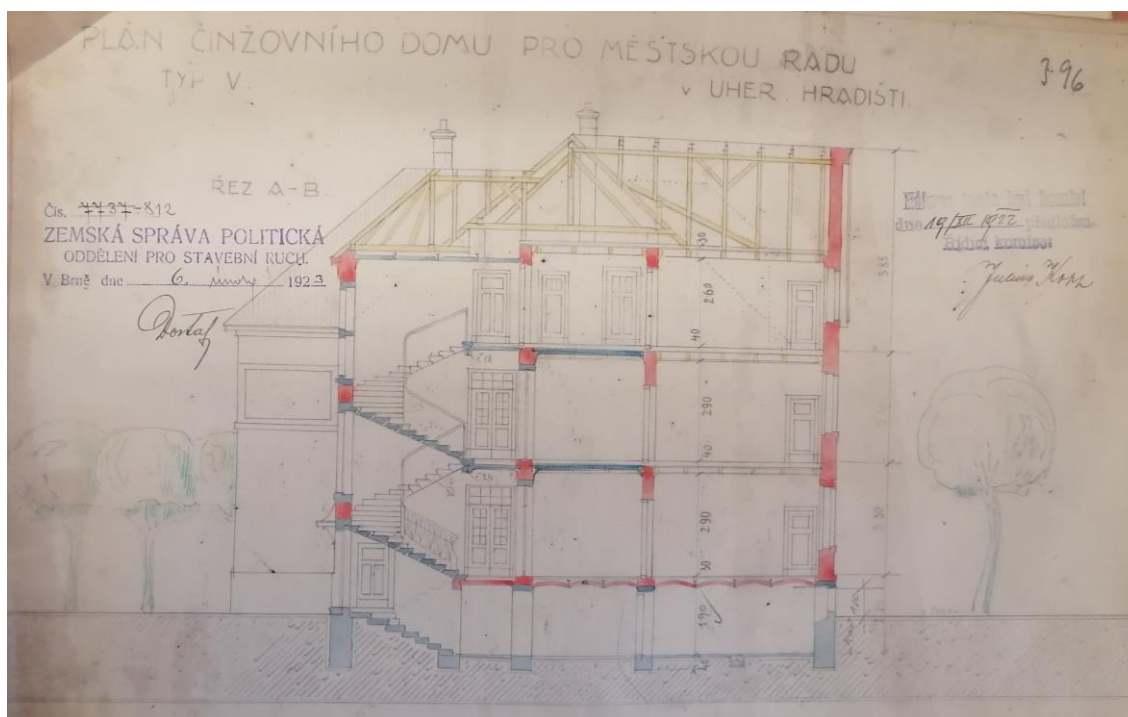
103. Uherské Hradiště, činžovní nouzový dům čp. 395, 1922, stavitel Josef Horák, pohled od severu.

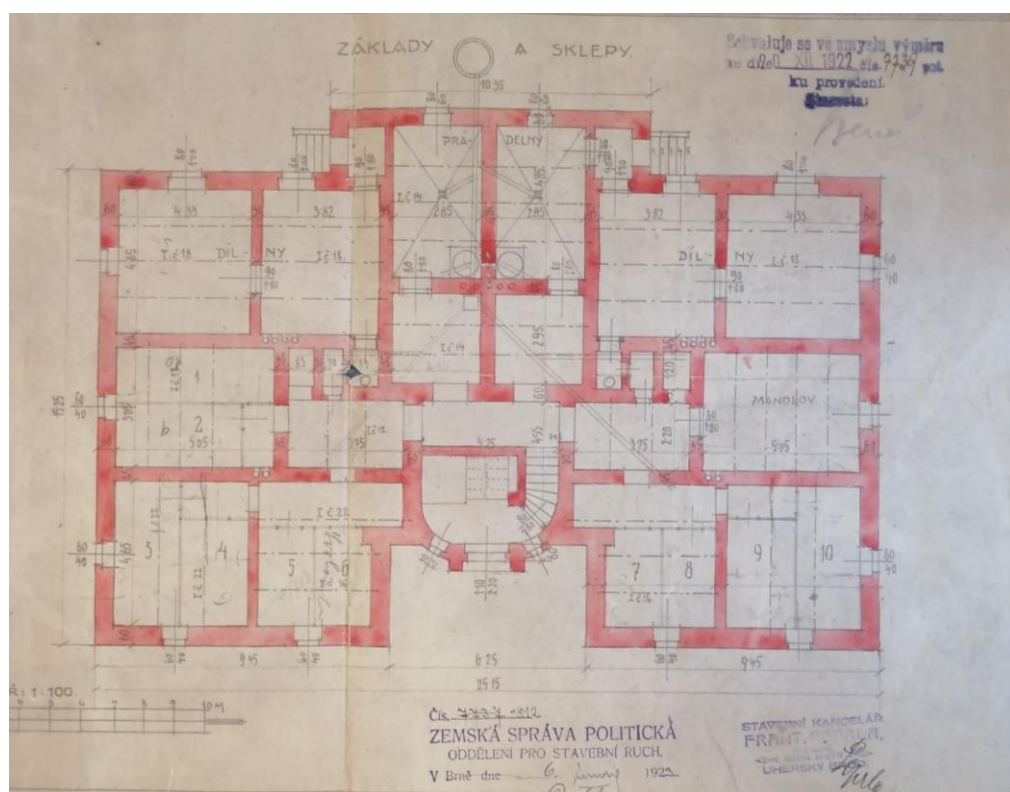
104. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, listopad 1922, stavební společnost František Pepřla z Uherského Brodu, výřez průčelí, pohled od severu.

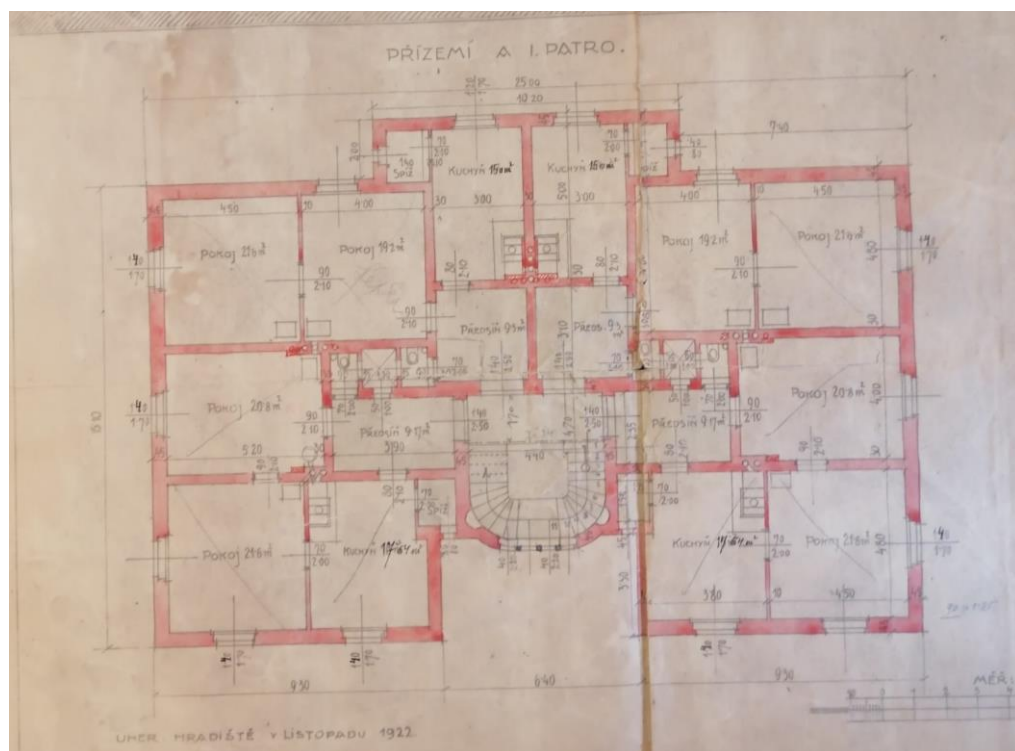
105. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, listopad 1922, stavební společnost František Pepřla z Uherského Brodu, výřez fasády, pohled od jihu.

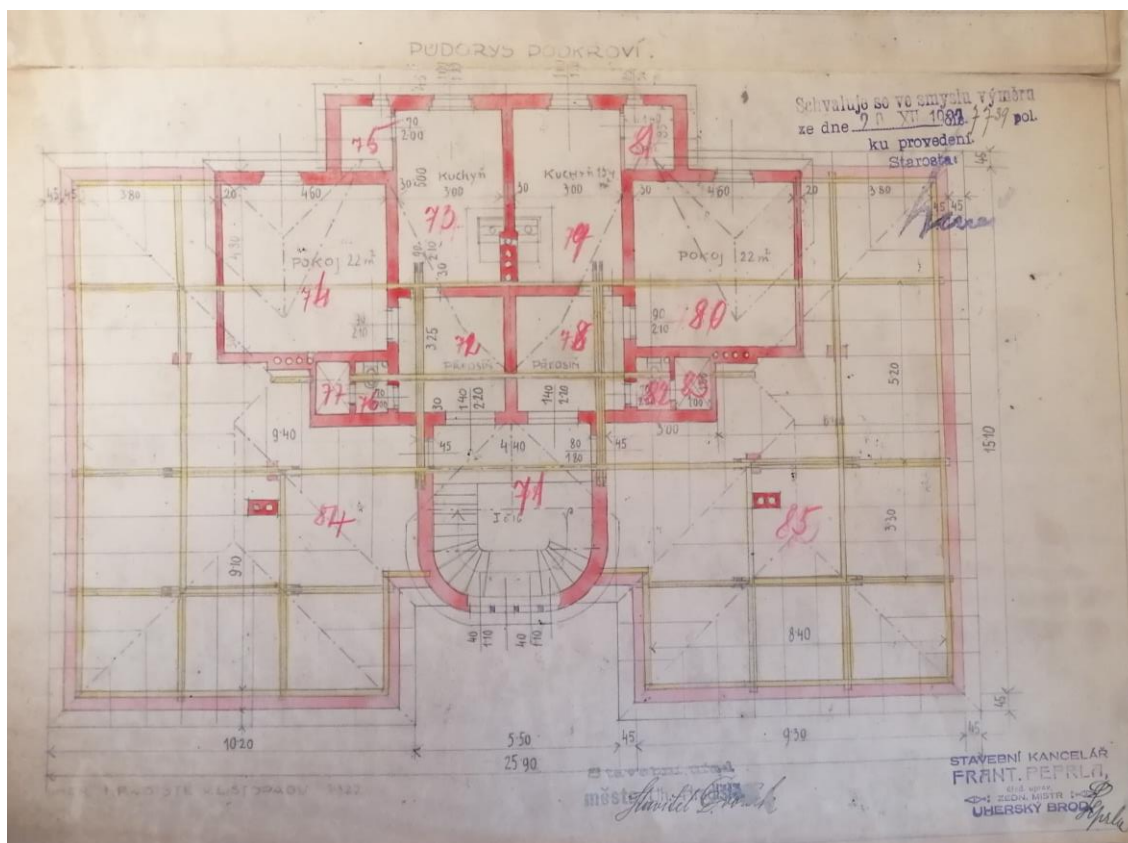
106. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, 1922, průřez.

107. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, listopad 1922, stavební společnost Alois Jaroš a Command, základy a sklepy.

108. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, listopad 1922, stavební společnost Alois Jaroš a Command, přízemí a první patro.

109. Uherské Hradiště, stavba činžovního domu typ V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, listopad 1922, stavební společnost František Pepřla Uherský Brod, podkroví.

110. Uherské Hradiště, činžovní nouzový dům typu V. v ulici Svatojiřské nábřeží čp. 396, 1922–1923, stavební společnost František Pepřla Uherský Brod, pohled od severu.

111. Uherské Hradiště, činžovní nouzový dům typu III. v ulici Jana Blahoslava čp. 371, pohled od východu.

112. Uherské Hradiště, činžovní nouzový dům typu II. v ulici Jana Blahoslava čp. 373, pohled od východu.

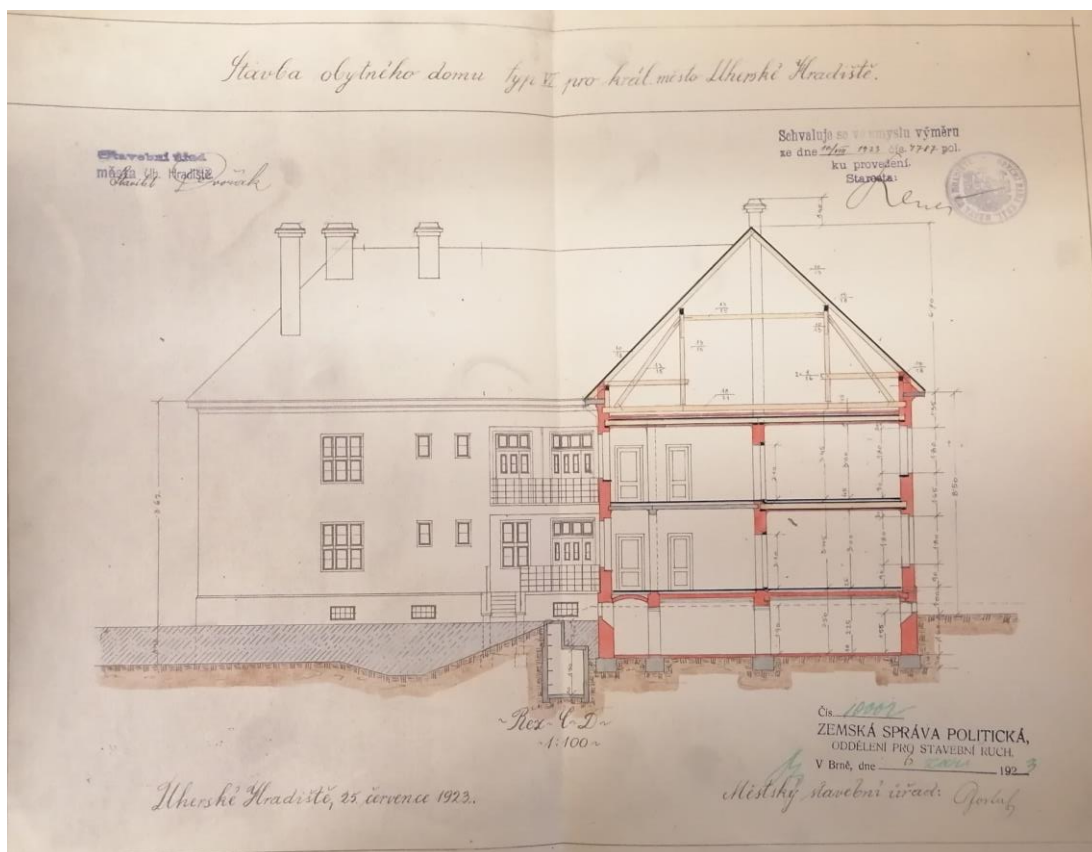
113. Uherské Hradiště, dovoz potravin z venkova v prostoru Menclovice. V pozadí vlevo dnešní Galerie Slovákého muzea, vpravo domy čp. 371, 372 a 373, okolo roku 1925.

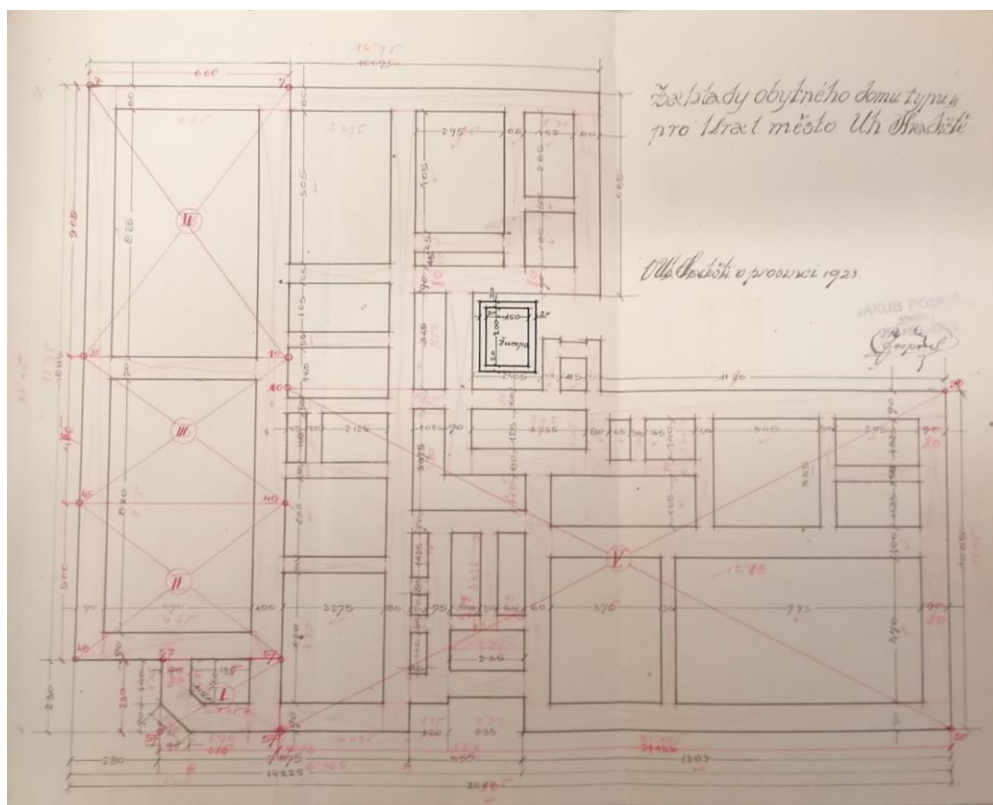
114. Uherské Hradiště, situace novostaveb obytných jednopatrových domů čp. 403 v typu VI., čp. 404 v typu VI.a a čp. 405 v typu V.a postavených v ulici Kollárova, srpen 1923.

115. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ VI. v ulici Kollárova čp. 403, červenec 1923, průčelí jihozápadní.

116. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ VI. v ulici Kollárova čp. 403, červenec 1923, průřez stavbou.

117. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ VI. v ulici Kollárova čp. 403, červenec 1923, stavitel Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště, základy.

118. Uherské Hradiště, detail vstupu obytného domu typ VI. v ulici Kollárova čp. 403, 1923–1927, pohled od jihu.

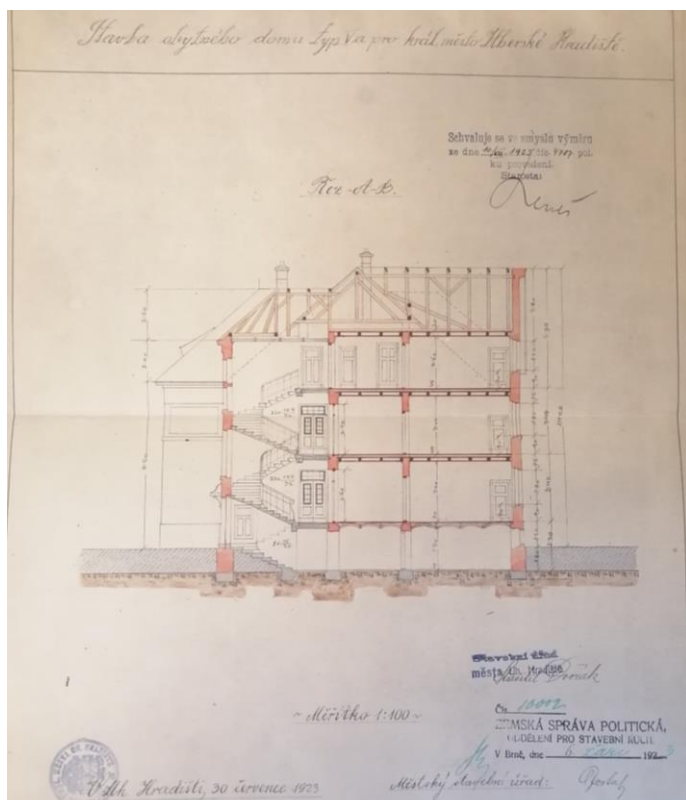
119. Uherské Hradiště, detail vstupu obytného domu typ VI.a v ulici Kollárova čp. 404, 1923–1927, pohled od východu.

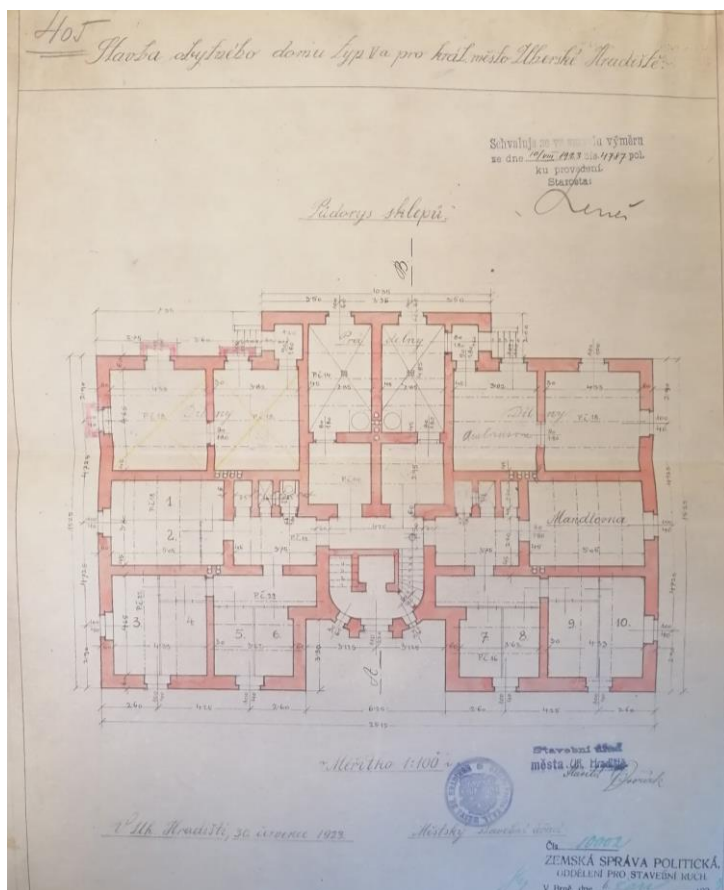
120. Uherské Hradiště, obytný dům typ VI.a v ulici Kollárova čp. 404, 1923–1927, pohled od východu.

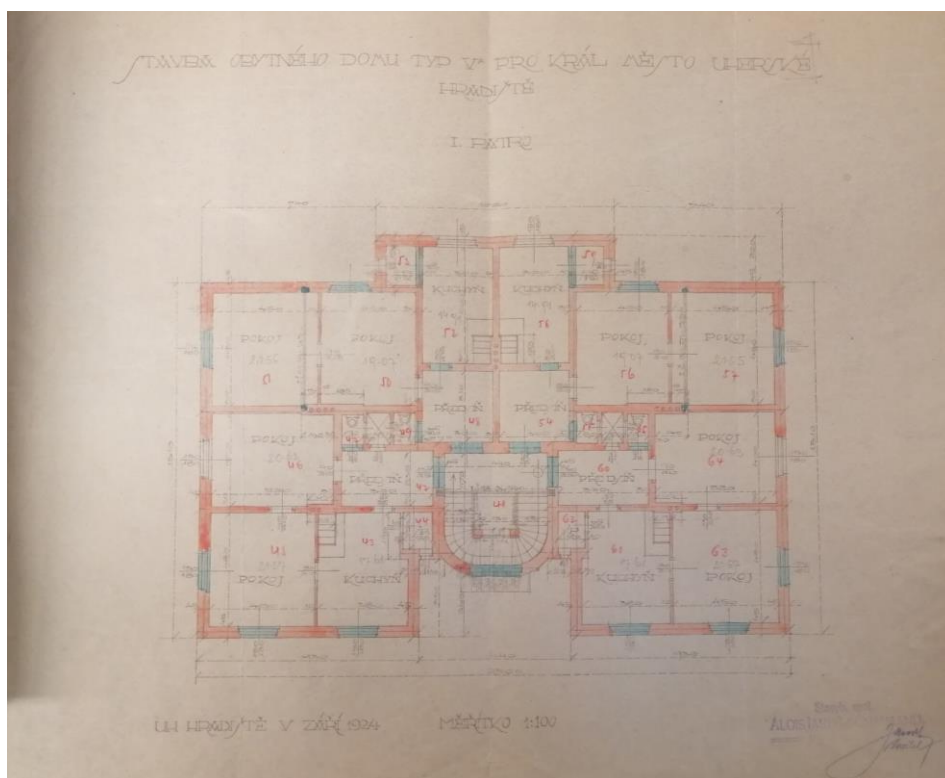
121. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ V.a v ulici Kollárova čp. 405, červenec 1923, stavební společnost Alois Jaroš & Command., průčelí jihovýchodní.

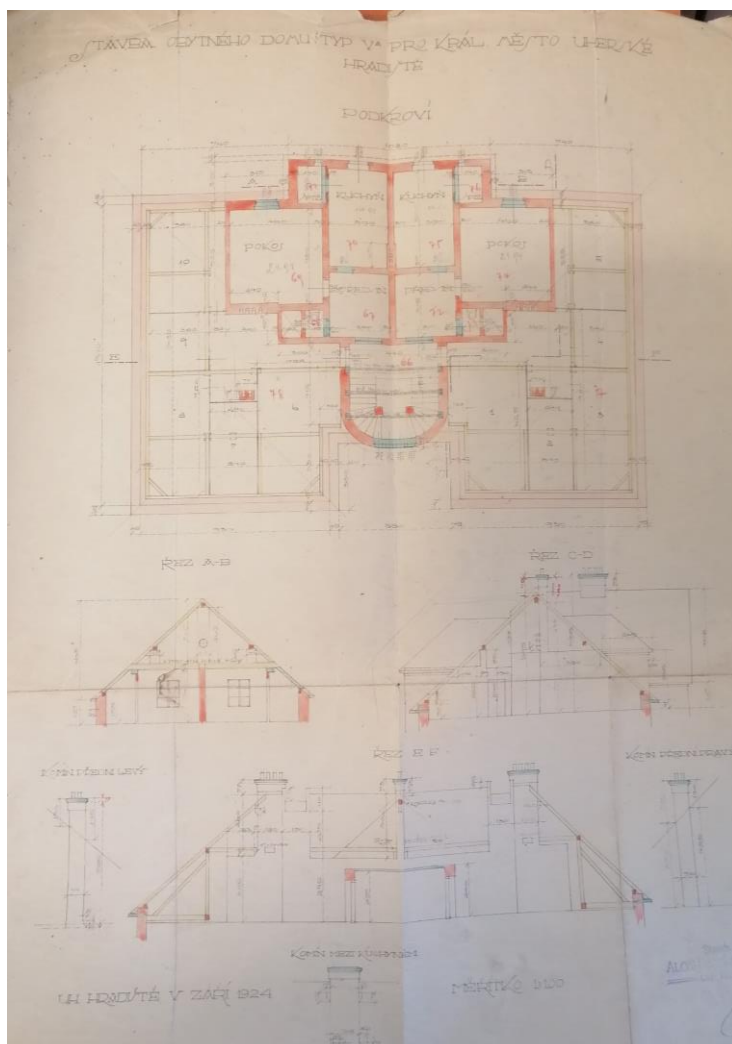
122. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ V.a v ulici Kollárova čp. 405, červenec 1923, stavební společnost Alois Jaroš & Command., průřez stavbou.

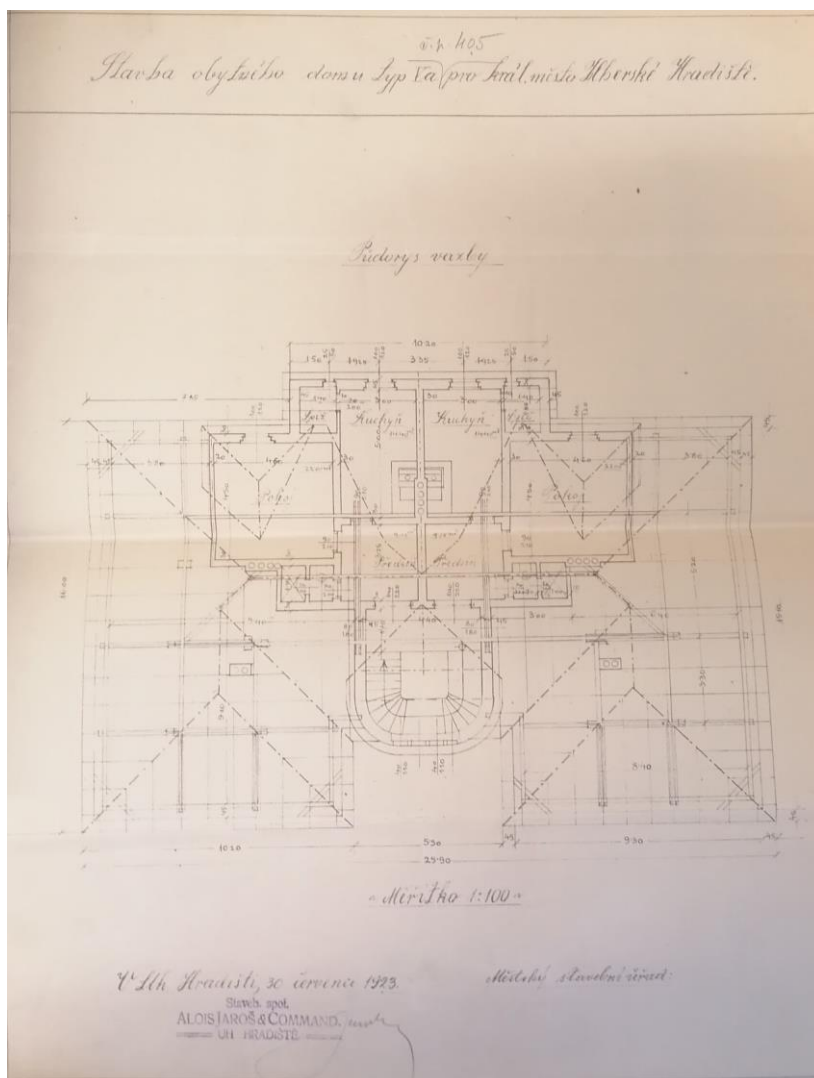
123. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ Va v ulici Kollárova čp. 405, červenec 1923, stavební společnost Alois Jaroš & Command., půdorys sklepů.

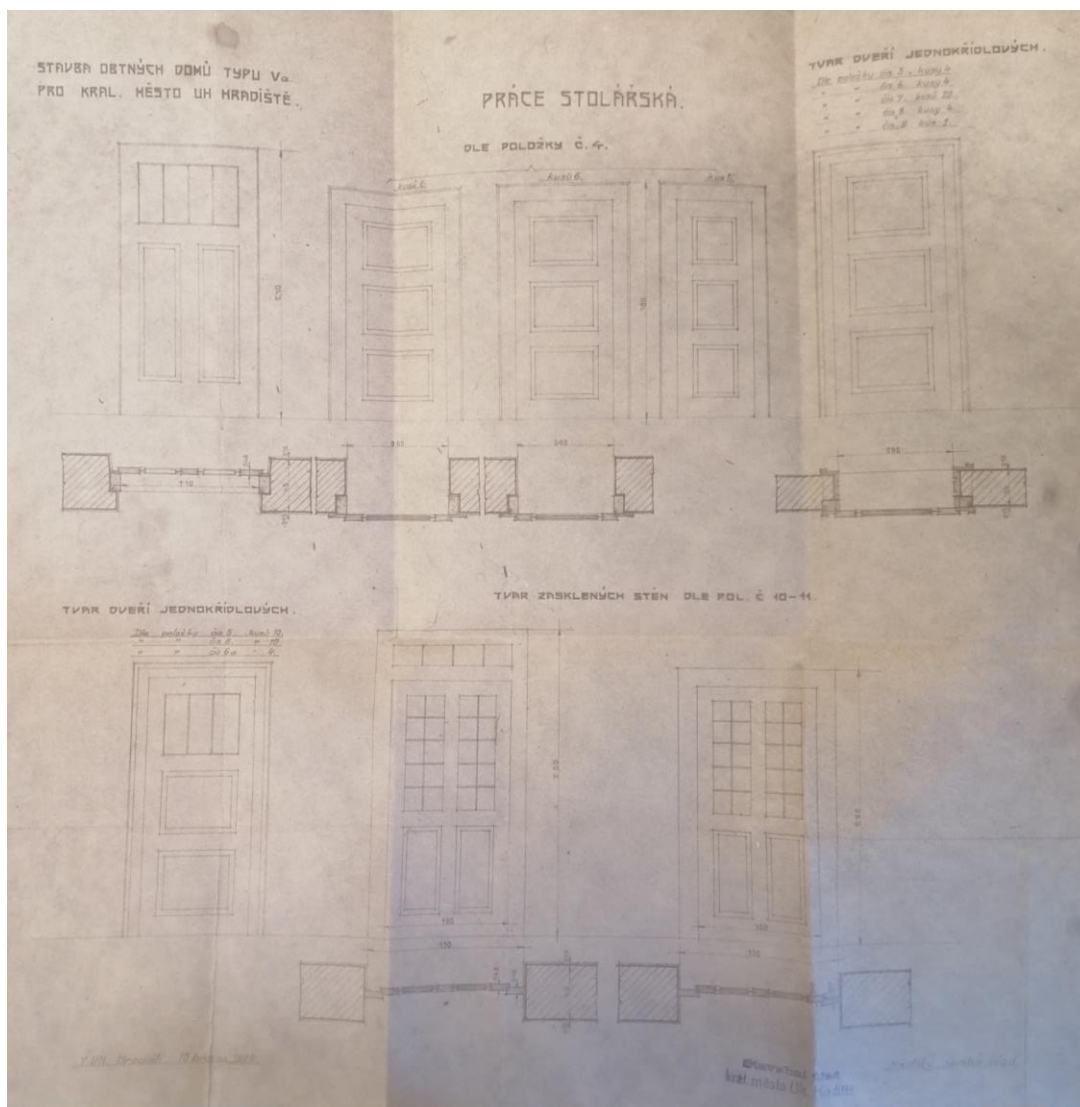
124. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ Va v ulici Kollárova čp. 405, září 1924, stavební společnost Alois Jaroš & Command., půdorys prvního patra.

125. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ V a v ulici Kollárova čp. 405, září 1924, stavební společnost Alois Jaroš & Command, půdorys podkroví.

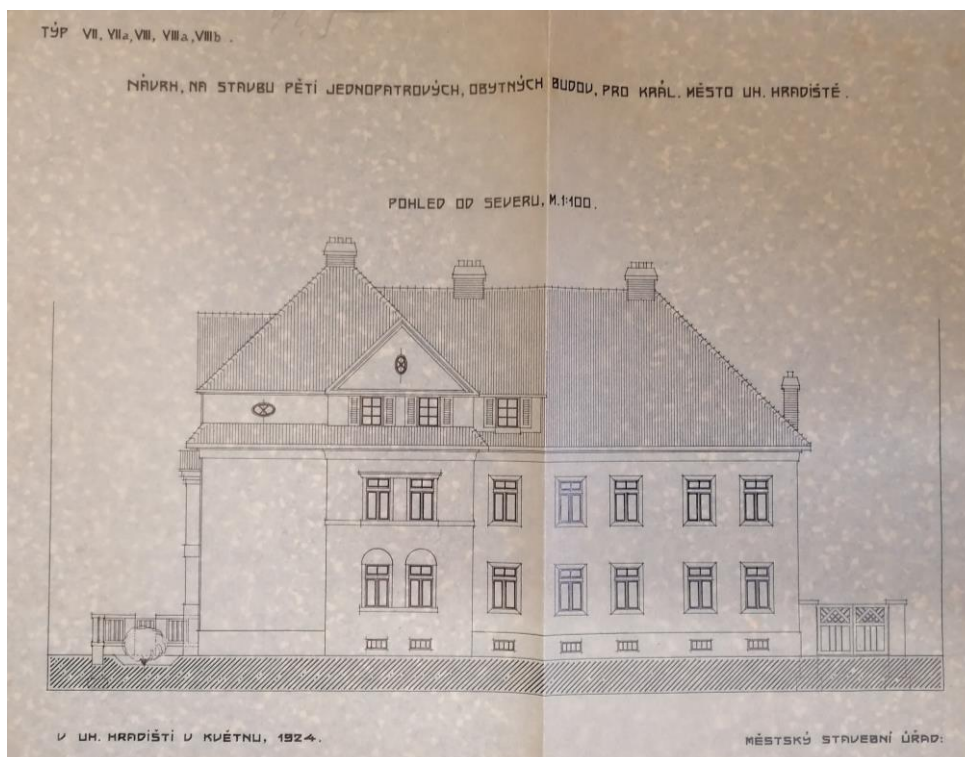
126. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ Va v ulici Kollárova čp. 405, červenec 1923, stavební společnost Alois Jaroš & Command., Půdorys vazby.

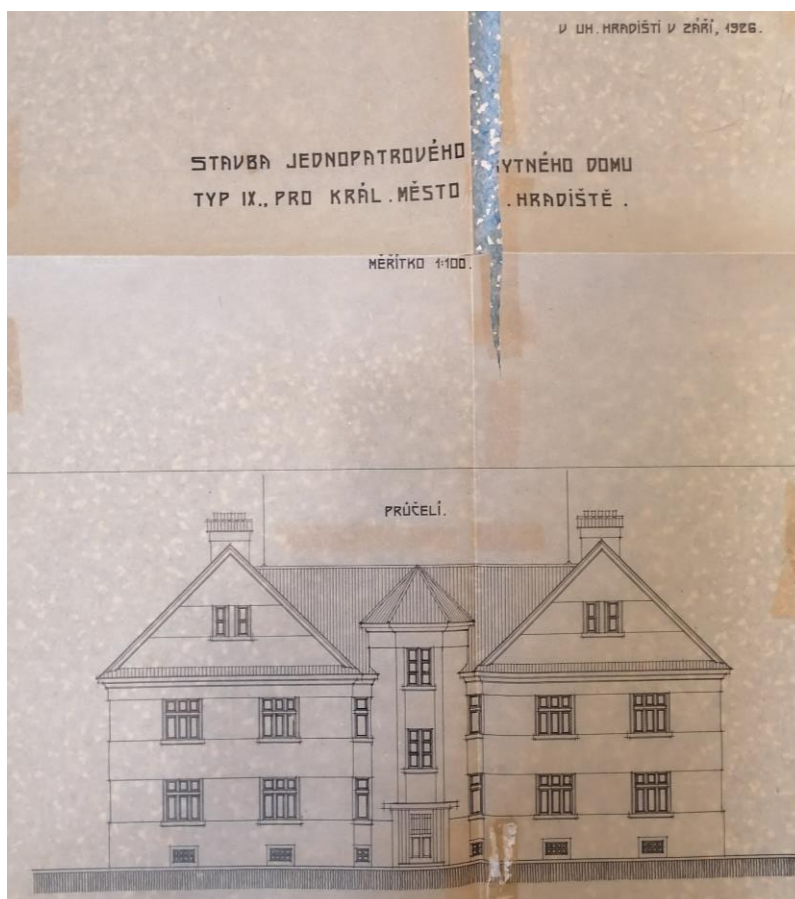
127. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ Va v ulici Kollárova čp. 405, březen 1924, stavební společnost Alois Jaroš & Command., typy použitých dveří.

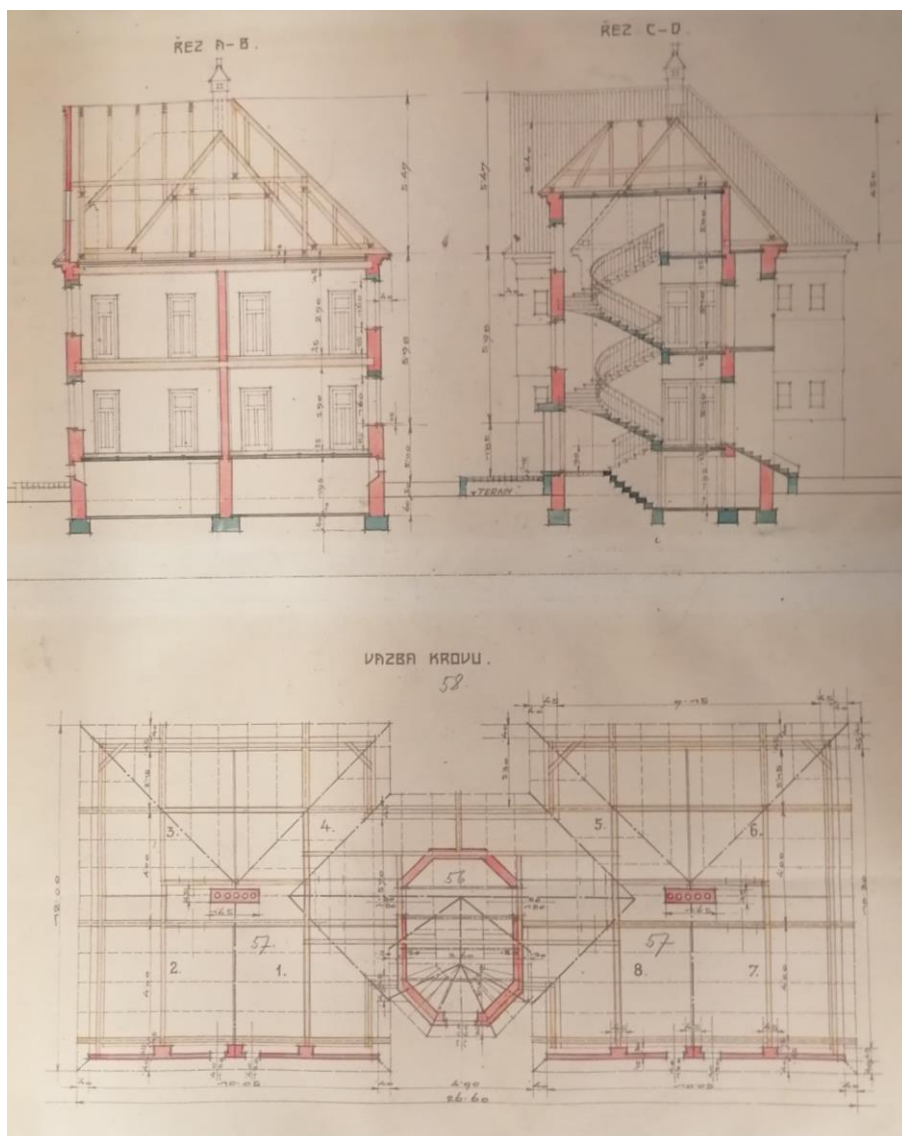
128. Uherské Hradiště, obytný dům typu Va v ulici Kollárova čp. 405, cca 1923-1925, stavební společnost Alois Jaroš & Command., pohled od jihovýchodu.

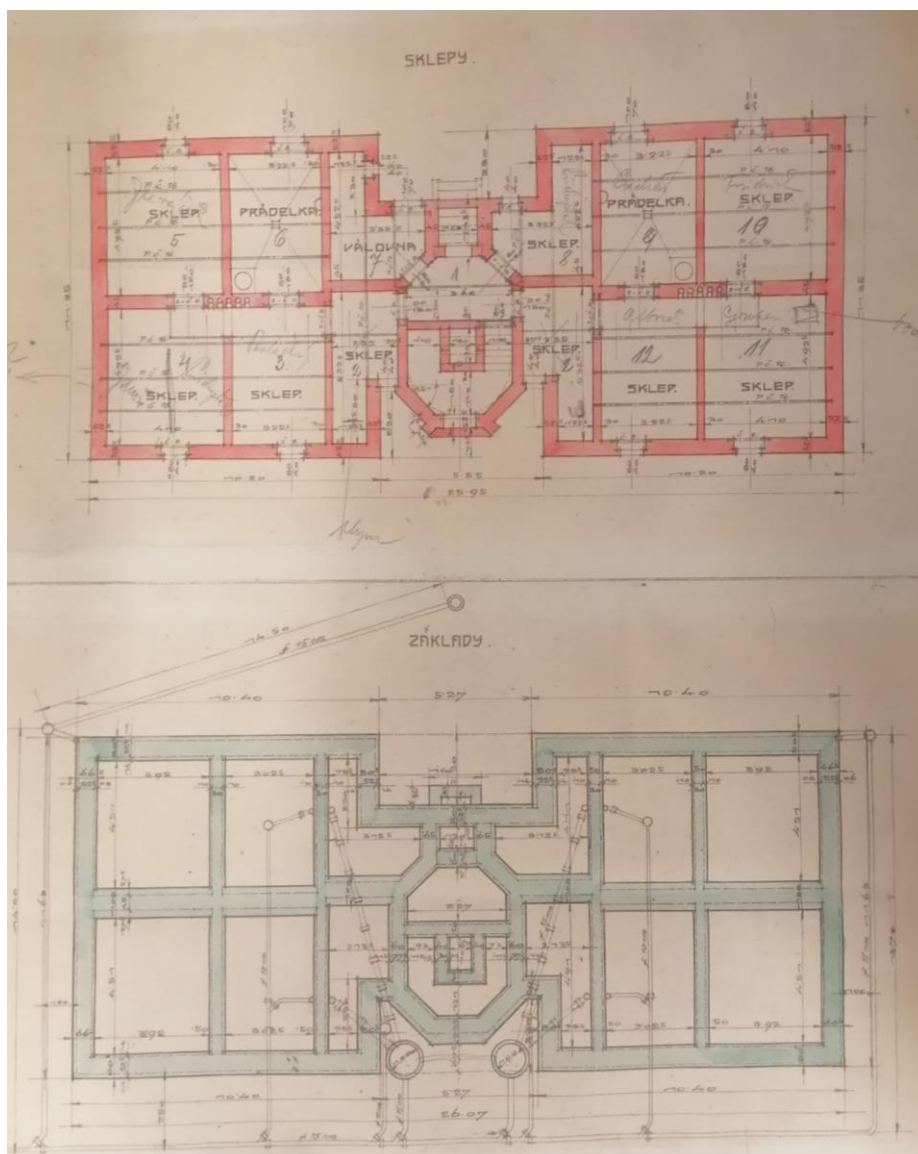
129. Uherské Hradiště, návrh na stavbu pěti jednopatrových obytných budov pro město Uherské Hradiště, typ VII, VIIa, VIII, VIIc, VIId, květen 1924, pohled od severu.

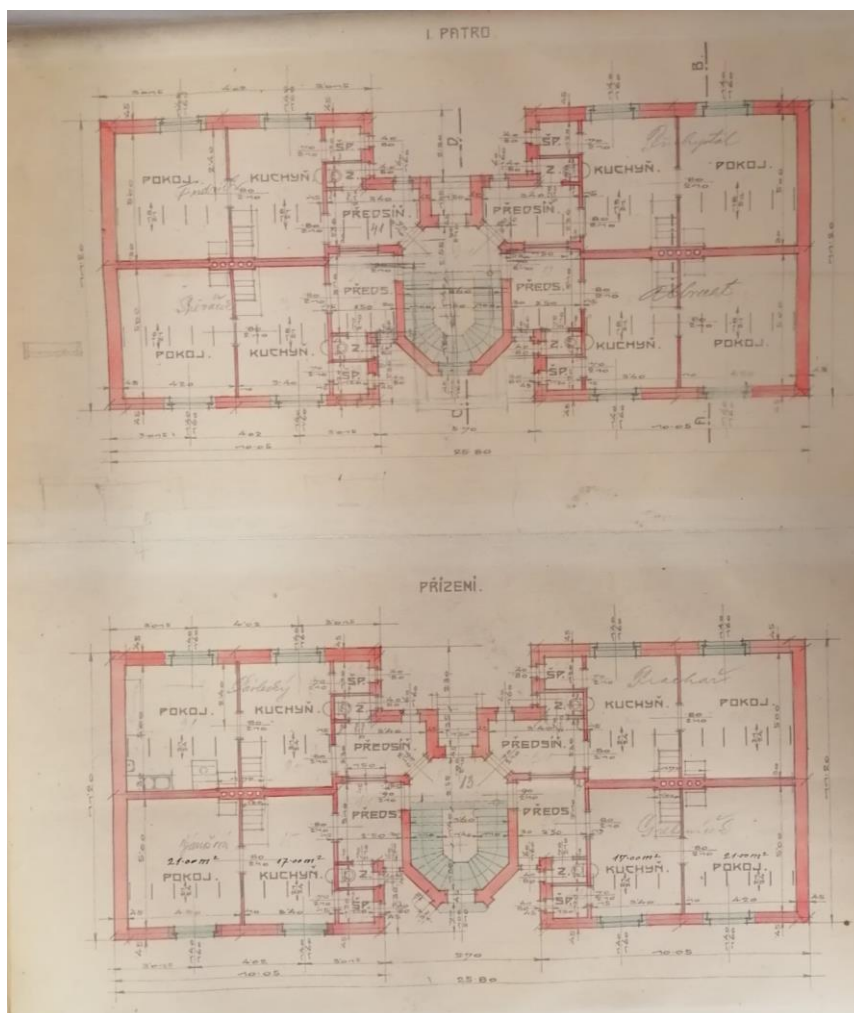
130. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, září 1926, pohled od západu.

131. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, září 1926, průřezy stavbou a vazba krovu.

132. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, září 1926, sklepy a základy.

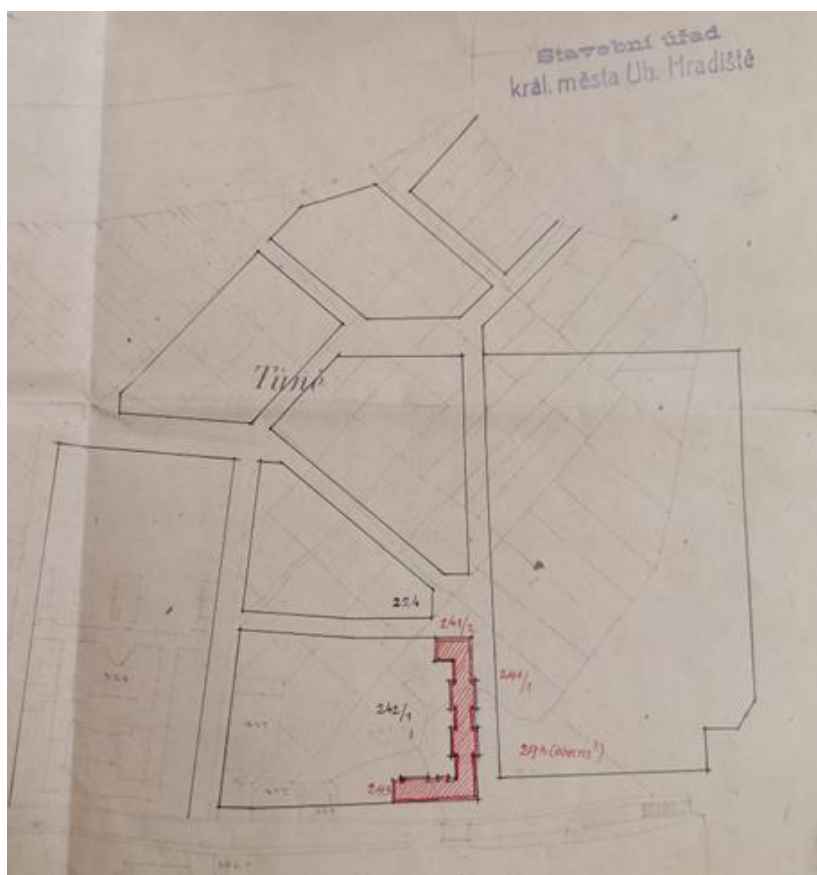
133. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, září 1926, první patro a přízemí.

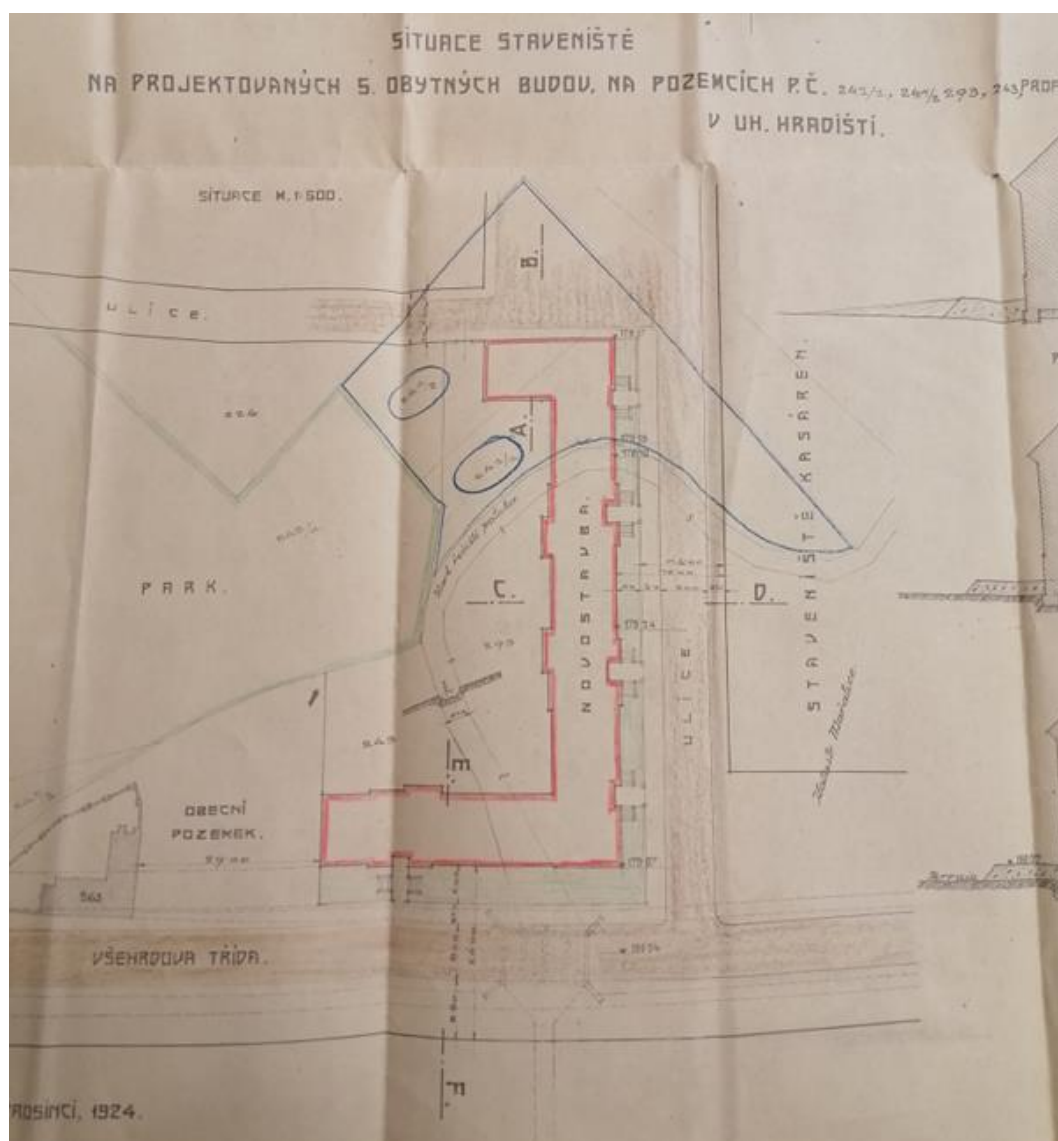
134. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, 1926–1927, pohled od jihovýchodu.

135. Uherské Hradiště, stavba obytného domu typ IX. v ulici Kollárova čp. 445, 1926–1927, pohled od jihozápadu.

136. Uherské Hradiště, plány na stavbu bloku nájemních nouzových domů, roh ulic Sokolská a Štefánikova.

137. Uherské Hradiště, plány na stavbu bloku nájemních nouzových domů, roh dnešních ulic Sokolská a Štefánikova, prosinec 1924.

138. Uherské Hradiště, nouzové obytné domy ve Štefánikově ulici, 1925–1926, pohled od jihu.

139. Uherské Hradiště, městské nouzové domy v ulici Štefánikova, 1925–1926, pohled od severu.

140. Uherské Hradiště, detail vchodu městského nouzového domu čp. 454 v ulici Štefánikova, 1925–1926, pohled od severovýchodu.

141. Uherské Hradiště, pobočka Národní banky na ulici Svatováclavská čp. 450, 1925–1926, architekt František Šnajdr, pohled od východu.

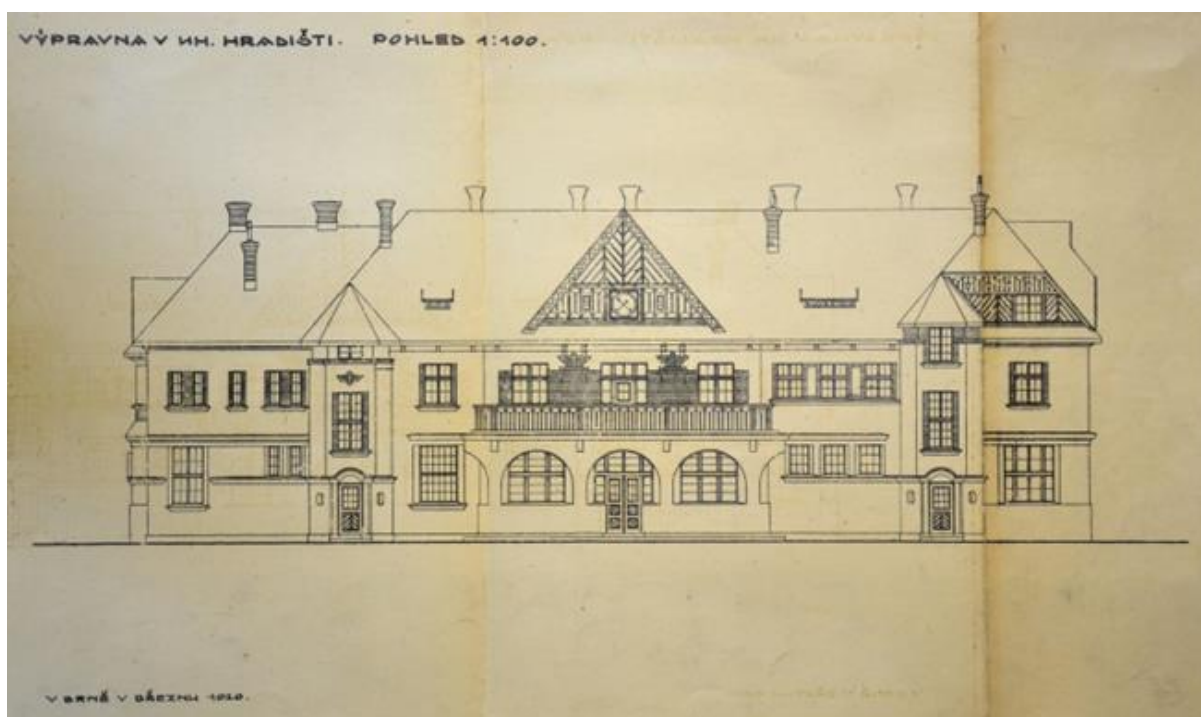
142. Uherské Hradiště, pobočka Národní banky na ulici Svatováclavská čp. 450, 1925–1926, architekt František Šnajdr, pohled od jihovýchodu.

143. Uherské Hradiště, detail průčelí pobočky Národní banky na ulici Svatováclavská čp. 450, 1925–1926, architekt František Šnajdr, pohled od východu.

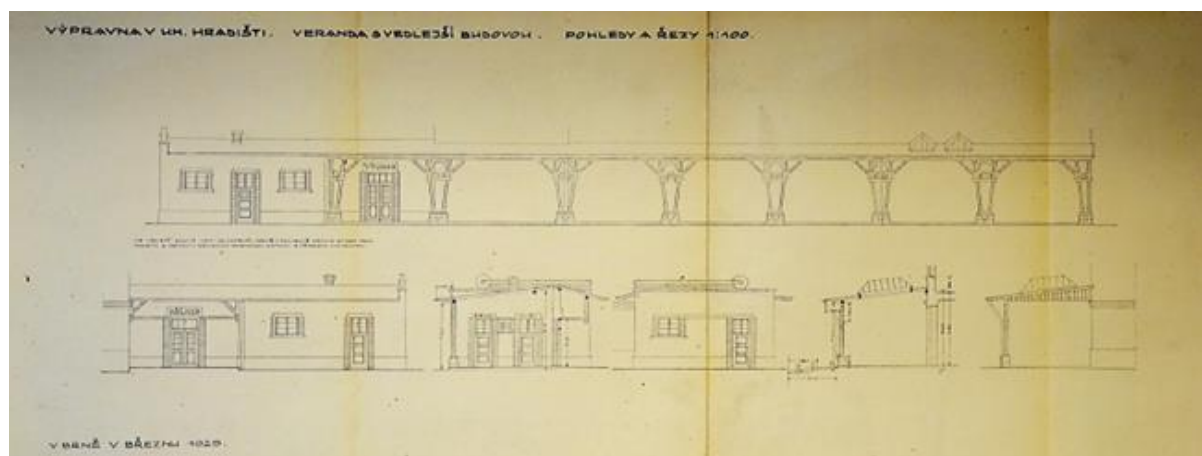
144. Uherské Hradiště, detail průčelí pobočky Národní banky na ulici Svatováclavská čp. 450, 1925–1926, architekt František Šnajdr, pohled od východu.

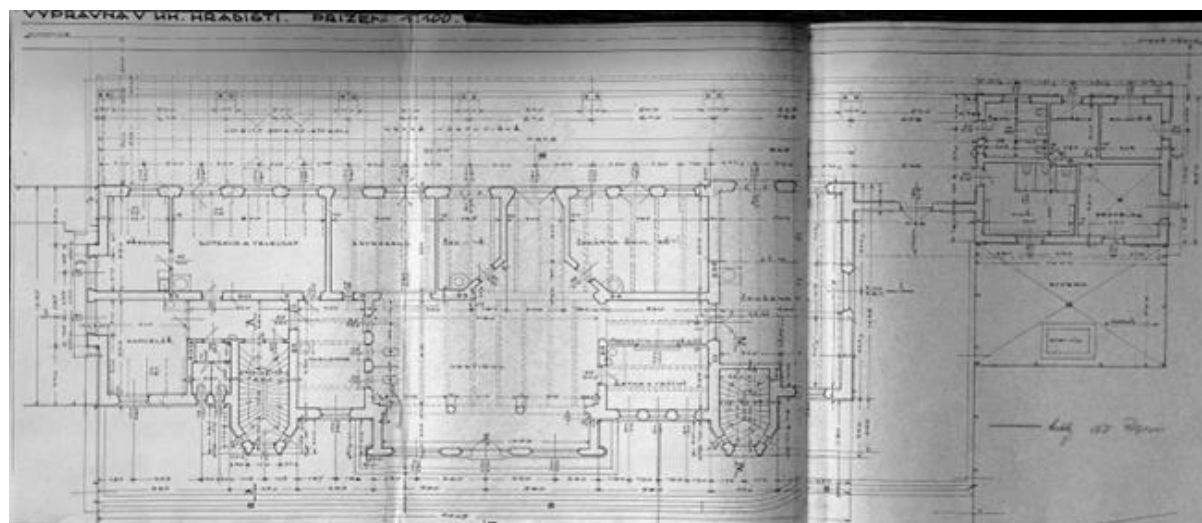
145. Uherské Hradiště, výpravní budova, březen 1929, pohled z přednádraží.

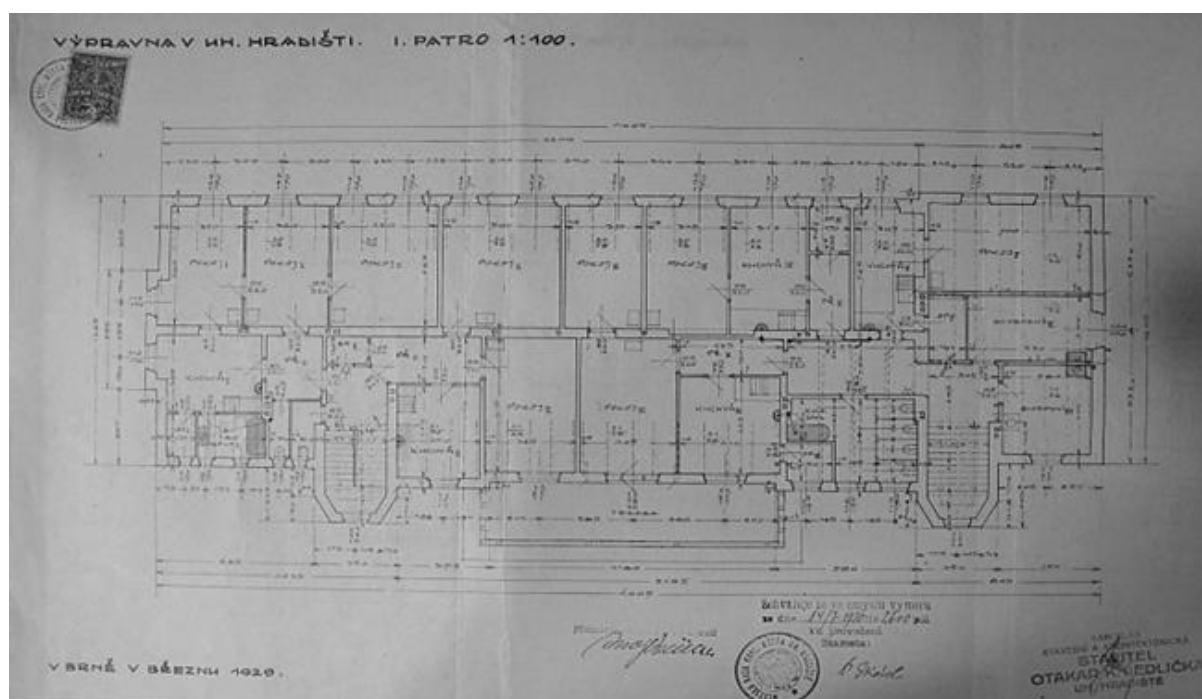
146. Uherské Hradiště, výpravní budova, březen 1929, pohled z nástupiště.

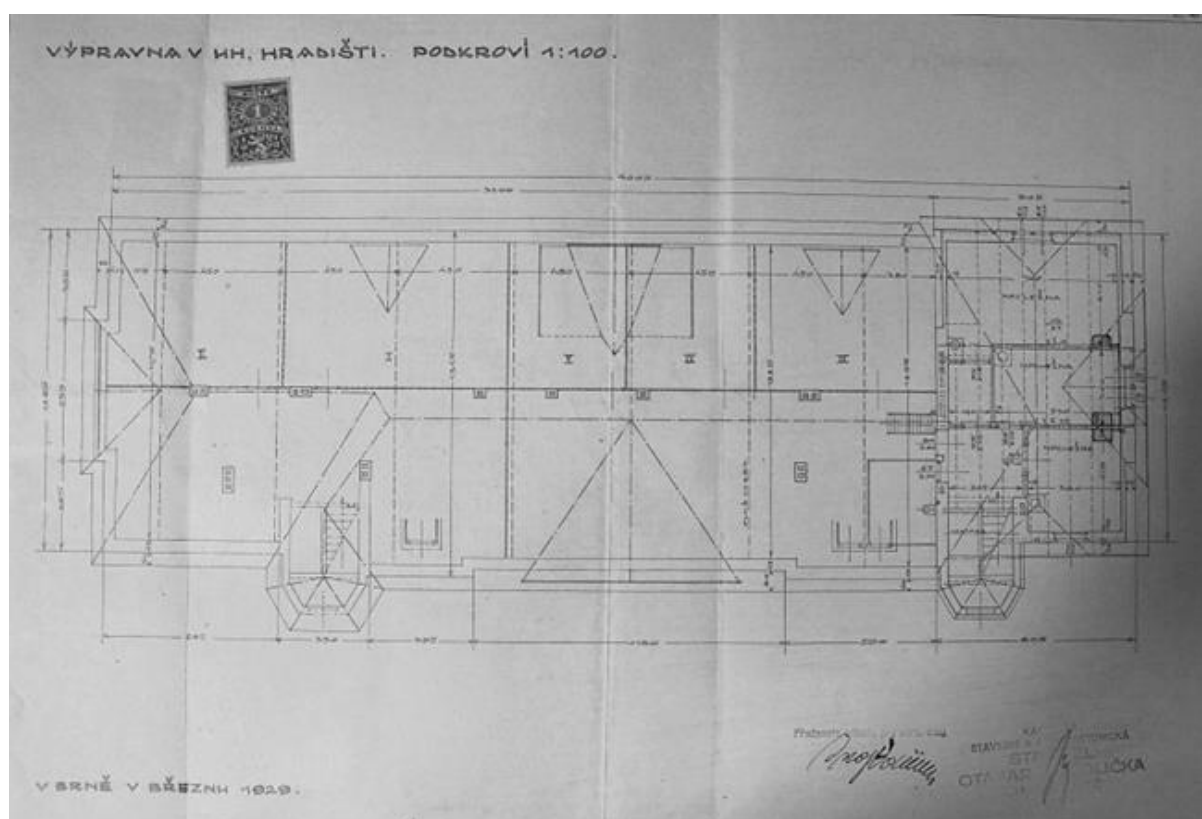
147. Uherské Hradiště, veranda s vedlejší budovou, březen 1929.

148. Uherské Hradiště, půdorys přízemí, březen 1929.

149. Uherské Hradiště, půdorys prvního patra, březen 1929.

150. Uherské Hradiště, podkroví, březen 1929.

151. Uherské Hradiště, výpravní budova, pohled na boční rizalit.

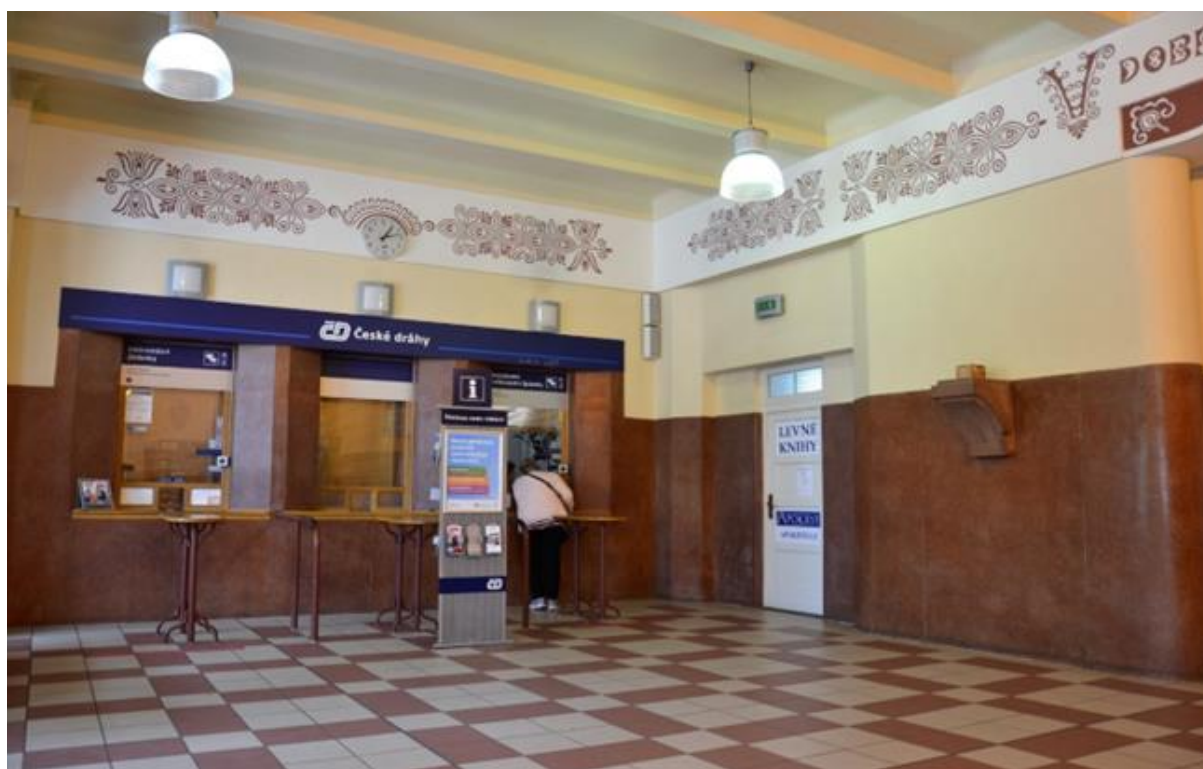
152. Uherské Hradiště, pod: původní výzdoba, nad: současná výzdoba.

153. Uherské Hradiště, výpravní budova, detail sgrafitové výzdoby.

154. Uherské Hradiště, vestibul, vchod do přednádraží.

155. Uherské Hradiště, vestibul, pohled na pokladny.

156. Uherské Hradiště, výpravní budova, třicátá léta 20. století, pohled od přednádraží.

157. Uherské Hradiště, výpravní budova, před rokem 1957.

158. Uherské Hradiště, výpravní budova, stav 2019, pohled z přednádraží.

159. Uherské Hradiště, výpravní budova, pohled od nástupiště.

160. Luhačovice, Slováká buda, 1906, architekt Dušan Jurkovič.

161. Luhačovice, interiér Slováké budy, 1906, architekt Dušan Jurkovič.

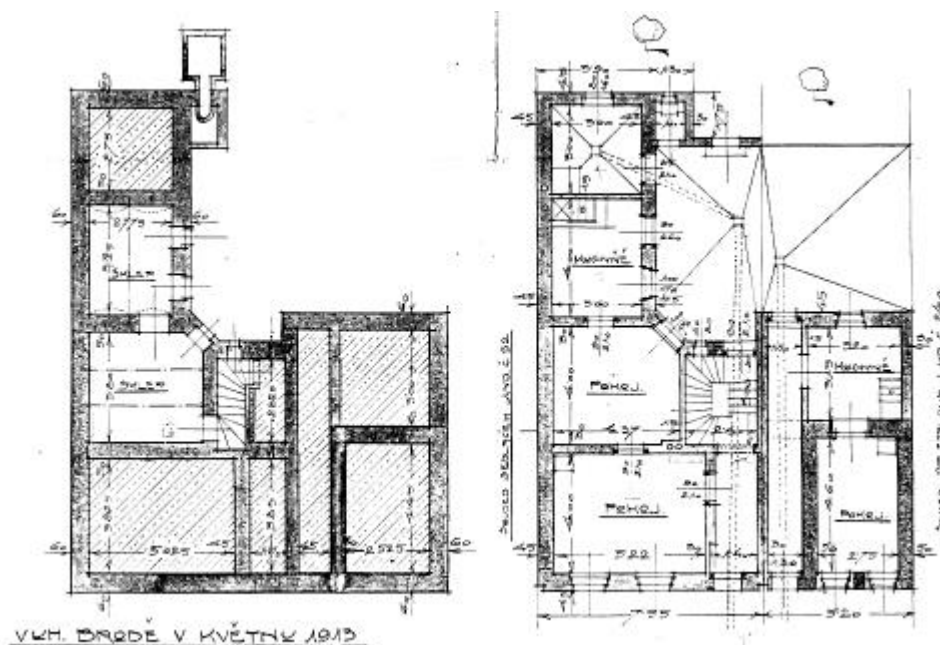
162. Hroznová Lhota, Uprkova vila, 1904, Dušan Jurkovič.

163. Uherské Hradiště – Mařatice, rodinný dům čp. 368 pro lékárníka Josefa Stancla, 1939, stavitel Karel Jedlička, pohled od jihu.

164. Uherský Brod, vilová stavba čp. 1164 v ulici Ant. Dvořáka, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od východu.

165. Uherský Brod, návrh na postavení domu čp. 53 v ulici Boženy Němcové pro manželé Sedlářovi, 1913, stavitel Karel Málek z Uherském Brodu.

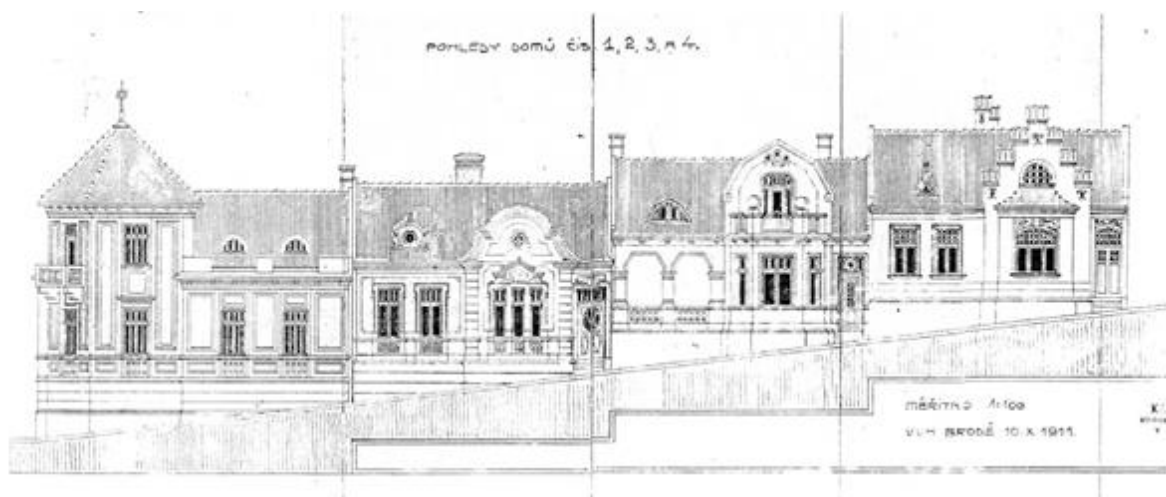
166. Uherský Brod, řadový dům čp. 53 v ulici Boženy Němcové pro manžele Sedlářovi, 1913, stavitel Karel Málek z Uherském Brodu, pohled od východu.

167. Uherský Brod, řadový dům čp. 53 v ulici Boženy Němcové pro manžele Sedlářovi, 1913, stavitel Karel Málek z Uherském Brodu, detail vchodu, pohled od východu.

168. Uherský Brod, řadový dům čp. 53 v ulici Boženy Němcové pro manžele Sedlářovi, 1913, stavitel Karel Málek z Uherském Brodu, detail oken a vikýře, pohled od východu.

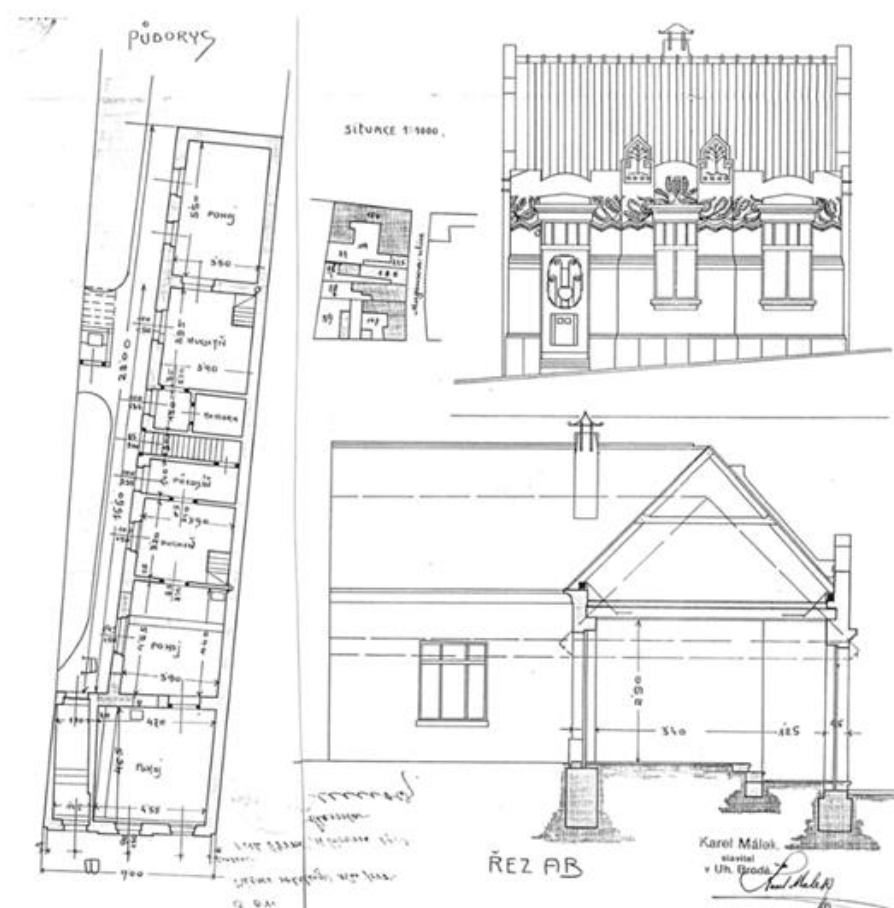
169. Uherský Brod, plán na postavení rodinných domů na parcele č. 70 (čp. 298, 299, 301) v ulici Hodinářská pro pány Karla a Otu Málkovi v Uherském Brodě, 1911, stavitel-stavebník Karel Málek z Uherského Brodu.

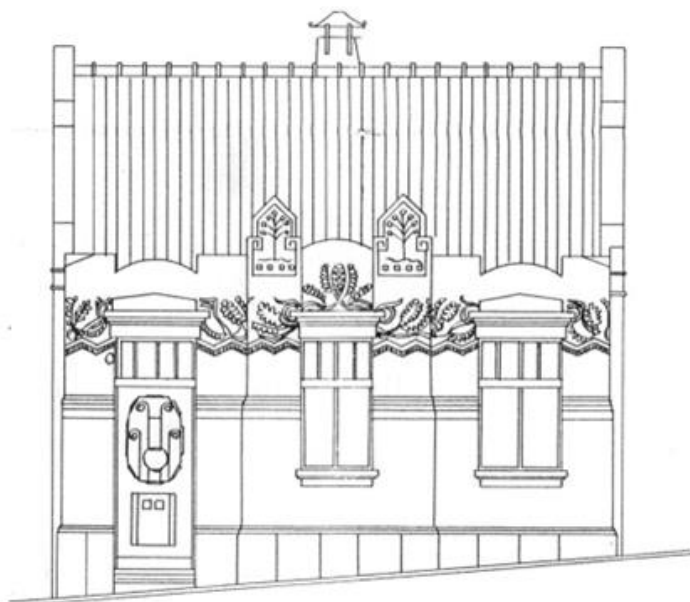
170. Uherský Brod, rodinné domy na parcele č. 70 (čp. 298, 299, 301) v ulici Hodinářská pro pány Karla a Otu Málkovi v Uherském Brodě, 1911, stavitel-stavebník Karel Málek z Uherského Brodu, pohled od jihu.

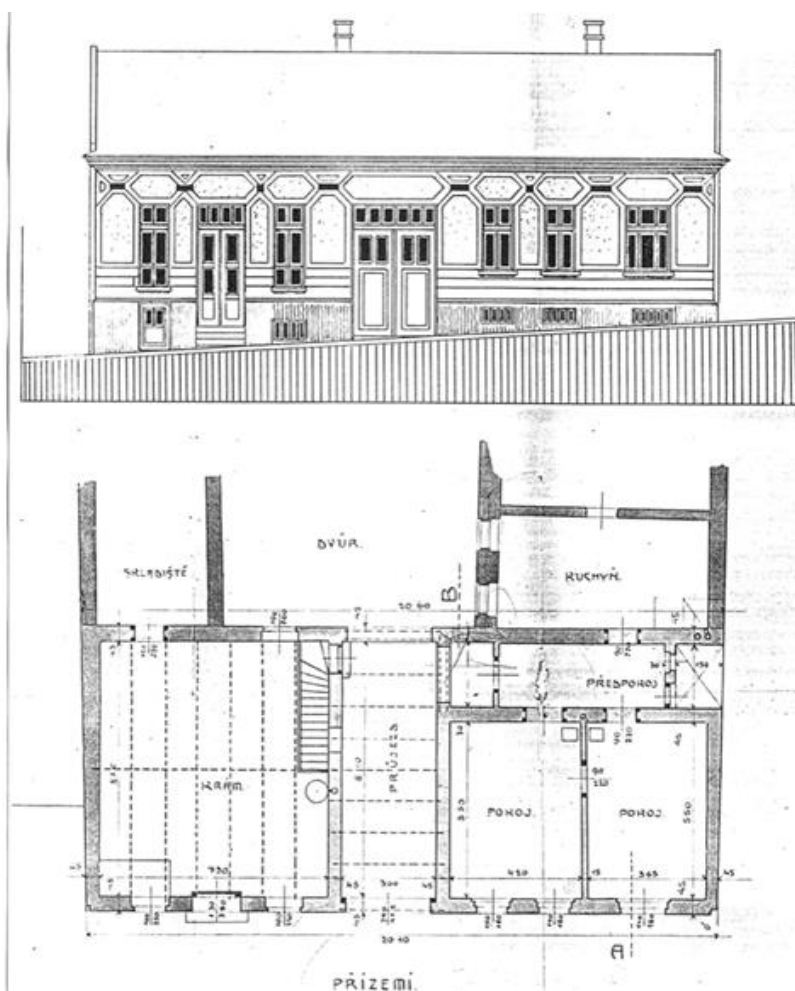
171. Uherský Brod, rodinné domy na parcele č. 70 (čp. 298, 299, 301) v ulici. Hodinářská pro pány Karla a Otta Málkovi v Uherském Brodě, 1911, stavitel-stavebník Karel Málek z Uherského Brod, pohled od severu.

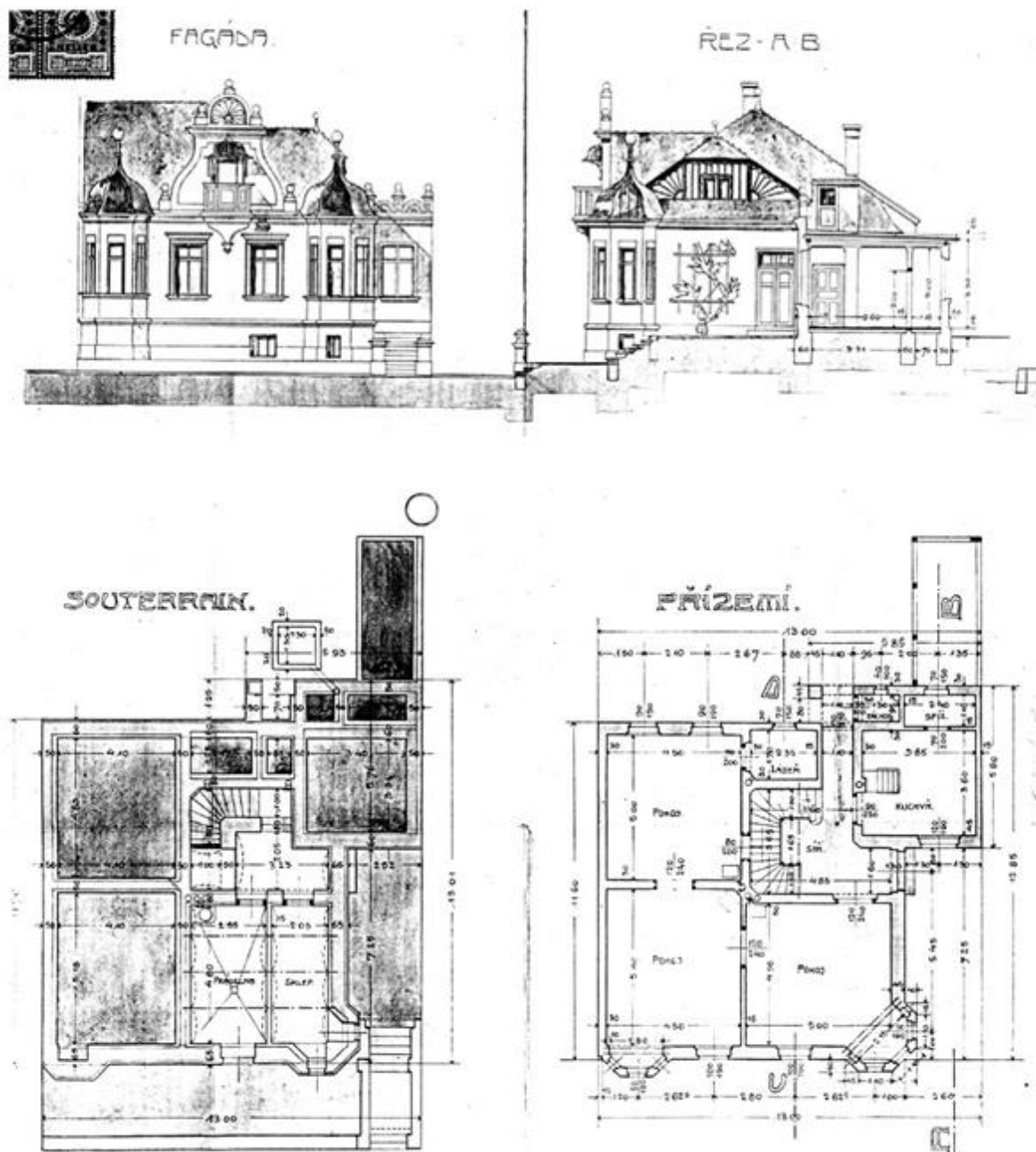
172. Uherský Brod, secesní dům čp. 185 v ulici Komenského pro Marii Malinovou, 1910, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu (přestavěn).

173. Uherský Brod, secesní dům čp. 185 v ulici Komenského pro Marii Malinovou, 1910, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, detail fasády (přestavěn).

174. Uherský Brod, secesně kubizující dům čp. 91 pro obchodníka Antonína Becka v Moravské ulici, 1912, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu (přestavěn).

175. Uherský Brod, návrh na postavení vily pro Karla Matyáše v ulici Pod Valy čp. 728 vně městských hradeb, 1910, stavitel Karel Málek.

176. Uherský Brod, vila pro Karla Matyáše v ulici Pod Valy čp. 728 vně městských hradeb, 1910, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, pohled od jihovýchodu.

177. Uherský Brod, vila pro Karla Matyáše v ulici Pod Valy čp. 728 vně městských hradeb, 1910, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, detail parafráze lomenice, pohled od východu.

178. Uherský Brod, vila pro p. Menzla v ulici Pod Valy čp. 738 vně městských hradeb, 1911, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu, pohled od jihozápadu.

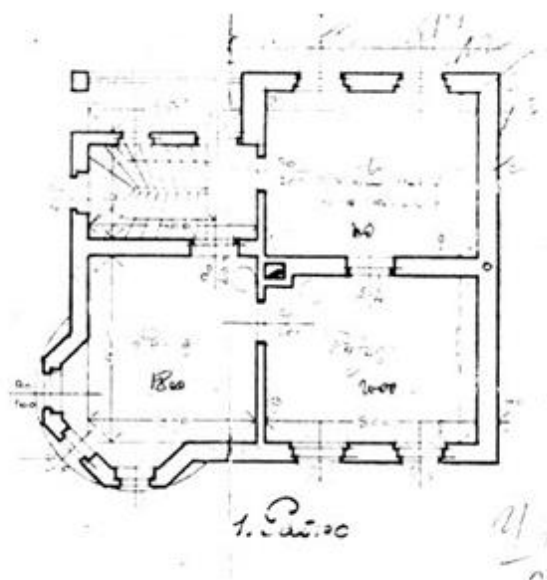
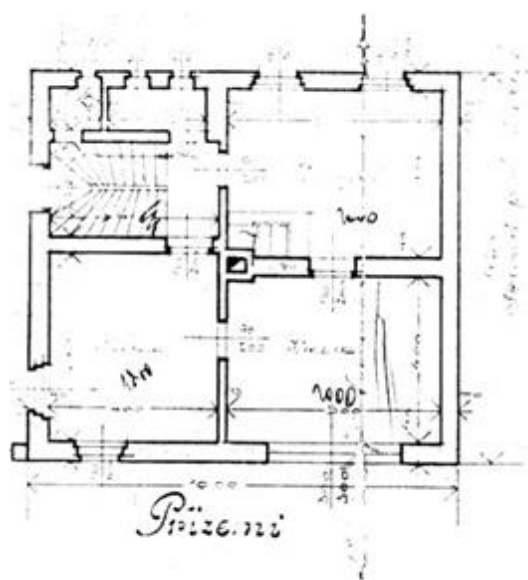
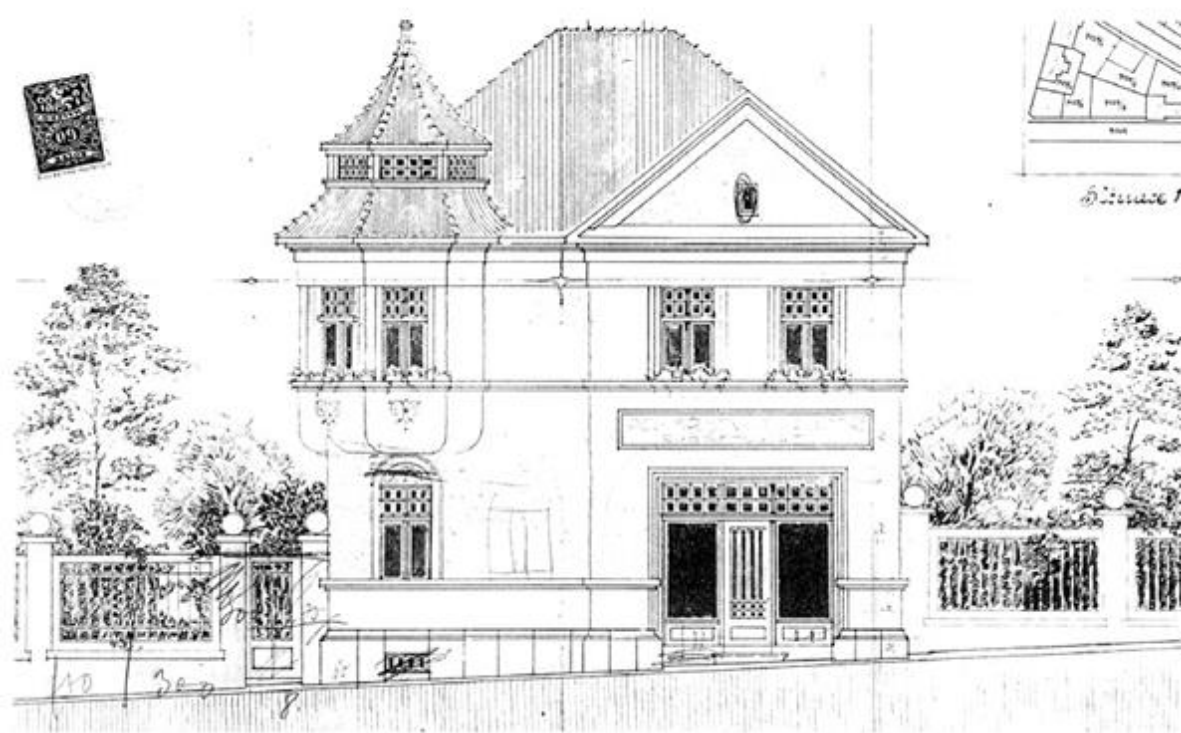
179. Uherský Brod, vila pro p. Menzla v ulici Pod Vály
čp. 738 vně městských hradeb, 1911, stavitel Karel
Málek z Uherského Brodu, pohled od jihozápadu.

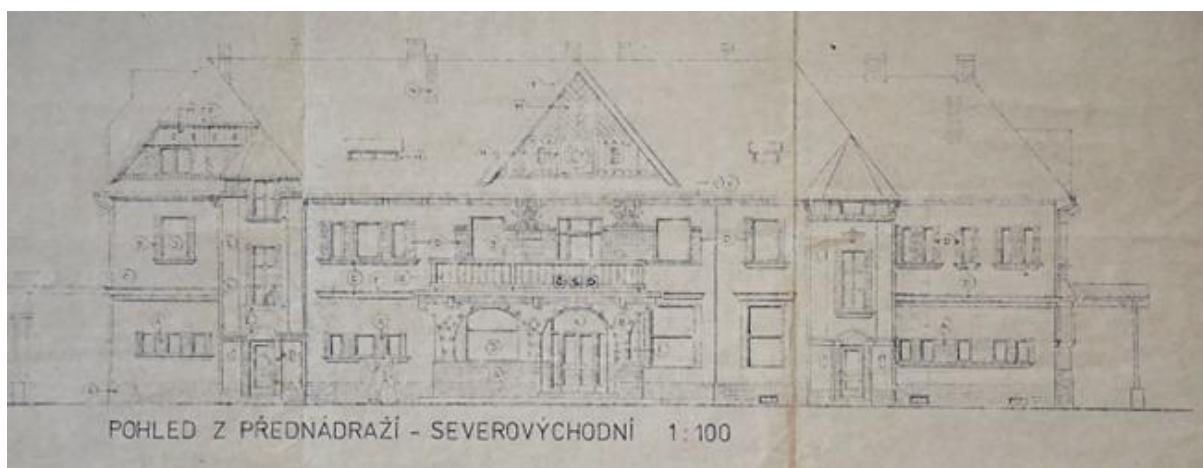
180. Uherský Brod, vila pro p. Menzla v ulici Pod Vály
čp. 738 vně městských hradeb, 1911, stavitel Karel
Málek z Uherského Brodu, pohled od východu.

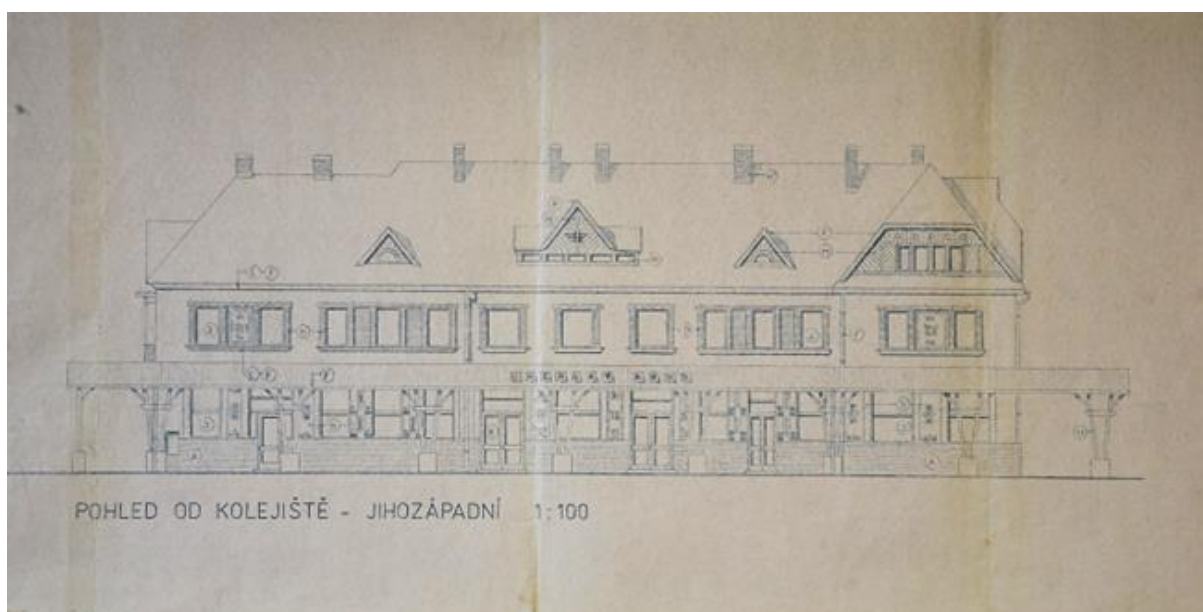
181. Uherský Brod, vila čp. 956 v ulici 28. října, první polovina 20. století, stavitel Karel Málek z Uherského Brodu,
pohled od jihozápadu.

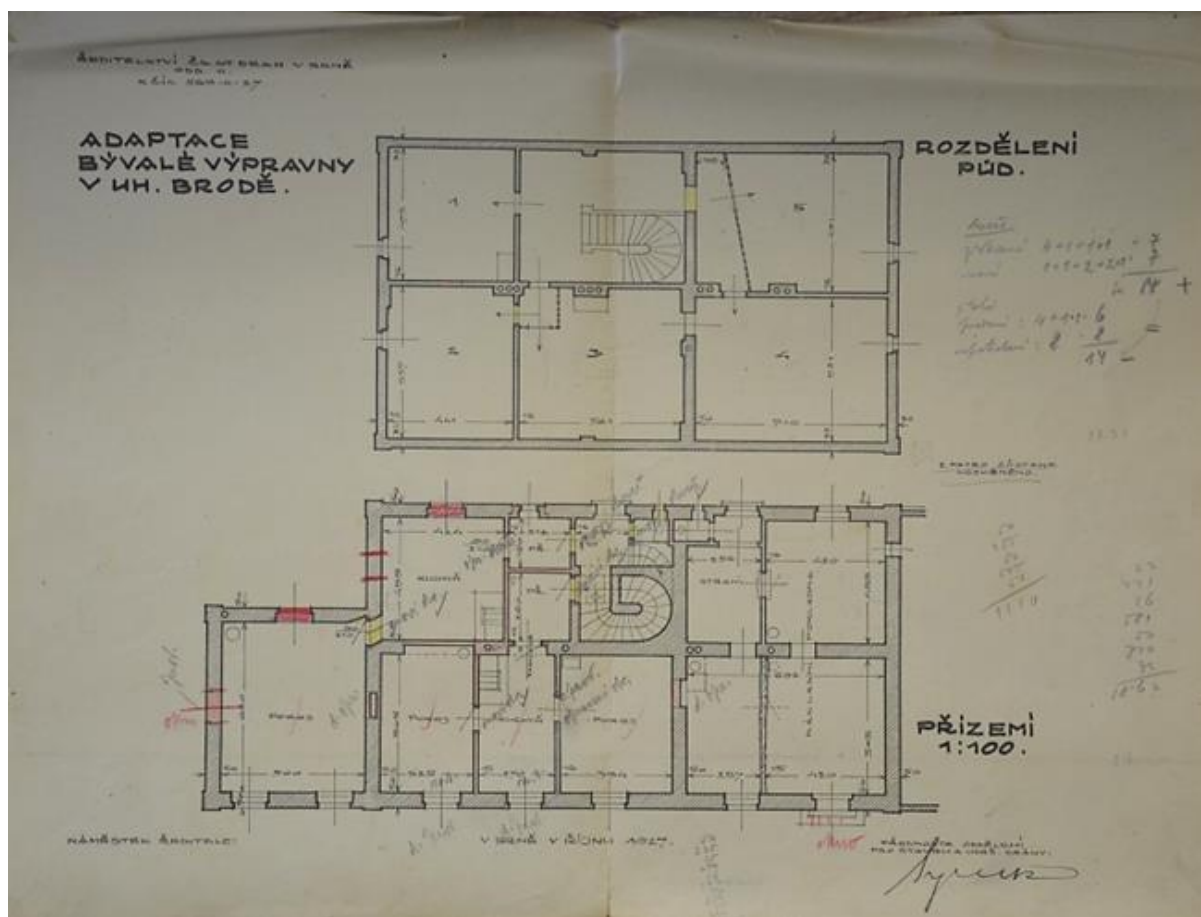
182. Uherský Brod, návrh na postavení živnostenského domu čp. 895 s pekárnou pro obchodníka R. Algerta, 1922, stavitel Josef Jirásek z Uherského Brodu.

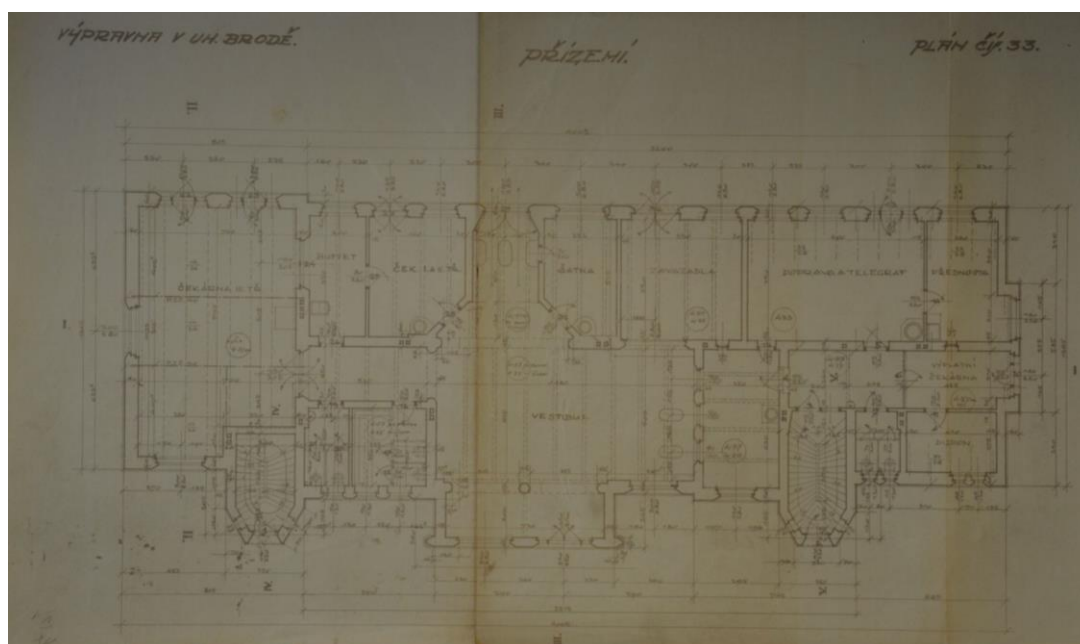
183. Uherský Brod, výpravní budova, severovýchodní pohled z přednádraží.

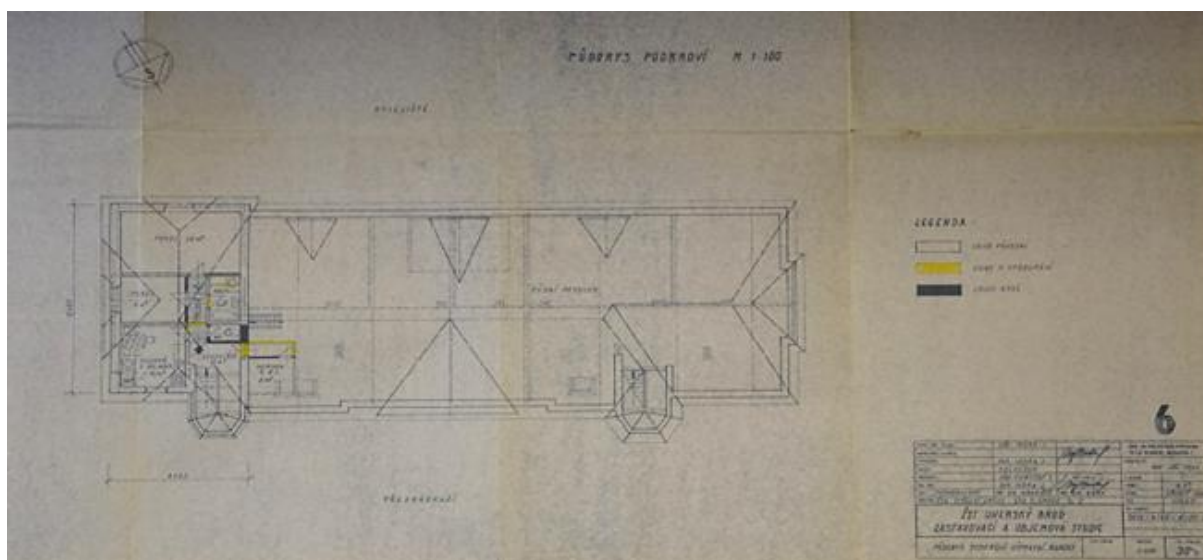
184. Uherský Brod, výpravní budova, jihozápadní pohled od kolejiště

185. Uherský Brod, adaptace výpravní budovy z roku 1883, projekt Václav Pokorný.

186. Uherský Brod, plán na postavení výpravní v Uherském Brodě, 1926, přízemí.

187. Uherský Brod, výpravní budova, podkroví.

188. Uherský Brod, výpravní budova, 1927, projekt Václav Pokorný, pohled od kolejiště.

189. Uherský Brod, výpravní budova, 1927, projekt Václav Pokorný, pohled od přednádraží.

190. Uherský Brod, výpravní budova, pohled z přednádraží.

191. Uherský Brod, výpravní budova, západní pohled z lávky.

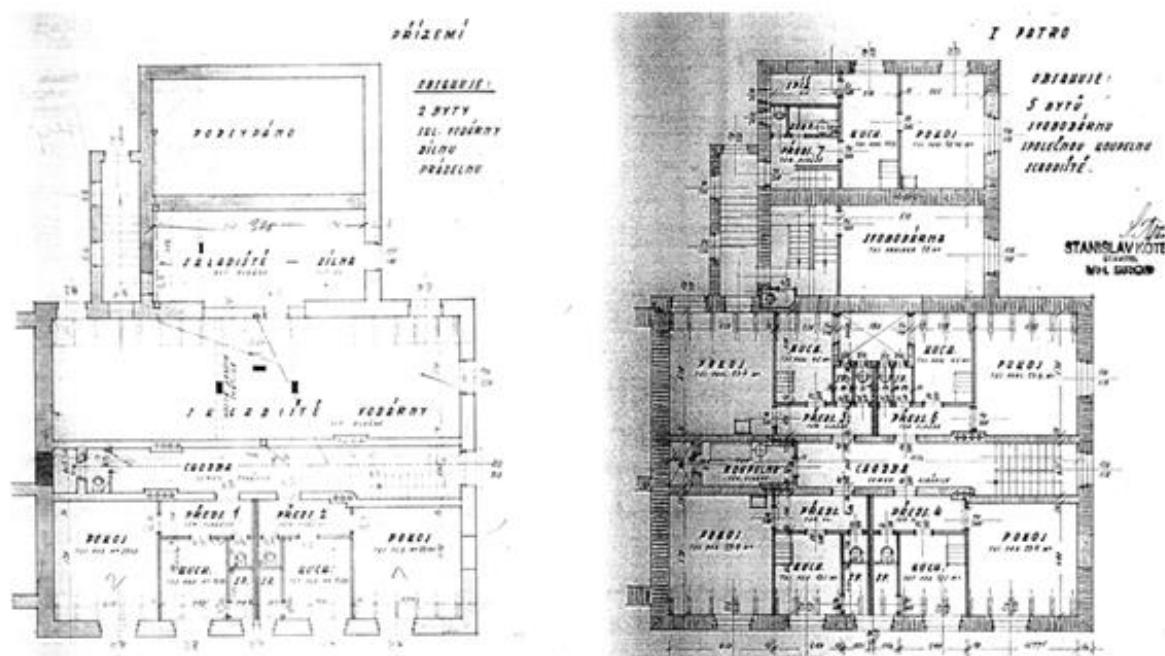
192. Uherský Brod, detail na štít výpravní budovy, severozápadní pohled.

193. Uherský Brod, pozdně historizující stavební soubor – bloková budova s dvoupatrovým křídlem s dlátkovou střechou čp. 760 v ulici Dolní Valy / U Elektrárny, 1920, redistribuce interiéru architektem Stanislavem Kotkem v roce 1940, pohled od severu.

194. Uherský Brod, pozdně historizující stavební soubor – bloková budova s dvoupatrovým křídlem s dlátkovou střechou čp. 760 v ulici Dolní Valy / U Elektrárny, 1920, redistribuce interiéru architektem Stanislavem Kotkem v roce 1940, pohled od západu.

195. Uherský Brod, návrh na redistribuci pozdně historizující stavebního souboru čp. 760 v ulici Dolní Váhy / U Elektrárny, 1940, architekt Stanislav Kotek.

196. Uherský Brod – Havříce, domy ovlivněné secesním historismem - čp. 1005 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubiček (zbořeno).

197. Uherský Brod – Havřice, domy ovlivněné secesním historismem - čp. 1005 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno).

198. Uherský Brod – Havřice, domy ovlivněné secesním historismem - čp. 1006 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno).

199. Uherský Brod – Havřice, domy ovlivněné secesním historismem - čp. 1007 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno).

200. Uherský Brod – Havřice, domy ovlivněné secesním historismem - čp. 1006 a čp. 1007 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno).

201. Uherský Brod – Havříce, detail žudra na domě ovlivněných secesním historismem - čp. 1005 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno).

202. Uherský Brod – Havříce, detail oken na domě ovlivněným secesním historismem - čp. 1005 na ulici Svatopluka Čecha, počátek 20. století, stavitel Cyril Kubíček (zbořeno).

203. Hodonín, panorama města v prvních desetiletích 20. století, 1911.

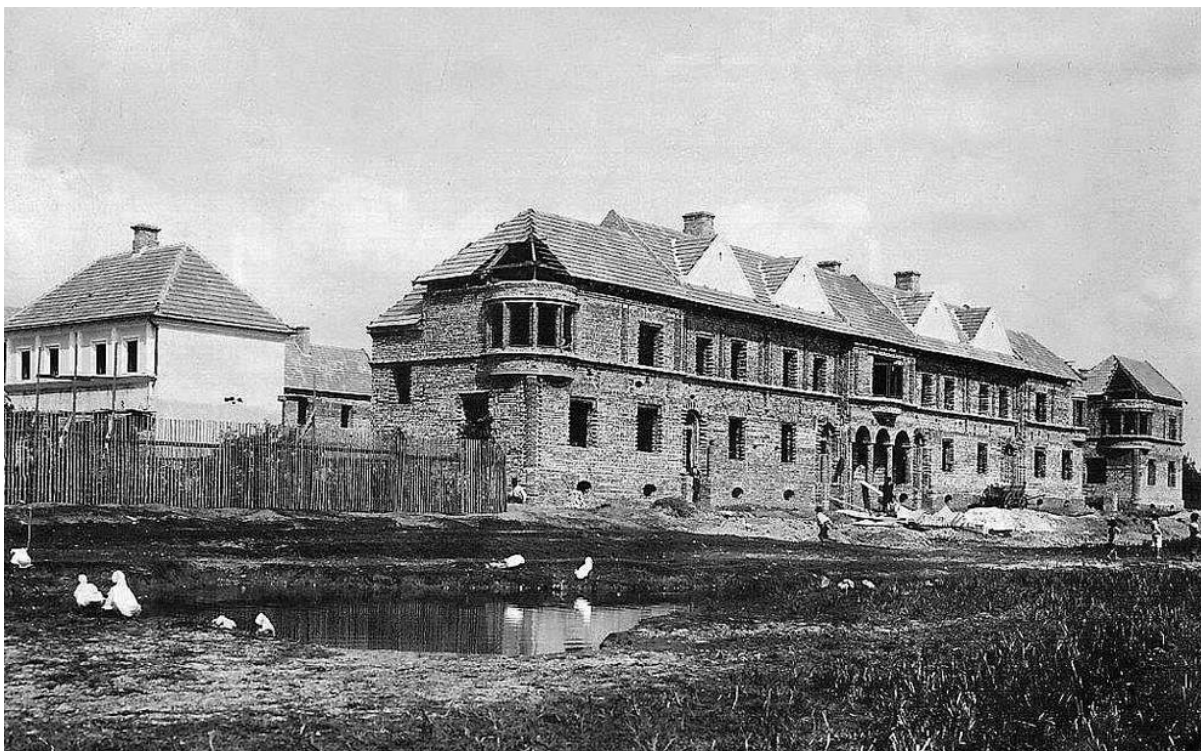
204. Hodonín, Dům umělců krátce před dokončením, 1912, architekt Antonín Blažek, pohled od jihozápadu.

205. Hodonín, detail bočního vchodu na Domě umělců, 1913, architekt Antonín Blažek, pohled od západu.

206. Hodonín, detail oken na Domě umělců, 1913, architekt Antonín Blažek, pohled od západu.

207. Hodonín, výstavba kolonie dělnických domů tzv. Dělnický řádek mezi dnešními ulicemi Slunečná a Jižní, 1919–1920, architekt Antonín Blažek.

208. Hodonín, dnes již zaniklá kolonie dělnických domů tzv. Dělnický řádek mezi dnešními ulicemi Slunečná a Jižní, 1919–1920, architekt Antonín Blažek.

209. Hodonín, dnes již zaniklá kolonie dělnických domů tzv. Dělnický řádek mezi dnešními ulicemi Slunečná a Jižní, 1919–1920, architekt Antonín Blažek, stav v sedmdesátých letech 20. století.

210. Hodonín, kolonie dělnických domů tzv. Dělnický řádek krátce před asanací, 1919–1920, architekt Antonín Blažek, stav v sedmdesátých letech 20. století.

211. Hodonín, dívčí skautská klubovna zvaná Míla, 1936, pohled od jihu.

212. Břeclav, městská zástavba na náměstí T. G. Masaryka, 1928, pohled od západu.

213. Břeclav, vila Ferdinanda Rossaka v ulici Lidická čp. 1060/4 (dnes Hvězdova vila), 1903, stavitel-stavebník Ferdinand Rossak, pohled od severozápadu.

214. Břeclav, dům čp. 1275/2 na rohu ulic Herbenova a Lidická, 1920, stavitel Karel Hvězda, pohled od východu.

215. Břeclav, domy čp. 1256/19 a čp. 1182/30 mezi Smetanovým nábřežím a ulicí Jungmannovou, kolem roku 1920, stavitel Karel Hvězda, pohled od jihozápadu.

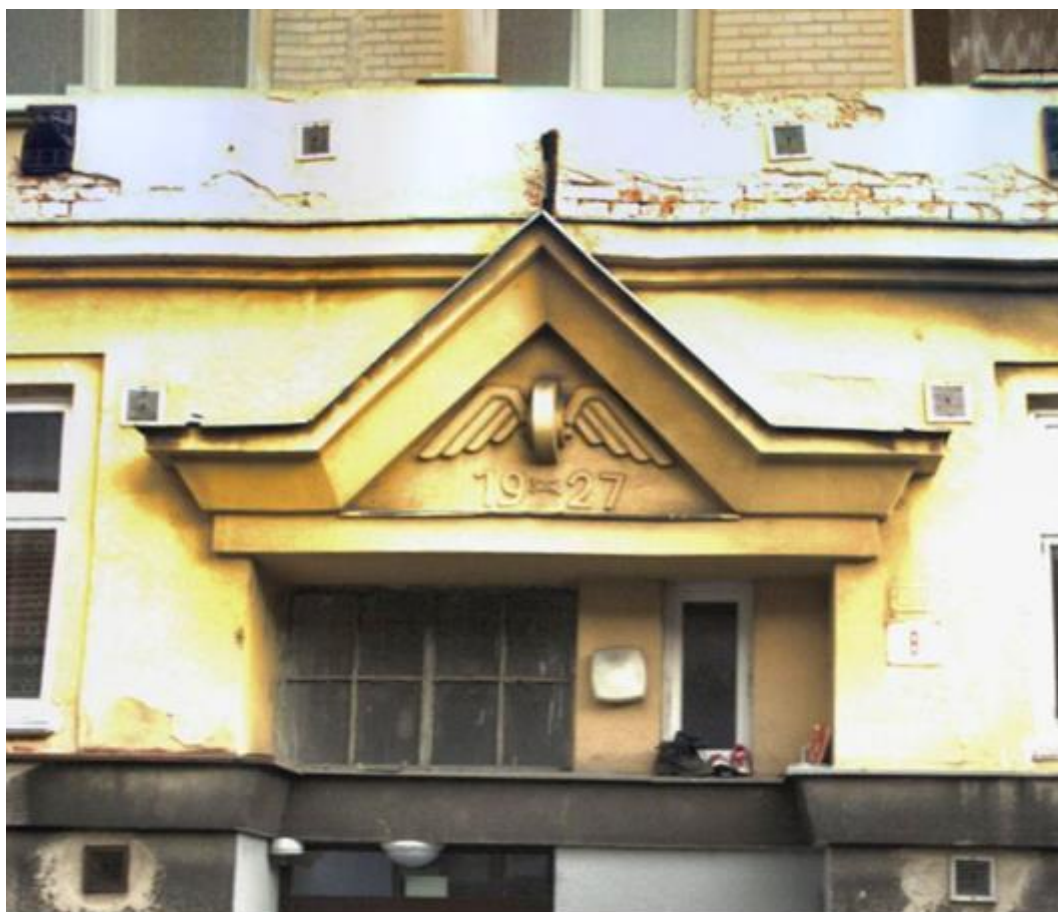
216. Břeclav, budova Obchodní akademie čp. 1224, 1924–1926, architekt Jaroslav Rössler, pohled od západu.

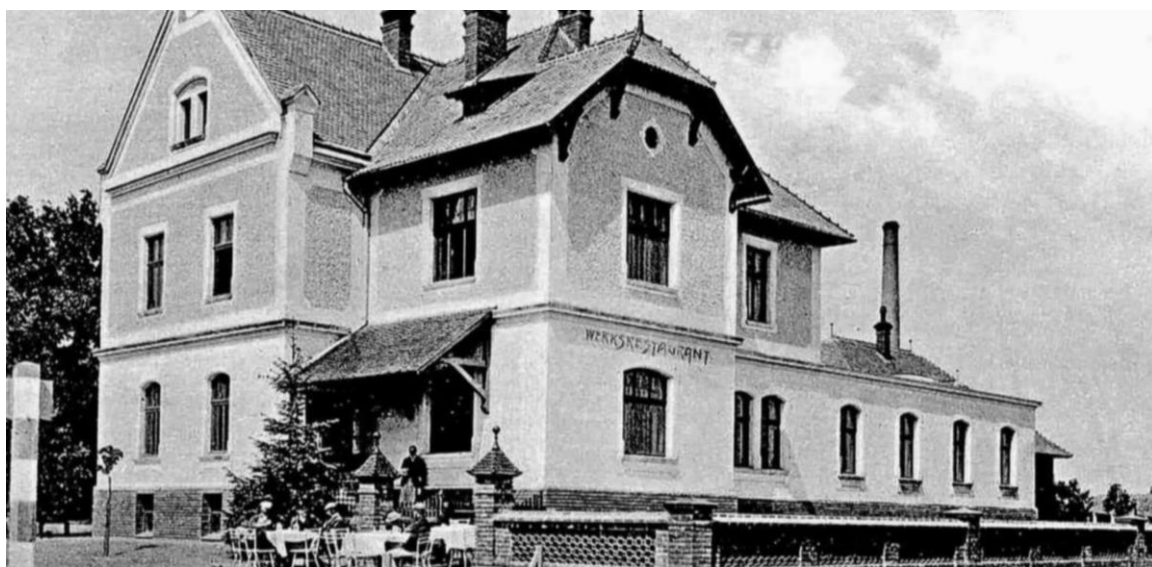
217. Břeclav, budova Obchodní akademie čp. 1224, 1924–1926, architekt Jaroslav Rössler, pohled od jihozápadu.

218. Břeclav, obytné komplex v ulici Na Zahradách, dvacátá léta 20. století, pohled od severovýchodu.

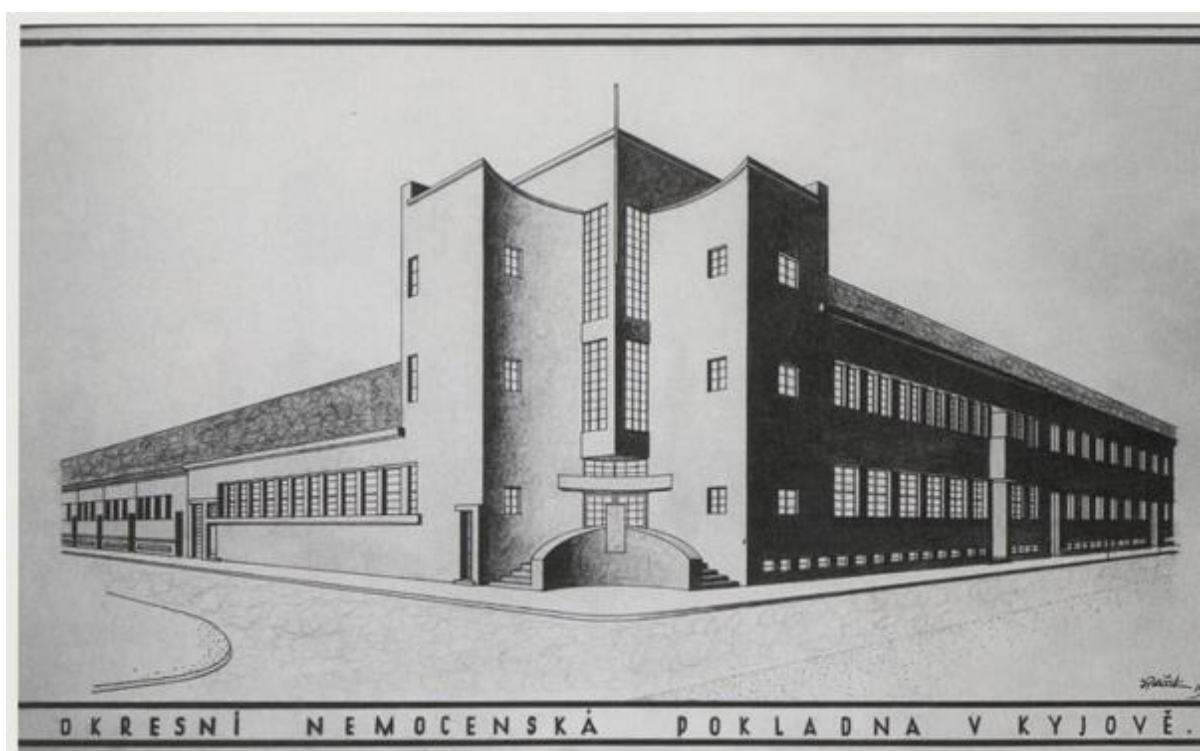
219. Břeclav, obytné komplex v ulici Na Zahradách, dvacátá léta 20. století, detail vchodového tympanonu, pohled od severovýchodu.

220. Břeclav – Poštorná, Poštorenské keramické závody v Nádražní ulici, nedatováno, pohled od východu.

221. Kyjov, Okresní nemocenská pokladna na třídě Komenského čp. 740/51, 1926–1928, architekt Jan Mráček, stavitel Rudolf Rusňák, pohled od jihovýchodu.

222. Kyjov, soutěžní návrh na Okresní nemocenskou pokladnu, 1926, architekt Josef Polášek.

223. Kyjov, Okresní nemocenská pokladna na třídě Komenského čp. 740/51, 1926–1928, architekt Jan Mráček, stavitel Rudolf Rusňák, pohled od jihovýchodu.

224. Kyjov, Okresní nemocenská pokladna na třídě Komenského čp. 740/51, 1926–1928, architekt Jan Mráček, stavitel Rudolf Rusňák, pohled od jihozápadu.

225. Kyjov, Sokolovna na třídě Komenského čp. 689/59, 1926, pohled od východu.

226. Kyjov, tradicionalistická vila pro stavitele Josefa Poláška na nároží ulic Nádražní a Husova, 1920, stavitel Josef Polášek.

227. Kyjov, dům čp. 511/34 v ulici Dobrovského, první polovina 20. století, pohled od západu.

228. Kyjov, dům čp. 512/32 v ulici Dobrovského, první polovina 20. století, pohled od východu.

229. Sudoměřice, okapově orientovaná zástavba, první polovina 20. století.

230. Vlčnov, zástavba v dnešní Masarykově ulici, dvacátá léta 20. století, pohled od severu.

231. Kunovice, pohled na ulici Na Rynku s řadovou zástavbou, 1935, pohled od jihovýchodu.

232. Zlechov, typická slovácká zástavba, kolem roku 1950, pohled od západu.

233. Velehrad, dům čp. 115 v ulici Hradištská, 1924, pohled od jihozápadu.

234. Vlčnov, dům čp. 716 v ulici Rybáře v režném zdivu s bílými okenními šambránami, první polovina 20. století, pohled od západu.

235. Vlčnov, dům čp. 48 v ulici Rybáře se zaniklou fasádní výzdobou, první polovina 20. století, pohled od západu.

236. Vlčnov, dům čp. 481 v ulici 28. října, první polovina 20. století, pohled od východu.

237. Kněžpole, dům čp. 15 s částečně zachovalou fasádou, první desetiletí 20. století, pohled od severozápadu.

238. Kněžpole, dům čp. 24 s fasádní úpravou ze třicátých let 20. století (zbořen), pohled od východu.

239. Korytná, dům čp. 95 s fasádní úpravou, první polovina 20. století, pohled od východu.

240. Horní Němčí, dům čp. 330 s větracími průduchy sýpkového polopatra ve tvaru vrátek a vraty napodobující obloučkový vlys, první polovina 20. století, pohled od východu.

241. Nivnice, dům čp. 23 s větracími průduchy v podobě přepásaných šambrán (přestavěn), první polovina 20. století.

242. Mistřice, dům čp. 270 s jednoduchými svislými párovými průduchy, první polovina 20. století., pohled od severozápadu.

243. Horní Němčí, dům čp. 223 s větracími průduchy ve tvaru ratolesti, první polovina 20. století, pohled od severovýchodu.

244. Horní Němčí, dům čp. 301 s větracími průduchy ve tvaru ratolesti a štukovou výzdobou, první polovina 20. století, pohled od severu.

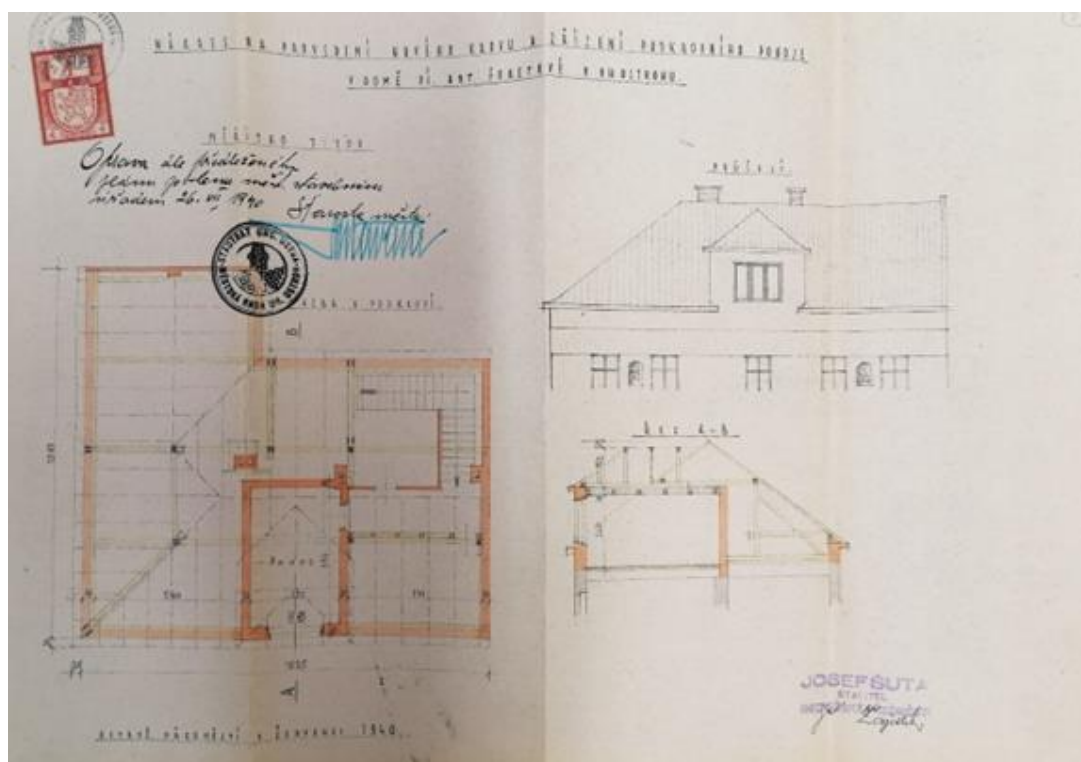
245. Blatnice pod Sv. Antonínkem, rodinný dům čp. 148 s průduchy ve tvaru květů, první polovina 20. století, pohled od severu.

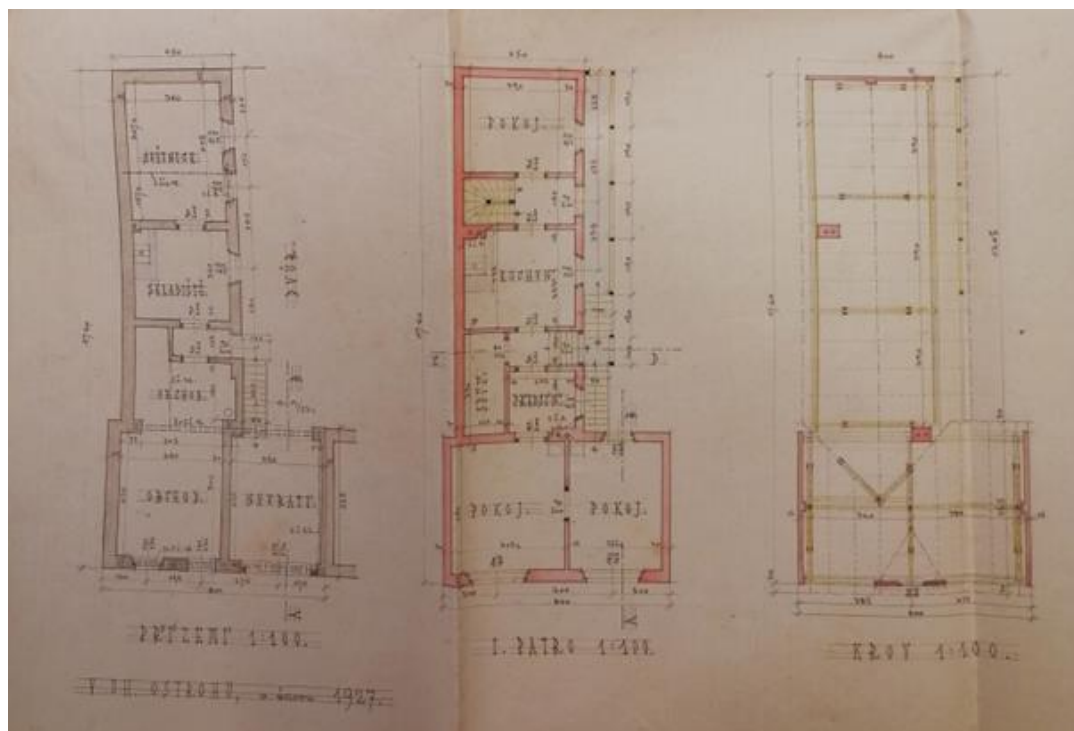
246. Blatnice pod Sv. Antonínkem, detail fasády rodinného domu čp. 148 se štukovou výzdobou, 1918.

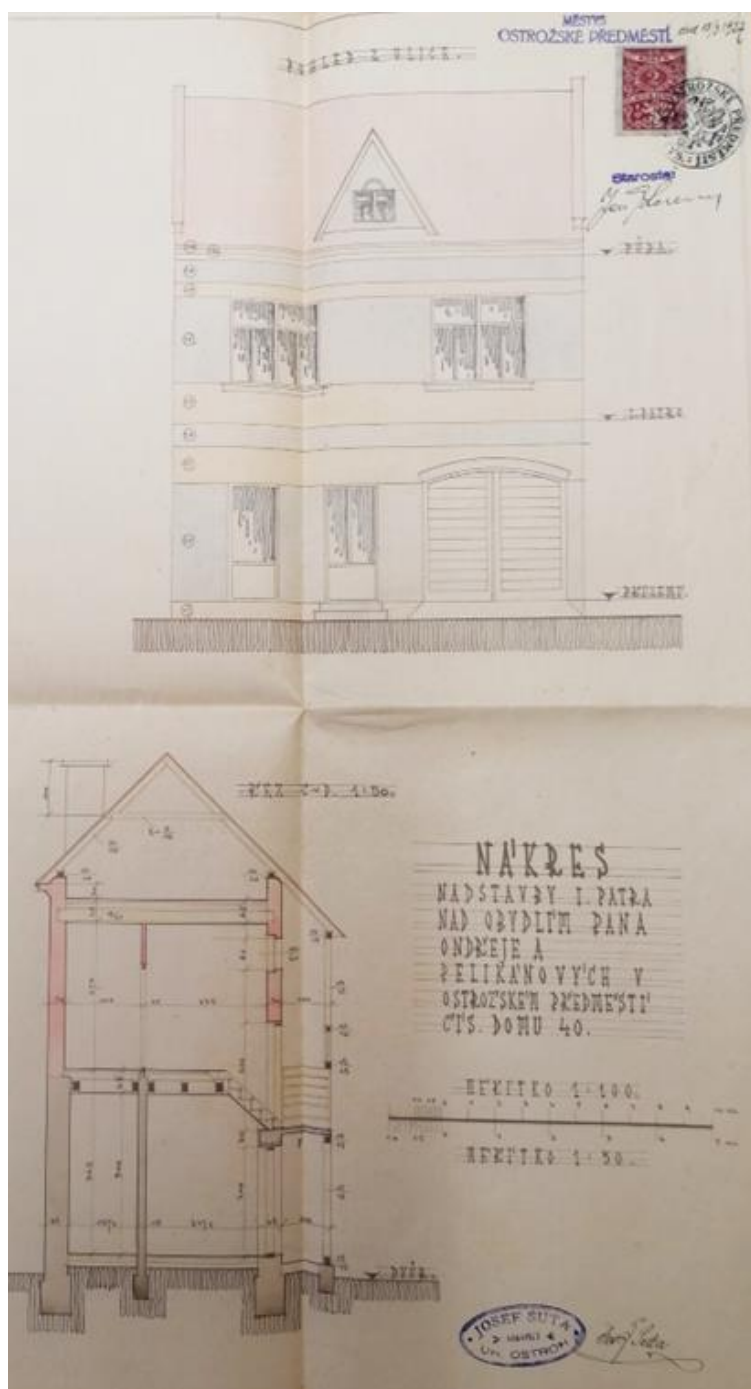
247. Blatnice pod Sv. Antonínkem, rodinný dům čp. 153 s průduchy ve tvaru květů, první polovina 20. století, pohled od severu.

248. Uherský Ostroh, projekt na zřízení podkrovního pokoje v domě čp. 32 Antonie Foretové, červenec 1940, stavitel Josef Šuta z Uherského Ostrohu.

249. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh nadstavby prvního patra nad obydlím čp. 40 pí. Marie a Ondřeje Pelikánových v Ostrožském Předměstí, únor 1927, stavitel Josef Šuta.

250. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh nadstavby prvního patra nad obydlím čp. 40 pí. Marie a Ondřeje Pelikánových, únor 1927, stavitel Josef Šuta.

251. Kelníky, dům Antonína Gregůrka čp. 11 v režném zdivu, počátek 20. století (zbořen).

252. Kaňovice, dvojdomek čp. 32 v režném zdivu, přelom 19. a 20. století, pohled od severovýchodu.

253. Vacenovice, dům čp. 100 v ulici Na Dědině s fasádou v režném zdivu s kombinovanou cihlovou výzdobou, první polovina 20. století, pohled od východu.

254. Traplice, dům čp. 20 z režného zdiva složeného z bílých a červených cihel, první polovina 20. století. pohled od severovýchodu.

255. Traplice, dům čp. 74 z režného zdiva složeného z bílých a červených cihel s novodobými okenními a dveřními otvory, první polovina 20. století, pohled od západu.

256. Veselí nad Moravou, tzv. Dělnická ulička, 1910–1920 (zbořeno v sedmdesátých letech 20. století).

257. Veselí nad Moravou, bydlení dělnické chudiny za první republiky, první polovina 20. století (zbořeno v sedmdesátých letech 20. století).

258. Ostrožská Nová Ves, dům čp. 371 v ulici Dědina, první polovina 20. století, stav v roce 2007, pohled od severovýchodu.

259. Ostrožská Nová Ves, dům čp. 371 v ulici Dědina, první polovina 20. století, stav v roce 2023, pohled od severovýchodu.

260. Hroznová Lhota, stavba domu, 1910.

261. Strážnice, tesaři při stavbě domu, 1930.

262. Kunovice, stavba domu, okolo roku 1930.

263. Strážnice, bývalá Zemská hospodářská škola, 1925, stavitel Josef Doležal, pohled od západu.

264. Podolí, detail okna na domě čp. 3, první desetiletí 20. století.

265. Podolí, detail oken na domě čp. 3, první desetiletí 20. století.

266. Véska, detaily oken na domě čp. 42, první desetiletí 20. století.

267. Drslavice, detail dveří domu čp. 40, první polovina 20. století.

268. Bystřice pod Lopeníkem, detail dveří domu čp. 210 (přestavěn), druhé desetiletí 20. století.

269. Kněžpole, vchodové dveře domu p. Františka Palčíka zdobené vyřezáváním a dvěma kulatými okénky s mřížkou, 1935.

270. Topolná, ukázka řezbářsky provedených dveří ze zaniklé usedlosti čp. 96, první polovina 20. století.

271. Topolná, kazetově zdobená vjezdová vrata do domu čp. 97 v Topolné, pohled od severu. Foto: Pavel Palička.

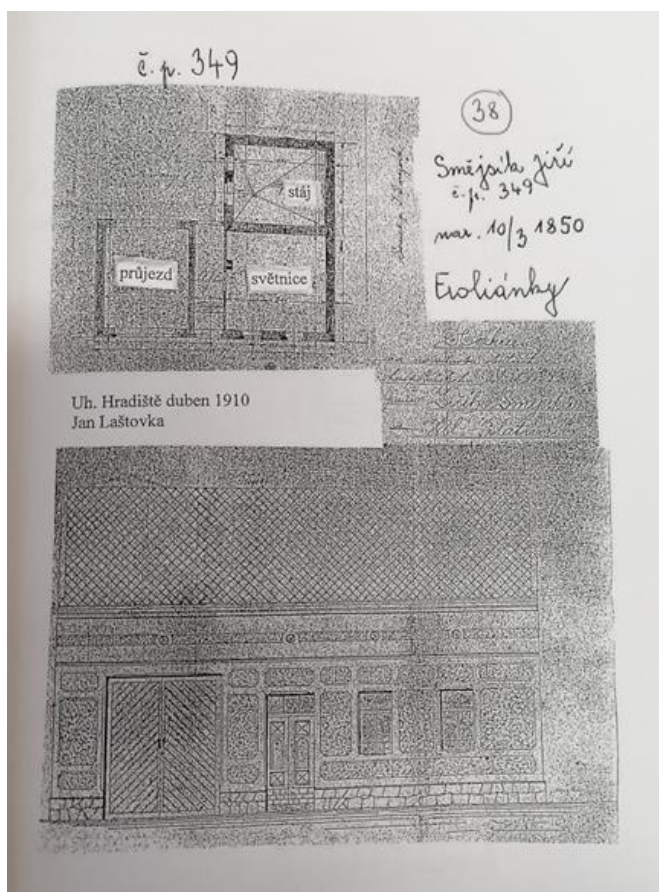
272. Tupesy, detail vrat domu čp. 42 zdobených geometrizovanými prvky a motivem napodobujícím obloučkový vlys, první polovina 20. století.

273. Uherský Brod – Těšov, vjezdová vrata domu čp. 69 v ulici Pod Rubanisky s motivem napodobující obloučkový vlys, první polovina 20. století.

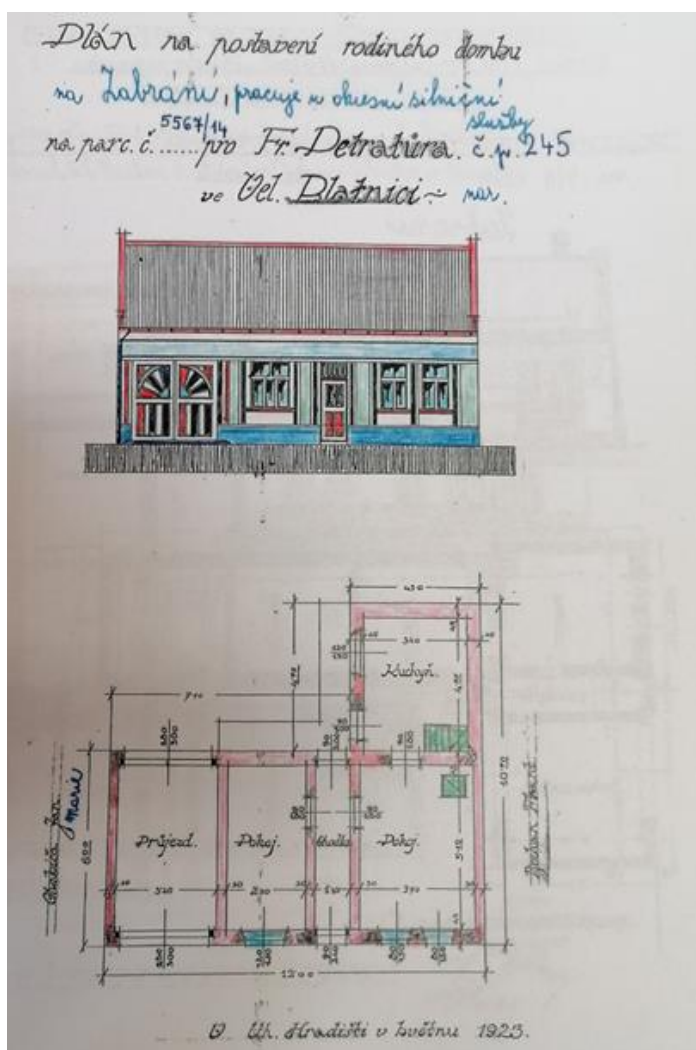
274. Vážany, vjezdová vrata s motivem napodobujícím obloučkový vlys na domě čp. 26, první polovina 20. století.

275. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení domu čp. 349 pro pana Jiřího Smějsíka, 1910, stavební kancelář Jana Laštovky z Uherského Hradiště.

276. Slavkov, vrata ve tvaru slunečního kotouče a vrátky pro pěší na domě čp. 118, první polovina 20. století, pohled od západu.

277. Blatnice pod Svatý Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 245 pro Františka Petratůra, 1923, stavitel z Uherského Hradiště.

278. Kunovice, interiér domu čp 679, třicátá léta 20. století.

279. Kunovice, interiér domu čp 679, třicátá léta 20. století.

280. Veletiny, dům čp. 135 s částečně dochovanou členěnou fasádou, první polovina 20. století, pohled od západu.

281. Veletiny, dům čp. 138 s částečně dochovanou členěnou fasádou, první polovina 20. století, pohled od západu.

282. Veletiny, detail fasádní úpravy domu čp. 138 1–2, první polovina 20. století.

283. Modrá, dům čp. 65 s nikou pro umístění devočního předmětu, první polovina 20. století, pohled od západu.

284. Ostrožská Lhota, dům čp. 63 s nikou pro umístění devočního předmětu, první polovina 20. století, pohled od jihozápadu.

285. Vésky, fasáda domu čp. 72 v ulici Na Dědině s původní barevností, okolo roku 1900, pohled od severozápadu (přestavěn).

286. Vésky, detail fasády domu čp. 72 v ulici Na Dědině s nikou pro umístění devočního předmětu, okolo roku 1900 (přestavěn).

287. Popovice, nedochovaný dům čp. 31 s bohatě zdobenou, geometrizovanou štukovou fasádou v partiích oken, nároží a korunní římsy, první polovina 20. století, pohled od jihozápadu.

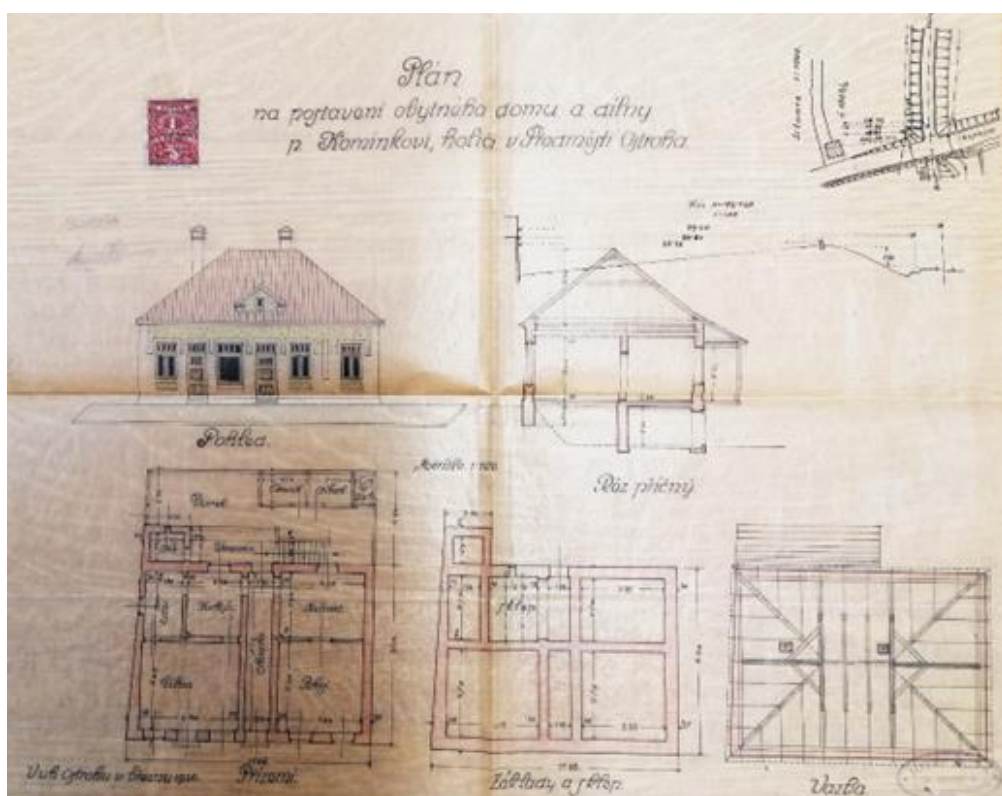
288. Popovice, nedochovaný dům čp. 31 s bohatě zdobenou, geometrizovanou štukovou fasádou, první polovina 20. století, pohled od jihovýchodu.

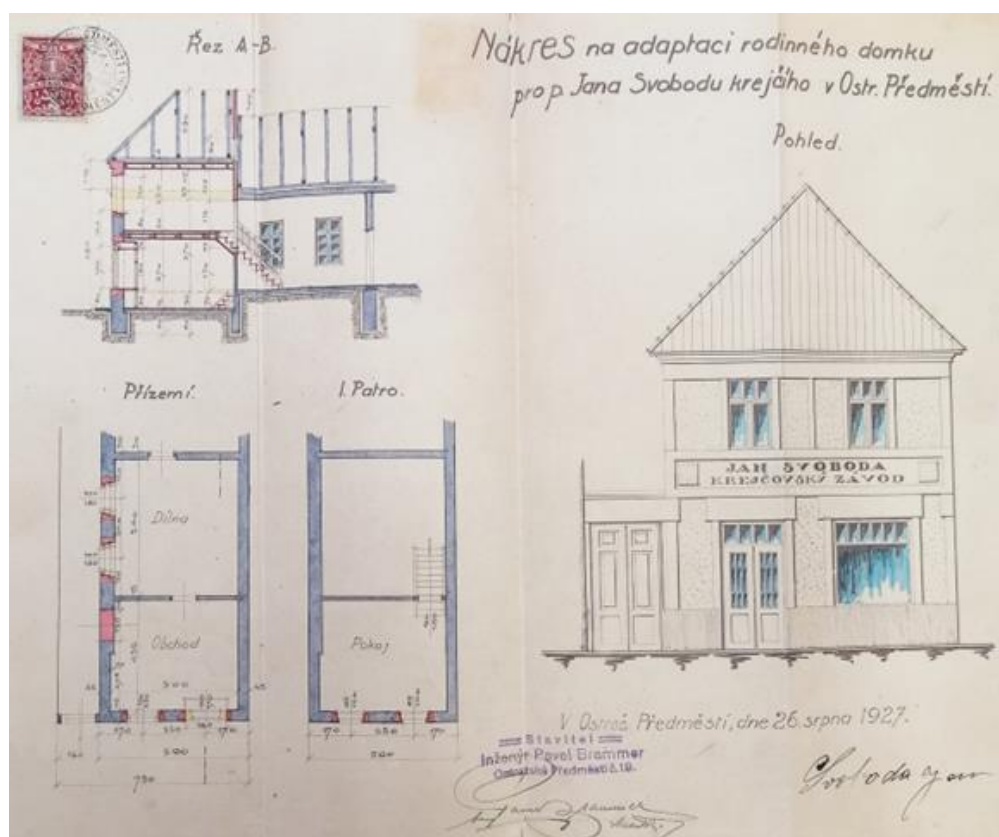
289. Slavkov, dům čp. 176 s bohatou štukovou výzdobou, první polovina 20. století, pohled od severovýchodu (přestavěn).

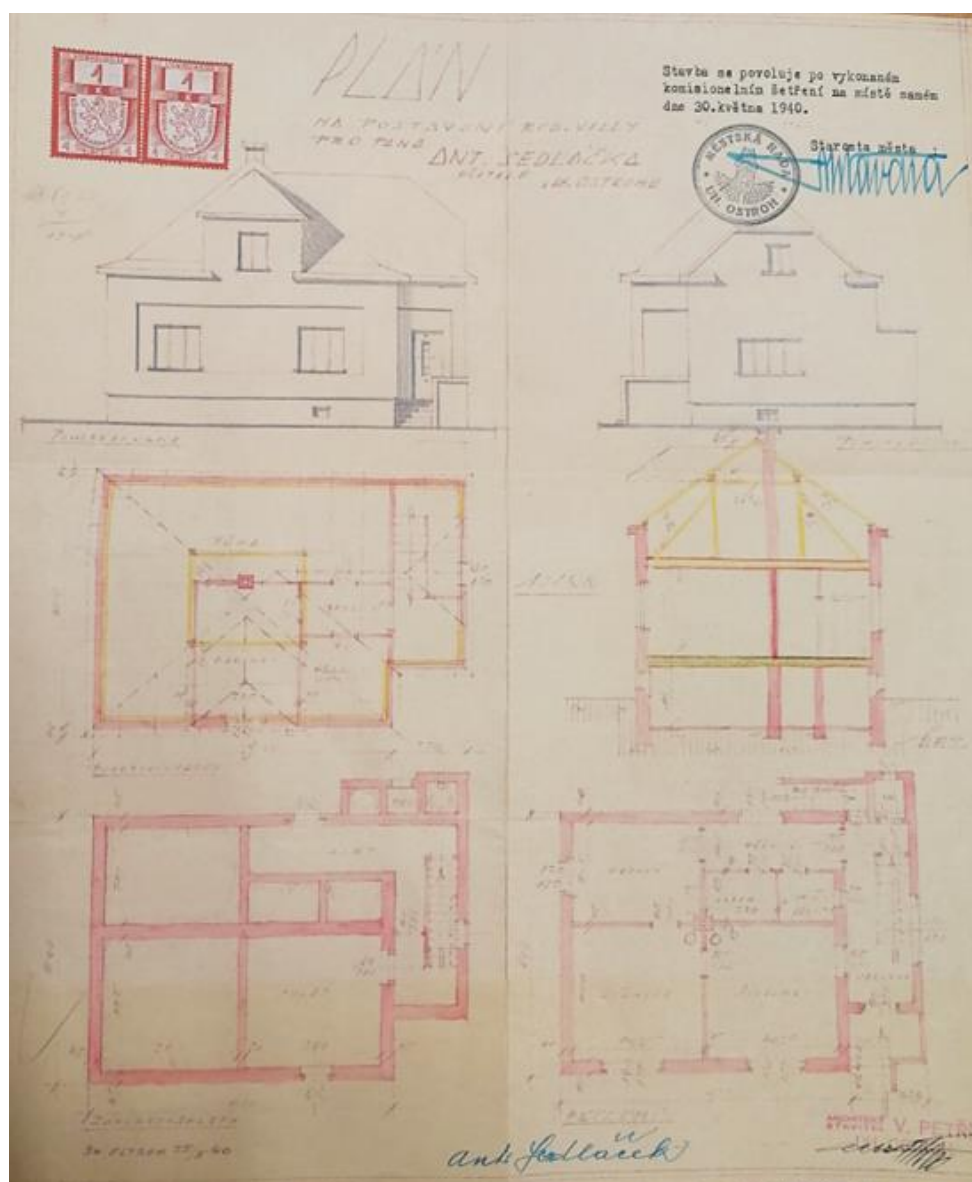
290. Slavkov, detail domu čp. 176 s bohatou štukovou výzdobou, první polovina 20. století.

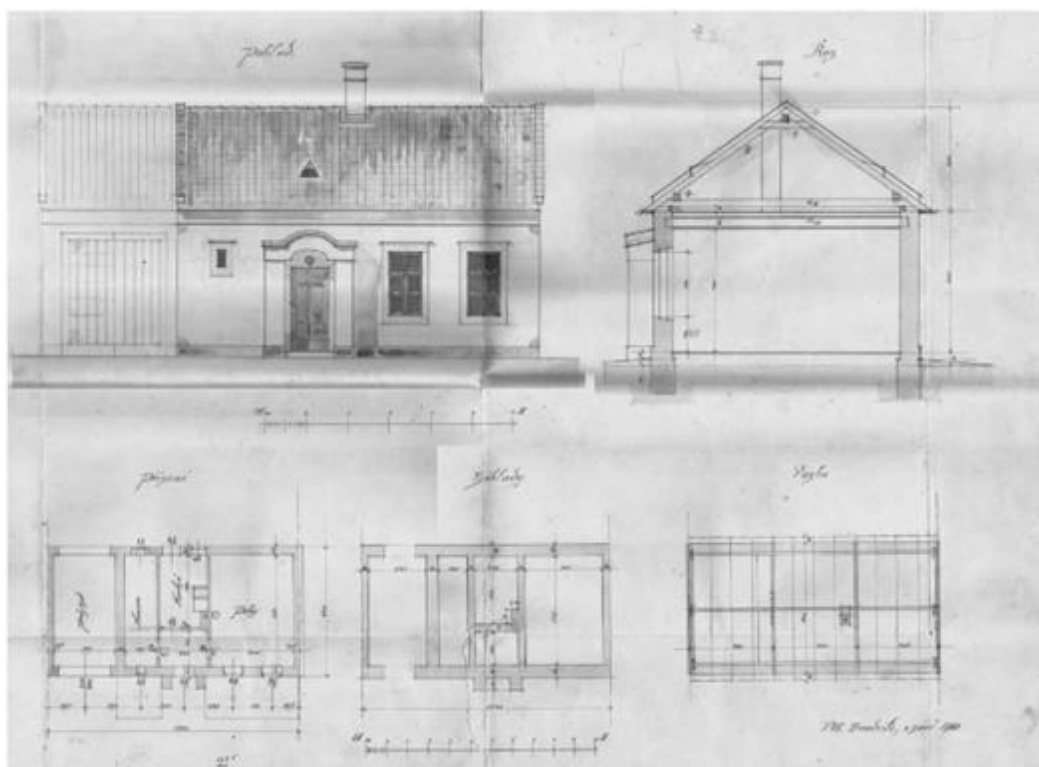
291. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro holiče Františka Komínka, březen 1920, stavitel Ing. Pavel Brammer.

292. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro krejčího Jana Svobodu, srpen 1927, stavitel Ing. Pavel Brammer.

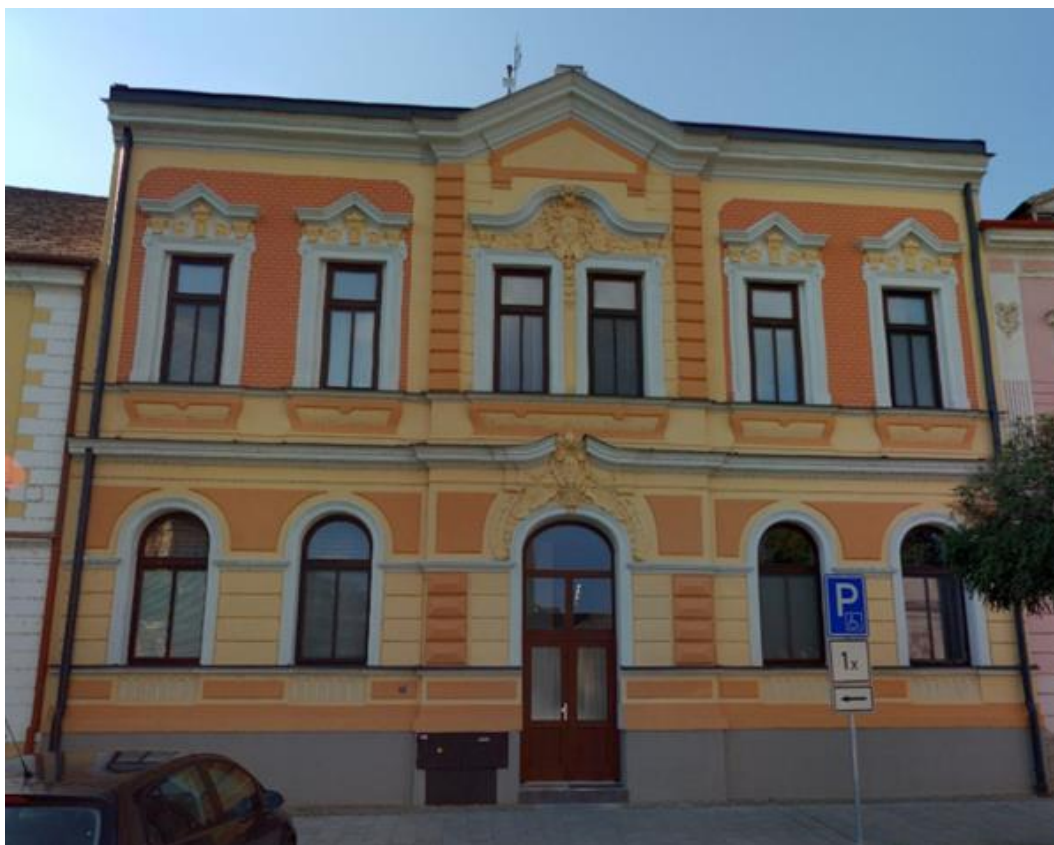
293. Uherský Ostroh, projekt na stavbu rodinného domu čp. 206 s obytným podkrovím pro uhersko-ostrožského učitele Antonína Sedláčka, květen 1940, plány: architekt stavitel Vojtěch Petřík z Uherského Ostrohu, stavební dozor: Josef Šuta.

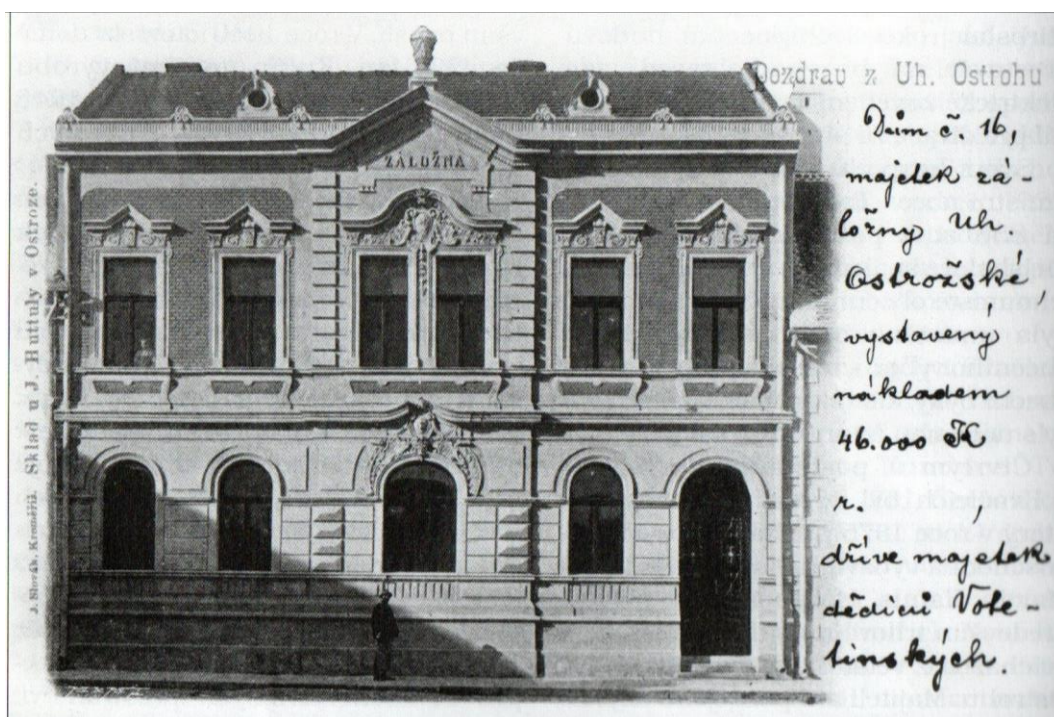
294. Uherský Ostroh – Kunovice, plán typizovaného popovodňového domu pro Uherský Ostroh a Kunovice, 1911, stavitel Ing. Antonín Mrkva.

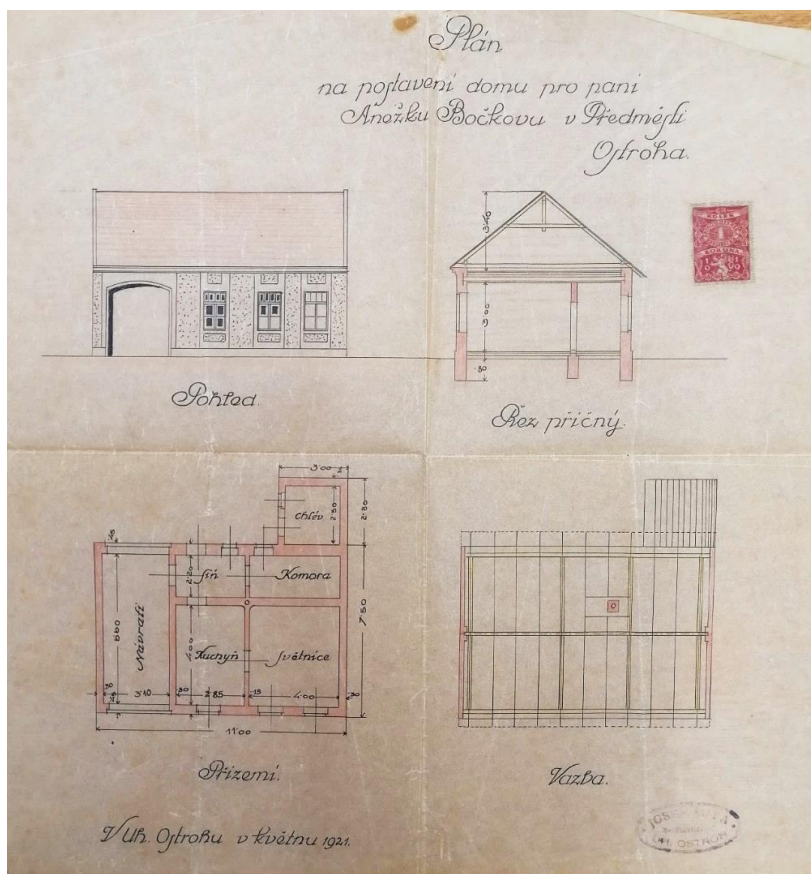
295. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, obytné domy v ulici Na Láně (dnes Blatnická), 1911–1918, stav v roce 1914.

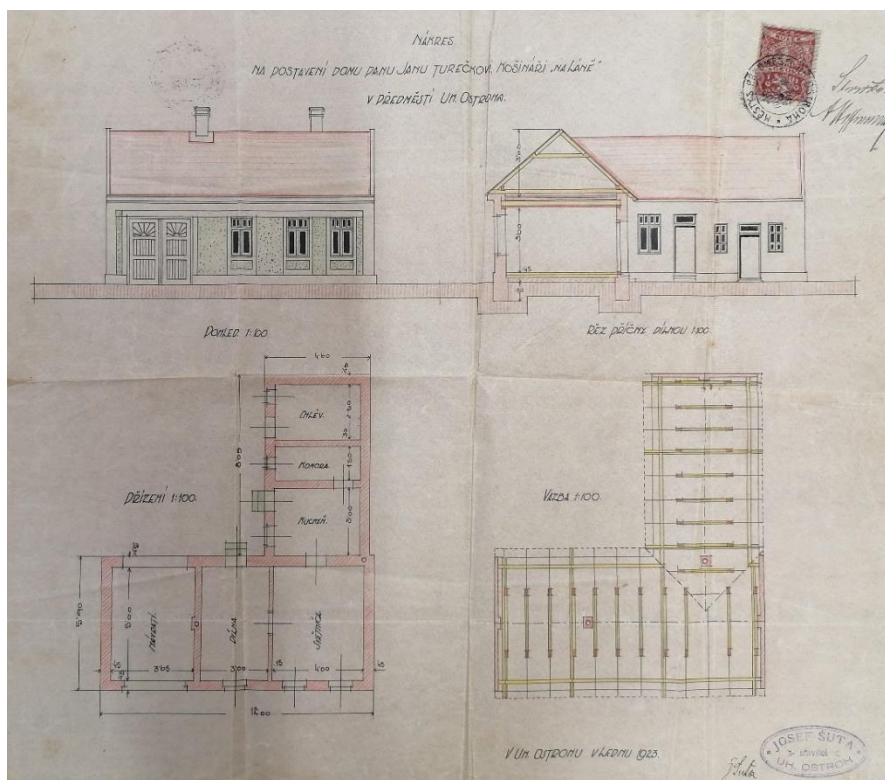
296. Uherský Ostroh, bývalá záložna na nám. Sv. Ondřeje čp. 16, 1900, stavitel Josef Šuta, stav v roce 2023, pohled od jihovýchodu.

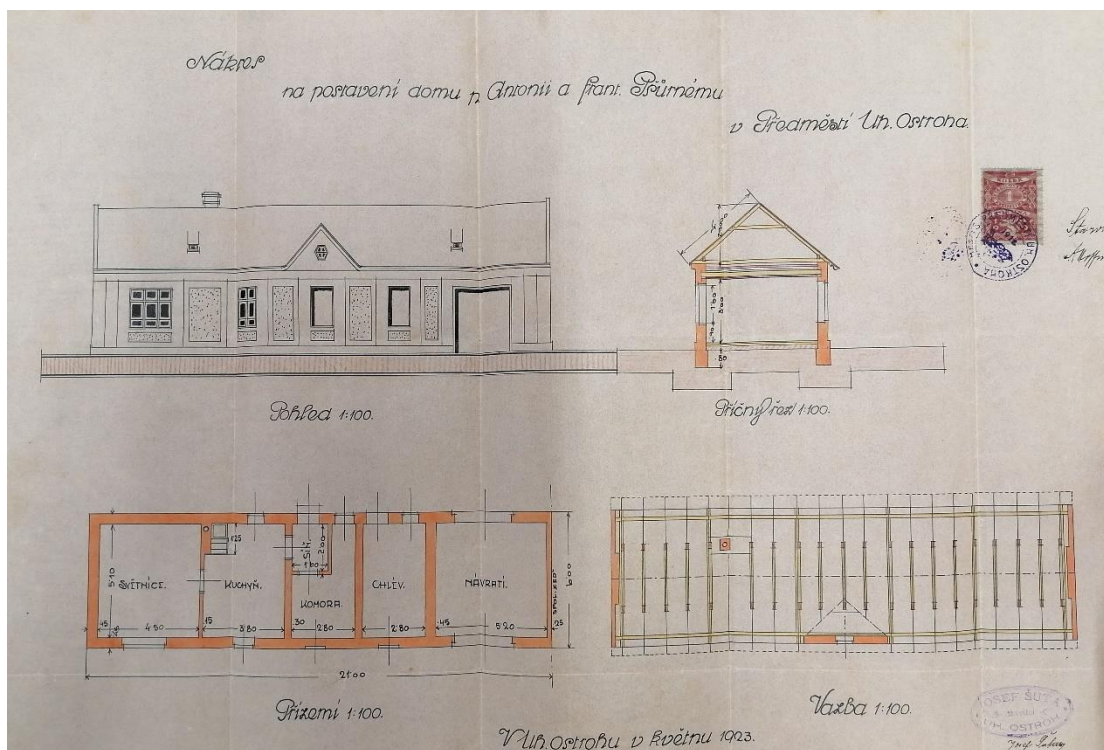
297. Uherský Ostroh, bývalá záložna na nám. Sv. Ondřeje čp. 16, 1900, stavitel Josef Šuta, pohled od jihovýchodu.

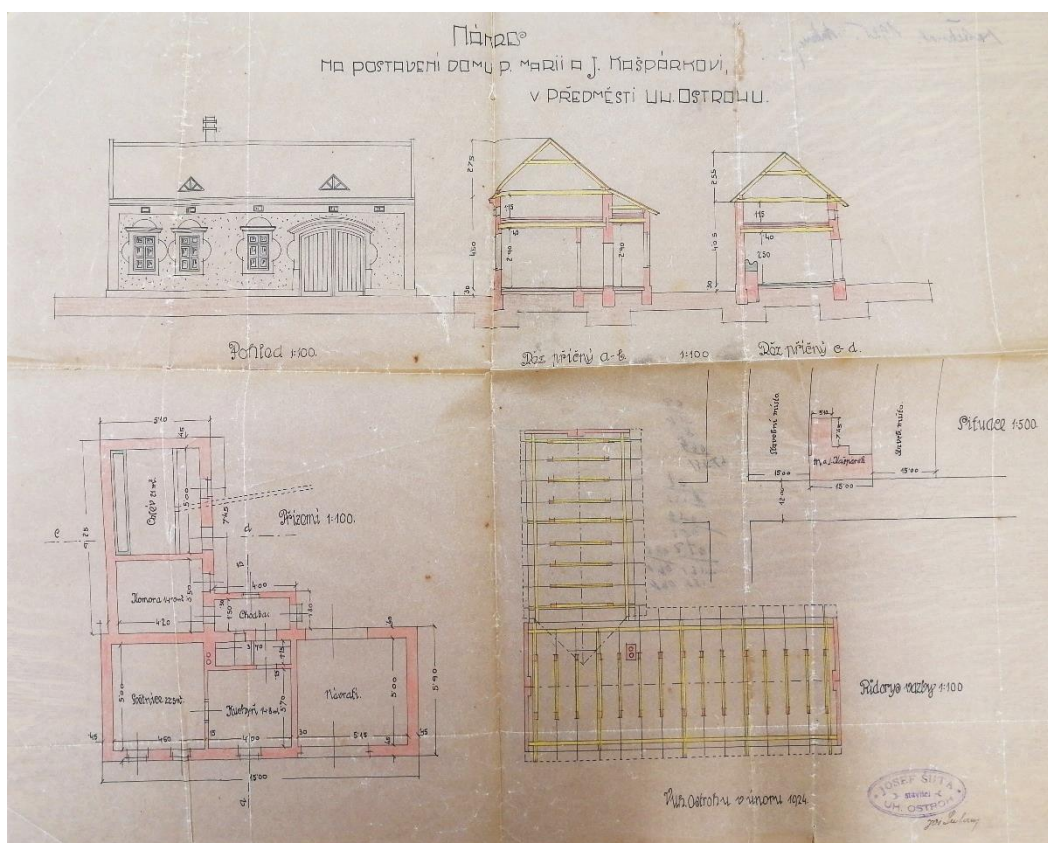
298. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro Anežku Bočkovou, květen 1921, stavitel Josef Šuta.

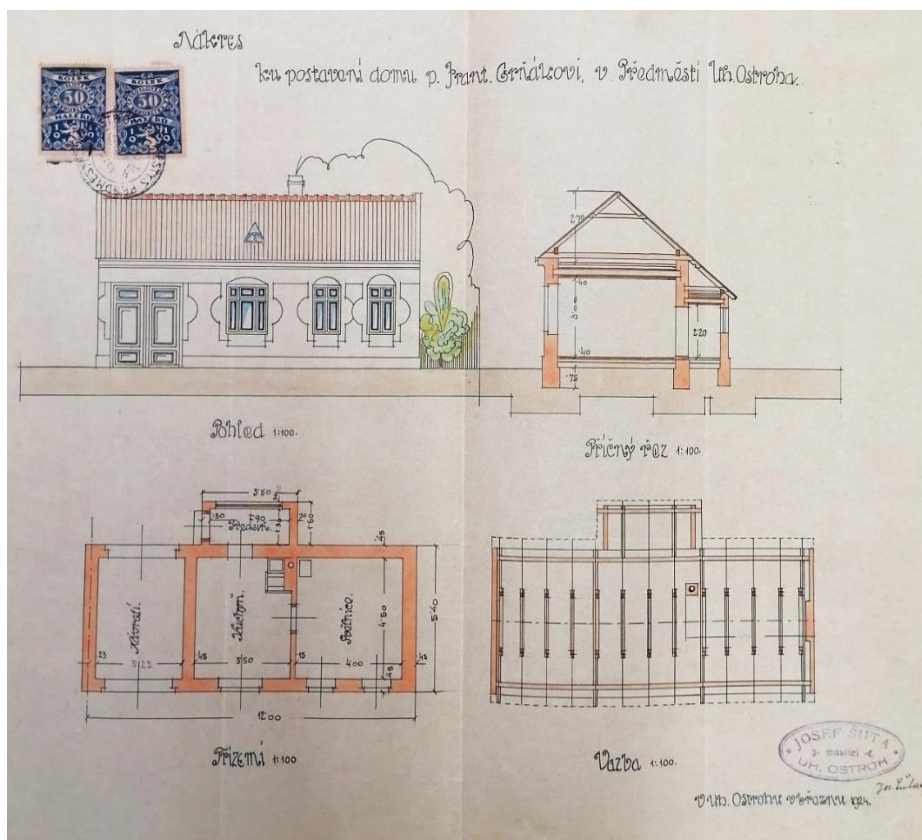
299. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu košíkáři Janu Turečkovi, leden 1923, stavitel Josef Šuta.

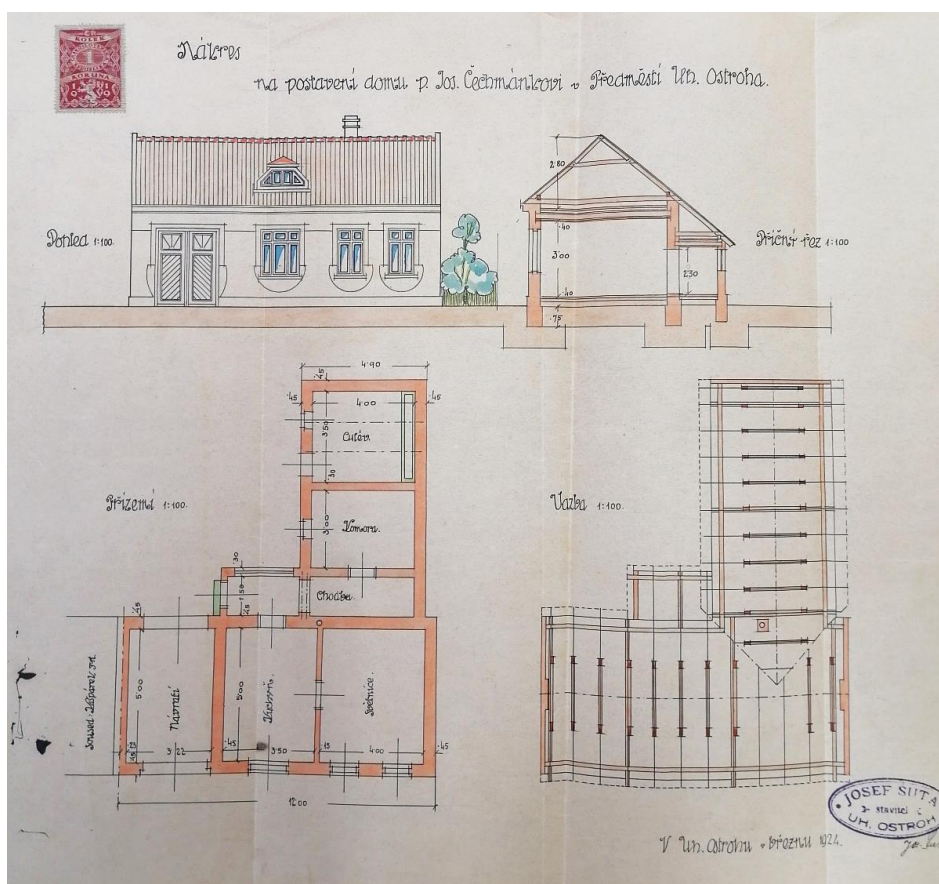
300. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu čp. 575 pro Antonii a Františka Pšurného, květen 1923, stavitel Josef Šuta.

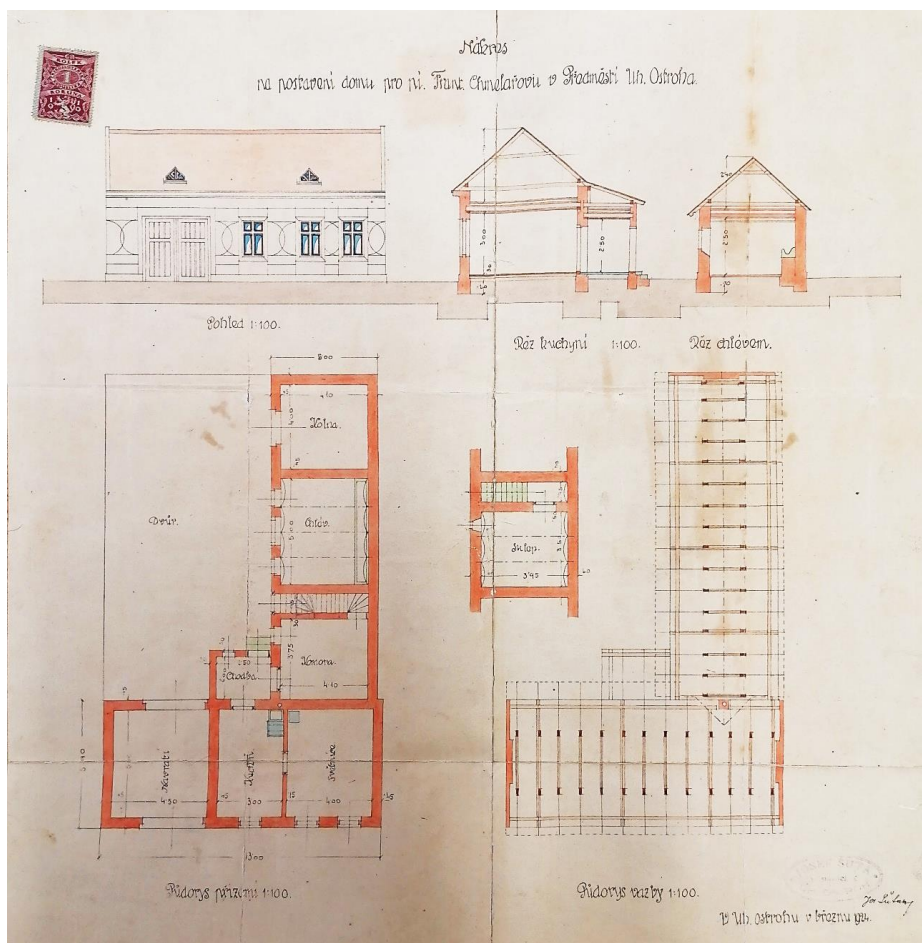
301. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu pro Marii a Jiřího Kašpárkových, únor 1924, stavitel Josef Šuta.

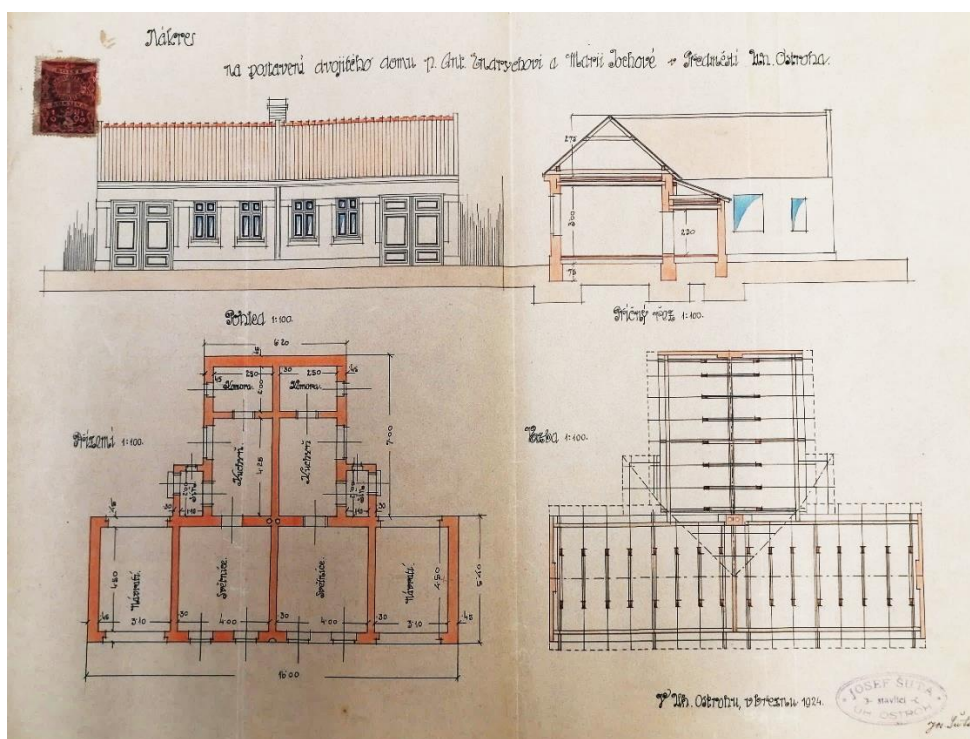
302. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu pro Alžbětu a Františka Grňákoví, březen 1924, stavitel Josef Šuta.

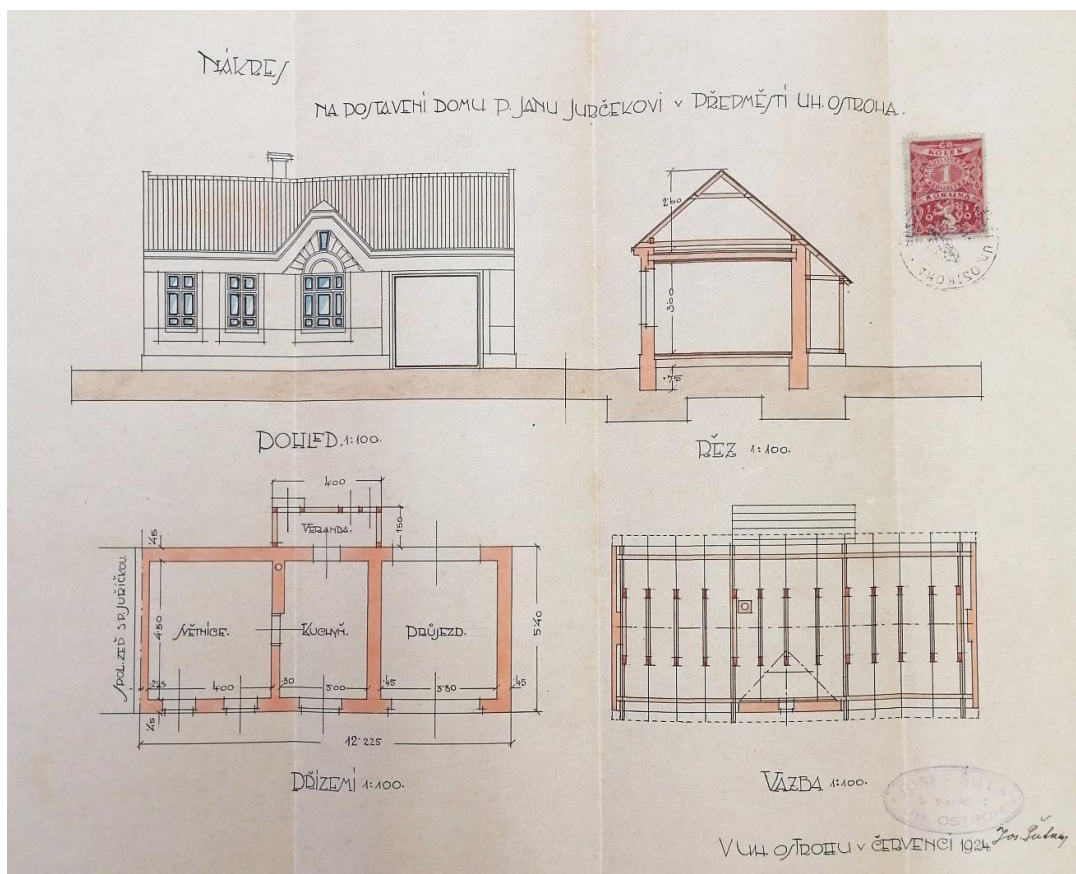
303. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu p. Josefa Čermáka, březen 1924, stavitel Josef Šuta.

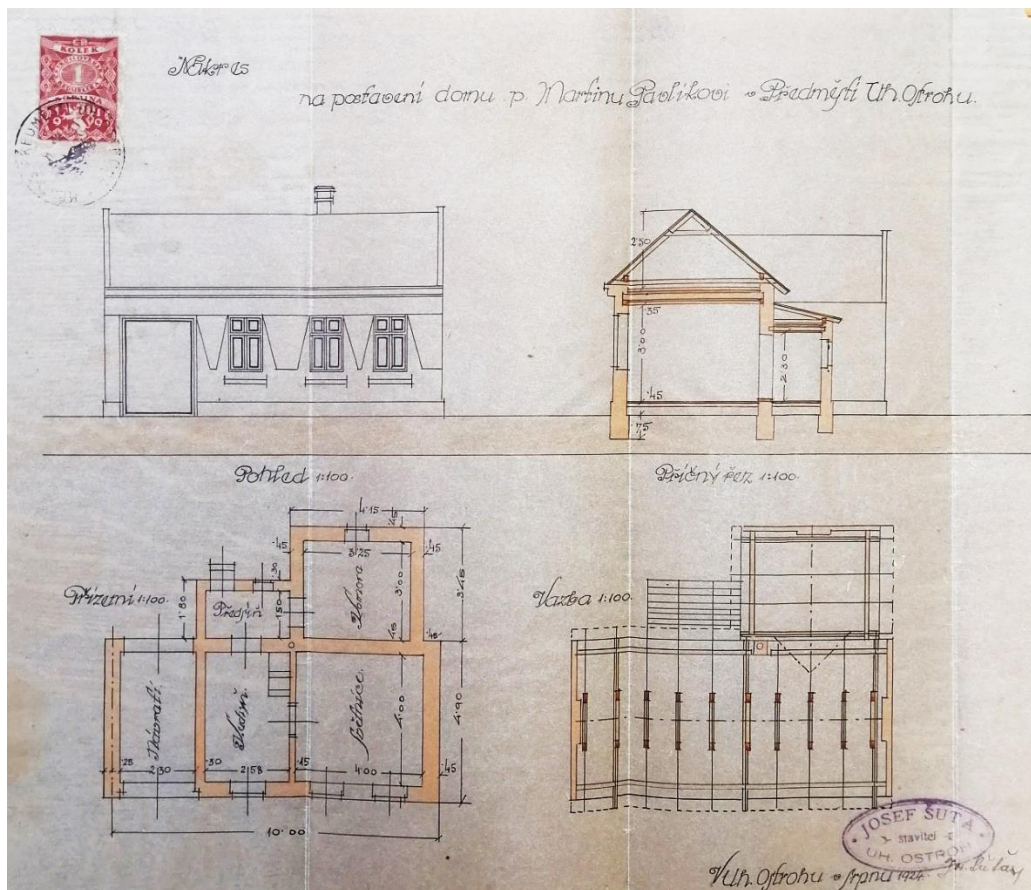
304. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu čp. 431 pro p. Františku Chmelařovou, březen 1924, stavitel Josef Šuta.

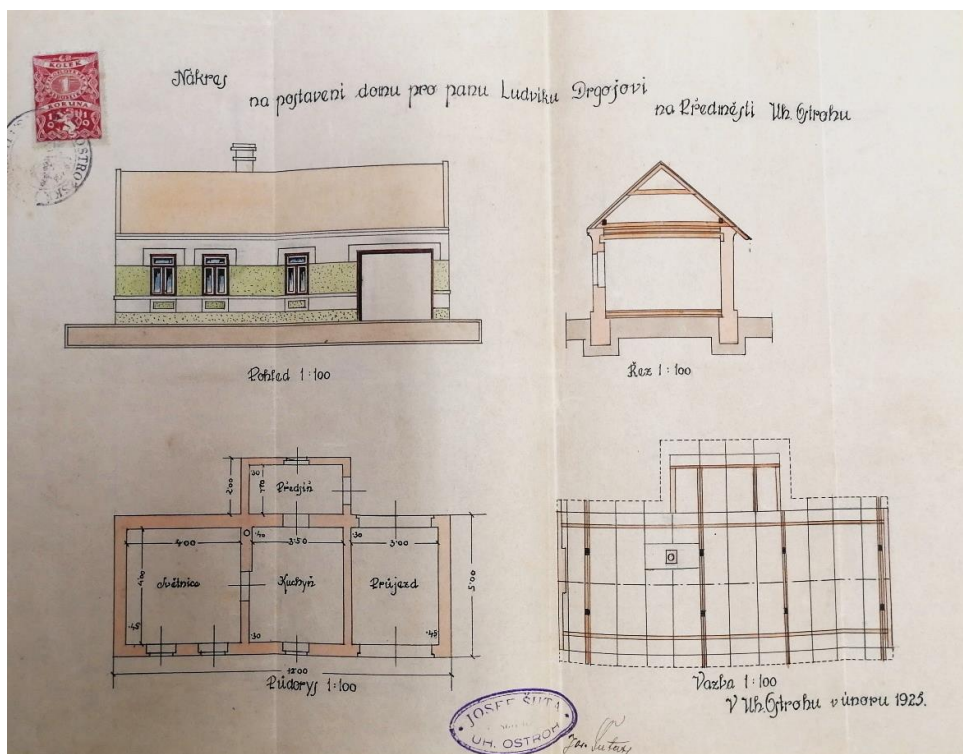
305. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh dvojdomu čp. 546 pro p. Antonii Endrychovou a Marii Jochovou, březen 1924, stavitel Josef Šuta.

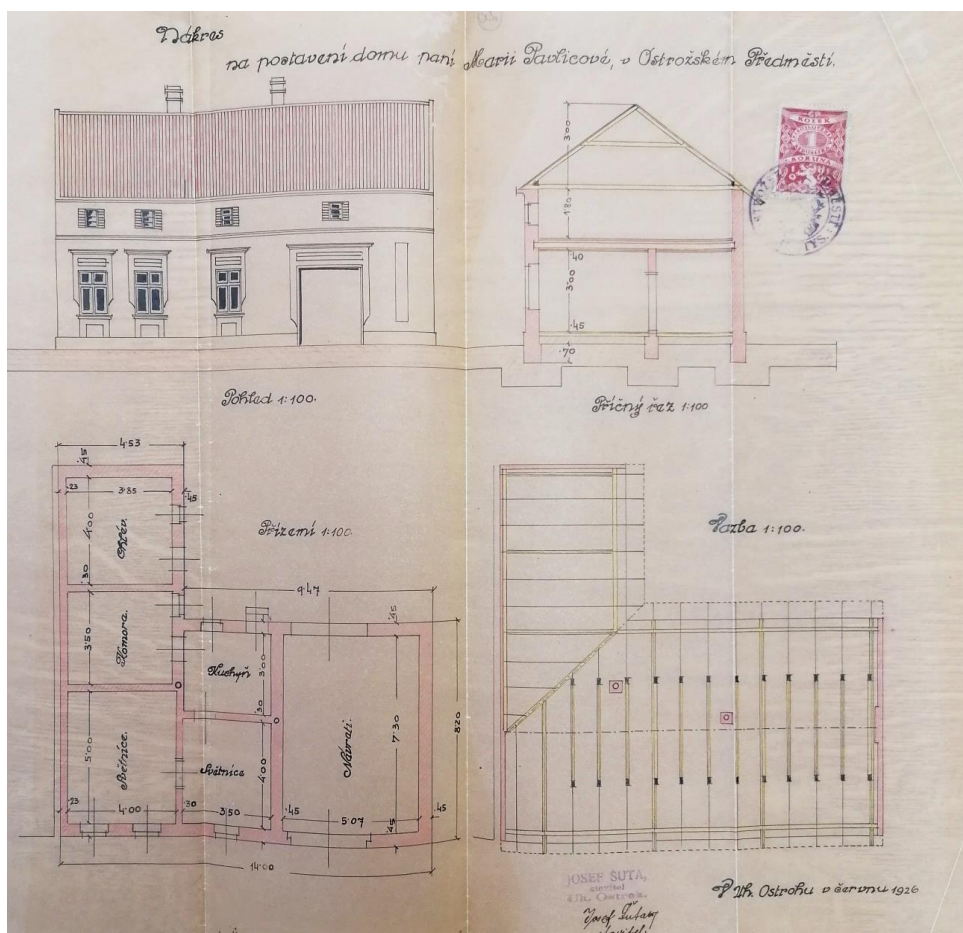
306. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu pro p. Jana Jurčku, červenec 1924, stavitel Josef Šuta.

307. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh domu dvojdomu pro p. Martina Pavlíka, srpen 1924, stavitel Josef Šuta.

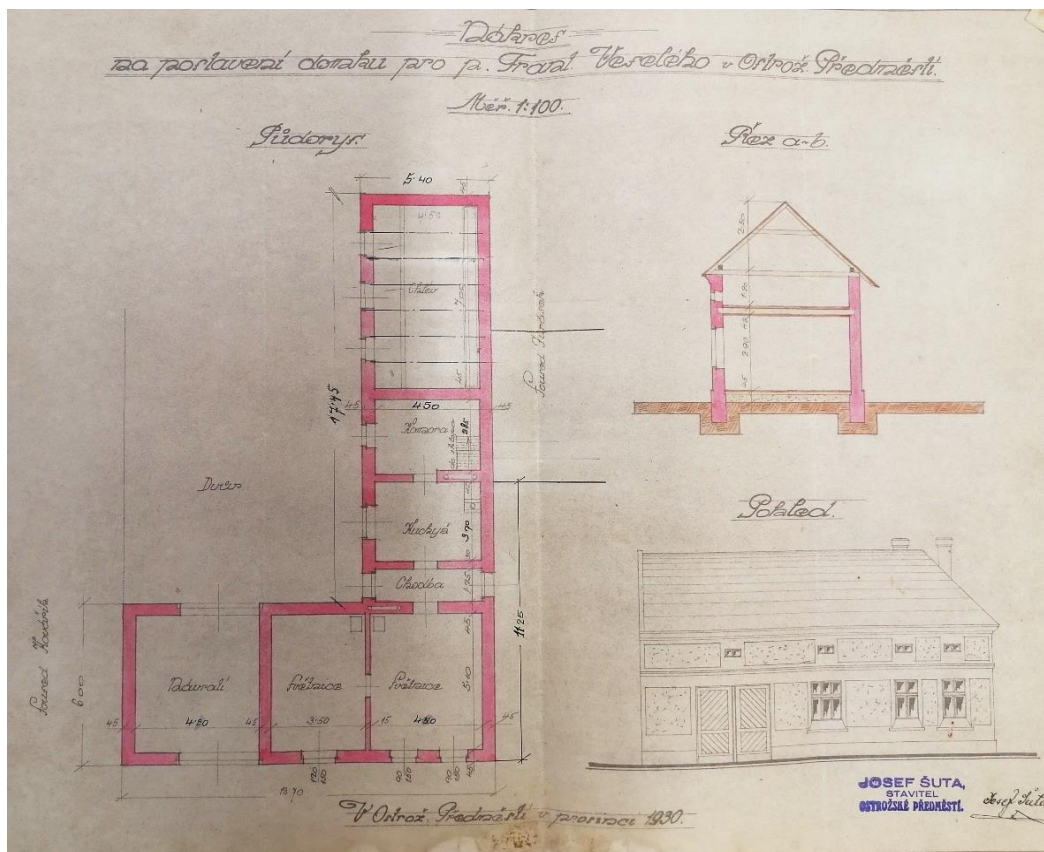
308. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro p. Ludvíka Drgoše, únor 1925, stavitel Josef Šuta.

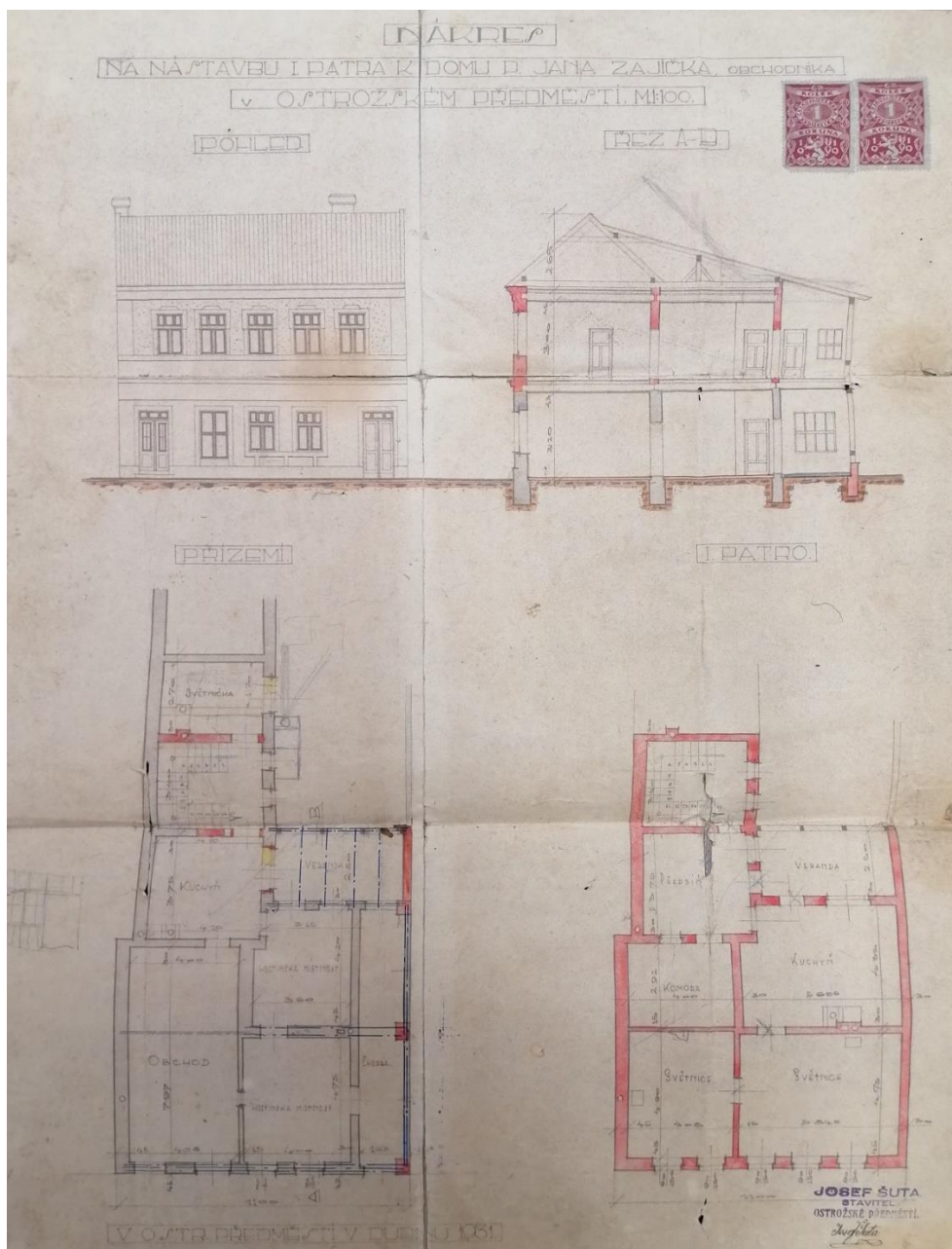
309. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro p. Marii Pavlicovou, červen 1926, stavitel Josef Šuta.

310. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu čp. 272 pro strojmistra Ferdinanda Kozlíka, srpen 1929, stavitel Josef Šuta, přestavěn.

311. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh na postavení domu pro p. Františka Veselého, prosinec 1930, stavitel Josef Šuta.

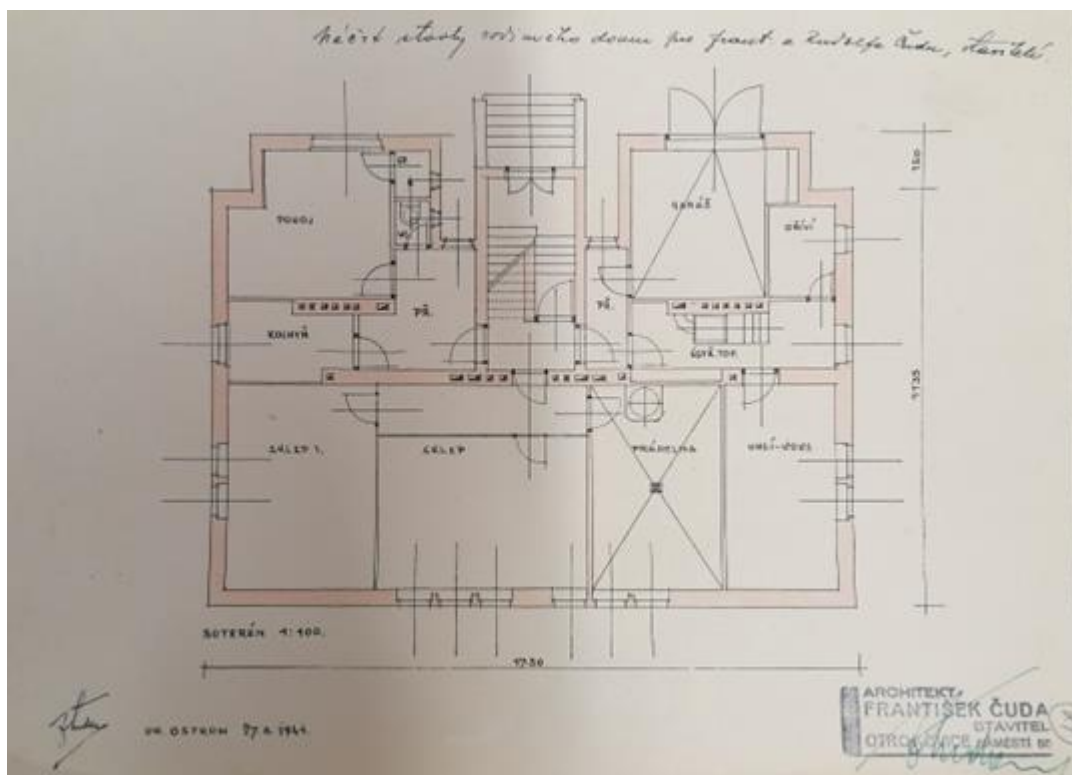
312. Uherský Ostroh-Ostrožské Předměstí, návrh nadstavby prvního patra pro obchodníka p. Jana Zajíčka, duben 1931, stavitel Josef Šuta.

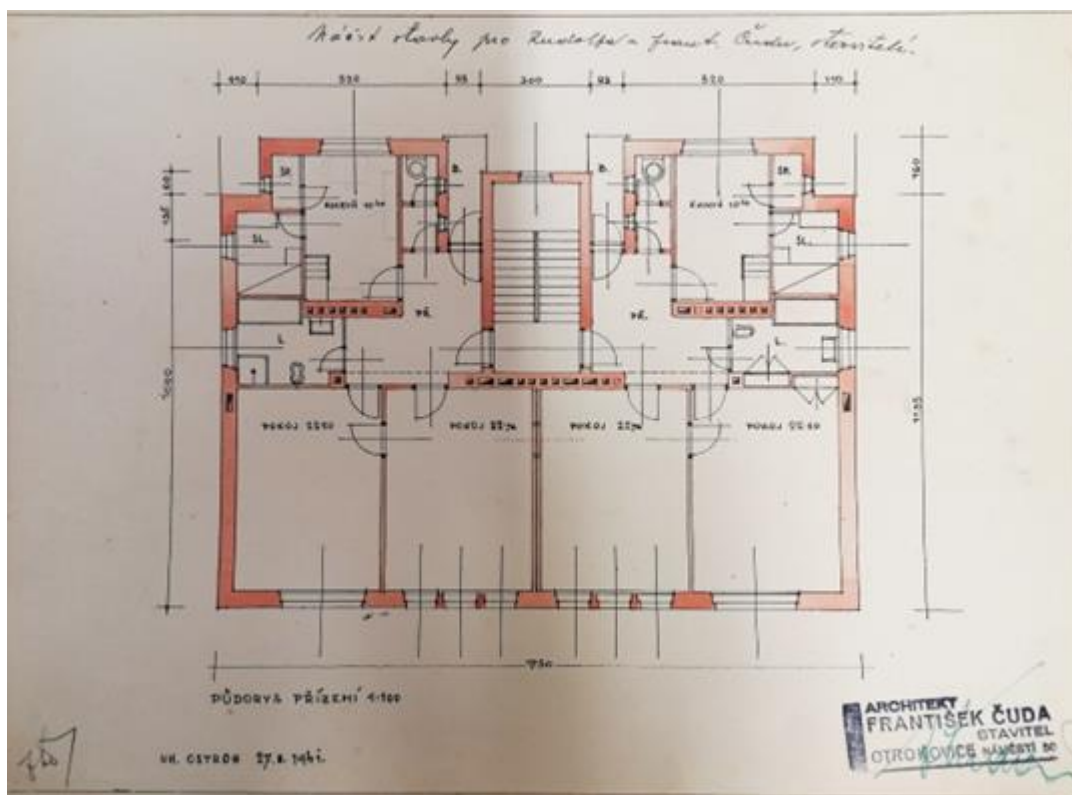
313. Uherský Ostroh, návrh na stavbu rodinných domů pro stavitele Františka a Rudolfa Čudu, 27. 2. 1941, fasáda od severu.

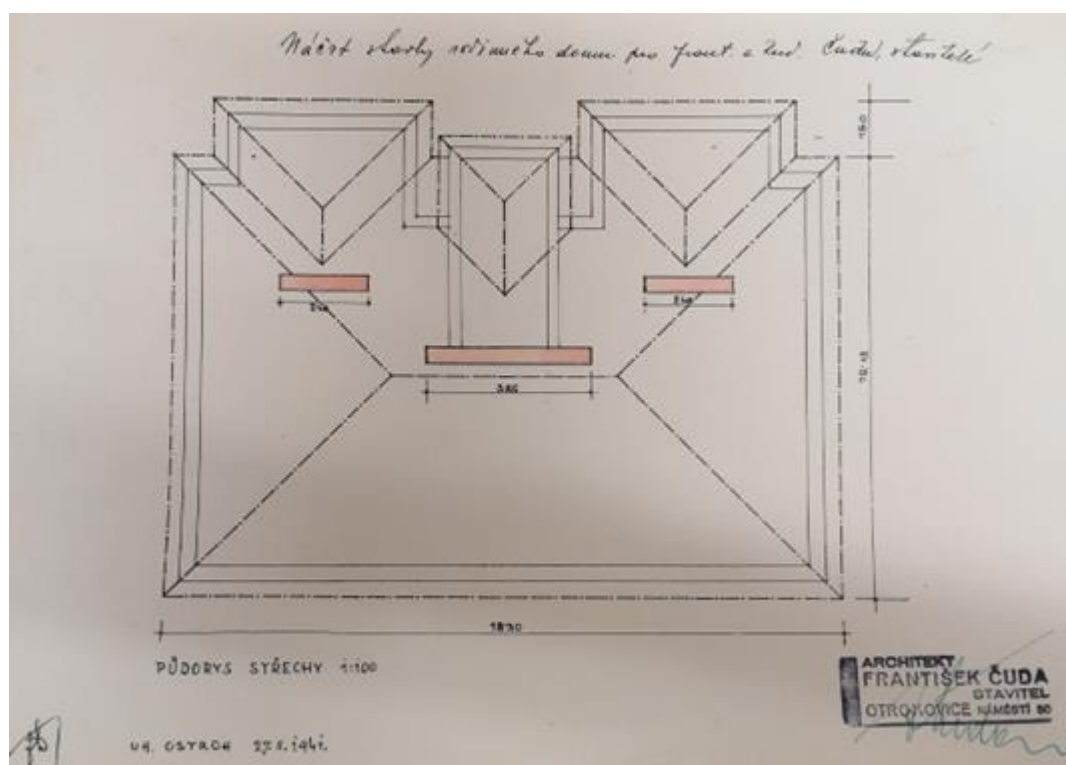
314. Uherský Ostroh, návrh na stavbu rodinných domů pro stavitele Františka a Rudolfa Čudu, 27. 2. 1941, fasáda od jihu.

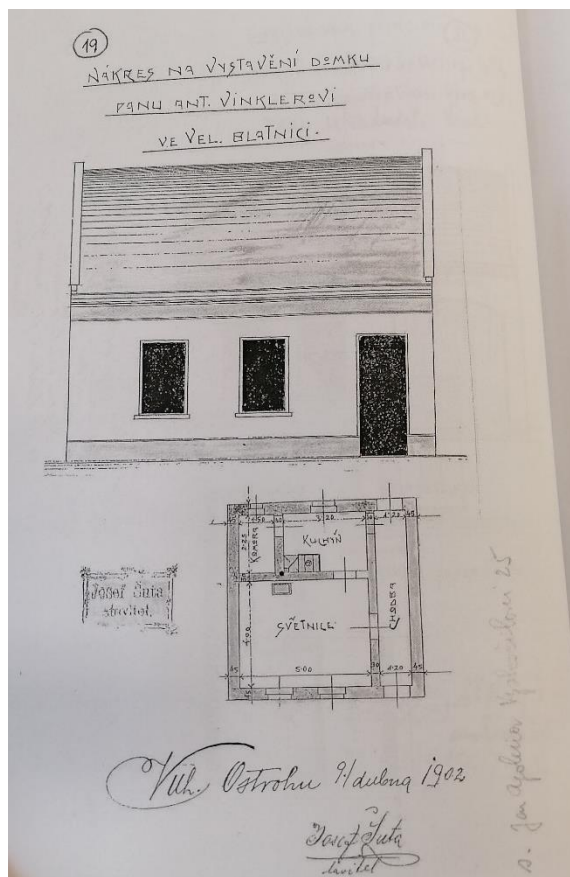
315. Uherský Ostroh, návrh na stavbu rodinných domů pro stavitele Františka a Rudolfa Čudu, 27. 2. 1941, suterén.

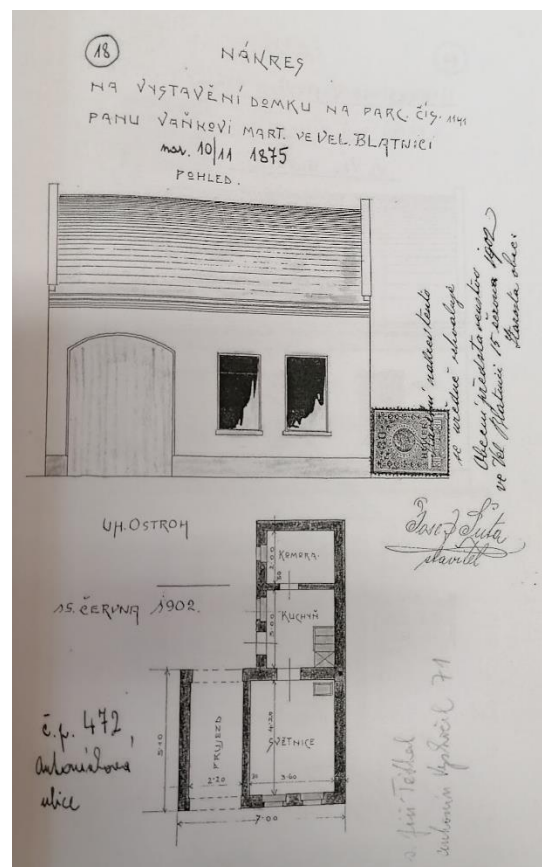
316. Uherský Ostroh, návrh na stavbu rodinných domů pro stavitele Františka a Rudolfa Čudu, 27. 2. 1941, půdorys přízemí.

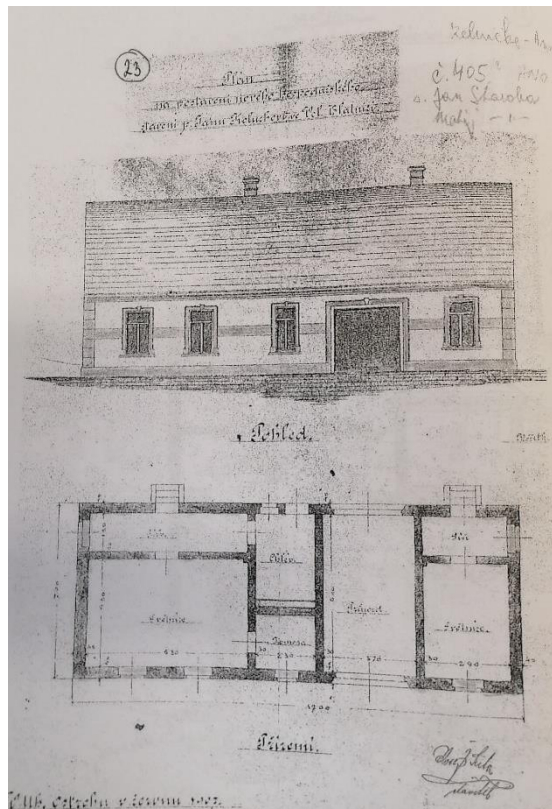
317. Uherský Ostroh, návrh na stavbu rodinných domů pro stavitele Františka a Rudolfa Čudu, 27. 2. 1941, půdorys střechy.

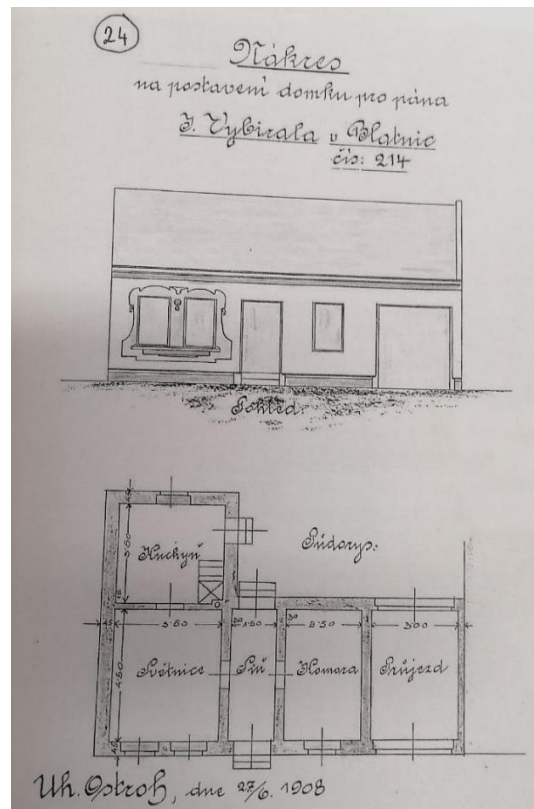
318. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na vystavení domu pro pana Antonína Vinklera, duben 1902, stavitel Josef Šuta z Uherského Ostrohu.

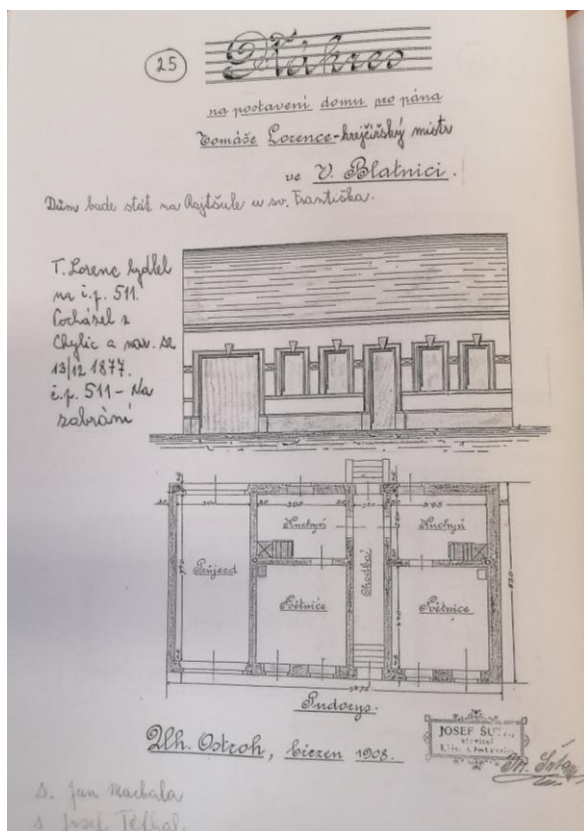
319. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na vystavení domu čp. 472 pro pana Martina Vaňka, 1902, stavitel Josef Šuta z Uherského Ostrohu.

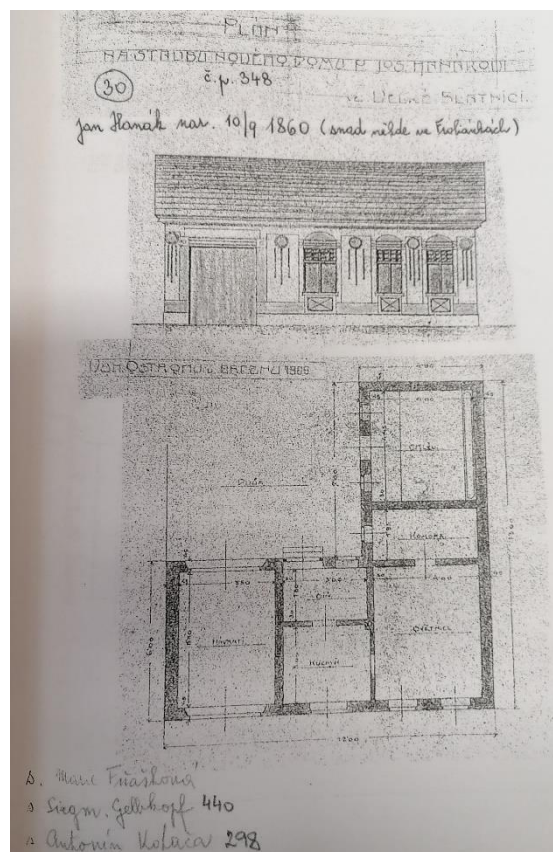
320. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení nového hospodářského stavení panu Koluchovi, 1907, stavitel Josef Šuta z Uherského Ostrohu.

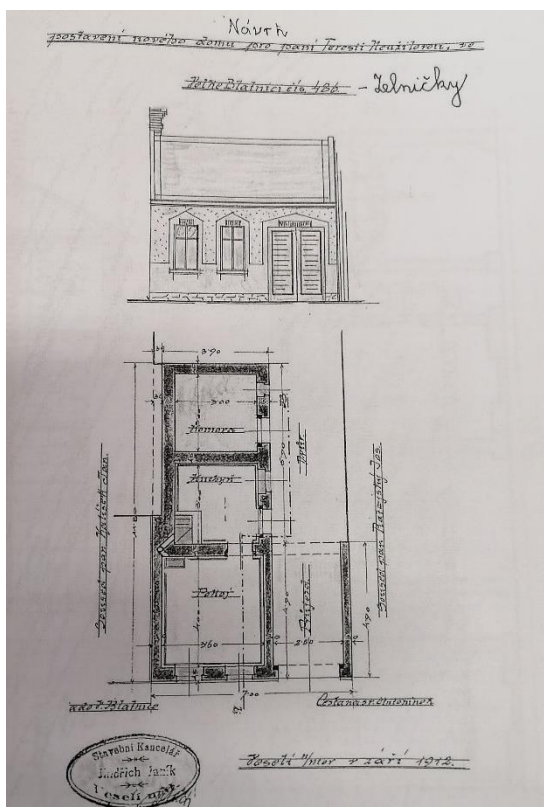
321. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení domu pro pana J. Vybírala, 1908, Uherský Ostroh.

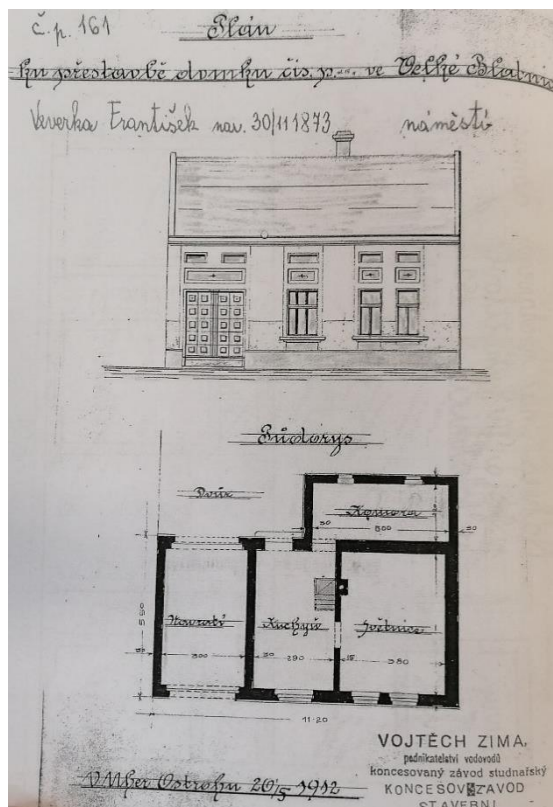
322. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení domu čp. 511 pro krejčířského mistra Tomáše Lorence, 1908, stavitel Josef Šuta.

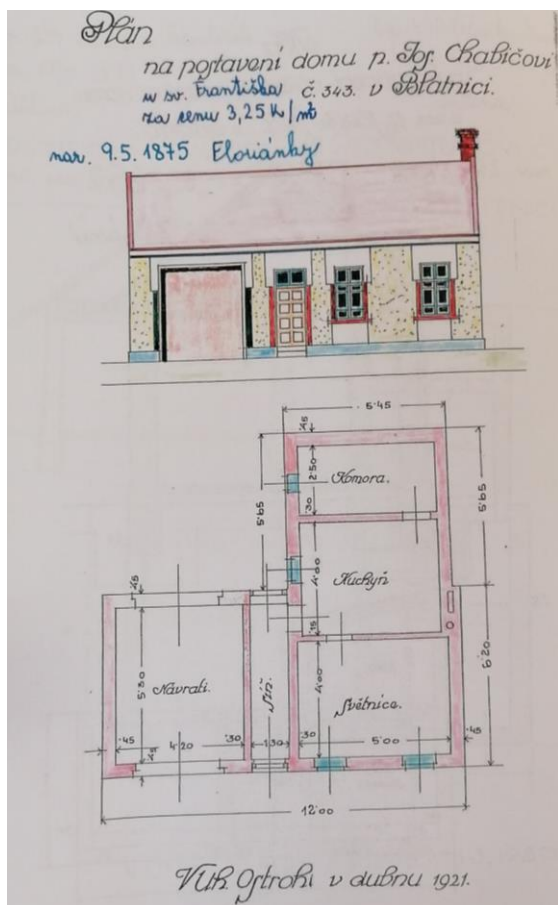
323. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na stavbu nového domu čp.348 pro pana Josefa Hanáka, 1909, Uherský Ostroh.

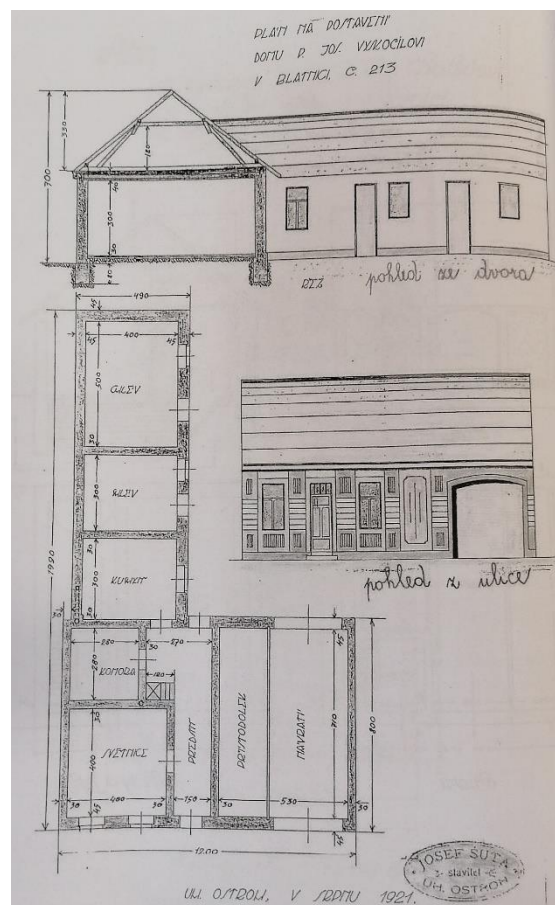
324. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh postavení nového domu čp.486 pro p. Teresii Neužilovou, 1912, stavební kancelář Jindřich Janík z Veselí nad Moravou.

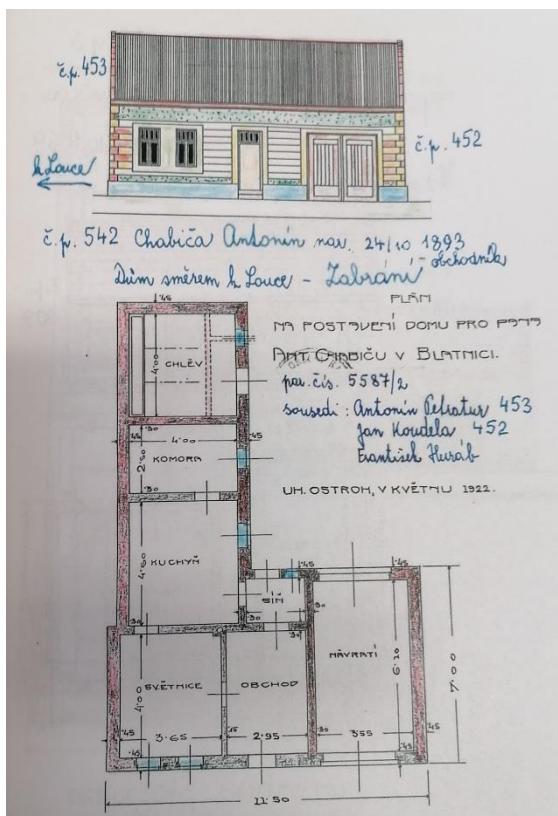
325. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán k přestavbě domku čp.161 pro Františka Veverku, 1912, stavitel Vojtěch Zima, Uherský Ostroh.

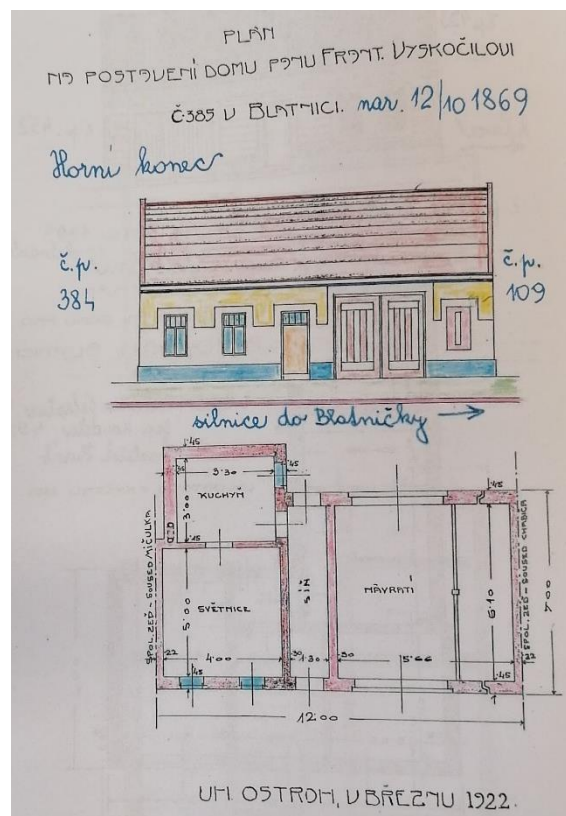
326. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp. 343 pro p. Josefa Chabiču, 1921, Uherský Ostroh.

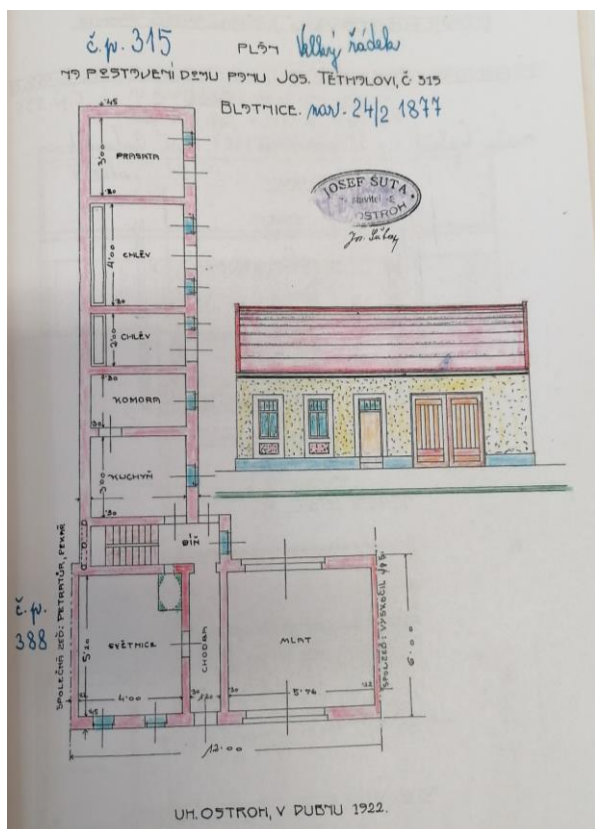
327. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na dostavení domu čp. 213 pro p. Josefa Vyskočila, 1921, stavitel Josef Šuta.

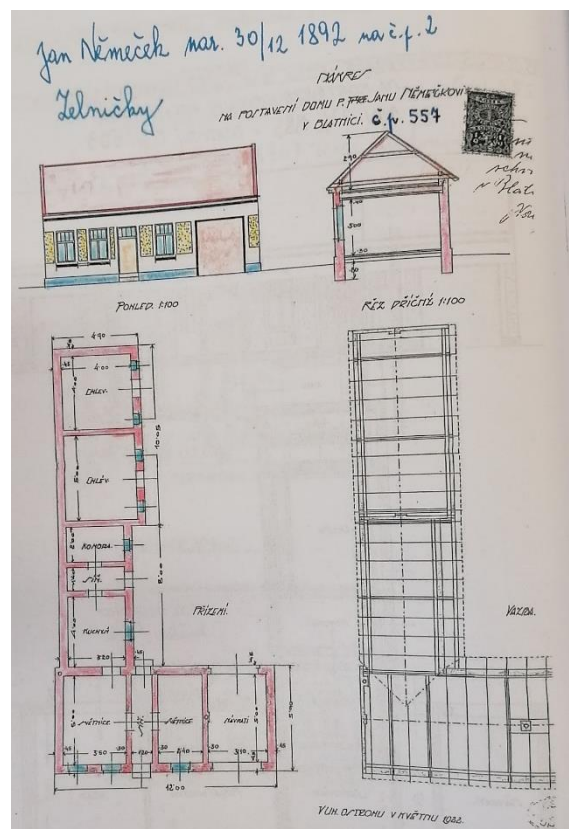
328. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp. 542 pro p. Antonína Chabiču, 1922, Uherský Ostroh.

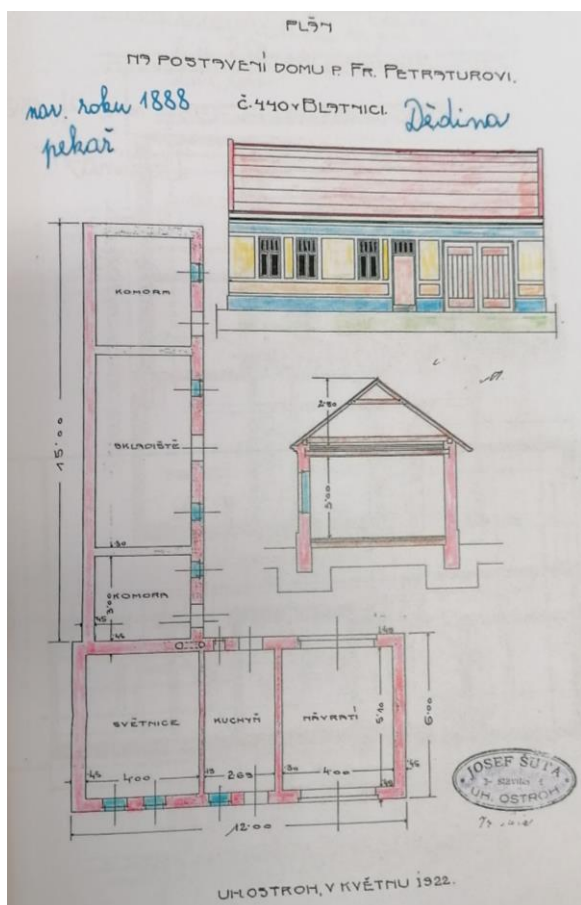
329. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp. 385 pro p. Františka Vyskočila, 1922, Uherský Ostroh.

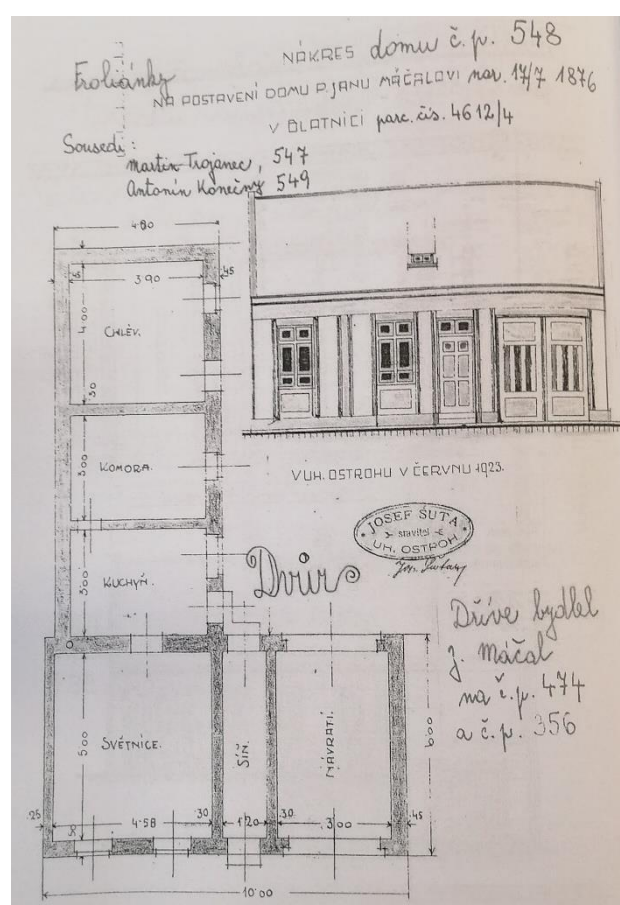
330. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp. 315 pro p. Josefa Těhala, 1922, stavitel Josef Šuta.

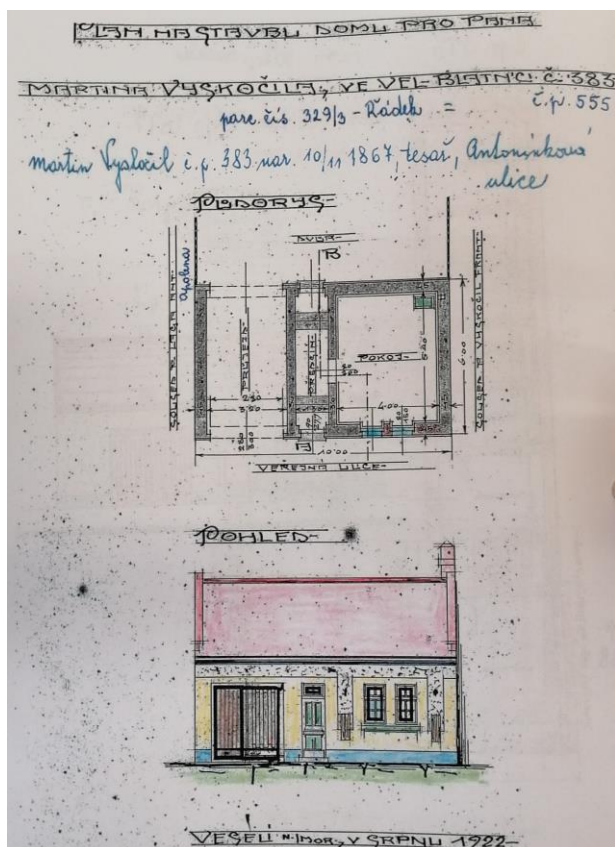
331. Blatnice pod Svatým Antonínkem, náčrtes na postavení domu čp. 557 pro p. Jana Němečka, 1922, stavitel Josef Šuta.

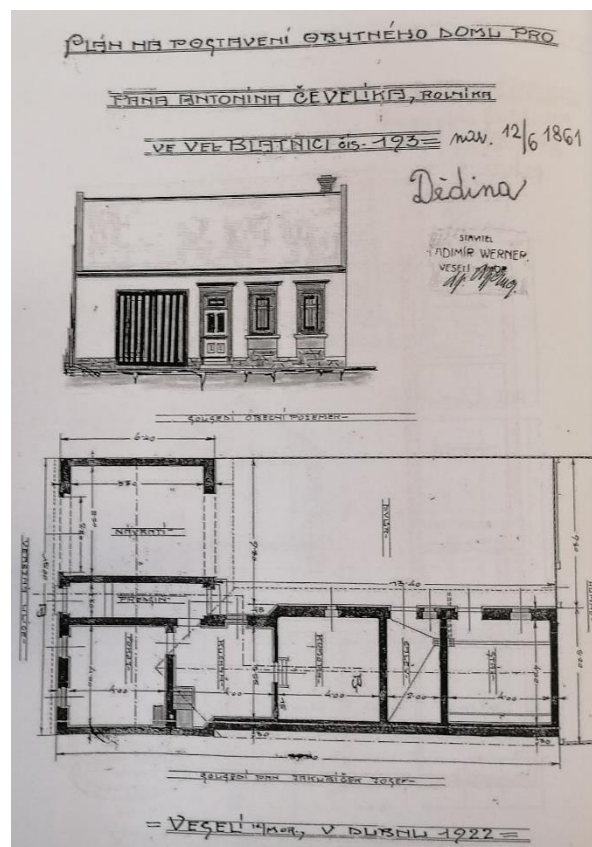
332. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení domu čp. 440 pro p. Františka Petraturu, 1922, stavitel Josef Šuta.

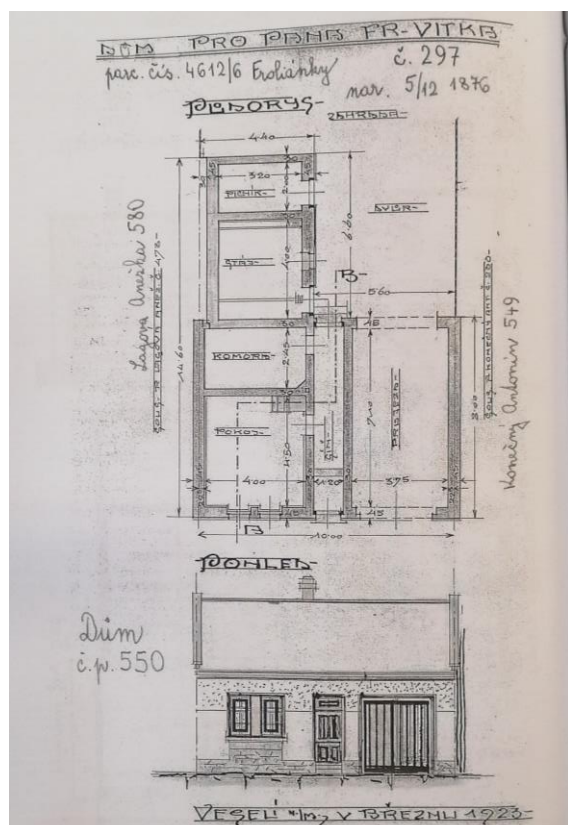
333. Blatnice pod Svatým Antonínkem, náčrtes na postavení domu čp. 548 p. Janu Máčalovi, 1923, stavitel Josef Šuta.

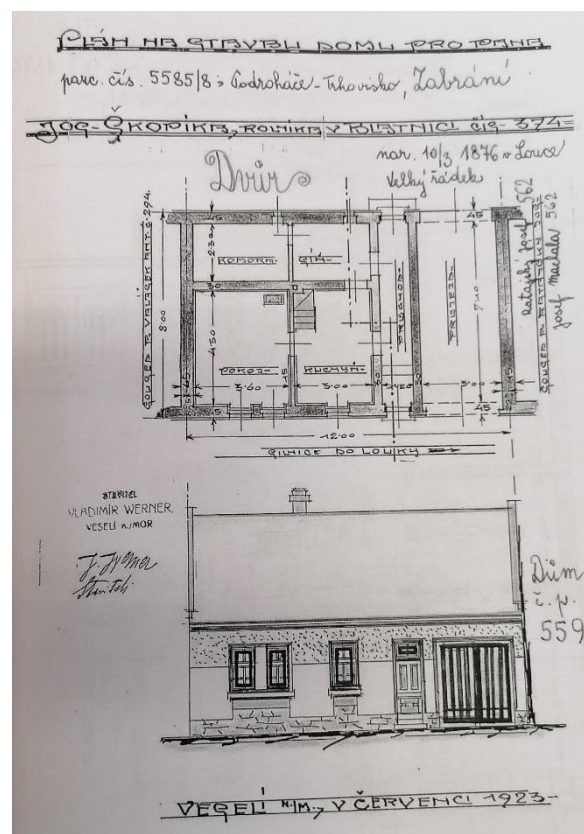
334. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na stavbu domu čp. 383 pro p. Martina Vyskočila, 1922, Vladimír Werner z Veselí nad Moravou.

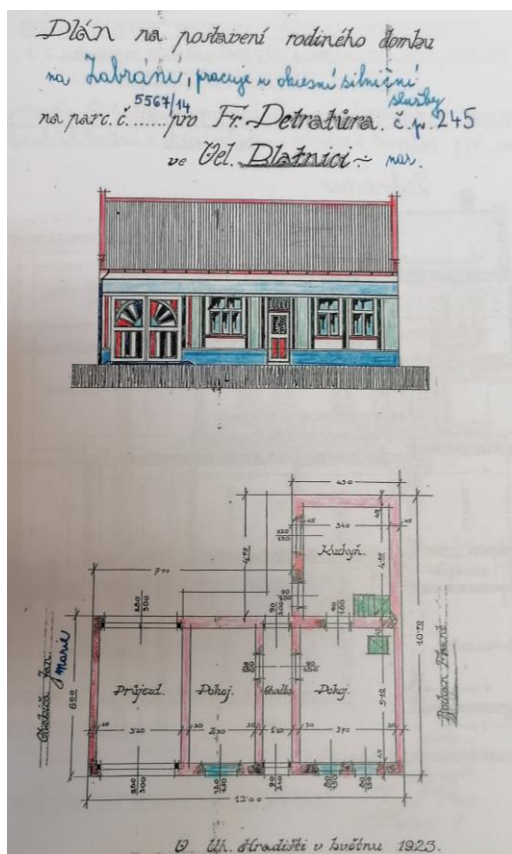
335. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení obytného domu čp. 193 pro p. Antonína Čevelíka, 1922, Vladimír Werner z Veselí nad Moravou.

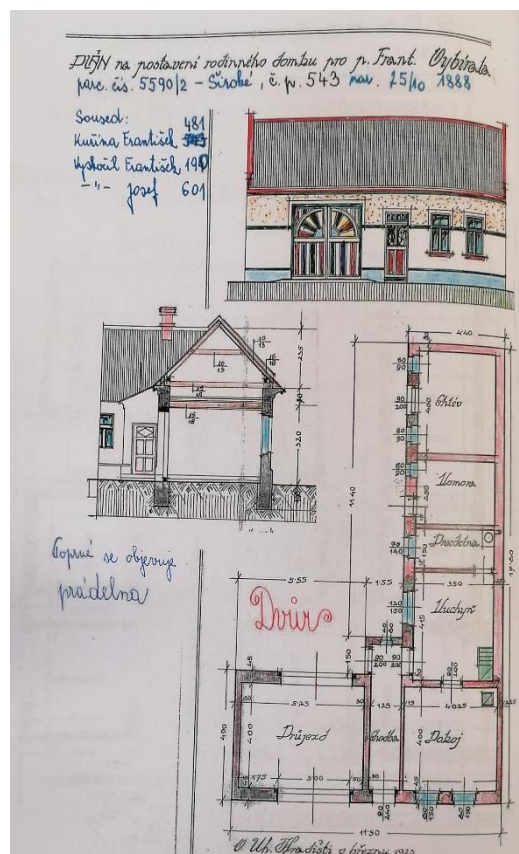
336. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh domu čp. 550 pro p. Františka Vítka, 1923, Vladimír Werner z Veselí nad Moravou.

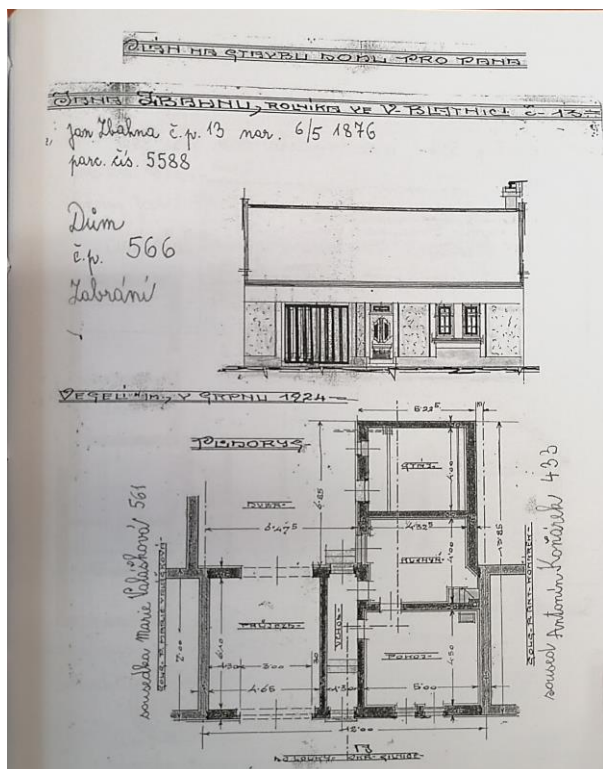
337. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh domu čp. 374 pro p. Josefa Škopíka, 1923, stavitel Vladimír Werner z Veselí nad Moravou.

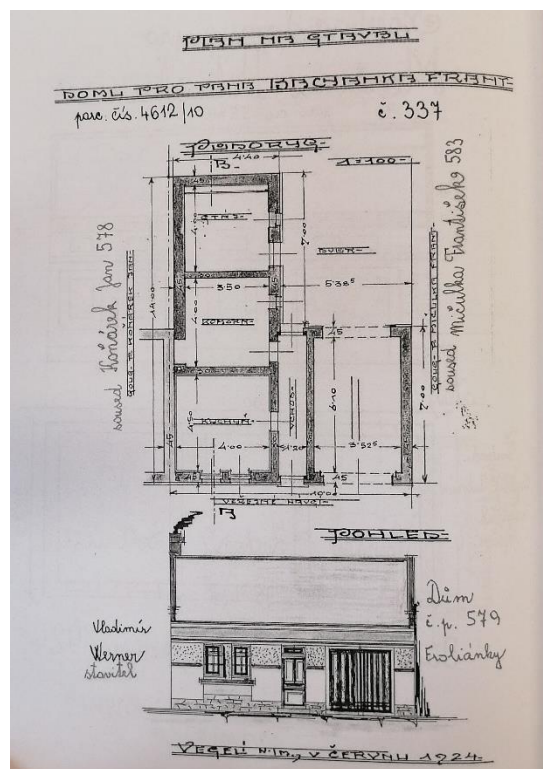
338. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu pro Františka Petrátůra, 1923, Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště.

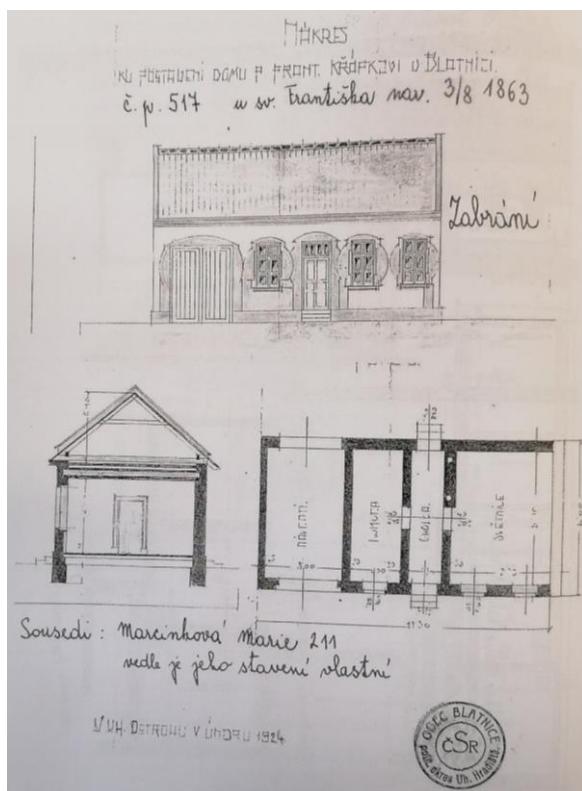
339. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu pro Františka Vybírala, 1923, Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště.

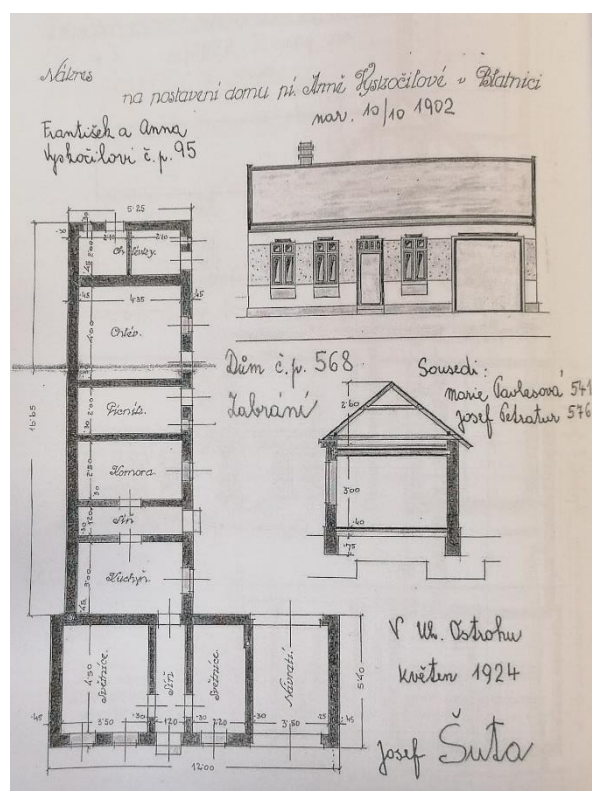
340. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 13 pro p. Jana Zbahu, 1924, Vladimír Werner z Veselí nad Moravou.

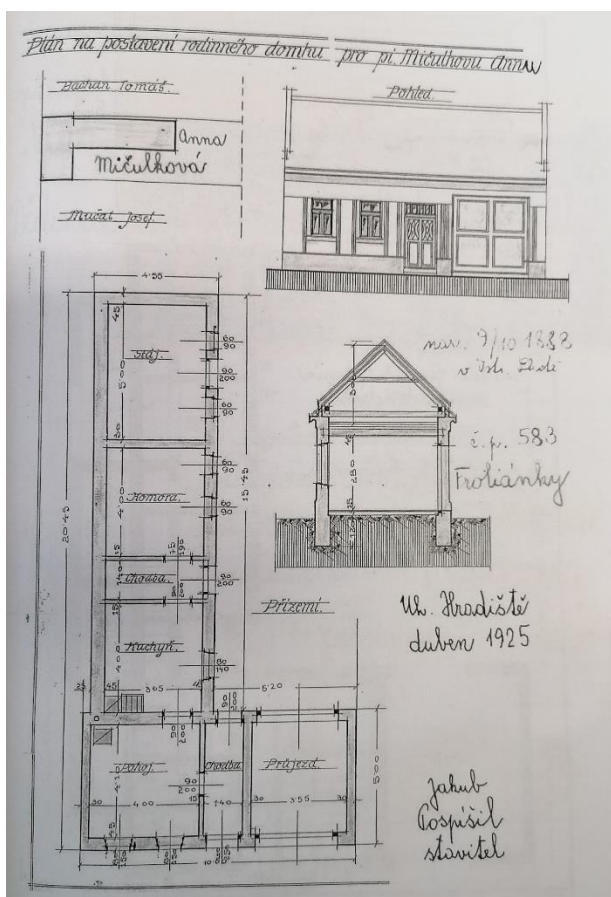
341. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 337 pro p. Františka Bachánka, 1924, Vladimír Werner z Veselí nad Moravou.

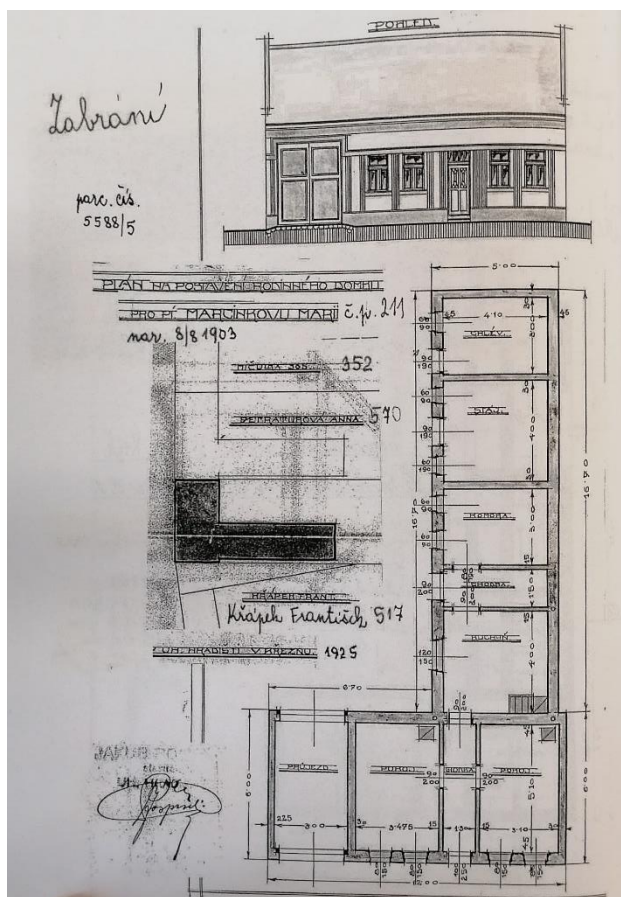
342. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení domu čp. 517 pro p. Františka Křápku, 1924, Uherský Ostroh.

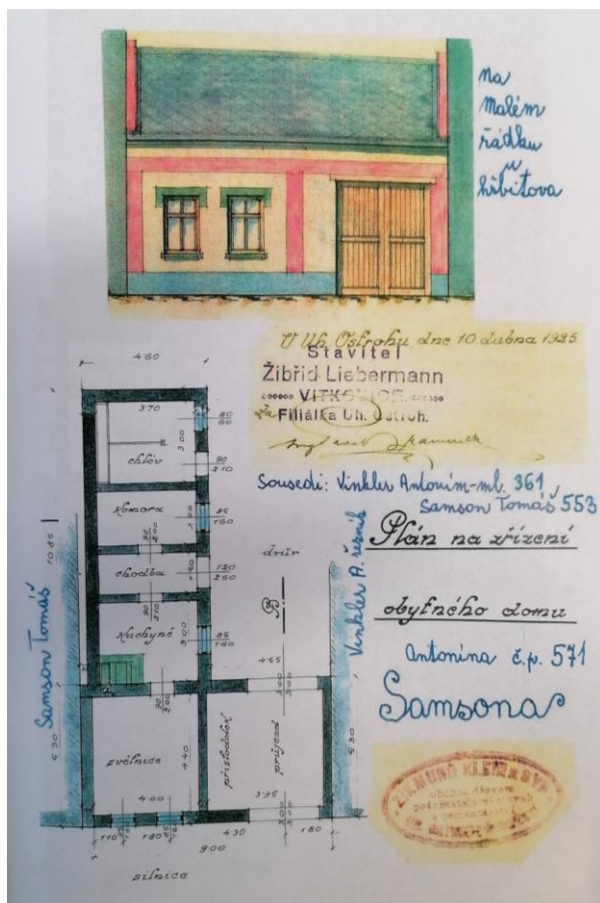
343. Blatnice pod Svatým Antonínkem, návrh na postavení domu čp. 568 paní Anně Vyskočilové, 1924, stavitel Josef Šuta.

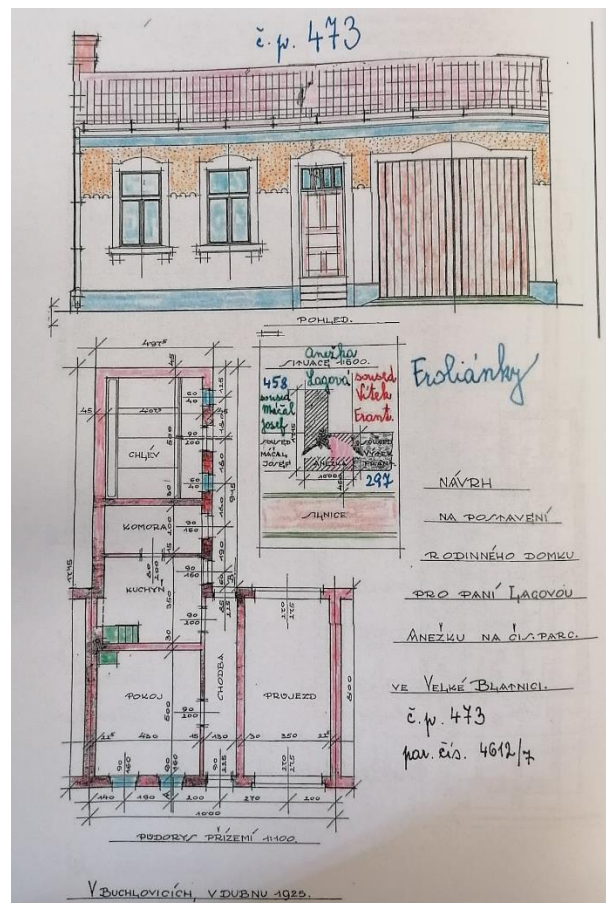
344. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 583 pro Annu Mičulkovou, 1925, Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště.

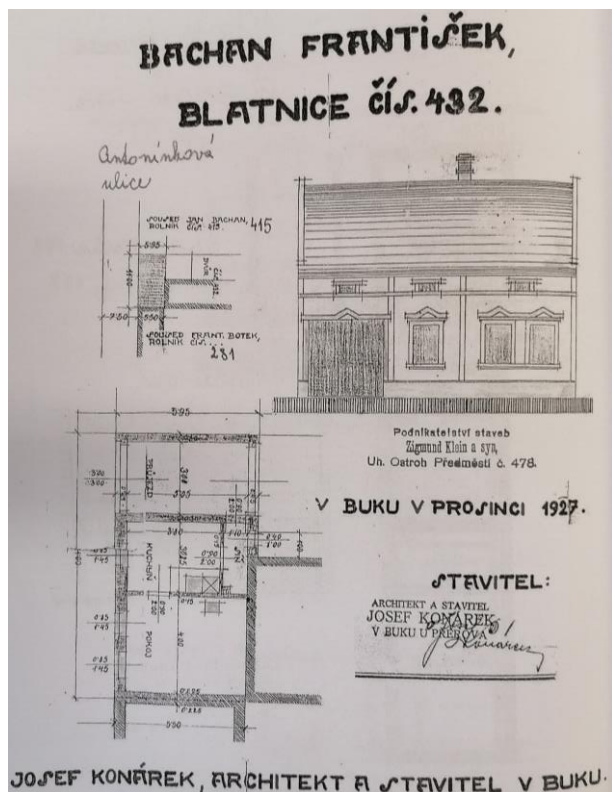
345. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 211 pro Marii Marcinovou, 1925, Jakub Pospíšil z Uherského Hradiště.

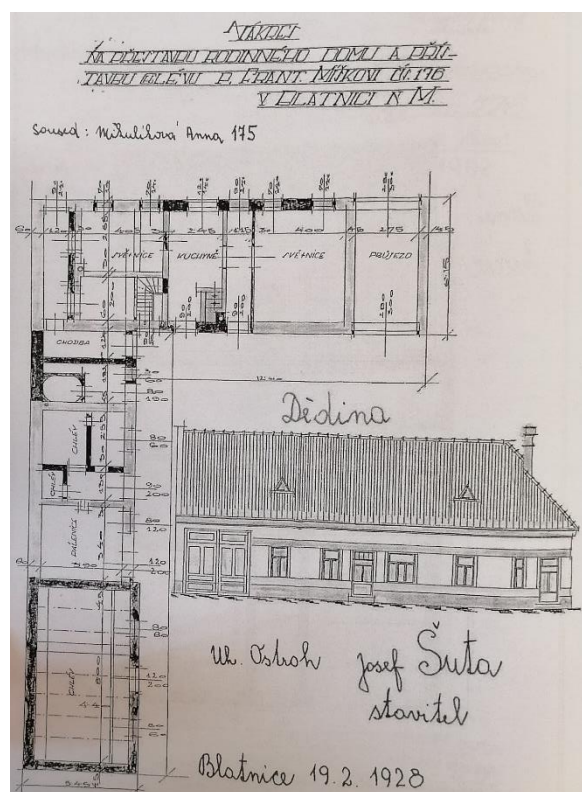
346. Blatnice, plán na postavení rodinného domu čp. 571, 1925, stavitel Žibřid Liebermann, stavební firma Zikmund Klein a syn, Uherský Ostroh.

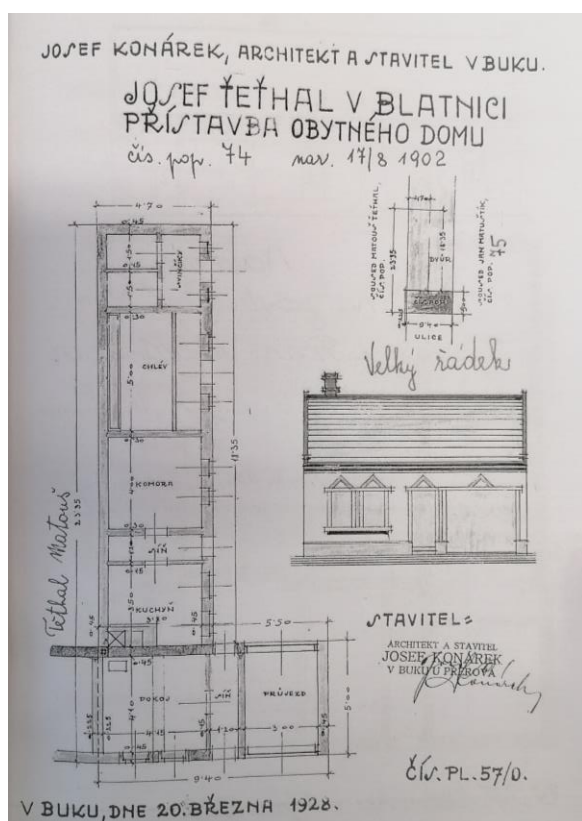
347. Blatnice pod Svatým Antonínkem, plán na postavení rodinného domu čp. 473 pro paní Anežku Lagovou, 1925, Buchlovice.

348. Blatnice, plán na postavení domu čp. 432 pro Františka Bachana, 1927, architekt a stavitel Josef Konárek z Buku, stavební firma Zikmund Klein a syn.

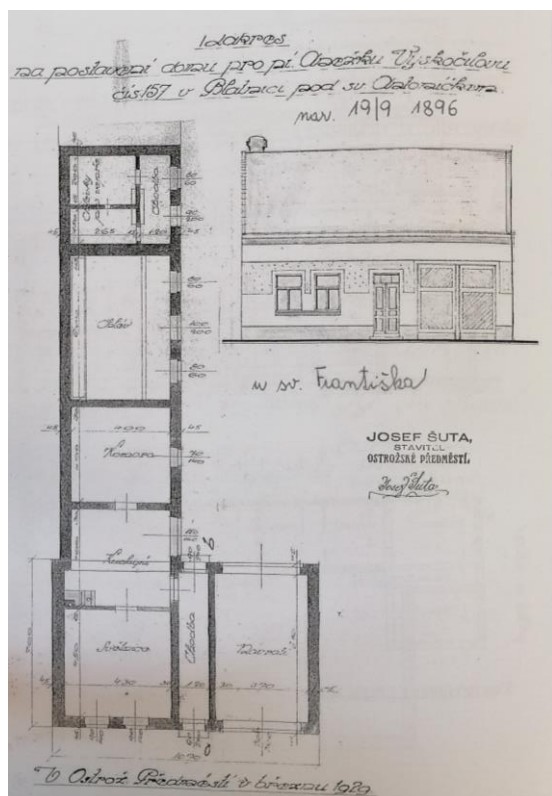
349. Blatnice pod Sv. Antonínkem, návrh na přestavbu domu čp. 176 a přístavbu chlévu pro p. Františka Míška, 1928, stavitel Josef Šuta.

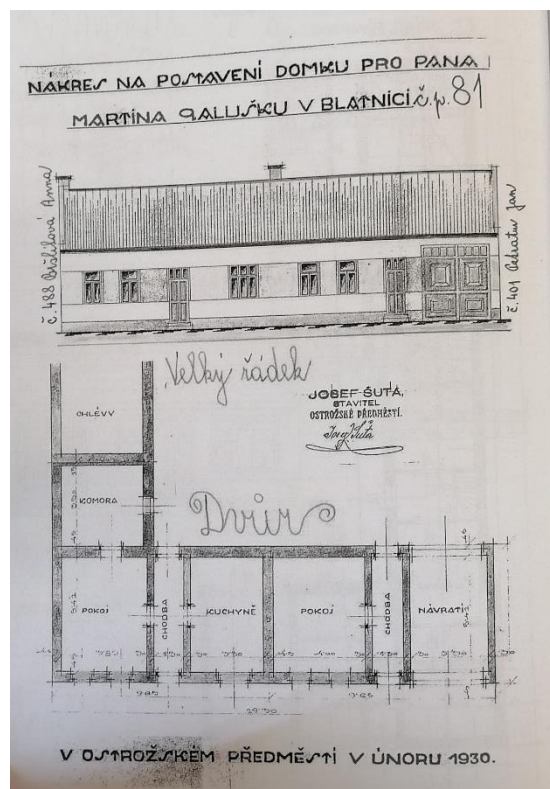
350. Blatnice, plán na přístavbu domu čp. 74 pro Josefa Těthala, 1928, architekt a stavitel Josef Konárek z Buku.

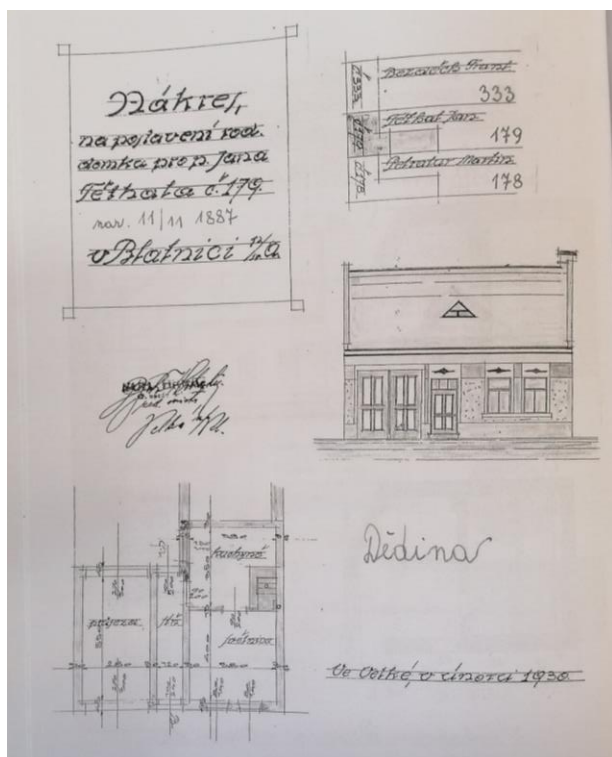
351. Blatnice, plán na postavení domu čp. 99 pro Františka Matůšku, 1928, Josef Šuta z Uherského Ostrohu.

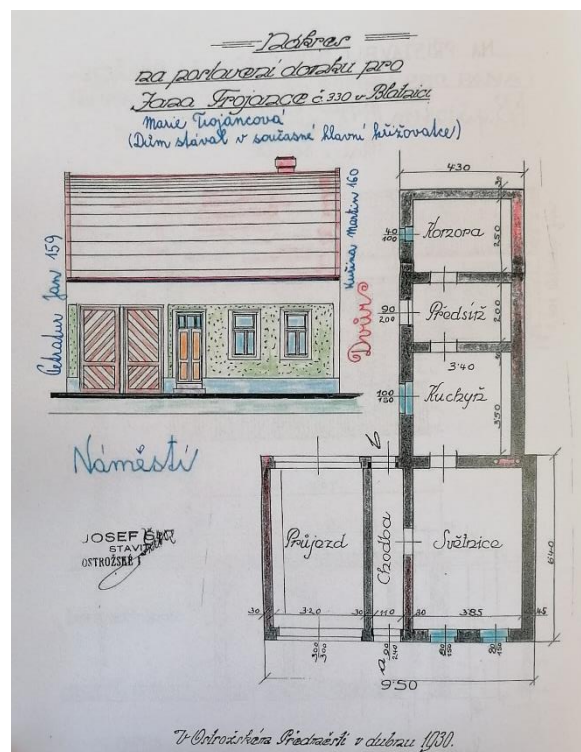
352. Blatnice, plán na postavení domu čp. 157 pro pí. Vyskočilovou, 1929, stavitel Josef Šuta, Ostrožské Předměstí.

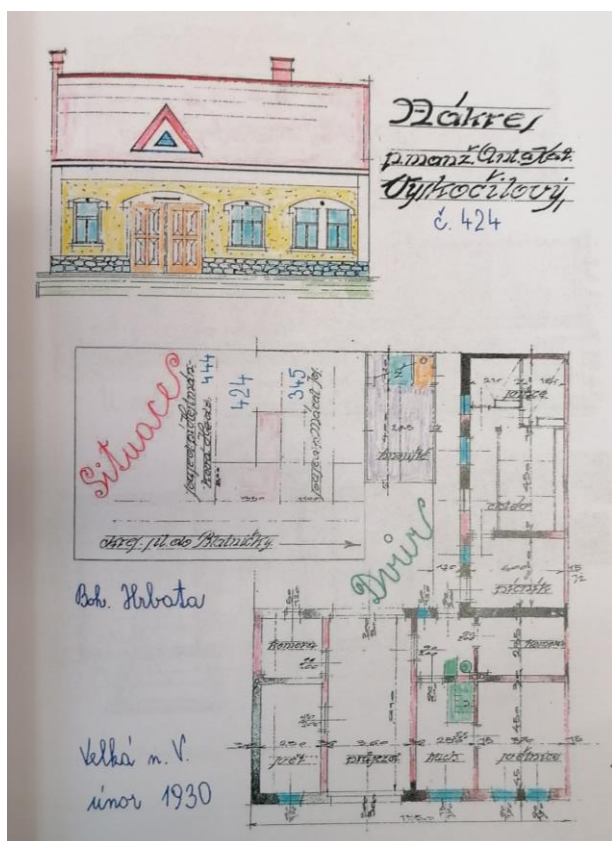
353. Blatnice, plán na postavení domu čp. 81 pro p. Martina Galušku, 1930, stavitel Josef Šuta, Ostrožské Předměstí.

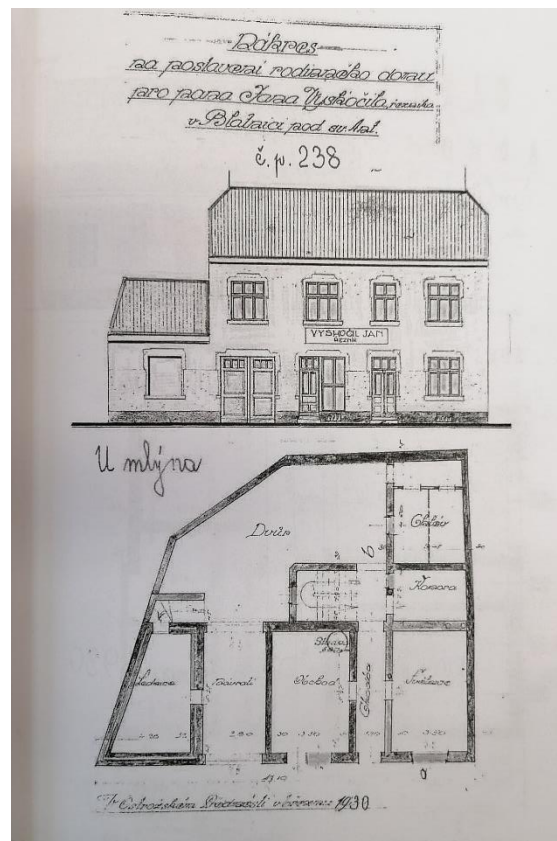
354. Blatnice, plán na postavení domu čp. 178 pro p. Jana Těthalu, 1930, stavitel Boh. Hrbata z Velké nad Veličkou.

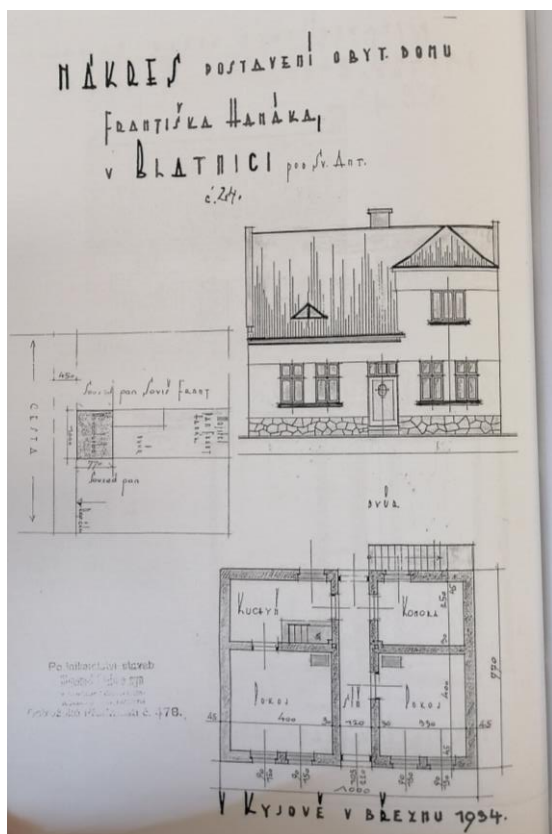
355. Blatnice, plán na postavení domu čp. 330 pro Jana Trojance, 1930, stavitel Josef Šuta, Ostrožské Předměstí.

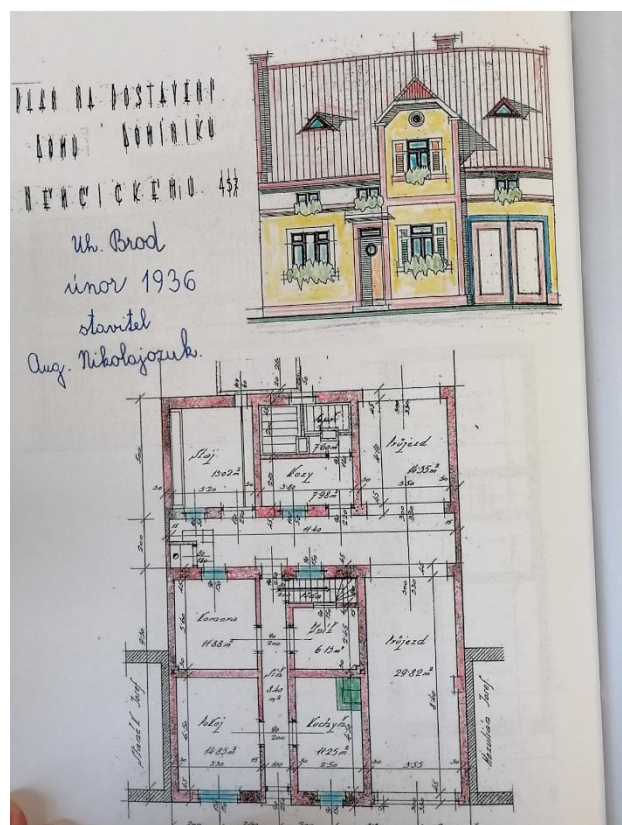
356. Blatnice, plán na postavení domu čp. 424 pro manžele Vyskočilovi, 1930 stavitel Boh. Hrbata z Velké nad Veličkou.

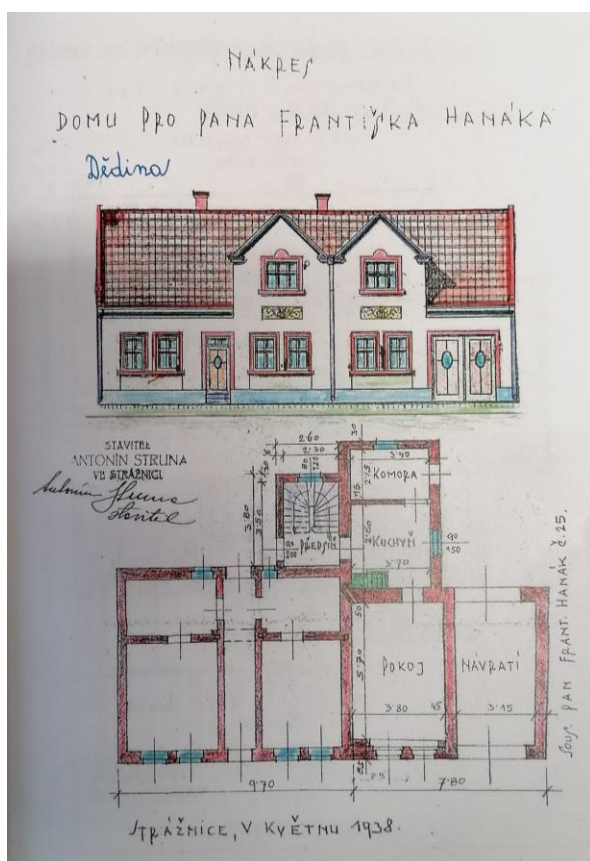
357. Blatnice, plán na postavení domu čp. 238 pro pana Jana Vyskočila, 1930, Ostrožské Předměstí.

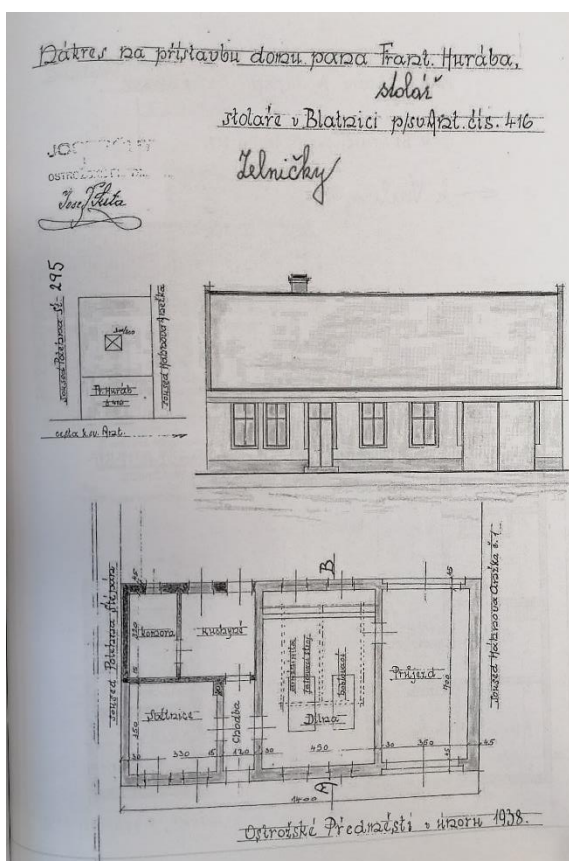
358. Blatnice, plán na postavení domu čp. 24 pro Františka Hanáka, 1934, architekt a stavitel Rudolf Pařízek z Kyjova.

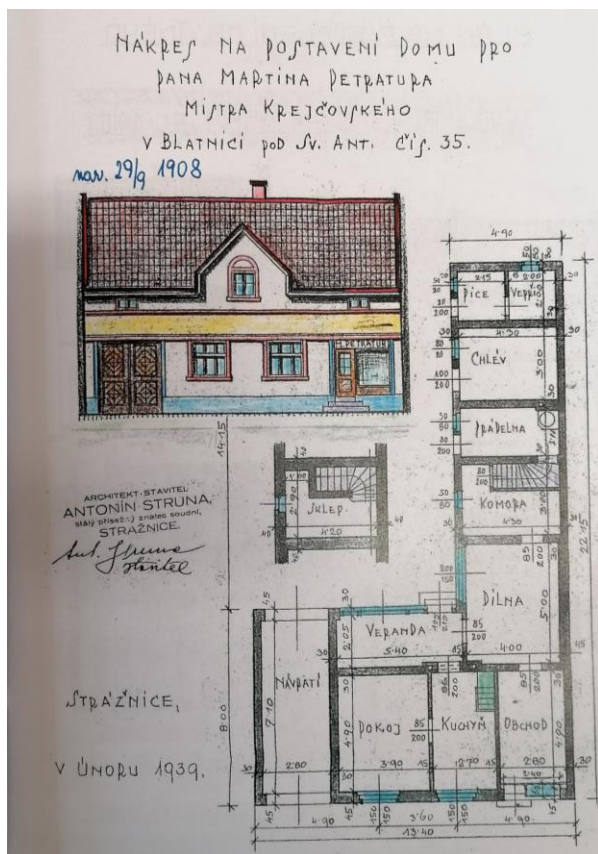
359. Blatnice, plán na postavení domu čp 437 pro Dominika Němčického, 1936, stavitel Aug. Nikolajozug z Uherského Brodu.

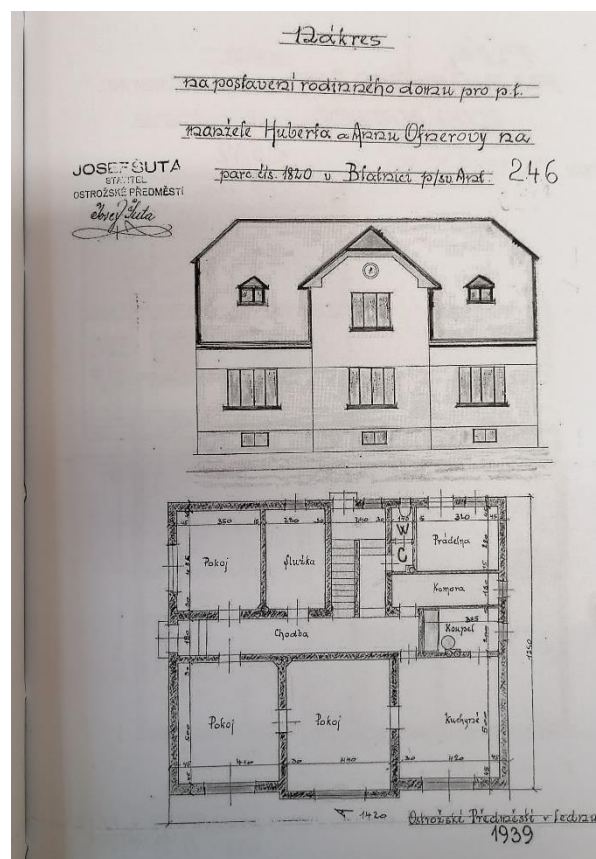
360. Blatnice, plán na postavení domu pro pana Františka Hanáka, 1938, stavitel Antonín Struna ze Strážnice.

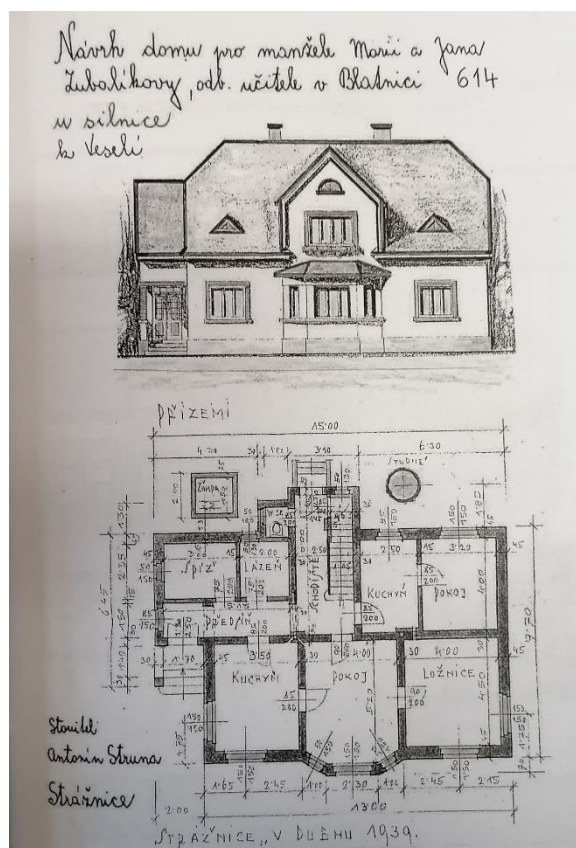
361. Blatnice, nákr. na postavení domu čp. 416 pro stolaře Františka Hurába, 1938, stavitel Josef Štůha, Ostrožské Předměstí.

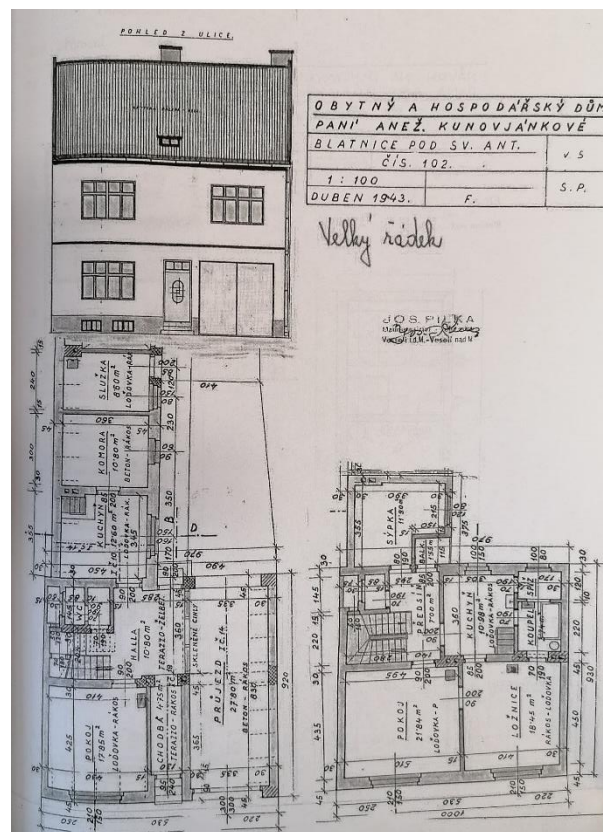
362. Blatnice, plán na postavení domu čp. 35 pro krejčovského mistra Martina Petratura, 1939, architekt a stavitel Antonín Struna ze Strážnice.

363. Blatnice, plán na postavení domu čp. 246 pro manžele Huberta a Annu Ofnerovy, 1939, stavitel Josef Šuta, Ostrožské Předměstí.

364. Blatnice, plán na postavení domu čp. 614, pro manžele Marii a Jana Zubalíkovy, 1939, architekt a stavitel Antonín Struna ze Strážnice.

365. Blatnice, plán na postavení obytného a hospodářského domu čp. 102 pro pí. Anežku Kunovjankovou, 1943, stavitel Josef Pilka z Veselí nad Moravou.

366. Blatnice pod Svatým Antonínkem, dům čp. 561, první polovina 20. století, pohled od východu.

367. Blatnice pod Svatým Antonínkem, dům čp. 569, první polovina 20. století, pohled od východu.

368. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail domu čp. 569, první polovina 20. století, pohled od východu.

369. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail domu čp. 568, první polovina 20. století, pohled od severovýchodu.

370. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail meziokenních partií s reliéfní výzdobou mušlí, škeblí a ulit a šambrány s kanelováním domu čp. 568, první polovina 20. století.

371. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail meziokenních partií s reliéfní výzdobou mušlí, škeblí a ulit a šambrány s kanelováním domu čp. 568, první polovina 20. století.

372. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail dveří domu čp. 568, první polovina 20. století.

373. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail dveří domu čp. 569, první polovina 20. století.

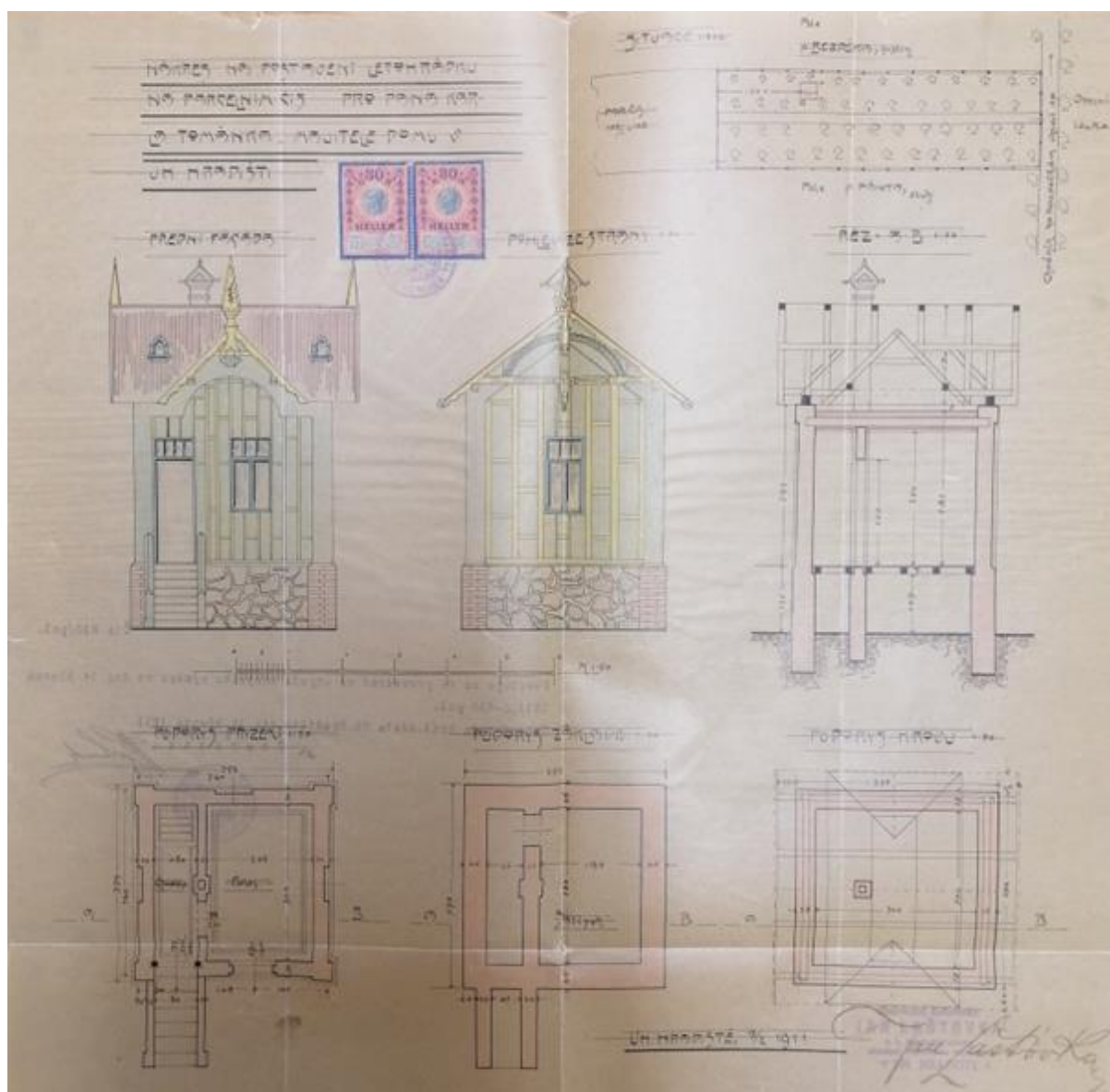
374. Blatnice pod Svatým Antonínkem, dům čp. 569, první polovina 20. století, pohled od východu.

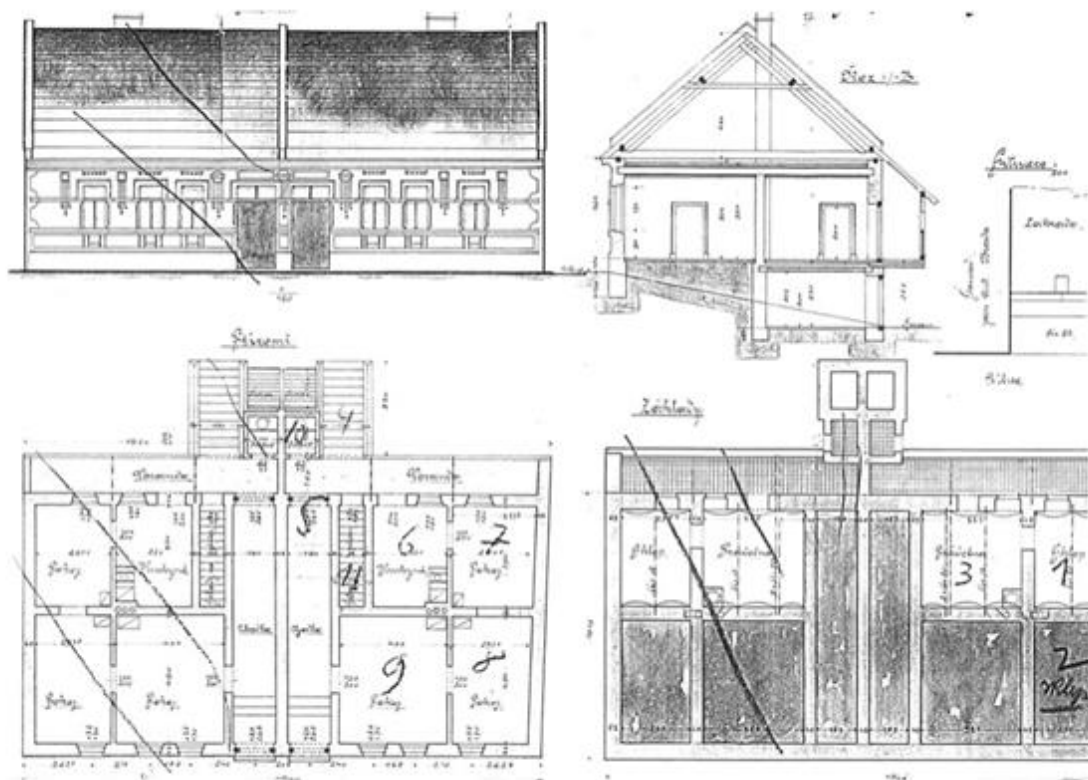
375. Blatnice pod Svatým Antonínkem, dům čp. 534, první polovina 20. století, pohled od západu.

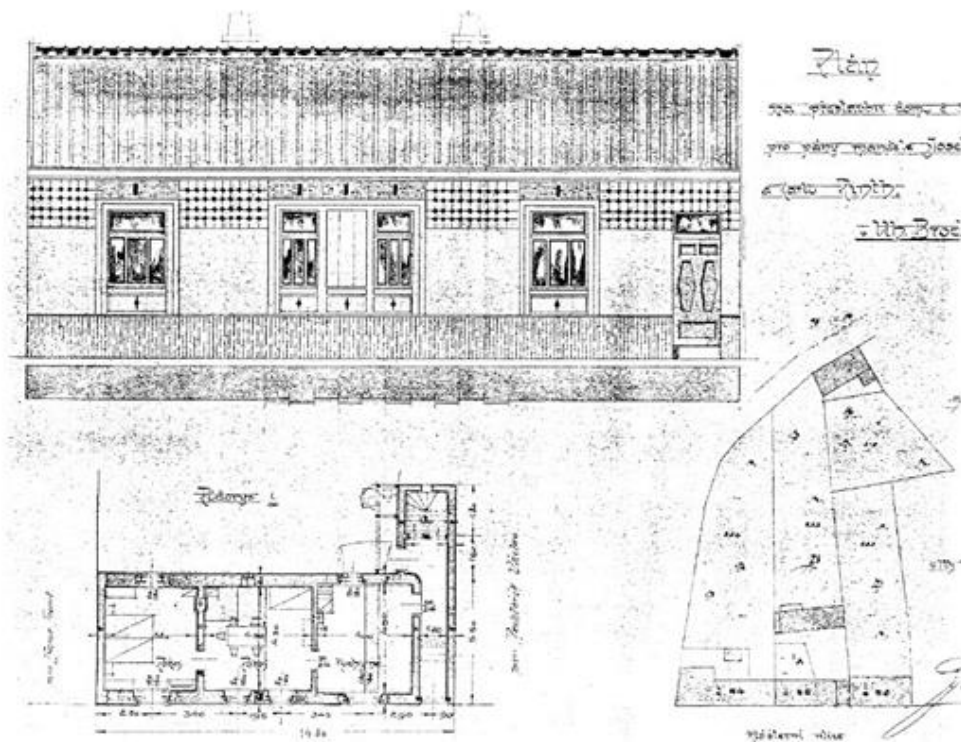
376. Blatnice pod Svatým Antonínkem, detail suprafenester domu čp. 534, první polovina 20. století, pohled od západu.

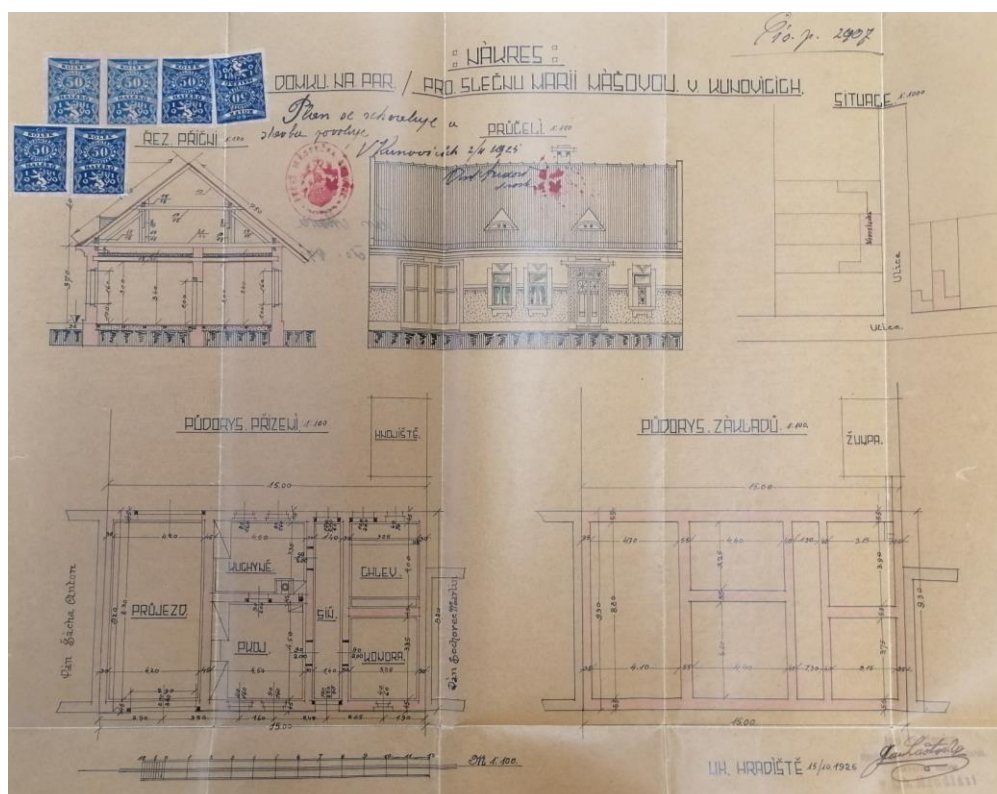
377. Uherské Hradiště, návrh na stavbu altánek pro Karla Tománka na par. č. 158 a 159/1, únor 1911, stavitel Jan Laštovka v Uherském Hradišti.

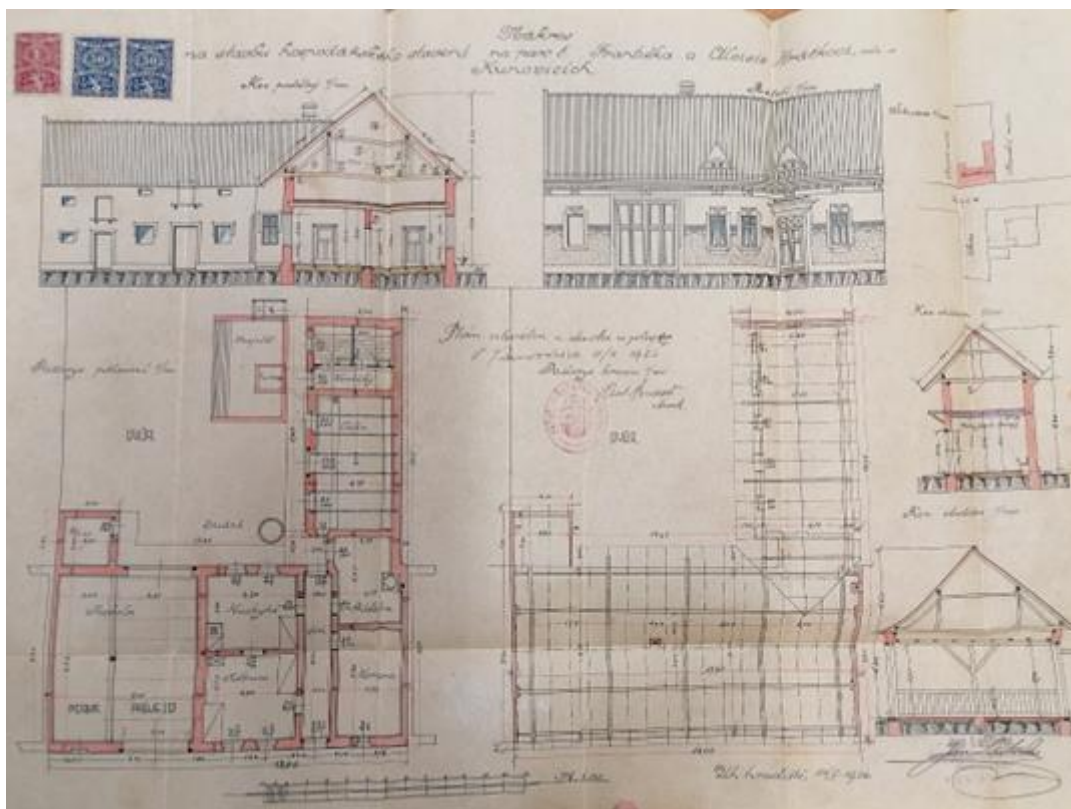
378. Uherský Brod, návrh na rodinný dům čp. 23 v ulici Ptylova se secesní fasádou pro manželé Böhmovi, 1907, stavitel Jan Laštovka z Uherského Hradiště.

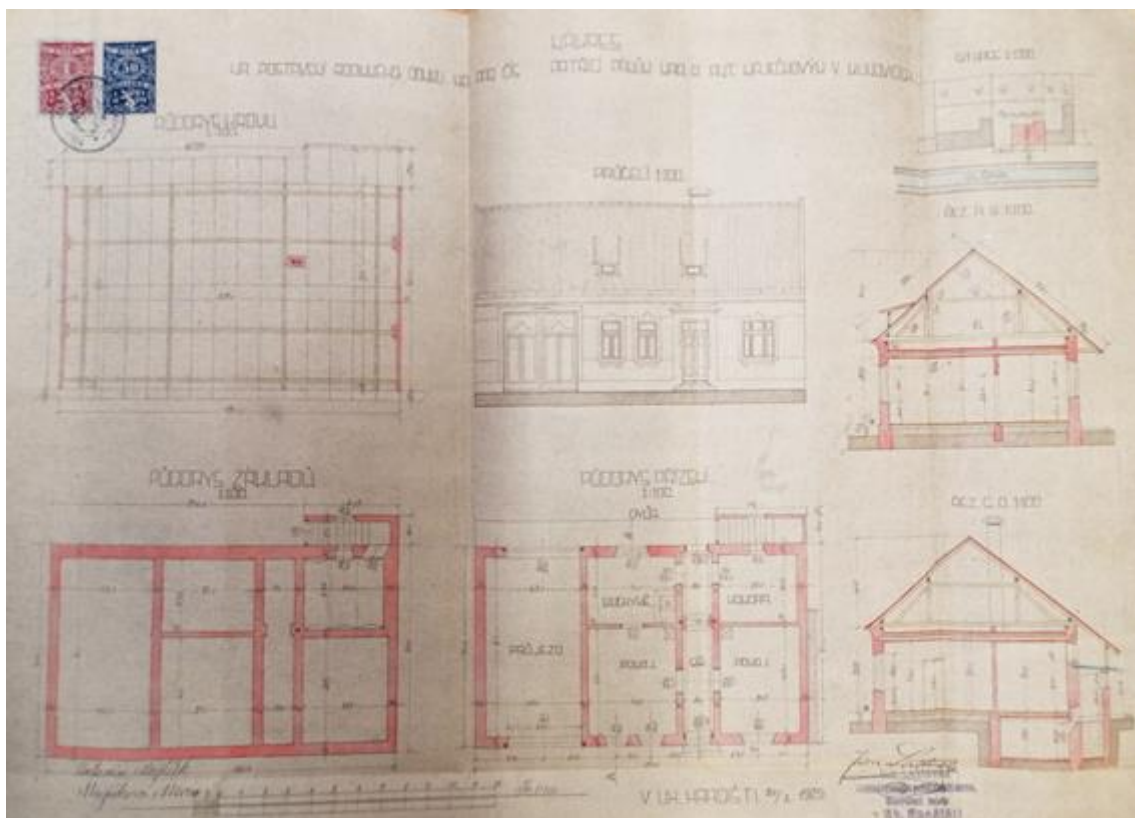
380. Uherský Brod, návrh na postavení domu čp. 55 v ulici Boženy Němcové ve stylu geometrické secese, 1912, stavitel Jan Laštovka z Uherského Hradiště.

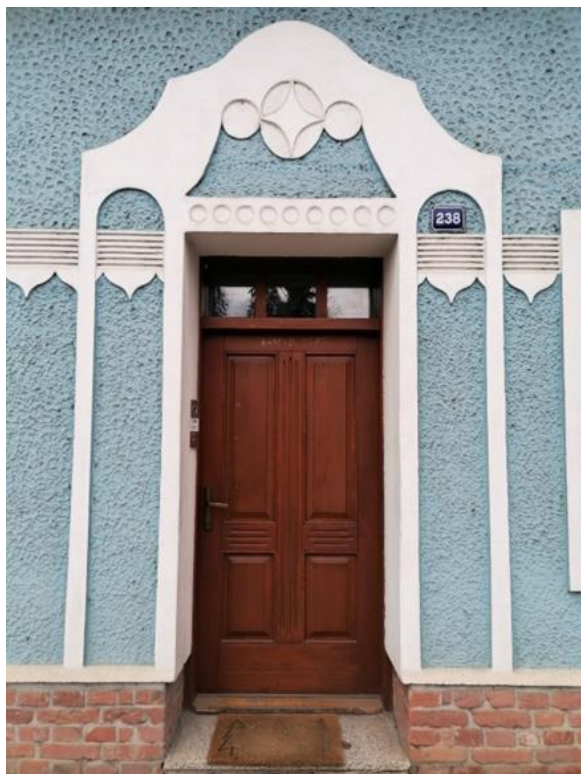
381. Kunovice, návrh na stavbu domu pro slečnu Marii Mášovou, říjen 1925, architektonická kancelář Jana Laštovky v Uherském Hradišti.

382. Kunovice, návrh na stavbu domu pro rolníky Aloisii a Františka Hráčkoví v Kunovicích, únor 1926, architektonická kancelář Jana Laštovky v Uherském Hradišti.

383. Kunovice, návrh na stavbu domu pro Marii a Antonína Maječkoví, 20. února 1929, architektonická kancelář Jan Laštovka v Uherském Hradišti.

384. Kunovice, dům čp. 238 v ulici Husitská s původním členěním fasády po renovaci, 1912, pohled od východu.

385. Kunovice, dům čp. 238 v ulici Husitská s původním členěním fasády po renovaci, 1912, pohled od severovýchodu.

386. Kunovice, původní kachle v chodbě domu čp. 238, 1912.

387. Kunovice, dům čp. 272 v ulici Šlerkova s pozdějšími úpravami fasády, kolem 1910–1915, pohled od východu.

388. Kunovice, detail vchodu do domu čp. 272 v ulici Šlerkova s pozdějšími úpravami fasády, kolem 1910–1915, pohled od východu.

389. Kunovice, dům čp. 274, kolem 1910–1915, pohled od jihozápadu.

390. Kunovice, detaily domu čp. 274, kolem 1910–1915, pohled od jihozápadu.

391. Kunovice, detaily domu čp. 274, kolem 1910–1915, pohled od západu.

392. Kunovice, dům čp. 274 na dobové fotografii, kolem 1910–1915, pohled od jihu.

393. Vlčnov, domovní znamení čp. 235, čp. 782 a čp. 515, dvacátá až třicátá léta 20. století.

394. Vlčnov, domovní znamení čp. 304, čp. 11 a čp. 633, dvacátá až třicátá léta 20. století.

395. Vlčnov, domovní znamení čp. 398, čp. 199 a čp. 622, čp. 131. čp. 110, dvacátá až třicátá léta 20. století.

396. Vlčnov, dům čp. 126 p. Knotka, dvacátá až třicátá léta 20. století.

397. Vlčnov, dům čp. 131 v ulici Jana Plesla, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od jihozápadu.

398. Vlčnov, dům čp. 131 v ulici Jana Plesla, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od východu.

399. Vlčnov, dům čp. 398 v ulici Jana Plesla, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od západu.

400. Vlčnov, detaily 1–3 domu čp. 398 v ulici Jana Plesla, dvacátá až třicátá léta 20. století.

401. Vlčnov, dům čp. 558 v ulici Sokolská, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od jihozápadu.

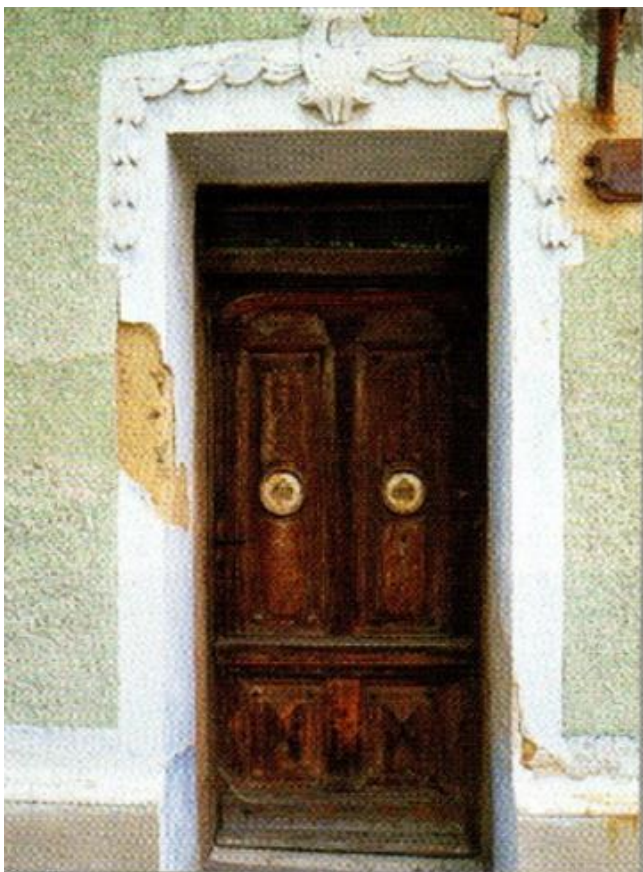
402. Vlčnov, detail dveří na domě čp. 558 v ulici Sokolská, dvacátá až třicátá léta 20. století.

403. Vlčnov, dům čp. 710 v ulici Ploty, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od jihozápadu.

404. Vlčnov, detaily štukové výzdoby 1–2 na domě čp. 710 v ulici Ploty, dvacátá až třicátá léta 20. století.

405. Vlčnov, detaily štukové výzdoby 3–4 na domě čp. 710 v ulici Ploty, dvacátá až třicátá léta 20. století.

406. Vlčnov, dům čp. 58 v ulici Tyršova, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od severu.

407. Vlčnov, detail výzdoby domu čp. 58 v ulici Tyršova, dvacátá až třicátá léta 20. století.

408. Vlčnov, zaniklý dům čp. 736 v ulici Masarykova, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od východu.

409. Vlčnov, detaily výzdoby zaniklého domu čp. 736 v ulici Masarykova 1-2, dvacátá až třicátá léta 20. století.

410. Vlčnov, dům čp. 776 v ulici Masarykova v režném zdivu s bílými šambránami, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od západu.

411. Vlčnov, detaily dveří a oken na domě čp. 776 v ulici Masarykova, dvacátá až třicátá léta 20. století, pohled od západu.

412. Vlčnov, vstup do domu s dlažbou Jana Beneše v domě čp. 776 v ulici Masarykova, dvacátá až třicátá léta 20. století.

413. Podolí, dům čp. 16, přelom 19. a 20. století, pohled od jihu.

414. Podolí, detail supraporty na domě čp. 16, přelom 19. a 20. století.

415. Podolí, detaily suprafenester 1–2 na domě čp. 16, přelom 19. a 20. století.

416. Uherské Hradiště-Míkovice, dům čp. 119 v ulici Radovy, první polovina 20. století, pohled od severovýchodu.

417. Uherské Hradiště-Míkovice, detail fasády domu čp. 119 v ulici Radovy, první polovina 20. století, pohled od východu.

418. Bojkovice, dům se štukovou výzdobou čp. 90 v ulici Potok, první polovina 20. století, pohled od jihozápadu.

Jméno a příjmení	Bc. Tereza Richterová
Katedra	Katedra dějin umění
Vedoucí práce	doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.
Rok obhajoby	2023
Název práce	Tradicionalismus v architektuře na Slovácku v letech 1895–1945
Název práce (AJ)	Traditionalism in architecture in Moravian Slovakia from 1895 to 1945
Anotace	Předkládaná práce se zabývá tradicionalistickými tendencemi vymezeného období v prostředí slováckých měst, maloměst a vesnic v mikroregionu Slovácko. Práce také cílí na přítomnost neovernakulární architektury a objevuje stavitele, kteří tvořili dobový architektonický kolorit.
Anotace (AJ)	The presented work deals with the traditionalist tendencies of a defined period in the environment of towns, small towns and villages in the micro-region of Slovácko. The work also targets the presence of neo-vernacular architecture and discovers the architects who formed the architectural colour of the period.
Klíčová slova	Architektura, tradicionalismus, Slovácko, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Břeclav, Hodonín, Kyjov, Josef Šuta, Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí, Jan Beneš, Vlčnov, Blatnice pod Svatým Antonínkem, stavitel, architekt, město, maloměsto, vesnice, ornament, nádraží, konzervatismus
Klíčová slova (AJ)	Architecture, traditionalism, Slovácko, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Břeclav, Hodonín, Kyjov, Josef Šuta, Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí, Jan Beneš, Vlčnov, Blatnice pod Svatým Antonínkem, builder, architect, town, small town, village, ornament, railway station, conservatism
Přílohy vázané	Obrazová příloha s., 1 CD
Rozsah	330 stran
Jazyk práce	Čeština